

BROWN BOOK

UNIVERSAL
LIBRARY

OU_198211

UNIVERSAL
LIBRARY

ಶಾಂತಿ ಸಾಹಿತ್ಯ ಮಾಲೆ
ಪುಷ್ಪ ನೂರು

ಅ ರೆ ಯಾ ಳು
(ಎರಡು ನೀಳ್ಗತೆಗಳ ಸಂಗ್ರಹ)

ಕತೆಗಾರರು
ಕ್ರೂಲಕರ್ಣಿ ಬಿಂದುಮಾಧವ

ಮುನ್ನುಡಿಕಾರರು
ಶ್ರೀ 'ಮಧುರ ಚೆನ್ನ'ರು

ಸಂಪಾದಕರು
ಶ್ರೀ. ಕುಲಕರ್ಣಿ
ಬಿಂದು ಮಾಧವ

ಸಂಚಾಲಕರು
ಹಾಗೂ
ಪ್ರಕಾಶಕರು :
ಶ್ರೀ. ವ. ನಾ. ಸರದೇಸಾಯಿ

ಶಾಂತಿ ಸಾಹಿತ್ಯ ಮಾಲೆ

ಕೇಂದ್ರ ಕಚೇರಿ
ಬಾದಾಮಿ
ವಿಜಾಪುರ ಜಿಲ್ಲೆ.

Checked 1968

ಶಾಖಾ ಕಚೇರಿ
ಗವಲಿ ಗಲ್ಲಿ
ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿ.

೧ ೯ ೫ ೦

ಅಗಸ್ತ್ಯ
ಸವೈಂಬರ
ಅಕ್ಟೋಬರ
ಸಂಚಿಕೆ.

Checked 1968

ಮುದ್ರಕರು :
ವಾಗ್ಗಿಲಾಸ ಪ್ರಿಂಟಿಂಗ್ ಪ್ರೆಸ್
ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿ.

ಮಾರಾಟಗಾರರು :
ಸಮಾಜ ಪುಸ್ತಕಾಲಯ
ಧಾರವಾಡ.

ಅ ರಿ ಕೆ

ಪ್ರೀಯ ಓದುಗ,

“ ಅರಿಯಾಳು ” ನನ್ನ ಎರಡು ನೀಳ್ಗತೆಗಳ ಸಂಗ್ರಹ. “ ಸೆರೆಯಾಳು ” ನೀಳ್ಗತೆ ಅಂತರಂಗ ಕಾರ್ಯಾಲಯದವರಿಂದ ಈ ಮೊದಲೇ ಪ್ರಕಟವಾಗಿ ಓದುಗರಿಂದ ಮೆಚ್ಚಿಕೆ ದೊರಕಿಸಿಕೊಂಡ ಕತೆ. “ ಅರಿಯಾಳು ” ಪ್ರಕಟವಾಗುತ್ತಿರುವುದು ಇದೇ ಮೊದಲು ಸಲ.

ಐದು ವರುಷಗಳ ಹಿಂದೆ— ‘ಬಾಳಿನಲ್ಲಿ ಸಮತೆಬೇಕು, ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಬೇಕು, ಸಹಕಾರಬೇಕು’ ಎಂಬ ಒಂದು ತತ್ವ ನನ್ನೆದೆಯಲ್ಲಿ ಮೂಡಿತು. ಈ ತತ್ವವನ್ನು ಕತೆಗಾರಿಕೆಯ ಮೂಲಕ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಲು, ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾದ ವಸ್ತುವನ್ನಾರಿಸಲು ಮೂರು ವರುಷಗಳ ಕಾಲ ನಾನು ನೂರಾರು ಕುಟುಂಬಗಳನ್ನು ಪರೀಕ್ಷಿಸುತ್ತಲೇ ಇದ್ದೆ. ಹಿಂದಿನ ತಲೆ ಮಾರಿನಲ್ಲಿ ಗಂಡನೊ, ಹೆಂಡತಿಯೊ ಮನೆಯ ಯಜಮಾನಿಕೆ ವಹಿಸಿ ಉಳಿದವರ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಅಪಹರಿಸುವ ಸ್ಥಿತಿ ಇದ್ದರೆ, ಇಂದಿನ ಯುವ ಜನಾಂಗ ವಿದ್ಯೆಯ ಸಂಸ್ಕಾರ, ಹಿರಿಯರ ತಪ್ಪು ಹೆಜ್ಜೆಗಳಿಂದ ಒಲವಿನ ಮೃತ ಜೀವನಕ್ಕಾಗಿ ಹಾರೈಸು—
—ತ್ತಿರುವದನ್ನು ಕಂಡೆ. ಹೆಳ್ಳಿಗರು ಮಾತ್ರ ಇಂದಿಗೂ ಸಮತೆ, ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಗಳನ್ನು ಕಾಯ್ದುಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಆ ನೂರಾರು ಕುಟುಂಬಗಳ, ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳಾಗಿ ಇಲ್ಲಿಯ ಪಾತ್ರಗಳು ಪರಿವಾಕಗೊಳ್ಳಲು ಇನ್ನೊಂದು ವರುಷ ಹಿಡಿಯಿತು.

ತತ್ವಕ್ಕಾಗಿ ಕತೆ “ ಸೆರೆಯಾಳು ” ನಲ್ಲಿ ಬೆಳೆದು ಬಂದಿದ್ದರೆ ಜೀವನಕ್ಕಾಗಿ ತತ್ವ “ ಅರಿಯಾಳು ” ನಲ್ಲಿ ಮೂಡಿದೆ. ನನ್ನ ಹಾಗು ನನ್ನ ಸ್ನೇಹಿತರ ಬದುಕುಗಳ “ ಅರಿಯಾಳು ” ನಲ್ಲಿ ಪಡಿ ಮೂಡಿದೆ. ಹೆಳ್ಳಿಯ ಜನ, ಅವರ ಸಾಂಪ್ರದಾಯ ರೀತಿ ನಡವಳಿಕೆಗಳನ್ನು ಪಟ್ಟಣದ ನಾಗರಿಕರು ಹಾಸ್ಯ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರೆ, ಹೆಳ್ಳಿಗರು ಅದೇ ರೀತಿಯಾಗಿ ಪಟ್ಟಣದ ನಾಗರಿಕರನ್ನು ವಿಡಂಬಿಸುವದನ್ನು ಹೆಳ್ಳಿ- ಪಟ್ಟಣಗಳ ಮಧ್ಯದ ಬಾದಾಮಿಯಲ್ಲಿ ನಿಂತು ಕಂಡುಕೊಂಡೆ, ಒಬ್ಬರನ್ನೊಬ್ಬರು ಅರಿತು-ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು “ ಅರಿಯಾಳು ” ನೆರವಾದೀತೆಂದು ನಂಬುತ್ತೇನೆ. ನನ್ನ ಸ್ನೇಹಿತರ ಬಾಳೇ ನನಗೆ ತುಂಬ ಸ್ಫೂರ್ತಿಯನ್ನಿತ್ತಿದೆ. ಒಂದೂವರೆ ವರುಷಗಳ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ನಾನು “ ಅರಿಯಾಳು ” ನ್ನು ಬರೆದು ಮುಗಿಸಿದ್ದೇನೆ.

ಈ ನೀಳ್ಗತೆಗಳಲ್ಲಿ ಒಳ್ಳೆಯದೇನನ್ನಾದರೂ ಕಂಡರೆ ಅದೆಲ್ಲ ನನ್ನ ಬರವಣಿಗೆಗೆ ಯಾವಾಗಲೂ ಜೈತನ್ಯವನ್ನೀಯುವ ನನ್ನ ಜನತೆಗೆ ನೀವೆಲ್ಲ ಕೃತಜ್ಞತೆ ಅರ್ಪಿಸಿ ಬಿಡಿ. ದೋಷಗಳಿಗೂ ಕಂಡರೆ ಅದಕ್ಕೆ ನಾನೇ ಹೊಣೆಗಾರ!

ಕೇಳಿದೊಡನೆಯೇ ಅಂತಃಕರುಣ, ಪ್ರೀತಿ, ವಿಶ್ವಾಸಗಳಿಂದ ನಮ್ಮ ನಾಡಿನ ಹಿರಿಯ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕವಿ ಶ್ರೀ 'ಮಧುರಚೆನ್ನ'ರು ವಿಸ್ತಾರವಾದ ಮುನ್ನುಡಿ ಬರೆದು ಕೊಟ್ಟು ಉಪಕರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅವರಿಗೆ ನಾನು ಕೃತಜ್ಞ ನಾಗಿದ್ದೇನೆ. 'ಸರಿಯಾಳು' ಬೆಳಕಿಗೆ ತಂದ 'ಅಂತರಂಗ' ಕಾರ್ಯಾಲಯದವರಿಗೂ, ಮುದ್ದಾಗಿ ಅಚ್ಚುಮಾಡಿಕೊಟ್ಟ 'ವಾಗ್ವಿಲಾಸ' ಪಾವರ ಪ್ರಿಂಟಿಂಗ್ ಪ್ರೆಸ್ಸಿನ ಒಡೆಯರು ಕೆಲಸಗಾರರಿಗೂ ನಾನು ಋಣಿ.

ಶಾಂತಿ ಸಾಹಿತ್ಯ ಮಾಲೆ }
ಬಾ ದಾಮಿ
ತಾ. ೧೬-೫-೧೯೫೦ }

ಕುಲಕರ್ಣಿ ಬಿಂಧುಮಾಧವ

ಮಾತು-ಕತೆ

'ಅರಿಯಾಳು' ನಮ್ಮ ಮಾಲೆಯ ಮೂರನೆಯ ಕುಸುಮ. ನಮಗೆಲ್ಲ ನೆರವಾದ ಓದುಗರು, ಆಶ್ರಯದಾತರು, ಲೇಖಕರು, ಮುನ್ನುಡಿಕಾರರು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ನಾವು ಕೃತಜ್ಞರು.

ಹಾಗೆಯೇ ಮುಖವುಟೆ ಅಂದವಾಗುವಂತೆ 'ವಿಕಾಸ'ದ ಸಂಪಾದಕರು ತಮ್ಮ ಪಡಿಯಚ್ಚನ್ನಿತ್ತು ಸಹಕರಿಸಿದ್ದಕ್ಕಾಗಿ ಅವರಿಗೂ, ಶ್ರೀ. ಕುಲಕರ್ಣಿ ಬಿಂಧುಮಾಧವ ಪಡಿಯಚ್ಚನ್ನಿತ್ತು ನೆರವಾದ ಜನಮತದ ಸಂಪಾದಕರಿಗೂ, ವಾಗ್ವಿಲಾಸ ಪಾವರ ಪ್ರಿಂಟ್ ಪ್ರೆಸ್ಸಿನ ಒಡೆಯರು ಕೆಲಸಗಾರರಿಗೂ ನಾವು ಕೃತಜ್ಞರು.

—ಸಂಚಾಲಕ.

೬೦ ಮು ನ್ನು ದಿ

ಶ್ರೀನಿವಾಸರ ಕತೆಗಳು ನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಕೆಲಕಾಲವಾದ ಮೇಲೆ ಆನಂದರ ಕತೆಗಳು ಮೈದೋರಿ ವಾಚಕರನ್ನು ಆನಂದ ಸಾಗರದಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿಸಿದಂತೆ, ಉತ್ತರ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಆನಂದಕಂದರ ಕತೆಗಳು ನಾಡಿಗರನ್ನು ನಲಿಸಿ ಕೆಲವು ವರುಷ ಗತಿಸಿದ ಮೇಲೆ ಇದೀಗ ಶ್ರೀಮಾನ್ ಕುಲಕರ್ಣಿ ಬಿಂದುಮಾಧವರ ಕತೆಗಳು ನಮಗಿಂದು ಪುನಃ ಭವ್ಯ ಭವಿಷ್ಯತ್ವನ್ನು ನೆನಪಿಗೆ ತಂದು ಕೊಡುತ್ತವೆ. ಹಳೆಯ ಹೃದಯವನ್ನು ಸರಳವಾದ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಿಸುವುದು ಇವರಿರ್ವರೂ ಕತೆಗಾರರ ರೀತಿ.

ಇವರ “ತಾಯಿ” “ಸೆರೆಯಾಳು” ಮೊದಲಾದ ಚಿಕ್ಕ ಕತೆಗಳ ಹೊತ್ತಿಗೆಗಳು ಈಗಾಗಲೇ ಪ್ರಕಟಿತವಾಗಿದ್ದು ಇದೀಗ ಇವರ “ಅರಿಯಾಳು” “ಬರಿಗೋಳು” ಗಳು “ಸೆರೆಯಾಳು” ನ್ನು ಕೂಡಿಕೊಂಡು ಪ್ರಕಟವಾಗುತ್ತ ಲಿವೆ. ಪೂರ್ವಾರ್ಧದಂತಿರುವ “ಬರಿಗೋಳು” ಉತ್ತರಾರ್ಧದಂತಿರುವ “ಅರಿಯಾಳು” ಗೆ ಪೂರಕವಾಗಿದೆ.

“ಸೆರೆಯಾಳು”ನ ಒಂದೇ ಒಂದು ಪುಟವನ್ನು ಓದಿ ನೋಡಿದರೂ “ಇಷ್ಟು ಸ್ವಾಭಾವಿಕತೆಯು ಕತೆಗಾರರಿಗೆ ಹೇಗೆ ಸಾಧಿಸಿರಬಹುದು ? ” ಎಂದು ಓದುಗರಿಗೆ ಆಶ್ಚರ್ಯವಾಗದಿರದು!!! ಇದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ನಾನೇನೂ ಇದರ ಬಗೆಗೆ ಹೇಳಬಯಸುವದಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಅದು ಮೊದಲೊಮ್ಮೆ ಅಚ್ಚಾಗಿ ಓದುಗರ ಅವಗಾಹನೆಗೆ ಬಂದ ಕತೆಯೇ ಇರುತ್ತದೆ. ಈಗ ಪುನಃ ಅದರ ಬಗೆಗೆ ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ಹೇಳಬೇಕಾದ ಅವಶ್ಯಕತೆಯಿಲ್ಲ.

ಶ್ರೀ. ಮಾರ್ಟಿನ್ ಎಂಬವರು ಬರೆದ “ಸಂಭಾಷಣೆ” ಯ ಪುಸ್ತಕದಲ್ಲಿ (ಡಾಯಲಾಗ್) ಎರಡು ಪರಸ್ಪರ ವಿರೋಧಿವಿಷಯಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಎರಡರ ಮಹತ್ವವನ್ನೂ ಪ್ರಾಂಜಲವಾಗಿ ಸಮರ್ಥಿಸಿ ಕೊನೆಗೆ ಎರಡೂ ವಿಷಯಗಳ ಸಮನ್ವಯವನ್ನು ಸಾಧಿಸಿದಂತೆ “ಬರಿಗೋಳು”ನಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ಕುಲಕರ್ಣಿ ಯವರು ಹಳೆ ಪಟ್ಟಣಗಳ ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳಿಬ್ಬರ ಮನೋಭಾವನೆಗಳನ್ನು ಪ್ರಾಂಜಲವಾಗಿಯೂ, ಮಾರ್ಮಿಕವಾಗಿಯೂ, ಹೃದಯಂಗಮವಾಗಿಯೂ ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಅದೇ ಮಾತಿನ ಕೊನೆಯ ನಿರ್ಣಯವು “ಅರಿಯಾಳ” ನಲ್ಲಿ ಆಗಿದೆ. ಪಟ್ಟಣದ ಗಂಡು-ಹೆಣ್ಣುಗಳಿಗೆ, ಹಳ್ಳಿಯ ಜನಸಮುದಾಯದ ಸಾಮಾನ್ಯ ದಾಯಕ ಉತ್ಸಾಹ ಸಂತೋಷಗಳ ಸುಗ್ಗಿಯಲ್ಲಿ ಹೆಣ್ಣು-ಗಂಡೆಂಬ ಭೇದ ಭಾವವೂ ಕೂಡ ಆಳಿದು ಎಲ್ಲರೂ ಒಬ್ಬ ತಂದೆಯ (ದೇವರಾಯನ) ಚಿಕ್ಕ ಮಕ್ಕಳೋ ಎಂಬಂತೆ ಉತ್ಸವಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸುತ್ತಿರುವ ವಿಶ್ವರೂಪ ದರ್ಶನವಾದ ಕೂಡಲೆ, ತಾವು ಸುಸಂಸ್ಕೃತರು ಇವರು ಅಸಂಸ್ಕೃತರು ಎಂಬ ಪೂರ್ವಗ್ರಹವೆಲ್ಲ ಓಡಿ ಹೋಗಿ ಹಳ್ಳಿಗರ ಹೃದಯ ಪರಿಚಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಬುದ್ಧಿಗೊಂದು ಬೆಲೆಯಿದ್ದಂತೆ ಹೃದಯಕ್ಕೂ ಒಂದು ಬೆಲೆಯಿದೆಯೆಂಬುದು ಸುಸ್ಪಷ್ಟ. ಪಟ್ಟಣಿಗರು ಬುದ್ಧಿ ಪ್ರಧಾನರು, ಹಳ್ಳಿಗರು ಹೃದಯ ಪ್ರಧಾನರು. ಹಳ್ಳಿಯ ಹೃದಯ ಪ್ರಧಾನತೆ ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಮೂಢತನವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಬಹುದಾದರೆ, ಪಟ್ಟಣಿಗರ ಬುದ್ಧಿ ಪ್ರಧಾನತೆಯು ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಆಕಾಶ ಕುಸುಮದಂತೆ ಪರಿಣಮಿಸಬಹುದು. ಹಳ್ಳಿಗರ (ನೈಸರ್ಗಿಕತೆ ಇದ್ದಕ್ಕಿದ್ದಂತೆ ಇರುವುದು) ಪಟ್ಟಣಿಗರ ಸಂಸ್ಕರಣ (ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಇವೆರಡೂ ಹೊಂದುಗೂಡಬೇಕೆಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟ. ಇದಾಗಬೇಕಾದರೆ ಈ “ಅರಿಯಾಳ” ನೊಳಗಿನ ಹಿರಿಯಾಳಾದ ರಾಮುವಿನಂತೆ ಕಲಿತವರು ಹಳ್ಳಿ ಸೇರದೆ ಗತ್ಯಂತಿರವಿಲ್ಲ ಎಂಬುದೇ ಈ ಕತೆಯ ಸಾರ ಮುರ್ಮ.

ಸ್ವಂತದ ತರ್ಕದಿಂದಲೂ, ಸರ್ವಶಾಸ್ತ್ರಗಳ ಪಠನದಿಂದಲೂ ಜಗತ್ತಿನ ಸಮಸ್ಯೆಯ ಪ್ರಶ್ನೆ ಬಗೆಹರಿಯದೆ, ಮಹರ್ಷಿ ಟಾಲ್‌ಸ್ಟಾಯರಿಗೆ ಕೊನೆಗೆ ಹಳ್ಳಿಗರ ದೃಢಶ್ರದ್ಧಾಮಯ ಸ್ವಾಭಾವಿಕ ಸರಳ ಜೀವನದಲ್ಲಿಯೇ ಬೆಳಕು ಕಂಡಿತೆಂಬ ವಿಷಯವನ್ನು ಸರ್ವರೂ ಓದಿಬಲ್ಲರು. “ಜೀವನದ ಸರ್ವ ಸಂಕಟಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಅವರು ಯಾವ ಧೃಢಶ್ರದ್ಧೆಯ ಆಧಾರದಿಂದ ಸಹಿಸಿಕೊಂಡು ಜೀವನ ಪಥದಲ್ಲಿ ಮುಂದೆ ಸಾಗುತ್ತಾರೋ ಅದೇ ನಿಜವಾದ ತತ್ವ” ಎಂದು ಅವರು ಕಂಡುಕೊಂಡರು. ಹಳ್ಳಿಯ ಒಬ್ಬ ಹೆಣ್ಣುಮಗಳು ತನ್ನ ಗಂಡನ ಸುಖಕ್ಕಾಗಿ ಮೊದಲಿನಿಂದ ಕೊನೆಯವರೆಗೂ ಎಷ್ಟು ಸಹನೆಯಿಂದ ಎಷ್ಟು ಕಷ್ಟ ಸಹಿಷ್ಣುತೆಯಿಂದ, ತನ್ನ ಸುಖದ ಪರಿವೆಯಿಲ್ಲದೆ ದುಡಿಯುತ್ತಾ ಕೆಂಬುದರ ಭವ್ಯ ಚಿತ್ರವನ್ನೇ ಶ್ರೀಮತಿ ಪರ್ಲಬಕ್ಕರು ತಮ್ಮ ವಿಶ್ವವಿಖ್ಯಾತ ಕಾದಂಬರಿಯಲ್ಲಿ (“ಭೂಮಿತಾಯಿ”) ಜಗತ್ತಿನ ಕಣ್ಣಿರಗಿಟ್ಟರು.

ಇದೆಲ್ಲ ದೊಡ್ಡವರ ಮಾತಾಯಿತು. ಆದರೆ ದೂಡ್ಡವರೊಳಗಿನ ಮಹಾ ಪ್ರವಾಹವೇ ಇಂದು ಸಣ್ಣಸಣ್ಣವರಲ್ಲಿಯೂ ಕೂಡ ಚಿಕ್ಕ ಚಿಕ್ಕ ಸೆಲೆಗಳ ರೂಪವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಶ್ರೀ. ಬಿಂದುಮಾಧವರು ಇಂದು ತಮ್ಮ ಹೃದಯದ ಚಿಕ್ಕ ಕನ್ನಡಿಯಲ್ಲಿ ಹಳ್ಳಿಗರ ಜೀವನದ ಹಿಂಬದಿಗಿರುವ ಭವ್ಯ ವಿಶ್ವರೂಪ ದರ್ಶನವನ್ನು ಈ ಕತೆಯಲ್ಲಿ ಕಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಇದನ್ನು ಕಾಣುವ ವರೆಗೆ ಮನುಷ್ಯನು ಪೂರ್ಣನೇ ಅಲ್ಲ ಎಂಬುದನ್ನು ತೋರಿಸಿಕೊಡುವದಕ್ಕಾಗಿ ಅವರು ಈ ಕತೆಗೆ “ ಅರೆಯಾಳು ” (ಅರ್ಧ ಮನುಷ್ಯ) ಎಂದು ಹೆಸರು ಇಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ.

ಇವರ ಕಥಾ ಶೈಲಿಯೂ ಅಷ್ಟೇ ಚಮತ್ಕಾರಿಯಿಂದ ಕೂಡಿದೆ. ಇದೇ ಕಲಾವಿದನ ನಿಜವಾದ ಶಕ್ತಿ. ಪರಮೇಶ್ವರ ಪರಮೇಶ್ವರಿಯರು ಇವರ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಬೆಳೆಯಿಸಿ ಬೆಳಗಿಸಲಿ.

— ಓಂ ಶ್ರೀ ಓಂ —

ಹಲಸಂಗಿ }
ದಿ. ೧೫-೪-೧೯೫೦ }

ಕನ್ನಡಿಗರ ಕಿರಿಯಾಳು
ಮಧುರಚೆನ್ನ, ಹಲಸಂಗಿ

ಮುಂದಿನ ನಮ್ಮ ಪ್ರಕಟನೆಗಳು

ಭಾರತೀಯ ಇತಿಹಾಸ ದರ್ಶನ

ಶ್ರೀ 'ಮಧುರ ಚೆನ್ನ'ರು

ಪಂಚಮಶನಿ (ಕಾದಂಬರಿ)

ಶ್ರೀ. ಪ. ಶೋ. ಬಂಕಾಪೂರ

ಹೋಳಿಹುಣ್ಣೆ ನೆ (ಕಾದಂಬರಿ)

ಶ್ರೀ. ಕುಲಕರ್ಣಿ ಬಿಂದುಮಾಧವ

ನರನಾರಾಯಣ (ಕಾದಂಬರಿ)

ಶ್ರೀ. ರಾ. ಪಾ. ಶಿರೋಳ

— ಶಾಂತಿ ಸಾಹಿತ್ಯ ಮಾಲೆ —

ಬಾ ದಾ ಮಿ .

ನಮ್ಮ ಮೊದಲನೆಯ ಪುಸ್ತಕ

ಪೂ ಜಾ

(ಗದ್ಯ ಗೀತೆಗಳು)

ಬರೆದವರು :- ಶ್ರೀ. ಸಿಂಪಿಲಿಂಗಣ್ಣ ನವರು

ಪತ್ರಿಕಾಭಿಪ್ರಾಯಗಳು

ಸ್ವಾರ್ಥರಹಿತವಾದ ಅಂತಃಚಕ್ಷು, ಶಾಂತಿ ಪೂರ್ಣ ಆಧ್ಯಾತ್ಮ ಜೀವನದ ಆದರ್ಶ ಉದ್ದೇಶ ಇವುಗಳನ್ನುಳ್ಳವರು ಮಾತ್ರ ಆಧ್ಯಾತ್ಮ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ವಿಹರಿಸಲು ಯೋಗ್ಯರು. ಅಲ್ಲದೆ ಅಂತಹ ಯೋಗ್ಯತೆಯನ್ನು ಪಡೆಯಲು ಒಳ್ಳೆಯ ಹಾದಿಯನ್ನು ತೋರಿಸಬಲ್ಲವರು ಶ್ರೀ ಸಿಂಪಿಲಿಂಗಣ್ಣ ನವರು ಇಂತಹ ಗುಣಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದಾರೆ. ಎಂತಲೇ ಅವರ ಹೃದಯದಿಂದ ಬಂದಿರುವ ಈ ಗದ್ಯ ಗೀತೆಗಳು ಶಾಂತಿಯುತವಾದ, ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಜೀವನದ ಸನ್ಮಾರ್ಗವನ್ನು ತೋರುತ್ತವೆ.....”

— ಚಿತ್ರಗುಪ್ತ, ಬೆಂಗಳೂರು ನಗರ.

ಶ್ರೀ. ಸಿಂಪಿಲಿಂಗಣ್ಣ ನವರು ಬರೆದಿರುವ ಈ ಕೃತಿ ನಿಜವಾಗಿ ಪವಿತ್ರವಾಗಿದೆ. ಶುಭದಾಯಕವಾಗಿದೆ. ಪೂರ್ಣ ಸಾಹಿತ್ಯಸೇವೆಯ ಫಲದಾಮೃತವಾಗಿದೆ..... ಉನ್ನತ ಧೈಯದಿಂದ ಮನುಷ್ಯ ಜೀವಿತದ ಹಲವು ಭಾವನೆಗಳನ್ನು ಈ ಗದ್ಯಗೀತೆಗಳಲ್ಲಿ ವಿವೇಚಿಸಿದ್ದಾರೆ..... ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಮೊರೆ ಎಂಬುದೊಂದು ಕವಿತೆ, ನಿಜವಾಗಿ ಕವಿನಾಣೆಯಲ್ಲೇ ಬಂದಿದೆ.

— ಸುಬೋಧ, ಬೆಂಗಳೂರು.

“..... ದಿಕ್ಕಿಡುವದು ಮಾನವನ ಲಕ್ಷಣವಲ್ಲ, ದುಃಖಮಾಲೆಗಳು ಸುಖಕ್ಕೆ ಸೋಪಾನಗಳೆಂದು ತಿಳಿದು ತಲೆಯೆತ್ತಿ ನಿಲ್ಲಬೇಕು. ವಿಶ್ವಾಸ ಇರಬೇಕು ಎಂಬುದನ್ನು ಕವಿ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾರೆ..... ಈ ಸಂಗ್ರಹದಲ್ಲಿ ಒಂದೊಂದು ಗೀತೆಯೂ ಅಮರ ಶಾಂತಿಯ ಸಂದೇಶ ಸಾರುವ ಹಿರಿಯ ಆಧ್ಯಾತ್ಮ ಫಲಗಳು. ಪುಟ್ಟ ಗೀತೆಗಳಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡ ತತ್ವ ನಿರೂಪಿಸಿ ಓದುಗರ ಮನ ಸೆಳೆಯುತ್ತಾರೆ. ಗದ್ಯ ಪದ್ಯಗಳೆರಡರಲ್ಲೂ ನುರಿತ ಕೈ ಎನ್ನುವದಕ್ಕೆ “ಪೂಜೆ”ಯೇ ಒಂದು ಹಿರಿಯ ಸಾಕ್ಷಿ.....”

— ‘ದೇಶಬಂಧು’ ಬೆಂಗಳೂರು.

ಸೆ ರೆ ಯಾ ಳು

“ ಬಾಳೆನು ಕನಸು,
ಗೋನ ತಿಳಿಸು,
ನನ್ನ ಪಿಗ್ಗಿನ ಚಿಲುಕೋಟೆ ”

- ಶ್ರೀ. ಅನಂದ ಕಂದರು.

ಸೆ ರೆ ಯಾ ಳು.

೧

ಬೇಸಿಗೆಯ ಕಾಲವಾದ ಮೂಲಕ ನದಿಯ ಪ್ರವಾಹ ನಿಧಾನವಾಗಿತ್ತು. ಮೊಳಕಾಲು ಪೂರ್ಣ ಮುಳುಗದಷ್ಟು ಆಳವಿತ್ತು ಅಷ್ಟೆ. ಆಗತಾನೆ ಉದಯಿಸಿದ ಸೂರ್ಯ ತನ್ನ ಎಳೆಯ ಕಿರಣಗಳನ್ನು ನದಿಯ ಮೇಲೆ ಕುಣಿಸುತ್ತ ಆಟವಾಡುತ್ತಿದ್ದ. ತೀರದ ತಂಪುಗಾಳಿ ನಡುಕ ಹುಟ್ಟಿಸುವ ಹಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ಅಭ್ಯಾಸಬಲದಿಂದ ಆ ನಡು ಹರೆಯದ ಹೆಂಗಸು ಮುಸುರೆ ಪಾತ್ರೆಗಳನ್ನು ತೊಳೆಯುತ್ತ ದಂಡೆಯ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತಿದ್ದಳು. ಅವಳ ಮನವೆಲ್ಲ ತನ್ನ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ನಿರತವಾಗಿತ್ತು. ಕಿನಾರೆಯ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತಿದ್ದ ಅವಳ ಮಗಳು ಹದಿನಾಲ್ಕು ವರುಷದ ಶಾಮಲಾ ತನ್ನ ಬಾಲ್ಯದ ಜೀವನವನ್ನು ನೆನಿಸಿಕೊಂಡಳೇನೋ! ಅಲ್ಲಿಂದ ಎದ್ದು ಹೋಗಿ ತನ್ನ ರಡು ಬೊಗಸೆಗಳಿಂದ ನೀರನ್ನೆತ್ತಿ ಬಾಯಲ್ಲಿ ಹಾಕಿಕೊಂಡು ಪೂರ್ವದಿಸಿಗೆ ಮೊಗಮಾಡಿ ನಿಂತು ಆ ನೀರನ್ನು ಬಾಯಿಂದ ಚಿಮ್ಮುತ್ತಿದ್ದಳು, ಮೇಲಕ್ಕೆ. ಅವರಿಂದ ಹೊರಡುವ ಸಪ್ತ ವರ್ಣಗಳನ್ನು ಕಂಡಾಗ ತನ್ನ ಬಾಲ್ಯಜೀವನದ ಸುಖಗಳೆಲ್ಲ ಅವಳ ಕಣ್ಣಿಮರು ನುಸುಳಿ ಹೋಗಿರಬೇಕು. ಮಗುವಿನ ಹಾಗೆ ಆಟವಾಡುತ್ತಿರುವ ಅವಳ ತುಟಿಗಳಲ್ಲಿ ಅದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ನಗೆ ಬಿರಿಯಿತೇನೋ ! ಮತ್ತೆ ಉತ್ಸಾಹಿತಳಾಗಿ ಇನ್ನೊಂದು ಸಲ ಬಾಯಲ್ಲಿ ನೀರು ತುಂಬಿಕೊಂಡು ಮೇಲಕ್ಕೆ ಚಿಮ್ಮಲಾರಂಭಿಸಿದಳು. ಬದನೆಯ ಮೊದಲಾದ ಕಾಯಿಪಲ್ಲೆಗಳಿಗೆ ನೀರುಣಿಸುತ್ತಿರುವ ಕಿನಾರೆ ಅಂಚಿಗಿರುವ ತೋಟ-ಹೊಲಗಳ ರೈತರೆಲ್ಲ ತಮ್ಮ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ನಿರತರಾಗಿದ್ದರು. ಉತ್ಸಾಹದಿಂದ ಎನೇನೋ ಜಾನಪದ ಗೀತಗಳನ್ನೂ ಹಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಬೇರೆ ಹಲವು ಜನ ಜಳಕಮಾಡುವದರಲ್ಲಿ ನಿರತರಾಗಿದ್ದರು. ಹಳ್ಳಿಯ ಗರತಿಯರು ಹಲವರು ನೀರು ತುಂಬಿಕೊಂಡು ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದರು.

ಅತ್ತ ಗಮನವಿಲ್ಲದಂತೆ ತನ್ನ ಬಾಲ್ಯ ಜೀವನದ ಕಾಡ್ಯಕ್ರಮದಲ್ಲಿ
ಸಿರತಳಾದ ಶಾಮಲೆಯ ಮುಂದೆ ಕೊಂಚ ದೂರದಲ್ಲಿ -

“ಕೌ...ಕೌ - ಕೂರ್ ..”

ಎಂದು ಧ್ವನಿಗೈಯುತ್ತ ಪ್ರೇತವರ್ಗದ ನೀರುಗೋಳಿಯೊಂದು ಹಾರಿ
ಬಂದು ನೀರಿನ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತಿತು. ಶಾಮಲೆ ಅದರ ಮೇಲೆ ಒಂದು ಸಲ
ಕಣ್ಣಾಡಿಸಿ ಹಾಗೆಯೇ ಮುಂದುವರಿವಳು. ಇನ್ನೇನು ಅದನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊ
ಳ್ಳಬೇಕು. ಆ ವೇಳೆಗೆ ಕೋಳಿ “ಫಡ - ಫಡ” ಎಂದು ರೆಕ್ಕೆ ಬೀಸುತ್ತ
ಹಾರಿ ಹೋಯಿತು. ಅದು ಹಾರಿ ಹೋಗುವದನ್ನೇ ನೋಡುತ್ತ ನಿಂತಿದ್ದಳು
ಶಾಮಲೆ.

“ಏ, ಶಾಮಲೆ....ಅಲ್ಲೇನ ಮಾಡತೀಯ ?” ಬಾ ಇಲ್ಲೆ. ...”

ಪಾತ್ರಗಳನ್ನು ಬೆಂಗುತ್ತಿರುವಾಗ ಆಕಸ್ಮಾತ್ತಾಗಿ ಮಗಳನ್ನು ಕಂಡು
ಅಚ್ಚರಿಯಿಂದ ಕರೆದಳು ತಾಯಿ. ಶಾಮಲೆಯ ನೆನಪು ಕನಸಾಯಿತು.
ಬೇಗಬೇಗನೆ ಅವಳು ತಾಯಿ ಬಳಿಗೆ ಬಂದಳು.

“ಎಲ್ಲಾ ಬಿಟ್ಟು ಅಲ್ಲಾಕ ಹೋಗಿದ್ದಿ?” ಸಣ್ಣ ಕೂಸಾಗ್ಯಾಳ
ಹಂಕಣ. ಲಗ್ನ ಆದರ ನಾಕ ಮಕ್ಕಳ ತಾಯಿಯಾಗೂ ಬವಸ. ಸಣ್ಣ
ಕೂಸುನಂದಂಗ ಅಲ್ಲೆ ಅಡಿಕೋತ ಸಂತಾಪ. ಇವತ್ತು ನಿನ್ನ ನೋಡಲೆಕ್ಕೆ
ಬರತಾರ. ಇನ್ನ ನಾಲ್ಕು ದಿನವಕ್ಕೆ ಮದಿಸಿ ಅದೀತು. ಮಡುಗಾಟ್ಟು
ವಳಗಣ ಇದ್ದೀಯಲ್ಲ ಇನ್ನೂ ...”

ತಾಯಿ ಯಾವುದೂ ಕನಸು ಕಾಣುತ್ತಿರುವಂತೆ, ಒಂದೈದು ನಿಮಿಷ
ಮೌನವಾದರು. ಶಾಮಲೆ ತಾಯಿಯನ್ನು ಎನೆಯೆಕ್ಕದೆ ನೋಡುತ್ತ ತಲೆ
ತಗ್ಗಿಸಿ ನಿಂತಿದ್ದಳು.

“ನೀನು ಬೆಳಗಿದ ಭಾಂಡಿ ವರಸು. ಅಷ್ಟರಾಗಣ ನಾ ಇದ್ದು ಒಗದ
ಹಾಕತೀನಿ”

ತನ್ನ ಕರ್ತವ್ಯದ ನೆನಪಾದ ಹಾಗೆ ತಾಯಿ ಮಗಳಿಗೆ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯನ್ನು ಒಗೆಯುವದಕ್ಕೆ ನದಿಗೆ ಇಳಿದರು. ಶಾಮಲೆ ಬೆಳಗದ ಪಾತ್ರೆಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಎತ್ತಿಕೊಂಡು ಕೊಂಚ ದೂರ ನಡೆದು ಮಳಲ ಮೇಲೆ ಅವುಗಳನ್ನು ಟ್ಟುಕೊಂಡು ಕುಳಿತು ಒಂದೊಂದಾಗಿ ಒರಿಸಲಾರಂಭಿಸಿದಳು. ಅಷ್ಟು ಹೊತ್ತಿಗೆ ಮಾಸ್ತರರ ಪತ್ನಿ ಸೀತಾ ಸೊಂಟದಲ್ಲ ಕೊಡವನ್ನು ಟ್ಟುಕೊಂಡು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಳು. ಶಾಮಲೆಯನ್ನು ಅಚ್ಚರಿಯಿಂದ ನೋಡುತ್ತ ಅವಳು ಶಾಮಲೆಯ ತಾಯಿಯನ್ನು ಕೇಳಿದಳು.

“ಎನ್ನವ, ಬೇಗಾಗೋದ್ದಾಗಲಿ ನದಿಗೆ ಬಂದಿರಲ್ಲ?”

ಒಗೆಯುವದನ್ನು ನಲ್ಲಿನ ಶಾಮಲೆಯ ತಾಯಿ ಕತ್ತುತ್ತ ನೋಡಿ ನಗುತ್ತ ಹೇಳಿದಳು.

ನೀರಿಗಾಗಲಿ ಇಳಿದಿದ್ದಳು ಸೀತಾ. ಹಾಗೆಯೇ ಹೂರೆ ಶಾಮಲೆಯನ್ನು ನೋಡಿದಳು. ವಾಹ! ಅವಳು ತಲೆ ತಗ್ಗಿಸಿ ಕುಳಿತಿದ್ದಳು ನಾಚಿಕೆಯಿಂದ. ಅವಳ ಕೈ ಅವಳಗಿರುವದಂತೆ ಮಳಲನ್ನು ಚಿಮ್ಮುತ್ತಿದ್ದವು. ಸೀತಾ ಶಾಮಲೆಯ ತಾಯಿಯವರೊಡನೆ ತಿರುಗಿ ಕೇಳಿದಳು.

“ಯಾರ ಒರತಾರ್ ಸಾವಿತ್ರಬಾಯರ?”

ಸಾವಿತ್ರಿ ಬಾಯಿಯವರು ಒಗೆದು ಮುಗಿಸಿದ ಘೋತರವನ್ನು ಹೀಡುತ್ತ ಹೇಳಿದಳು.

“ಮಾರೋ ನತನವಾರ ಕುಲಕರ್ಣರಂತವಾ?”

ಅಗಲೂ ಅವರ ಮೊಗದಲ್ಲಿ ಅನಂದದ ನಗೆ ತುಳುಕಾಡುತ್ತಿತ್ತು. ಸೊಂಟದಿಂದ ಕೊಡವನ್ನು ನೀರಿಗಿಳಿಸಿದ ಸೀತಾ ಮತ್ತೆ ಕೇಳಿದಳು.

“ಯಾರು? ಏನು? ನಿಮಗ ಗೊತ್ತೂ ಇಲ್ಲೇನು?”

ಸೀತಳ ಈ ಪ್ರಶ್ನೆ ಮಾಲಿಕೆಗಳಿಂದ ಸಾವಿತ್ರಬಾಯಿಯವರ ಮೊಗದ ನಗೆ ಮಾಯವಾಯಿತು. ಮನಸ್ಸಿಲ್ಲದ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಅವರು ಉತ್ತರಿಸಿದರು.

..ನಮಗ ಹೆಂಗ ಗೊತ್ತಾಗುವವಾ. ನಮ್ಮ ಮನೆಯವರು ಎಲ್ಲರ ಹಂಗಲ್ಲ. ಏನಾರ ಸ್ವಲ್ಪ ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ಕೇಳಿದರ ತೀರಿತು. ನಮ್ಮ ಗತಿ ದೇವರಣ ಬಲ್ಲ”.

ಅವರು ನಿಡಿದಾದ ನಿಟ್ಟುಸಿರೊಂದನ್ನು ಗಾಳಿಯಲ್ಲಿ ತೇಲಿಬಿಟ್ಟರು. ಮುಂಗೋಪಿಯಾದ ಸೀತಾ ಅದೇ ವೇಳೆಗೆ ಕೊಡವನ್ನು ತುಂಬಿಕೊಂಡು ಹೊರಟು ನಿಂತ ಸಾವಿತ್ರಿಬಾಯಿಯವರ ಬೆನ್ನು ಹತ್ತಿದಳು. ಇಷ್ಟು ಹೊತ್ತಿನ ವರೆಗೂ ಇವರ ಮಾತನ್ನಾಳುತ್ತ ಮೌನವಾಗಿ ಕುಳಿತ ಶಾಮಲೆ ಬೇಗನೆ ಬೆಳಗಿದ ಪಾತ್ರೆಗಳನ್ನು ಎತ್ತಿಕೊಂಡು ಅವರನ್ನು ಹಿಂಬಾಲಿಸಿದಳು.

‘ಹಂಗಾರ ನಮಗೆ ಏನೂ ಗೊತ್ತೇ ಇಲ್ಲ|ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದೆ’.

ಕೆನಾರೆಯನ್ನು ಹತ್ತುತ್ತ ಕೇಳಿದಳು ಸೀತಾ. ಸಾವಿತ್ರಿಬಾಯಿಯವರು ಬಿನ್ನರಾಗಿ ಉಳುರಿದರು.

“ಗಂಡಸರ ಮನವು ನಮಗ ಹೆಂಗ ಗೊತ್ತಾಗಬೇಕವಾ?”

“ಮೋಜವ ನಿಮ್ಮ ಸಂಸಾರ. ಅಲ್ಲ, ಹೆಂಡತಿ ಮುಂದೂ ಏನೂ ಹೇಳೂ ಹಂಗಿಲ್ಲ ?”

ಅವರು ಏನನ್ನೂ ಉತ್ತರಿಸಲಿಲ್ಲ. ಶಾಮಲೆ ತಾಯಿ ನಿಧಾನವಾಗಿ ಹೆಜ್ಜೆ ಹಾಕುತ್ತಿರುವದನ್ನು ಗಮನಿಸುತ್ತ ಆ ಮೂಲಕ ಅವಳ ಮನದ ಹೊಯ್ದಾಟವನ್ನು ಗುರುತಿಸುತ್ತ ಮೌನವಾಗಿ ಸಾಗಿದ್ದಳು. ಸೀತಳ ಮನೆ ಬಂದಿತು.

“ಹೋಗತೀರಾ ಹಂಗಾರಾ? ಹೋಗಿ ಬರ್ರೆವ್ವ....”

ಎನ್ನುತ್ತ ಒಂದು ಚಣಕಾಲ ತಡೆದು ಸೀತಾ ಮತ್ತೆ ತನ್ನ ಮಾತನ್ನು ಮುಂದುವರಿಸಿದಳು.

“ನಿಮ್ಮ ಯಜಮಾನರು ನಿಮ್ಮನ್ನ ಏನಂತ ತಿಳಿಕೊಂಡಾರೊ ಏನೊ? ಭಾಳ ಮಾಡಿ ನೀವ ಅವರ ಸಿರಿಯಾಳಂತ”

ಎಂದು ಸೀತಾ ನುಡಿಯುತ್ತಿರುವಾಗಲೆ ಸಾವಿತ್ರಿಬಾಯಿಯವರ ಕಣ್ಣಂಟಿನಿಂದ ಪಳಕ್ಕನೆ ಕಳಚಿದ ಎರಡು ಕಂಬನಿಗಳನ್ನು ಕಂಡು ಮುಂದೆ

ಮಾತನಾಡಲಾರದೆ ತನ್ನ ಮನೆಗೆ ಹೊರಟು ಹೋದಳು. ಹಿಂ ಸಿಂತಿದ್ದ ಶಾಮಲೆ ಮಾತ್ರ ಎರಡು ಮೂರು ಸಲ —

“ಸೆರೆಯಾಳು !.... ಸೆರೆಯಾಳು....”

ಎಂದು ತನ್ನಲ್ಲಿಯೇ ತಾನು ಹೇಳಿಕೊಂಡಳು. ಅದರಿಂದ ಅವಳ ಮೊಗ ಇನ್ನೂ ಚಿಕ್ಕದಾಯಿತು. ತಾಯಿ-ಮಗಳು ಮಾತನಾಡದೆ ಮನೆಗೆ ನಡೆದರು. ಅಡಿಗೆ ಮನೆ ತಲಪಿವೊಡನೆಯೇ ಶಾಮಲಾ ತನ್ನ ಕೈಯಲ್ಲಿಯ ಪಾತ್ರೆಗಳನ್ನು ವೇವರ ಕಟ್ಟೆಯ ಮೇಲೆ ಕುಕ್ಕುರು ಬಡಿದಳು. ಸಾವಿತ್ರಿ ಬಾಯಿಯವರು ತಮ್ಮ ಸೊಂಟವಲ್ಲಿದ್ದ ಕೊಡವನ್ನು ಅದೇ ವೇಳೆಗೆ ಒಂದು ಮೂಲೆಗೆ ಶಬ್ದವಾಗುವ ಹಾಗಿಟ್ಟು ಕೋಲಿಗೆ ಜೋತು ಹಾಕಿದ ಧೋತರ ವನ್ನು ವೇವರ ಕಟ್ಟೆಯ ಮೇಲೆ ಹಾಸಿದ ಕೃಷ್ಣಾಂಜನದ ಮೇಲೆ ಬಿಸಾಕಿದರು. ಒಂದು ಚಣಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಡೆದು ಹೋದ ತಮ್ಮ ಈ ಕೃತ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ತಾಯಿ-ಮಗಳು ಒಬ್ಬರನ್ನೊಬ್ಬರು ನೋಡಿಕೊಂಡರು. ನೋಡಿದೆಯೆ ನೋಟ ಅವರ ಕಣ್ಣುಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡಿತ್ತು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ರಾಯರು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದರು.

ರಾಯರಿಗೆ ಸುಮಾರು ನಲವತ್ತೈದು- ಐವತ್ತು ವರುಷಗಳಾಗಿರಬಹುದು. ಅವರು ಚಿಕ್ಕವರಾಗಿದ್ದಾಗ ಗರಡಿ ಸಾಧನೆ ಮಾಡಿದ್ದರಂತೆ. ಅದರ ಕುರುಹಾಗಿ ಈಗಲೂ ಅವರ ಮೈ ಹುರಿಕಟ್ಟಾಗಿಯೆ ಇದೆ. ತಲೆತಲಾಂತರಗಳಿಂದ ದಕ್ಕುತ್ತ ಬಂದ ಕರಣಿಕ ವೃತ್ತಿಯ ಅಧಿಕಾರ ದರ್ಪ ಅವರ ಕಣ್ಣಲ್ಲಿ ಕುಣಿಯುತ್ತಿರುವ ಹಾಗಿತ್ತು. ಹಳೆ-ಹೊಸ ವಿಚಾರಗಳ ಹೊಯ್ದಾಟದಲ್ಲಿ ಭಾರತ ಇರುವಾಗ ರಾಯರು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಪಾದಾರ್ಪಣ ಮಾಡಿದ ಮೂಲಕ ಹಳೆಯ ವಿಚಾರದ ಪ್ರತಿನಿಧಿಯಾಗಿ ಉಟ್ಟಿದ್ದ ಪಂಜೆ, ಜನಿವಾರ ಸಿಂತಿದ್ದರೆ, ಹೊಸ ವಿಚಾರದ ಅನುಕರಣದ ಪ್ರತೀಕವಾಗಿ ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಕ್ರಾಫಿನ ಪುಟ್ಟದಾಗಿ ಕತ್ತರಿಸಿದ ಕೂದಲುಗಳು.

ಸ್ವಸ್ಥವಾಗಿ ಕೈಯೂ ಕುಳಿತ ಪತ್ನಿ, ಮಗಳನ್ನು ನೋಡುತ್ತ ರಾಯರು ಊಟದ ಮನೆಯಲ್ಲಿ, ಜಳಕದ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಕಣ್ಣಾಡಿಸಿದರು.

“ಇನ್ನೂ ಒಲಿಗೆ ಉರೀನಕ ಹಾಕಲ್ಲ?”

ಅವರ ಧ್ವನಿಯಲ್ಲಿ ಗಡಚುತನವಿತ್ತು.

“ಹೌದು. ಈಗಿನ್ನೂ ನದಿಯಿಂದ ಬಂದಿ.... ಸವಡ್ಡೆಂಗಾಗಬೇಕು?”

ರಾಯರನ್ನು ಕಂಡರೆ ಹೆದರಿ ಸಾಯುತ್ತಿದ್ದ ಶಾಮಲೆ ಇಂದು ಯಾವ ಧೈರ್ಯದಿಂದಲೂ ಉತ್ತರಿಸದಳು. ಅವಳ ಮೂತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ರಾಯರು ಕಿಡಿಕಿಡಿಯಾದರು. ತಾವು ಮನೆಯ ಯಜಮಾನರು. ತಮಗೆ ಸ್ವತಃ ಹೇಳುವದೆ ?

“ಎಂದಿಷ್ಟೆ ? .. ನನಗೆ ತಿರಗಿ ಉತ್ತರಾ ಕೊಡತೀಯಾ?... ನಿನ್ನ ಹಲ್ಲು ಮುರಿದು ಕೈಯ್ಯಗ ಕೂಟ್ಟೀನು ಇನ್ನೊಮ್ಮೆ ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದಂದ್ರೆ...”

ರಾಯರ ಧ್ವನಿಯಲ್ಲಿ ಅಧಿಕಾರದ ದರ್ಪವಿತ್ತು. ಅದನ್ನು ಗುರುತಿಸಿದ ಸಾವಿತ್ರಿಯವರು ಕಿರುಧ್ವನಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದರು.

“ತಪ್ಪಾತು. ಈಗ ಒಲಿಗೆ ಹಾಕತೀನಿ...”

ಎಂತಹ ದೈನ್ಯತೆಯಿತ್ತು ತಾಯಿಯ ಧ್ವನಿಯಲ್ಲಿ. ಶಾಮಲೆ ಅದೇಕೋ ವಿಚಿತ್ರವಾಗಿ ತಂದೆಯನ್ನು ನೋಡಿದಳು.

“ಲಗೂನ ಹಾಕು....”

ಎಂದು ಅಬ್ಬರಿಸುತ್ತ ರಾಯರು ಶಾಮಲೆಯನ್ನು ದುರುಗುಟ್ಟಿ ಕೊಂಡು ನೋಡುತ್ತ ಅಲ್ಲಿಂದ ನಡೆದರು. ಬಾಯಿಯವರು ನೀರಿನ ಒಲಿಗೆ ಉರಿ ಹಾಕಲು ನಡೆದರು. ಶಾಮಲೆ ಕೈಯ ಮೇಲೆ ಕಪೋಲ ವಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ದೇವರ ಮುಂದೆ ಕುಳಿತೇಯಿದ್ದಳು ಇನ್ನೂ. ಅವಳ ಮೊಗದಲ್ಲಿ ವಿವಿಧ ವರ್ಣಗಳ ತೆರೆ ಸುಳಿದಾಡಲಾರಂಭಿಸಿತ್ತು. ಕಂಬನಿಗಳು ಕಣ್ಣಿನಿಂದ ಕಳಚಿ ಅವಳ ಹಾಲುಗಲ್ಲಗಳ ಮೇಲೆ ಸ್ಥಿರವಾಗಿ ನಿಂತವು. ಅಂತಹದೇ ನಾಲ್ಕು ಕಂಬನಿ ಅವಳ ತಾಯಿಯವರ ಕಣ್ಣಿನಲ್ಲಿ ಗಳಿಂದ ಕಳಚಿ ಹೊತ್ತುತ್ತಿದ್ದ ಒಲೆಯನ್ನು ನಂದಿಸಿತು. ಮತ್ತೆ ಕಷ್ಟ ಪಟ್ಟು ಒಲೆಯನ್ನು ಹೊತ್ತಿಸಿ ಅಡಿಗೆ ಮನೆಗೆ ಬಂದರು.

“ಎನ ಮಾಡತೀಯಾ ? ಶಾಮಲಾ? ಅಷ್ಟು ಲಗೂನ ಅಡಿಗೆ ಒಲಿಗೆ ಉರಿ ಹಾಕು”.

ಮಾತ್ರಲ್ಲದೆ ತಾಯಿ ಮಗನಿಗೆ ತಲೆ ತಬ್ಬಿಹಾಡಿತು. ಜಗಳದ ಮನೆಗೆ ಸಡೆದಳು. ಶಾಮಲೆ. ಅಲ್ಲಿ ಒಲೆಯಲ್ಲಿ ಉರಿಯುತ್ತಿರುವ ಎರಡು ಸೌದೆಯ ತುಂಡುಗಳನ್ನು ತ್ರಿಕೋಂಡು ಎಂದು ಒಲೆಗೆ ಹಾಕಿ ಮೇಲೆ ಒಂದೆರಡು ಸೌದೆಯ ತುಂಡುಗಳನ್ನು ಟ್ಟಳು. ಎರಡು ಮೂರು ಸಲ "ಊದಗೊಳವಿ"ಯ ನೆರವಿನಿಂದ ಒಲೆ ಉದಿಯಾದ ಮೇಲೆ ಮೆಲ್ಲನೆ ಹೊತ್ತಲಾರಂಭಿಸಿತು. ಅನಂತರ ಅವಳ ಮತ್ತೆ ದೇವರ ಕಟ್ಟೆಯ ಆಶ್ರಯ ಪಡಿದಳು. ತಾಯಿ ಉಪಹಾರ ಸಿದ್ಧಪಡಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ಒಲೆಯ ಮುಂದೆ ಕುಳಿತರು. ಅವರು ಆಗಾಗ ಕೇಳುತ್ತಿರುವ ಸಾಮಾನುಗಳನ್ನು ರಾಮಲ ನಿರ್ಜೀವ ಯಂತ್ರ ವಂತೆ ತಂದುಕೊಡುತ್ತಿದ್ದಳು. ತುಂಬಿಬಿಡುತ್ತಿದ್ದ.

ಅರ್ಧತಾಸು ಹಾಗೆಯೆ ಜಾಲಿತು ರಾಯರ ಜಗಳವೂ ಮುಗಿಯಿತು.

"ಶಾಮಲಾ, ನೀನೂ ಮೈ ತೊಳಕೊಳ್ಳುವೆ ಇನ್ನೂ."

ಶಾಮಲಾ ತಾಯಿ ಅಣತಿಯಂತೆ ಮಿಂದೆದ್ದು ಬಂದಳು. ಮಗ ನನ್ನು ಮುಂದೆಕೂರಿಸಿಕೊಂಡು ಹರಹಿದ ಕೂದಲುಗಳನ್ನು ಕೊಬ್ಬರಿಯ ಎಣ್ಣೆಯನ್ನು ಹಚ್ಚಿ ಬಾಚಿ, ವರಿಯಾಗಿ ಜಡೆ ಹೊಡೆದು ಮುಡಿಕಟ್ಟಿ ಎಂದು ಮಲ್ಲಿಗೆಯ ಮಾಲೆಯನ್ನು ಅದರ ಮೇಲೆ ಹಾಕಿ, ಮುಡಿಯನ್ನು ಲಂಕರಿಸಿದರು ಅವಳ ತಾಯಿ.

"ಹ್ಲೇ:- ಇನ್ನಮ್ಮನೆ ನುನ್ನು ತಂದ ರೇಶಮಿ ನೀರಿ ಉಟಗೊಳು",

ರಾಮಲೆ ಅವಳನ್ನು ಆಗಲೆಂದು ತಲೆವಾಗಿ ರೇಶಮಿಯ ನೀರಿ ಉಟ್ಟು ಕೊಂಡು ಅವಳ ಸರಿಹೋಗುವ "ಝಂಪರ" ನ್ನು ತೊಟ್ಟುಕೊಂಡಳು.

"ಗಂಡಿನ ದಾಸಿಯಾಗುವದಕ್ಕೆ, ಅವನ ಕಿರಿಯಾಳಾಗಿ ಅಜೀವ ಮಾನವೂ ಕೊಳೆಯುವದಕ್ಕೆ ಹೆಣ್ಣು ಹೀಗೆ ಅಲಂಕರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆ?"

ತನ್ನ ರೂಪವನ್ನು ನೋಡುತ್ತಲೆ ಶಾಮಲೆಯ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಇಂತಹ ಹಲವು ಪ್ರಶ್ನೆಗಳು ತಲೆ ಎತ್ತಿನಂತವು. ಉತ್ತರವನ್ನು ಹುಡುಕುವದಕ್ಕೆ ಆಗಿನ ವಾತಾವರಣ ಸರಿಯಾಗಿರದಿದ್ದರೂ ಮನದ ಸಿಡಿದವಾಣಿಯೊಂದು ನಿರ್ಧಾರದಿಂದ ನುಡಿಯಿತು.

“ಎನ್ನಾದರೂ ಗಂಡನ ಸರಿಯಾಳಾಗಿ ಹೆಣ್ಣು ಜೀವಿಸಬಾರದು.”

ಮೋಹಕ ನಗೆಯೊಂದು ತುಂಬ ತೆಸುವಾಗಿ ಅವಳ ತುಟಿಗಳಲ್ಲಿ ಮಿಂಚಿತು.

“ಫಂ ಫಂ ಫಂ ಫಂ”.

ಎತ್ತುಗಳ ಕೊರಳಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿದ ಗಂಚೆಯ ಸಿನಾದ. ಶಾನುಲೆ ಚಿತ್ತ ಪಿಟ್ಟು ಅಲಿಸುತ್ತಿದ್ದಳು.

“ಗಡ-ಗಡ-ಗಡ-ಗಡ-”

ಎಂದೆಲ್ಲ ಚಕ್ಕಡಿಯ ಗಾಳಿಗಳು ಸದ್ದುಮಾಡಿ ಅವಳ ಮನೆಯ ಮುಂದಿನ ಬೈಲಿಗೆ ಬಂದು ನಿಂತವು. ಆ ಚಕ್ಕಡಿಯ ಬರಸನ್ನೇ ಕಾಯುತ್ತ ಕುಳಿತ ರಾಯರು ಸುತ್ತಿ ಇಟ್ಟಿದ್ದ ರುಮಾಲವನ್ನು ತಲೆಯಮೇಲಿಟ್ಟು ಕೊಂಡು ಅದರ ಮೇಲೆ ಅಂಗಿ ಹಾಕಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾದರು. ಮುಷ್ಟರ ಹಿಡಿದ ಹಾಗೆ ರುಮಾಲ ಕೆಳಗೆ ಕಳಚಿತು. ಹೇಗೋ ಅಂಗಿಯನ್ನು ಹಾಕಿಕೊಂಡು ರುಮಾಲವನ್ನು ಮತ್ತೆ ಸುತ್ತಿಕೊಂಡರು ಅವಸರವಸರವಾಗಿ. ಅದರ ಹಲವು ಕುಂಚಗಳು ಅಸ್ತವ್ಯಸ್ತವಾಗಿ ಹೊರಗೆ ಹಾಯ್ದಿದ್ದವು. ಅದಾನದರ ಗಮನವೂ ಇಲ್ಲದಂತೆ ಮಾಸಿದ ಕೋಟನ್ನು ಹಾಕಿಕೊಂಡರು. ಹಾಗೆಯೇ ಪಡಶಾಲೆಯ ಕಟ್ಟೆಯನ್ನಿಳಿದು ಕೆಳಗೆ ನಡೆದರು.

ಬಿಳಿಯ ಹೋರಿಗಳನ್ನು ಹೂಡಿದ, ಸವಾರಿ ಕಟ್ಟಿದ ಎತ್ತಿನ ಬಂಡಿಯನ್ನು ಕಂಡೊಡನೆಯೇ ರಾಯರು ಹರುಷ ಪುಲಕಿತರಾದರು. ಬಂಡಿ ಹೊಡೆಯುವ ಒಕ್ಕಲಿಗ ಎತ್ತಿನ ಕೊರಳಿನ ಜಾತಿಗಳನ್ನು ಜೈ ಮೆಲ್ಲನೆ ‘ನಗ’ವನ್ನು ನೆಲಕ್ಕಿಟ್ಟು, ಕರಣಿಕ ಶಾಮರಾಯರು, ಅವರ ಪತ್ನಿ ಕಮಲನ ಮಗ ಕೃಷ್ಣ ಕೆಲಕ್ಕಳಿದರು.

“ಹೆ-ಹೆ, ಬರಬೇಕು. ಮನಿ ನಿಮ್ಮದೂ ಅದೆ....”

ರಾಯರು ಹಲ್ಲು ಕಿರಿದು ಅಂಗಿಯ ಮೇಲಿನ ಗುಂಡಿಗೆ ಕೈಯ್ಯೊಯ್ದರು. ಅದು ಅವರ ಸ್ವಭಾವ. ಆ ಗುಂಡಿಯನ್ನು ತಿರುಗಿಸುತ್ತ ಮಾತನಾಡುವ ಚಟ ಅವರಿಗಿದೆ. ಇಂದು ಮಾತ್ರ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಕೈ ಹೋದೊಡನೆಯೇ ರಾಯರು ಝಂಪನೆ ಇಳಿದು ಹೋದರು. ಆ ಗುಂಡಿಗೆ ಸಂ

ಯಾದ ಕಾಜಿಗೆ ಅವರು ಗುಂಡಿ ಹಾಕದೆ ಎರಡನೆಯ ಕಾಜಿಗೆ ಹಾಕಿದ್ದರು. ಅದನ್ನು ಸರಿಪಡಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ.

“ಬಾ, ಅಲ್ಲಾಗ ಎತ್ತಕಟ್ಟು ಬಾ. ಜಗಾ ಶೋರಸ್ತೀನಿ....”

ಎಂದು ಒಕ್ಕಲಿಗನಿಗೆ ಹೇಳುತ್ತ ರಾಯರು ಕೊಂಚ ಮುಂದೆ ಹೋಗಿ ಗುಂಡಿ ಸರಿಪಡಿಸಿಕೊಂಡು ಮನದಲ್ಲಿಯೆ ತಮ್ಮ ಅವಸರಕ್ಕೆ ಪುಷ್ಟಿ ಬಾಣಗಳನ್ನೇರಿಸುತ್ತ ತಿರುಗಿ ಅವರ ಬಳಿಸಾರಿದರು.

“ಬರಬೇಕು, ಬರಬೇಕು. ಮನ ತಮ್ಮದ್ದು ಅದ...”

ಶಾಮರಾಯರು ಪತ್ತಿಯೆಡೆಗೆ ತಿರುಗಿದರು.

“ಅಗಲಿ ನಡೀರಿ”

ಅಡ್ಡತೆಯ ನಗೆ ನಕ್ಕು ನುಡಿದರು ಕಮಲವ್ವ. ರಾಯರು ಅವರ ನ್ನಿಲ್ಲ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಪಡಶಾಲೆಗೆ ಬಂದರು. ಅಲ್ಲಿ ಹಾಸಿದ ಗುಡಾರದ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತುಕೊಂಡ ಮೇಲೆ ಯೋಗ ಕ್ಷೇಮದ ಮುತ್ತುಕತೆಗಳು ನಡೆದವು. ರಾಯರು ಕೇಳಿದ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಪ್ರಶ್ನೆಗೂ ಶಾಮರಾಯರು ಪತ್ತಿ ಎಡೆಗೆ ದೃಷ್ಟಿ ಹೊರಳಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಕಮಲವ್ವ ತುಂಬ ಬಿಗುಹಿ ನಿಂದ ಉತ್ತರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು

“ನಿಮ್ಮ ಸೊಸೆನ್ನ ನೋಡತೀರಾ?”

ರಾಯರು ಲೋಕಾಭಿರಾಮವಾಗಿ ಮಾತನಾಡುತ್ತ ಕೊನೆಗೆ ಕೇಳಿದರು. ಶಾಮರಾಯರು ಈ ಸಲವೂ ತಮ್ಮ ಮಡದಿಯನ್ನು ನೋಡಿದರು.

“ಅಗಬಹುದು.”

ಕಮಲವ್ವ ದರ್ಪದಿಂದ ಉತ್ತರಿಸಿದರು.

“ಏ, ಏನ ಮಾಡತೀಯಾ? ಲಗೂನ ಶಾಮಲನ್ನು ಕರಕೊಂಡ ಬಾ”

ರಾಯರು ಗುಬ್ಬಿಯ ಮೇಲೆ ಬ್ರಹ್ಮಾಸ್ತ್ರ ಬಿಟ್ಟಂತೆ ಹೆಂಡತಿಯ ಮೇಲೆ ಮಾತಿನ ಬಾಣಗಳನ್ನೆಸೆದರು. ಸರ್ವಾಲಂಕಾರ ಭೂಷಿತೆಯಾದ ಶಾಮಲೆಯನ್ನು ಮಾಸ್ತರರ ಪತ್ತಿ ಸೀತಾ ಕೈಹಿಡಿದು ಪಡಶಾಲೆಗೆ

ಕರೆದುಕೊಂಡು ನಡೆದಳು. ನಡುಮನೆ-ಪಡಶಾಲೆಗಳ ಹೊಸ್ತಿಲಲ್ಲಿ ಲಜ್ಜೆಯ ಭಾರದಿಂದ ತಲೆ ತಗ್ಗಿಸಿ ನಿಂತಿದ್ದ ಶಾಮಲೆ ಒಂದು ಸಲ ಕತ್ತಿತ್ತಿ ನೋಡಿದಳು.

ಅವರೂ ಅವಳನ್ನೇ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದರು ಎಲ್ಲರ ಕಣ್ಣು ತಪ್ಪಿಸಿ. ವಿಶಾಲವಾದ ಫಾಲ, ಆ ಫಾಲದ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಮೆರೆವ 'ಸಾದಿನ' ಕರಿಯ ಚುಕ್ಕೆ, ಎಣ್ಣೆಗಂಪಿನ ಮೈವರ್ಣವಾದರೂ ಅಂದವಾದ ಮುಖ, ಆ ಮುಖದಲ್ಲಿ ಪಳಪಳನೆ ಹೊಳೆವ ತಾರೆಗಳಂತೆ ಹೊಳೆಯುತ್ತಿವೆ ಕಂಗಳು. ಎಳೆಯ ಮೀಸೆಗಳು ಇಳೆಯ ನಾಕಾರ ರಕ್ತಿಯಾಗಿ ನಿಂತಂತೆ ತೋರಿತು ಶಾಮಲೆಗೆ. ಆ ತುಟಿಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ಬಗೆಯ ಲಾಸ್ಯ ಕುಣಿದಾಡುತ್ತಿತ್ತು.

“ಹ್ಲೂ-ಅವರೇ” ಎಂದಿತು ಶಾಮಲೆಯ ಮನಸ್ಸು. ಕಣ್ಣುರಳಿಸಿ ಅವರೂ ಅವಳನ್ನೇ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದರು.

ಸುಂದರವಾದ ಕೋಲು ಮುಖ, ಲಜ್ಜೆಯಾವರಣದಿಂದ ಉಬ್ಬಿ ನಿಂತ ಹಾಲು ಗಲ್ಲ, ಯಾವದೊ ಸಂದೇಶವನ್ನು ತೂರುತ್ತಿರುವ ಕಂಗಳ ದಿಟ್ಟ, ಬಿಲ್ಲಿನಾಕಾರವಾಗಿ ಬಾಗಿದ ಹುಬ್ಬುಗಳು. ಯಾವದೊ ಮಾರ್ದವ ಆ ಬಿರಿದಾದ ತುಟಿಗಳಲ್ಲಿ ನೆಲೆನಿಂತಿದೆ. ಓರಣವಾಗಿ ಹಿಕ್ಕಿ ಮುಡಿಗಿಟ್ಟ ಅದರ ಮೇಲೆ ಮುಡಿದ ಮಲ್ಲಿಗೆಯ ಮಾಲೆ ತನ್ನ ಪರಿಮಳವನ್ನು ಅವರಿಗೆ ಮುಟ್ಟಿಸಿದೆ. ಎಲ್ಲ ಏನೋ ಅವರನ್ನು ಕೈಮಾಡಿ ಕರೆದ ಹಾಗಾಯಿತು.

ಒಂದೆರಡು ನಿಮಿಷಗಳಲ್ಲಿಯೆ ಕಳ್ಳಬೆಕ್ಕಿನಂತೆ ಒಬ್ಬರನ್ನೊಬ್ಬರು ನೋಡಿದರು. ಮೈಯಲ್ಲೆಲ್ಲ ವಿದ್ಯುತ್, ಸಂಚಾರವಾದ ಹಾಗಾಯಿತು. ಅನಿರ್ವಚನೀಯ ಆನಂದ ಆಸರ ಹೃದಯಗಳಲ್ಲಿ ನರ್ತಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಹಠಾತ್ತನೆ ಶಾಮಲೆ ಏನೊ ನೆನಪಾದ ಹಾಗೆ ತಂದೆಯವರನ್ನು ನೋಡಿದಳು. ಅವರು ಕ್ರೂರವಾಗಿ ಅವಳನ್ನು ನೋಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಅದೇ ವೇಳೆಗೆ ಎಚ್ಚತ್ತ ಕೃಷ್ಣ ತನ್ನ ತಾಯಿಯನ್ನು ನೋಡಿದ. ಕಮಲವ್ವ ಗುರು ಅಪರಾಧಿಯಾದ ಶಿಷ್ಯನನ್ನು ದಂಡಿಸಬೇಕಾದಾಗ ನೋಡುವ ಕಂಗಳ ನೋಟದಿಂದ ಮಗನನ್ನು ನೋಡುತ್ತಿದ್ದಳು. ಆ ನೋಟಗಳಿಂದ ಶಾಮ

ಲೆಯ ಭಾವೀ- “ಅವರ” ಆನಂದ, ಉತ್ಸಾಹ ಒಂದೇ ಚಣದಲ್ಲಿ ಕೆಳ
ಗುರುಳಿದವು. ಇಬ್ಬರೂ ಒಂದೇ ನೇಳಿಗೆ ಕತ್ತನ್ನು ಕೆಳಕ್ಕೆ ತಗ್ಗಿಸಿದರು.
“ಬರ್ಯಿ ಇನ್ನ,”

ರಾಯರ ಆಜ್ಞೆಯಾಗುವದೆ ತಡ ಸೀತಾ ಶಾಮಲೆಯನ್ನು ಕರೆದು
ಕೊಂಡು ಬಂದು ಕಮಲವ್ವ ಕುಳಿತ ಪಕ್ಕಕ್ಕೆ ಅವಳನ್ನು ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿ ತಾನೂ
ಕುಳಿತಳು.

“ನಿನವ ನಿನ್ನ ಹೆಸರು?”

“ಶಾಮಲಾ”

“ಎಲ್ಲಿತನಕ ಓದಿಯವಾ?”

“ವಂದ ಆರೆತ್ತಿ ಮಾಡೀನಿ”

ಶಾಮಲೆ ಕೆಳಗೆ ತಗ್ಗಿಸಿದ ಕತ್ತನ್ನು ಮೇಲಕ್ಕೆತ್ತದೆ ನೆಲನನ್ನೆ
ದಿಟ್ಟು ನೋಡುತ್ತ ಹೇಳಿದಳು ನಿಧಾನವಾಗಿ.

“ನನ್ನ ಮಗನನ್ನು ನೋಡು ಬಿ. ಎ. ಕೈ ಕೂಡಿಸೀನಿ. ಇರಲಿ.
ಓದಲಿಕ್ಕೆ ಬರತದೇನು?”

ಕಮಲವ್ವನವರ ಮಾತಿಗೆ ಬರಿಯ ತಲೆ ಅಲುಗಾಡಿಸಿದಳು ಶಾಮಲೆ.
ರಾಯರು ಓಡಿ ಹೋಗಿ ವರ್ತಮಾನ ಪತ್ರವನ್ನು ತಂದು ಅವಳ ಮುಂದಿ
ಟ್ಟರು. ಶಾಮಲೆ ಹೆದರುತ್ತ ಹೆದರುತ್ತ ಓದಿದಳು. ಆನಂತರ ಮತ್ತೆ
ಕಮಲವ್ವ ಕೇಳಿದರು.

“ಹಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಬರತದೇನವನ?”

“ಭಾಳ ಚಲೊ ಹಾಡತಾಳಿ ನಮ್ಮ ಹುಡುಗಿ. ಹಾಡ, ಶಾಮಲಾ”

ರಾಯರ ಅಧಿಕಾರವಾಣಿ. ಶಾಮಲೆಗೆ ಹಾಡಲು ಬರುವದಿಲ್ಲ
ವೆಂದೇನೂ ಅಲ್ಲ. ಆದರೆ ಶಾಸ್ತ್ರೀಯವಾದ ಅಭ್ಯಾಸವಾಗಲಿ, ಇಂಪಾದ
ಕಂಠವಾಗಲಿ ಅವಳಿಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಉಭಯ ಸಂಕಟಕ್ಕೆಟ್ಟುಕೊಂಡಿತು ಶಾಮ
ಲೆಗೆ ಹಾಡದೆ ಇದರೆ ತಂದೆ ರೌದ್ರಾವತಾರ ತಾಳುತ್ತಾರೆ. ಹಾಡಿ

ದರೆ ಯಾರಿಗೂ ಅದು ಮೆಚ್ಚಿಕೆಯಾಗಲಾರದು. ಸಕ್ಕದಲ್ಲಿಯೇ ಇದ್ದ ಸೀತಾ ಅವಳನ್ನು ತಿಳಿದು

“ಬಂడ్ವಂಗ ಹಾಡು.”

ಎಂದು ಕಿವಿಯಲ್ಲಿ ಪಿಡುಗುಟ್ಟಿದಳು. ಕಂಠ ಸರಿಸಡಿಸಿಕೊಂಡು ಹಾಡಲಾರಂಭಿಸಿದಳು. ಅವಳ ಹಾಡುಗಾರಿಕೆ ಯಾರನ್ನೂ ಮುಗ್ಧಗೊಳಿಸಲಿಲ್ಲ, ಕಮಲವ್ವನವರೆ

“ಸಾಕ ಬಿಡವ ಇನ್ನು”

ಎಂದು ಹೇಳಬೇಕಾಯಿತು. ಶಾಮಲೆ “ಬದುಕಿದಿಯಾ ಬಡ ಜೀವನವೆ!” ಎಂದುಕೊಂಡು ಮೌನವಾದಳು. ಕಮಲವ್ವ ಮುಂದಾಗಿ ಶಾಮಲೆಯ ಹಣೆಗೆ ಕುಂಕುಮದ ಬೊಟ್ಟುಟ್ಟು ಗಲ್ಲಗಳಿಗೆ ಅರಸಿಣ ಹಚ್ಚಿ ಬಾಳೆಯ ಹಣ್ಣುಗಳ ಹಣೆಗೆಯೋದನ್ನು ಉಡಿತುಂಬಿದರು. ಸೀತಾ ಮತ್ತೆ ಶಾಮಲೆಯನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಒಳಕ್ಕೆ ನಡೆದು, ತಿರುಗಿ ಸಾವಿತ್ರಿಬಾಯಿಯವರ ಜತೆಗೆ ಫಲಾಹಾರ, ಚಹ ತಂದಿಟ್ಟಳು. ಹೊರಗೆ ಎಲ್ಲರೂ ಫಲಹಾರಗಿಟ್ಟು ಚಹ ಕುಡಿದ ನಂತರ ರಾಯರ ನಿರೂಪ ಪಡೆದು ಮನೆಯಿಂದ ಹೊರ ಬಿದ್ದರು. ಅವರ ಒಕ್ಕಲು ಮಗ ಬಂಡಿಗೆ ಎತ್ತುಗಳನ್ನು ಹೊಡಿ ಆಗಲೆ ಊರ ಕಡೆಗೆ ಮೊಗಮಾಡಿ ನಿಲ್ಲಿಸಿದ್ದ. ಕೃಷ್ಣನನ್ನು ನೋಡುವದಕ್ಕಾಗಿ ರಾಯರ ಪ್ರಹರಿಯ ಹಲವು ಜನ ಅವರ ಭಾವಿ ಅಳಿಯದೇವರನ್ನು ಕಾಣುವದಕ್ಕಾಗಿ ಗುಂಪುಗೂಡಿ ನಿಂತಿದ್ದರು. ಎಲ್ಲರೂ ಚಕ್ಕಡಿ ಹತ್ತಿ ಕುಳಿತ ನಂತರ ಗಾಡಿ ಹೊರಟಿತು. ಊರು ದಾಟುವ ವರೆಗೂ ಕಳುಹಿಸಿ ಬರಲು ಸಾಂಪ್ರದಾಯದಂತೆ ರಾಯರು ಬಂಡಿಯ ಹಿಂದೆ ನಡೆದಿದ್ದರು.

“ಇನ್ನು ನಿಲ್ಲಿ ನೀವು. ನಾಲ್ಕಾರು ದಿನದಾಗ ಎನಂಬೂಡ್ನ ತಿಳಿಸತೀವಿ....”

ಚಕ್ಕಡಿಯ ಗಾಲಿ ಗುಣೆಗಲ್ಲ ಮೇಲೇರಿ ಕೆಳಕ್ಕೆಳೆದ ಫಡಕಿಗೆ ಎಚ್ಚತ್ತು ಹಾಗೆ ತಲೆಯನ್ನು ಮುಂದೆ ಮಾಡಿ ಕಮಲವ್ವ ಹೇಳಿದಂತೆ ರಾಯರಿಗೆ.

“ಅಗಲಿರಿ. ನನ್ನ ಮಗಳೆಲ್ಲ; ನಿಮ್ಮ ಮಗಳು....”

ರಾಯರು ಇನ್ನು ಏನನ್ನೂ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿಯೇ ಎತ್ತುಗಳು ಬೆದರಿ ಓಟಕಿತ್ತವು ಅವರು ಕಣ್ಮರೆಯಾಗುವ ವರೆಗೂ ನೋಡುತ್ತ ನಿಂತಿದ್ದು ಮರಳಿ ಮನೆ ಸೇರಿದರು. ಒಂದು ಬಗೆಯ ಆನಂದ ಇಂದು ಅವರ ಮೊಗದಲ್ಲಿ ನಗೆಯ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡಿತು.

ಶಾಮಲೆ ಮಾತ್ರ ತುಂಬ ಮೆತ್ತಗಾಗಿದ್ದಳು. ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಇರಬೇಕಾದ ಉತ್ಸಾಹ ಇಂದು ಅವಳಲ್ಲಿರಲಿಲ್ಲ. ನೂರೆಂಟು ವಿಚಾರಗಳ ಹೊಡೆತಕ್ಕೆ ಶಿಲುಕಿ ಅವಳ ಚಿತ್ತ ಚಂಚಲವಾಗಿತ್ತು. ಅವಳ ಚಿತ್ತ ಫಲಕದ ಮೇಲೆ ಹಲವು ಮರೆಯಲಾರದ ಭೀಭತ್ಯಚಿತ್ರಗಳು ಮೂಡಿ ಮನವನ್ನು ಕೊರೆಯಲಾರಂಭಿಸಿದ್ದವು ಕೀಟಕನಂತೆ. ಯಂತ್ರದಂತೆ ಊಟ ಮಾಡಿ, ತಾಯಿ ಹೇಳಿದಂತೆ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿ ಹೆಗಲು ಕಳೆದಳು ರಾತ್ರಿ ಯಾಯಿತು.

ಶಾಮಲೆ ತನ್ನ ಹಾಸಿಗೆಯ ಮೇಲೆ ಒರಗಿದಳು. ವಿಚಾರದ ಹೊಡೆತಕ್ಕೆ ಶಿಲುಕಿದ ಅವಳ ಮನಸ್ಸು ನಿದ್ರೆಯನ್ನು ಮಾಯವಾಗಿಸಿತ್ತು. ಹಾಸಿಗೆಯ ಮೇಲೆ ಉರುಳಾಡಿಯೆ ಉರುಳಾಡಿದಳು.

“ಸೆರೆಯಾಳು !.... ಸೆರೆಯಾಳು !!....”

ಆ ನಾಲ್ಕು ಅಕ್ಷರಗಳು ಪುನಃ ಪುನಃ ಅವಳ ತಲೆಯಲ್ಲಿ ಭೀರಿನಾದದಂತೆ ಕೇಳಿಬರುತ್ತಿದ್ದವು.

“ಈ ಗಂಡಸರ ಕುಲವೆ ಹೀಗೆ. ಹೆಣ್ಣು ಸೆರೆಯಾಳಾಗಬೇಕು ಅವರಿಗೆ; ಆಗ ಮಾತ್ರ ನೆಮ್ಮದಿ. ಅಧಿಕಾರ ದರ್ಪ ಎಲ್ಲ ಹೆಣ್ಣು ಸಹಿಸಿ ಸೆರೆಯಾಳಾಗಿ ಈ ಗಂಡಸರ ಜತೆಗೆ ಜೀವಿಸಿದರೆ ಸರಿ. ಇಲ್ಲವಾದರೆ ಹೆಣ್ಣಿಗೆ ಗಂಡಸು ನಿಜವಾದ ಸೆರೆಯಾಳುವಿನ ಜೀವನ ಕೊಡುತ್ತಾನೆ. “ಅರ್ಥಾಂಗ” ಎನ್ನುವದೆಲ್ಲ ಬರಿಯ ಮಾತು. ಗಂಡಿಗೆ ಹೆಣ್ಣು ಅರ್ಥ ಅಂಗಿಯೂ ಅಲ್ಲ; ಗರ್ಭ ಅಂಗಿಯೂ ಅಲ್ಲ. ಕೇವಲ ಸೆರೆಯಾಳು. ಅವನು ಹೇಳಿದಂತೆ ಕೇಳಿ, ಮನಸ್ಸಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಅವನಾಜ್ಞೆಯಂತೆ ವಹಿಸಿ ಕೊನೆಗೂ

ಅವನನ್ನು ಸಂತೈಸುವದರಲ್ಲಿ ಅವಳ ಜೀವನಾಗ ಕಳೆದುಹೋಗಬೇಕು. ಅವನು ಹೇಳಿದ್ದನ್ನು ಕೈಯಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಅವನಾಣ್ಣಿಯಂತ ಹೆಣ್ಣು ನಡೆಯಲೇಬೇಕು. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಹೆಣ್ಣಿನ ಬಾಳೇ ಕಣ್ಣೀರ ಕಡಲಾಗ್ತದೆ. ಅವಳ ಜೀವನ ಸೆರೆಯಾಳಿಗಿಂತಲೂ ಕಡೆಯಾಗುತ್ತದೆ.

ಶಾಮಲೆ ಇನ್ನೊಂದು ಸಕ್ಕಕ್ಕೆ ಹೊರಳಿದಳು. ಅವಳ ವಿಚಾರ ಧಾರೆ ಹಾಗೆಯೇ ಸಾಗಿತ್ತು. ತಂದೆ ತಾಯಿಗಳ ಸಂಸಾರ ಚಿತ್ರ ಅಪಳ ಕಣ್ಣೆದುರು ಕುಣಿಯುತ್ತಿತ್ತು. ಕಾಣದ ಕೈಯೊಂದು ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಆಡುತ್ತಿತ್ತು.

“ತಂದೆ ಈಗ ನಮ್ಮನ್ನೆಲ್ಲ ತನ್ನ ಸೆರೆಯಾಳಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿಲ್ಲವೇ ? ಒಂದು ಮಾತನಾಡುವದಕ್ಕೂ ನಮಗೆ ಆಸ್ಪದ ಕೊಡುವ ಹಾಗಲ್ಲ. ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿಗೇನು ಹೋಳೆಯುತ್ತದೋ, ತನ್ನ ವಿಚಾರಕ್ಕೆ ಯಾವದು ಎಟಕುತ್ತದೋ ಅದರಂತೆ ನಾವು ನಡೆಯಲೇಬೇಕು: ಮನಸ್ಸಿರಲಿ— ಇಲ್ಲದಿರಲಿ. ಅವನ ಆಜ್ಞೆಯನ್ನು ಉತ್ತರಿಸಿಕೊಡದು. ಹಾಗೇನಾದರೂ ನಾವು ಮಾಡಿದರೆ ನಮ್ಮ ಸ್ಥಿತಿ ದೇವರೆ ಬಲ್ಲ. ಸಮಾಜ ಅದನ್ನೂ ಸಮ್ಮತಿಸುತ್ತದೆ. ಹೆಣ್ಣು ಗಂಡನ್ನು ಬಂಧನದಲ್ಲಿರಿಸಬೇಕೆಂದು ಅದೇ ನಿರ್ಣಯಿಸಿದೆ ಏನೋ ! ಗಂಡಸಿಗೆ ಏನಾದರೂ ಎದುರುತ್ತರವಿತ್ತರೆ ಸಮಾಜ ದೂಷಿಸುವದು ಹೆಣ್ಣನ್ನು; ಗಂಡನ್ನಲ್ಲ. ಸಮಾಜ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಸಮಾಜವನ್ನು ಕಪಿಮುಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದುಕುಣಿಸುವ ಗಂಡಸಿನ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಹೆಣ್ಣು ಒಂದು ಪಶು. ಪಶುಗಳನ್ನು ಜೋಪಾನ ಮಾಡುವಂತೆಯೇ ಗಂಡಸು ತನ್ನ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಸ್ವಾರ್ಥಕ್ಕಾಗಿ ಹೆಣ್ಣನ್ನು ಪೋಷಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅವೆರಡರಲ್ಲಿ ಅವನ ಅದೂರ ದೃಷ್ಟಿಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಕಡಿಮೆ ಏನಿಲ್ಲ. ಪಶುವೇ ಹೆಣ್ಣು, ಹೆಣ್ಣೇ ಪಶು ಅವನ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ. ಪಶುವನ್ನು ಹತೋಟಿಯಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಲು ಪುರುಷ ಅದನ್ನು ಧಳಿಸುವಂತೆಯೇ ಹೆಣ್ಣನ್ನು ಧಳಿಸುತ್ತಾನೆ....

“ಓ, ತಾಯಿಯನ್ನು ಅಪ್ಪ ಧಳಿಸದ್ದೆಂದಿನ ಉಂಟೆ? ಉಂಟಿದ್ದರೆ ಅದು ತಾಯಿಗೆ ಅವ್ಯತ ದಿನ. ಏನಿಲ್ಲದೆ ಹೋದರೂ ಕೊನೆಗೆ ಅಪ್ಪ

ಸಿಕ್ಕ ಹಾಗೆ ಅವನನ್ನು ಬೈಯ್ದ ದಿನವಂತೂ ಇಲ್ಲವೇ ಇಲ್ಲ. ಯಾವ ನೆಪದಿಂದಲಾದರೂ ದಿನಕ್ಕೆ ಮೂರು ನಾಲ್ಕು ಬಾರಿಯಾದರೂ ತಂದೆ ನನ್ನನ್ನು ತಾಯಿಯನ್ನು ಬೈದರೇ ಅವನಿಗೆ ನೆಮ್ಮದಿ. ಹೊಡೆದ ದಿನವಂತೂ ಅವನಿಗೆ ಗಂಟಲಿನಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕು ತುತ್ತು ಅನ್ನ ಹೆಚ್ಚು ಇಳಿಯುತ್ತಿದೆ ಆ ದಿವಸ.....

“ಹ್ಲೂಂ- ವಾರಕ್ಕೆ ಎರಡು ಮೂರು ಅಂತಹ ದಿವಸಗಳನ್ನು ತಾಯಿ ಕಂಡೇ ಕಾಣುತ್ತಾಳೆ. ಕಾಲು ಕೆದರಿಯಾದರೂ ಜಗಳ ತೆಗೆದು ಅವಳನ್ನು ದಂಡಿಸದಿದ್ದರೆ ಅವನಿಗೆ ಸಮಾಧಾನವೇ ಇರುವದಿಲ್ಲವೇನೋ ! ಅಲ್ಪ- ಸ್ವಲ್ಪ ನೋವಾಗುವ ಹಾಗೆ ಥಳಿಸಿದರೆ ಆದೂ ಒಂದು ಪುಣ್ಯ ತಾಯಿಯದು.....

“ಒಂದು ದಿನ ಹೀಗಾಯಿತು. ಅಮ್ಮ ಅಡಿಗೆ ಮಾಡುತ್ತ ಕುಳಿ ತಿದ್ದಳು. ತಂದೆ ಹೊರಗೆ ನಿಂತುಕೊಂಡು ಕುಡಿಯಲು ನೀರು ಬೇಡಿದರು. ಸೌದೆಯೆಲ್ಲ ಮಳೆಗಾಲವಾದ ಮೂಲಕ ಮಳೆಗೆ ನೆನೆದು ಹೋಗಿ ಒಲೆಗೆ ಬೆಂಕಿ ಮಾಡಬೇಕಾದರೆ ಆಗ ನನ್ನ --ತಾಯಿಯ ಗೋಳು ದೇವರೆ ಬಲ್ಲ. ಅಂ ತ ಹ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಉರಿ ಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿ ತಾಯಿಯ -- ನನ್ನ ಮನಸ್ಸು ನಿರತವಾಗಿದ್ದುವು. ನೀರು ಕೊಡುವುದಕ್ಕೆ ಒಂದೈದು ನಿಮಿಷ ತಡವಾಯಿತು. ಅಪ್ಪ ಕೆಂಜಗದ ಹಾಗೆ ಮೊಗ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಅಡಿಗೆ ಮನೆಗೇ ಬಂದರು.

“ನಿಮ್ಮ ಕಿವಿ ಕೇಳಿಸಾದುಲ್ಲೇನು? ” “ಎಂದೆಲ್ಲ|ಗುಡುಗುಡಿಸಿದರು.

“ಕೇಳಿಸಿತು, ಆದರೆ ಒಲೆಗೆ ಉರೇ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಿ....”

“ತಾಯಿ ಬಹಳ ಶಾಂತರಾಗಿ ಇನ್ನೇನೂ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಅಪ್ಪ ರಲ್ಲಿ ಅಪ್ಪ—

“ಏನಂದಿ?”

“ಎಂದು ತನ್ನ ಕಂಗಳಿಂದ ಬೆಂಕಿ ಬಾಣಗಳನ್ನು ತೂರುತ್ತ ತಾಯಿಯ ರಟ್ಟೆ ಕಿತ್ತಿ ಆಚೆಗಿಳಿದ. ಅವ್ವ ನೆಲದ ಮೇಲೆ ಬೋರಲಾಗಿ

ಬಿದ್ದುಕೊಂಡಳು. ಆದರೂ ಅಪ್ಪನಿಗೆ ತೃಪ್ತಿಯಾಗಲಿಲ್ಲ. ಒಂದೆರಡು ಸಲ ಅಮ್ಮನನ್ನು ಒದ್ದದ. ಅಷ್ಟಾದರೂ ಅವನ ಕೋಪ ಕಡಿಮೆಯಾಗಲಿಲ್ಲ. ಒಲೆಯಲ್ಲಿ ಉರಿಯುತ್ತಿರುವ ಸೌದೆಯ ತುಂಡನ್ನೆತ್ತಿಕೊಂಡು ತಾಯಿಯನ್ನು ಧಳಿಸಲಾರಂಭಿಸಿದ.

“ಅಯ್ಯೋ ಗಂಡಸಿನ ರಾಕ್ಷಸೀ ಕೃತ್ಯವೇ !.... .

ಶಾಮಲೆ ತನ್ನಲ್ಲಿಯೇ ತಾನು ಹೇಳಿಕೊಂಡಳು. ಅವಳ ಹೃದಯ ಹಿಂದಿನದನ್ನು ನೆನೆದು ಸಂಕಟಪಡುತ್ತಿತ್ತು. ಗಾಢವಾದ ನಿದ್ರಿಸಿರುವಳೆನ್ನೊ ಅವಳಿಗಿರುವ ಹಾಗೆ ಹೃದಯದಿಂದ ಹೊರಹೊಮ್ಮುತ್ತಿದ್ದವು. ನೆನಪಿನ ರೈಲು, ನಿಂತ ನಿಲ್ದಾಣ ಬಿಟ್ಟು ಮುಂದೆ ಸಾಗಿತು.

ಅವನ ಕೋಪ ಕಡಿಮೆಯಾದೊಡನೆಯೇ ಕೈಯಲ್ಲಿಯ ಕಟ್ಟಿಗೆಯನ್ನು ಅಡೆಗಿಸಿದು ಬಿರಬಿರನೆ ಪಡಶಾಲೆಗೆ ಹೊರಟು ನಡೆದ. ಅನ್ಯ ದುಃಖದಿಂದ ಆದರೆ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ನುಂಗಿಕೊಂಡು ಏನೂ ಆಗದವರ ಹಾಗೆಯೇ ಇದ್ದಳು. ಹಳ್ಳಿಯ ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳು ತಾಯಿಯ ನೈ, ಕವೋಲ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಸುಟ್ಟಿದುದನ್ನು ಕಂಡು, ಕನಿಕರದಿಂದ—

“ಅದೇನಾಗೇತೆವ್ವಾವರಣ.... ಏಟೊಕಂದ ಸುಟ್ಟೀತಲ್ಲ”

ಎಂದು, ಕೇಳಿದರೆ ತಾಯಿ ಎಂತಹ ದೊಡ್ಡ ಸುಳ್ಳು ಹೇಳಿದಳು.

“ಅದೇನೂ ಇಲ್ಲವಾ ನನಗ ಯಾವಾಗಲೂ ಮಲರೋಗ ಬರತಡ. ಇವತ್ತೆ ಅಡಿಗೆ ಮಾಡುವಾಗಲೂ ಬರಬೇಕು ಅದರ ಸುಟ್ಟಬರಲಿ. ಬಂತು, ಒಲೆಯಾಗ ಬಿದ್ದಬಿಟ್ಟಿ.”

“ಏತೆಯೆ ದೇವರೆಂದು ನೆರೆನಂಬಿದ ಅಮ್ಮ ಎಷ್ಟು ಸಮಾಧಾನದಿಂದ ತಂದೆಯ ತಪ್ಪನ್ನು ತನ್ನ ಮೇಲೆ ಹಾಕಿಕೊಂಡಳು. ಅವಳು ಸಹನೆಯ ಸ್ವರ್ಣ ಮೂರ್ತಿಯೆಂದು ನನಗೆ ಖಚಿತವಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ಅದರ ದುರುಪಯೋಗವನ್ನು ಕಂಡು ಕೆರಳಿದೆ, ತಂದೆಯ ರಾಕ್ಷಸೀ ಕೃತ್ಯವನ್ನು ಹಳ್ಳಿಯ ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳ ಮುಂದೆಯೇ ಹೇಳಬೇಕೆಂದುಕೊಂಡೆ. ತಾಯಿ ಮಾತ್ರ.

ಹಾಗೆ ಮಾಡಗೊಡದೆ ನನ್ನನ್ನು ನಿರ್ಬಂಧಿಸಿದಳು. ಅವಳಪ್ರೇಮಕ್ಕೆ ಕಟ್ಟು ಬಿದ್ದ ನನ್ನ ನುಡಿ ನುಡಿಯದಾಗಿತ್ತು....

“ಹೌದು ಸೀತಾ, ಗಂಡವರ ಮನಸ್ಸು ನಮಗ ಹೆಂಗ ಗೊತ್ತಾ ಗೂದವಾ?....”

ತಾಯಿ ನಿರ್ದ್ರಿಸುತ್ತಿರುವಾಗಲೆ ಕನಸಿನಲ್ಲಿ ಕನಸನಿಸಿದಳು. ಶಾಮಲೆಯ ದೃಷ್ಟಿ ಅತ್ತ ಹರಿಯಿತು. ತಾಯಿ ಭಾರವಾದ ಹೃದಯದಿಂದ ಸೀತಳ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಸಮಾಧಾನದ ಉತ್ತರ ಹೇಳಿದುದನ್ನೆಲ್ಲ ಕನಸಿನಲ್ಲಿ ಮತ್ತೆ ನುಡಿಯುತ್ತಿರುವದನ್ನು ಕೇಳುತ್ತಿರುವಂತೆ ಶಾಮಲೆಯ ಕಣ್ಣಲ್ಲಿ ಎರಡು ತೊಟ್ಟ ಕುಗಳು ಬಂದು ನಿಂತವು.

“ನೀ ಪುಣ್ಯವಾನಿದ್ದಿ ಅವ್ವ, ನಿನ್ನ ಯೋಗ್ಯತಾ ನನಗ ಬರೂದುಲ್ಲ. ಆದರ ನಾ ನಿನ್ನಂಗೆ ಗಂಡನ ಸೆರೆಯಾಳಾಗುದುಲ್ಲ....”

ಶಾಮಲೆ ತನ್ನಲ್ಲಿಯೇ ತಾನು ಮಾತನಾಡಿಕೊಳ್ಳುವಂತೆ, ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ನುಡಿದಳು. ತಾಯಿಗೆ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯಿರಲಿಲ್ಲ.

“ಅವರ ಕೂಡಾನ್ಯ ನನ್ನ ಮದಿವಿ ಆದೀತು....ಆಗಲಿ....ಆದರ ಗಂಡನಿಗೆ ನಾ ಏನು ಸಲಗ ಕೊಡೂದುಲ್ಲ.... ನಿನ್ನ ಗೋಳ ನೋಡಿ ನನಗ ಆ ಬುದ್ಧಿ ಬಂದ್ತದ...

“ನಾನಂತೂ ಸೆರೆಯಾಳಾಗಿ ಬದಕಲಾರೆ....”

“ಹೆಂಡತಿ ಸೆರೆಯಾಳಾಗಿ ನಾನು ಎಂದಿಗೂ ಬದುಕಲಾರೆ....”

ಕೃಷ್ಣ ಇನ್ನೊಂದು ಮಗ್ಗಲಾಗಿ ಮಲಗುತ್ತ ನುಡಿದ, ಶಾಮಲೆ ಯಂತೆಯೇ ಅವನ ಸ್ಥಿತಿಯೂ ಆಗಿತ್ತು. ಕಮಲವು ಮನೆಯನ್ನೇ ಸೆರೆಯಾಳಾಗಿ ಮಾಡಿ ಕುಣಿಸುತ್ತಿರುವದನ್ನು ಕಂಡು ಕಂಡು ಅವನಾತ್ಮ ತಲ್ಲಣಿಸಿ ಹೋಗಿತ್ತು. ಆ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಅವರ ಅಪ್ಪಣೆಯಿಲ್ಲದೆ ಒಂದು ಕಡ್ಡಿಯೂ ಕದಲುತಿರಲಿಲ್ಲ. ತನ್ನ ತಾಯಿ ಭಾವನೆಗಳನ್ನು, ಅವರು ಅಧಿಕಾರ ಚಲಾಯಿಸುತ್ತಿರುವದನ್ನು ಕಂಡು ನರಳಿದ. ಅವನ ಮನಸ್ಸು ಹೆಣ್ಣನ್ನೇ ಜೀವನವೆ ಹಾಗೆ ಎನ್ನುವ ಸ್ಥಿತಿಗೆ ಬಂದಿತ್ತು.

“ಅಬ್ಬ.... ಪತಿಯೆಂದರೆ ಮಕ್ಕಳೆಂದರೆ ಅಮ್ಮನಿಗೆ ಯಾವ ಬೆಲೆಯೂ ಇಲ್ಲವಲ್ಲ ? ಎಲ್ಲರನ್ನೂ ಸೆರೆಯಾಳುವಿನಂತೆಯೇ ನಡೆಯಿಸಿ ಕೊಳ್ಳುವದೆ ?....”

ಇಂತಹ ಹಲವಾರು ಸಮಸ್ಯೆಗಳು ಏಕಕಾಲಕ್ಕೆ ಅವನ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ತಲೆಯೆತ್ತಿ ನಿಂತು ಮನದಾಟವಾಡಿದವೆ. ತಾಯಿ ನುಡಿದ ಮಾತನ್ನು ಒಂದೆರಡು ಸಲ ಅಲ್ಲಗಳೆದದ್ದಕ್ಕೆ ಅವಳು ಭಲ ಹಿಡಿದು ತಂದೆಯನ್ನು “ಹೆಣ್ಣುಗಾಯಿ” “ನೀರುಗಾಯಿ” ಮಾಡಿದುದನ್ನು ಅವನು ಕಂಡಿದ್ದಾನೆ. ಆ ಭಯದಿಂದ ತಂದೆ ನಡುಗುತ್ತ ರಣಚಂಡಿಯನ್ನು ಕಂಡಂತೆ ತಾಯಿಗೆ ಹೆದರಿ ಸಾಯುತ್ತಿರುವದನ್ನು ನೋಡಿ ಕೃಷ್ಣನ ಪುರುಷನಾದ “ಮದು ನೆ ಯಾ ವ ಮೇ ಲಾ ದ ರೂ ಗಂಡಸಾಗಿ ಬಾಳಬೇಕೆ” ಎಂದು ಮಾರ್ಗೋಚಯುತ್ಪಿದ.

“ಬಹುಶಃ ಅವನ ಜತಗೆ ನನ್ನ ಮದುವೆಯಾಗುವದು ನಿಶ್ಚಯ. ಆದ ಮೇಲೆ ನಾನು ಖಂಡಿತ ಅವನ ಸೆರೆಯಾಳಾಗಲಾರೆ. ನೊದಲು ಅವಳನ್ನು ಹತ್ತೋಟೆಯಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಲೆತ್ತಿ ಸಬೇಕು. ಕೊಂಚ ಸಲಿಗೆಯನ್ನು ತ್ತರೆ ಈ ಹೆಣ್ಣು ಜಾತಿಯೇ ಹೀಗೆ. ನಮ್ಮನ್ನೇ ಆಕ್ರಮಿಸಿ ನಿಂತು ಮೆಟ್ಟಿ ತುಳಿಯುತ್ತಿದೆ....

“ನಾನಿದಕ್ಕೊಂದಿಗೂ ಆಸ್ಪದ ಕೊಡಲಾರೆ. ಹೆಣ್ಣಿಗೆ ಎಷ್ಟು ಅಧಿಕಾರವೂ ಅಷ್ಟೆ. ಅಡಿಗೆ ಮನೆ ದಾಟಿ ಬರುವ ಅಧಿಕಾರ ಸಿಕ್ಕರೂ ನಾಳೆ ಮನೆಯನ್ನು ದಾಟಿಹೋಗುವ ಅಧಿಕಾರ ವಡೆಯುತ್ತಾಳೆ. ತಂದೆಯಂತೆ ನಾನು ಮಾತ್ರ ಸೆರೆಯಾಳಾಗಲಾರೆ. ಆ ಬಾಳು ನನಗೆ ಹಿಡಿಸದು—”

ನಿರ್ಧಾರದ ನುಡಿಯೊಂದು ಅವನಿಂದ ಹೊರಹೊಮ್ಮಿತು. ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಒಂದು ಬಗೆಯ ನೆಮ್ಮದಿ ಉಂಟಾಯಿತು. ಮನಕ್ಕೆ ಶಾಂತಿ ಕೊಂಚ ದೊರೆತು ಬೀಸುತ್ತಿದ್ದ ತಂಪುಗಾಳಿಗೆ ಸಿದ್ಧ ಆನಂದಿತು.

ನಿದ್ರೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಅದೇ ಕನಸು !

ಶಾಮಲೆಯನ್ನು ಸರಿಯಾಳಾಗಿ ಮಾಡಿ ಬಾಳ ನೌಕೆಯನ್ನು ಹಗುರಾಗಿ ತೇಲಿಸಿದ ಚಿತ್ರ ಅವನ ಕನಸಿನ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಗೊತ್ತೇ ಹೊಡೆಯುತ್ತಿತ್ತು. ಮನಸ್ಸು ಅವಕ್ಕೆ ಮುದ್ರಿಸಿಯನ್ನಿತ್ತಿತ್ತು.

೨

ಕೃಷ್ಣ ಶಾಮಲೆಯರ ಮದುವೆ ನಿಷ್ಕರ್ಷೆಯಾಗಿ ಹೋಯಿತು. ಕಮಲವು ತಮ್ಮ ಬಿ. ಎ. ಪಾಸು ಮಾಡಿ ಕೈತುಂಬ ಹಣ ತರುವ ಮಗನಿಗೆ ಹಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಹುಟ್ಟಿ ಬೆಳೆದ ಶಾಮಲೆಯನ್ನು ತರಲು ಹಿಂದೆ ಮುಂದೆ ನೋಡಿದರೂ, ಒಬ್ಬಳೇ ಮಗಳಾದ ಶಾಮಲೆಯಿಂದ ಅವಳ ತಂದೆಯ ಆಸ್ತಿ ಕೈಸೇರಬಹುದೆಂಬ ಆಸೆಯಿಂದ ಒಪ್ಪಿದರು. ವರದಕ್ಷಿಣೆಯ ವಿಚಾರವಾಗಿ ಕೊಂಚ ಗವಗಸೆಯಾದರೂ ಪ್ರಾರೋಹಿತರ ಮಧ್ಯೆ ಕೆಯಲ್ಲಿ ಮುಕ್ತಾಯವಾಯಿತು.

ಅಂತಹ ಪ್ರೀಮುಂತಿಕೆಯ ತೀನಿ ಏನೂ ಮದುವೆಯಲ್ಲಿರಲಿಲ್ಲವಾದರೂ ಮೋಜು—ಮಜಲಿನ ಅಬ್ಬರ ಎಲ್ಲದ ಪ್ರೀಮುಂತಿಕೆಯನ್ನು ತಂದಿತ್ತಿತು. ಏನಾದರೂ ತಿರುವೆಗೆ ಬಂದ ಭಿಕಾರಿಗನು, ಹರಿಜನರು ಮಾತ್ರ ಸರಿಯಾದ ತಿರುವೆ ಸಿಕ್ಕದ ಮೂಲಕ ದೂರಿದ್ದೂ ಉಂಟು.

ಧಾರ್ಮಿಕತೆಗೆ ಬರುವಾಗ ಶಾಮಲೆಯನ್ನು ಅವಳ ತಾಯಿ ಎಚ್ಚರಿಸಿದರು.

“ಶಾಮಲಿ, ನೀನೂ ನಿನ್ನ ಗಂಡನ ತಲೀಮ್ಯಾಲ ಮದಲ ಅಕ್ಕೀ ಕಾಳು ಹಾಕಬೇಕು. ಅಂದರ ನಿನ್ನ ಗಂಡ ನೀ ಹೇಳಿದ್ದಂಗ ಕೇಳತಾನೆ.”

ಸಾವಿತ್ರಿಬಾಯಿಯವರ ಹೃದಯದ ಹಾಯ್ಕೆ ಅದು. ನೋಂದ ಜೀವ ಅಲ್ಲವೆ ಅದು? ತಾವು ಪಟ್ಟ ಕಷ್ಟ-ದುಃಖ ಒಂದೂ ತನ್ನ ಕರುಳಿನ ಕಂದನಿಗೆ ತಗಲಬಾರದೆಂದು ಅವರ ಆಸೆ. ಅಂತಹದೆ ಎಚ್ಚರವನ್ನು ಶಾಮಲೆಯರು ಕೃಷ್ಣನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟರು.

“ಕೃಷ್ಣಾ, ಹೇಣ್ಣಿ ಮುಖಾ ನೋಡೂ ಮತೋಷದಾಗ ಅಕ್ಕಿ ಕಾಳು ಹಿಂದಾಗಡಿಗೆ ಹಾಕೇಮತ್ತೂ ಕಡಿತನಕಾನೂ ಹೆಂಡತಿ ಕುಣಿಸಿದ್ದಂಗೊ ಕುಣೀಬೇಕಾದೀತವಾ.....”

ತಮ್ಮ ಅನುಭವದ ಸೇದನೆಮಿಂದ ಅವರು ಹಾಗೆ ನುಡಿದರು. ಕಮಲವ್ವನವರೆ ಅವರ ಲಗ್ನದಲ್ಲಿ ಮೊದಲು ಅಕ್ಕಿಕಾಳು ಹಾಕಿದವರಂತೆ ! ಅದರಿಂದಲೆ ತಾವು ಹೆಂಡತಿ ಹೇಳಿದಂತೆ ಕೇಳಬೇಕಾಯಿತಂತೆ !!

ಅಕ್ಕಿಕಾಳು ಬೀಳುವಾಗ ತಲೆತಗ್ಗಿಸಿ ಕುಳಿತ ಶಾಮಲೆಗೆ, ತಲೆಎತ್ತಿ ಅಂತಃಪಟವನ್ನೆ ನೋಡುತ್ತ ಕುಳಿತ ಕೃಷ್ಣನಿಗೆ ಸ್ಪರ್ಶ ನಡೆದಿತ್ತು. “ಯಾವಾಗ ಅಡ್ಡಗೋಡೆಯ ಹಾಗೆ ಅಡ್ಡಲಾಗಿ ನಿಂತ ತೆರೆ ಕಳಚಿತೋ ! ಯಾವಾಗ ಅಕ್ಕಿಕಾಳು ಹಾಕುವೆವೋ” ಎಂದು ಮನದಲ್ಲೆ ಎಣಿಕೆ ಹಾಕುತ್ತಿದ್ದರು. ಭಟ್ಟರ ಒಪ್ಪಿಸುಟ್ಟುತ್ತಿರುವ ಮಂತ್ರದ ನಾಗಾಲೋಟವೂ ನಿಧಾನವಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತಿತ್ತು ಅವರಿಗೆ. ನಿಮಿಷ -ನಿಮಿಷಗಳು ಜಾರುವಾಗಲೂ ಎದೆ ಒಂದೇ ಸಮನೆ ಮೊಡೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿತ್ತು, ಕಣ್ಣು ಕಳಚದೆ ನಿಂತ ಅಂತಃಪಟವನ್ನು ದಿಟ್ಟಿಸುತ್ತಿದ್ದವು.

ಕೊನೆಗೆ ಕಳಚಿತು ಮು. ಆ ಚರನೆ ಛಂದೇ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಇಬ್ಬರೂ ಅಕ್ಕೀಕಾಳನ್ನು ಹಾಕಿದರು. ಇಬ್ಬರ ಮೊಗಗಳ ಮೇಲೆಯೂ ಸಂತೋಷ ಕುಡಿವರೆಯಿತು. ಗೆವ್ವೆವೆಂಬ ಬಿಂಕದ ನಗೆ ತುಟಗಳಲ್ಲಿ ಹೋಯಿತು.

ಮದುನೆಯೆಲ್ಲ ಸೊಂಪಾಗಿ ನಡೆದು ಹೋಯಿತು.

ಮದುನೆಯಾದರೂ ಮನೆತುಂಬಿಸಲಿಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ ಶಾಮಲೆ ಇನ್ನೂ ತಂದೆಯ ಮನೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಉಳಿದಿದ್ದಳು ಕಲಿಯುವದಕ್ಕಾಗಿ ಕೃಷ್ಣನಗರಕ್ಕೆ ಹೊರಟು ಹೋಗಿದ್ದ. ಮೂರು ತಿಂಗಳಕಾಲ ಹೀಗೆಯೆ ಮೊದಲಿನಂತೆ ಜಾರಿ ಹೋಯಿತು.

ಒಂದು ದಿನ ಶಾಮರಾಯರ ಒಕ್ಕಲು ಆಳು ರಾಯರ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಚೀಟಿ ತಂದುಕೊಟ್ಟ. ಅದನ್ನು ನೋಡಿದೊಡನೆಯೆ ಸಮಾಚಾರವನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಲು ಸಾವಿತ್ರಿಬಾಯಿಯವರು ಪಡತಾಲಿಗೆ ಆತುರದಿಂದ ಬಂದರು. ಶಾಮಲೆಗೂ ಆಸೆಯಾಗದಿದ್ದೀತೆ? ಅವರ ಯೋಗ ಕ್ಷೇಮವನ್ನು ತಾಯಿ ತಂದೆಗಳ ಸಂಭಾಷಣೆಯಿಂದ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಲು ಕುತೂಹಲಗೊಂಡು ಅವನನ್ನು ಹಿಂಬಾಲಿಸಿ ಅವಳೂ ಬಂದಳು.

“ಎನ ಬಂದ್ತದ ಪತ್ರ?”

ಹೆದರಿಕೆ ಕುತೂಹಲ ಮಿಶ್ರಿತ ಸ್ವರದಲ್ಲಿ ಸಾವಿತ್ರಿಬಾಯಿ ಕೇಳಿದರು.
ಓದುನದರಲ್ಲಿಯೆ ಸಮರಸರಾಗದ್ದ ರಾಯರು ತುಟಿ ಎರಡು ಮಾಡಲಿಲ್ಲ.

“ಅಪ್ಪಾ, ಏನದ ಪತ್ರದಾಗ್ತೆ?”

ಶಾಮಲೆ ತುಂಬ ಆತುರದಿಂದ ಕೇಳಿದಳು.

“ನಿನ್ನ ಮಾನವ ಕಾಗದ ಬಂದ್ತದವಾ! ನಿನ್ನ ಗಂಡ ಬಿ. ಎ. ಸಾಸಾದಂತ. ಓದೂ ತನಕಾನೂ ಪುರಸೊತ್ತಿಗೆ ಎಲ್ಲರತೂದ ನಿಮಗ ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳಿಗೆ.....”

ಇಂತಹ ಸಂತೋಷದ ಸಮಯದಲ್ಲಿಯೂ ರಾಯರಿಗೆ ತಾಳ್ಮೆಯಿಲ್ಲ. ಕೃಷ್ಣ ಬಿ. ಎ. ಗೆ ಕುಳಿತ ಸಮಾಚಾರವೇನೋ ಆ ತಾಯಿ— ಮಗ ಳಿಗೆ ಗೊತ್ತು. ಇಂದು ಬರುವ ಫಲಿತಾಂಶವನ್ನು ಅರಿಯಲು ಅವ ರಿಗೆ ಆತುರ ಇರದೆ ಇದ್ದೀತೆ? — ರಾಯರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಅದು ಸ ಮ್ಮತ ನಿಲ್ಲ. ಯಾವ ಸಂತೋಷದ ಸಮಾಚಾರವಿದ್ದರೇನು? ದುಃಖದ ವಿಷಯ ಇದ್ದರೇನು? ಹೆಣ್ಣು ಅದನ್ನು ಕೇಳಲು ಇಷ್ಟು ಆತುರಪಡುವದೇ?

ಅವರ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಹೆಣ್ಣು ಸರಿಯಾಳಲ್ಲವೇನು?

ಇಂತಹ ಸಮಯದಲ್ಲಿಯೂ ಹೀಗೆ ವ್ಯಂಗ್ಯೋಕ್ತಿಗಳನ್ನಾಡಿದ ತಂದೆಯ ಮೇಲೆ ಎಲ್ಲೆ ಮೀರಿದ ಕೋಪ ಬಂದಿತಾದರೂ ಶಾಮಲೆ ತಡೆದುಕೊಂ ಡಳು. ತಂದೆಯ ಈ ಕಟು ಉಕ್ತಿಗೆ ಉತ್ತರ ಕೊಡಬೇಕೆಂದಿದ್ದಳು. ಆದರೆ ತಾನಿನ್ನು ತಂದೆಯ ಆಶ್ರಯದಲ್ಲಿ ಇರುವದಾದರೂ ಎಷ್ಟು ದಿನಸ? ಎಂದು ಕೊಂಡು ಸುಮ್ಮನಾಗಿರಬೇಕು. ಹೇಗೋ ಇರಲಿ. ತಂದೆಯ ನುಡಿ ಯಿಂದ ಕೊಂಚ ಕೋಪಉಂಟಾಗಿದ್ದರೂ ತಾಯಿಯನ್ನು ಕಂಡಾಗ ಅದು ಇಳಿದು ಹೋಯಿತು. ಸಾವಿತ್ರಿಬಾಯಿಯವರನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಶಾಮಲೆ ಅಡಿಗೆ ಮನೆಗೆ ನಡೆದಳು. ಗೊತ್ತು ಅವಳಿಗೆ—“ಅಪ್ಪನ ಇಂತಹ ಬಿರು ನುಡಿಗಳಿಂದ ತಾಯಿಯ ಮನಸ್ಸು ನೋಯುತ್ತಿದೆ.” ಎಂದು. ಒಳಗೆ ಹೋದೊಡನೆಯೆ ತಾಯಿ ಹೇಳಿದರು.

“ಅವರ ಮಾತಿಗೆ ನೀ ಏನೂ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಹಚ್ಚಗೊಟ್ಟಿರಬೇಡ. ನಿನ್ನ ಕಾಲಗುಣ ಜಲೋ ಅದೂ ಅಂತೂ ನಿನ್ನ ಗಂಡ ಸಾಸಾದ. ದೇವ ರಿಗೆ ಒಂದು ತುಪ್ಪದ್ವೀಪ ಹಚ್ಚಿತ್ತು.....”

ಎಷ್ಟು ಹೃದಯ ತುಂಬಿದ ನುಡಿ !

“ಎಲ್ಲಾ ನಿನ್ನಾ ಶೀರ್ವಾದ ಅವ್ಯಾಹತ.”

ಎಂದು ಶ್ಯಾಮಲೆ ಕತ್ತಿತ್ತಿ ನೋಡಿದಳು. ತಾಯಿಯ ಕಣ್ಣಲ್ಲಿ ನೀರೂರಿತ್ತು. ಹೆಣ್ಣಿನ ಕಣ್ಣೀರಿಗೆ ಕಾರಣನಾದ ಗಂಡಸನ್ನು ಹತ್ತೋಟಿಯಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ಅವಳಂತರಾತ್ಮ ನೊರೆಯಿಡುತ್ತಿತ್ತು.

ಸಾವಿತ್ರಿ ಬಾಯಿಯವರು ದೇವರ ಮುಂದೆ ನೀಲಾಂಜನದ ದೀಪವನ್ನು ಹೊತ್ತಿಸಿಟ್ಟರು. ತುಂಬ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ತಮ್ಮ ಹೃದಯದ ಅಳಲನ್ನು ನಿವೇದಿಸುವಂತೆ ತಾಯಿ ಮಗಳಿಬ್ಬರೂ ದೇವರ ಮೂರ್ತಿಗೆ ತಲೆವಾಗಿ ಕೈ ಮುಗಿದರು.

○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○

ಶಾಮಲೆಯ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ನೂಡಿದ ಅನಂದವೆ ಕೃಷ್ಣನ ಮನೆಯಲ್ಲಿಯೂ ನೂಡಿತ್ತು. ಊರಲ್ಲೆಲ್ಲ ಆ ಸಂಭ್ರಮದ ಪ್ರತೀಕವಾಗಿ ಕಮಲವು ಫೇಡಿ ಹೂವಿದರು. ಬಂದವರು, ಹೋದವರು, ಎಲ್ಲರೊಡನೆಲ್ಲಿಯೂ ಮಗನ ಗುಣಗಾನವೆ ಗುಣಗಾನ. ಅವರ ಮನೆಯ ಪಡಶಾಲೆ ಪುಟ್ಟ ಸಭೆಯೆ ಆಗಿತ್ತು. ಹಳ್ಳಿಯ ಜನ ಎಲ್ಲರೂ ಹೊರಟುಹೋದ ಮೇಲೆ ಅಡಿಗೆ ಮನೆಯ ಚಿಲ್ಲರೆ ಕೆಲಸ ಮುಗಿಸಿ ಕಮಲವು ಹೊರಗೆ ಬಂದರು. ಸಂತೋಷದ ಭರದಲ್ಲಿರುವ ಶಾಮರಾಯರು ಪತ್ನಿಗೆ ಹೇಳಿದರು.

“ಅಲ್ಲೂ ಇದೆಲ್ಲ ನಿನ್ನ ಸೊಸಿಕಾಲಗುಣ ನೋಡ....”

ಹೌದೇಳಿ ನನಗೆಲ್ಲ ಗೊತ್ತಾದ ಕಾಲಗುಣನೊ, ಕೈಗುಣಾನೊ ! ಈಗಲಿಂದನೂ ಹಿಂಗ ಹೊಗಳಲಿಕ್ಕೆ ಹತ್ತಿದಿರಿ ಅಂದರ ನಾಳೆ ಅಟ್ಟದ ಮ್ಯಾಲೆ ಏರಿಕೂತಾಳು. ಈಗಿನ ಹುಡುಗಿಯರೇನು ಕೇಳಿದದ್ದು?”

ಕಮಲವು ಕಣಕುವ ಸ್ವರದಲ್ಲಿ ಕೇಳಿದರು.

“ಅವ್ವಾ, ಎಲ್ಲಾ ಸುಳ್ಳು ನೋಡು. ನಿನ್ನ ಪುಣ್ಯದಿಂದ ನಾ ಘಾಸಾಪ್”

ಕೃಷ್ಣ ಘಂಟವಾಗಿ ನುಡಿದ. ತಾಯಿಯ ಈ ನುಡಿಗಳಿಂದ ಅವಳಿಗೆ ಸಂತಾಪವಾಗಿತ್ತು. ತಂದೆ ಒಂದು ಮಾತನ್ನೂ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ಅಡಬಿ

ಕುಳಿತಿರುವದನ್ನು ಕಂಡು ಮನಕರಗಿತ್ತು. ಏನಾದರೇನು? ಬಹಳ ವರ್ಮ
ಷಗಳ ಬೇಡಿ ಒಂದೇ ಮಾತಿನಿಂದ ಕತ್ತರಿಸಿ ಹೋದೀತೆ ?

“ ಕೋಭನಾ ಒಂದ ಮುಗಿಸಿ ಬಿಡುಣಲಿ ?”

ಶಾಮರಾಯರು ಏನೋ ಜ್ಞಾಪಕವಾದ ಹಾಗೆ ಕೇಳಿದರು.

“ ಮಗ್ಗ ಕೆಲಸಾಗೂತನಕ ಯಾವುದೂ ಬ್ಯಾಡ ”

ಏಡಾಖಂಡಿತವಾಗಿ ನುಡಿದು ಬಿಟ್ಟರು ಕಮಲವ್ವ. ಅವರ ಮಾತಿಗೆ
ಎದುರು ಹೇಳುವ ಧೈರ್ಯ ಯಾರಿಗೆ ?

“ಹಂಗೂ ಮಾಡುಣ.... ಹಂಗೂ ಮಾಡುಣ....”

ನಿರಾಸೆಯ ಧ್ವನಿಯಲ್ಲಿ ಅದೂ ಅತಿ ನಮ್ರರಾಗಿ ಹೇಳಿದರು ಶಾಮ
ರಾಯರು. ಹಾಗೆಯೇ ಮುಂದುವರಿದು-

“ ಒಂದ ಚೀಟಿ ಬರದು ಕೃಷ್ಣನ ಮಾನಗ ತಿಳಿಸಿ ಬಿಡುಣ ? ”

ಎಂದು ಕೇಳಿದರು ಮೊದಲಿನ ಹಾಗೆಯೇ.

“ ಯಾಕ ಅವರಕಿಂತ ನಿಮಗೂ ಹೆಚ್ಚು ಅವಸರ ಕಾಣುತ್ತದೆ
ನರನ ತಂದಿ ಅನ್ನೂ ಅರವತ ಇಲ್ಲೇನು ? ಅಷ್ಟು ಅವಸರ ಇದ್ದರ ಬೇಕಾರ
ಒಂದ ಕೇಳತಾರ. ”

“ ಅಲ್ಲಾ ಸಿಟ್ಟಿಗೆ ಬರಬ್ಯಾಡ. ಅವರಿಗೆ ಅವಸರ ಅದೂ ಅಂತ.
ಪತ್ರಾ ಕೊಟ್ಟ ಕಳಿಸ್ತಾರ ” !

“ ಹಂಗ ಬ್ಯಾರೆ ಏನು ? ಇಷ್ಟೊತ್ತನಕ-ಯಾಕ ಹೇಳ್ಲಿಲ್ಲ ?
ಮುಲಾಸ ಬರದ ತಿಳಿಸಿ ಮಗ್ಗ ನವಕರ ಸಿಗೋತನಕ-ಏನೂ ಮಾಡ್ಕುಂಗಿಲ್ಲ
ಅಂತ”.

ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತ ಅಡಿಗೆ ಮನೆಯೆಡೆಗೆ ಸಾಗಿದ ಕಮಲವ್ವ
ಏನೋ ನೆನಪಾದವರ ಹಾಗೆ ಮರಳಿ ಬಂದು ಹೇಳಿದರು.

“ ಎಲ್ಲಾರೇ ಸ್ವಪ್ನ ಕೈ ಬೆಚ್ಚಗ ಮಾಡಿದರೂ ಚಿಂತಿಲ್ಲ. ಅಷ್ಟ-
ಕೃಷ್ಣಗ ಒಂದ ನವಕರ ನೋಡಿ.... ”

“ ಅದನ್ನ-ನಾನೂ ಯೋಚಿಸಾ ಮಾಡತಿದ್ದೆ.... ”

ಕಮಲವ್ವ ತಮ್ಮ ಅರಮನೆಗೆ ನಡೆದರು. ಶಾಮರಾಯರು ಗಾಢವಾದ
ನಿಶ್ಚುಪ್ತರೊಂದನ್ನು ತೇಲಿಬಿಟ್ಟರು. ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿಯೆ ಇದ್ದ ಕೃಷ್ಣ ಅದನ್ನೂ
ಕಂಡುಕೊಂಡ.

“ ಗಂಡಸಾಗಿಯೂ ಈ ಗತಿಯೇ ?

“ಛೇ- ಖಂಡಿತ ನಾನು ಹೀಗೆ ಸರಿಯಾಳಾಗಲಾರೆ....”

ಎಂದೇನೂ ಮನದಲ್ಲಿ ಎಣಿಕೆ ಹಾಕುತ್ತ ತಲೆ ಅಲುಗಾಡಿಸಿದ ಕೃಷ್ಣ. ತಲೆ ತುಂಬ ವಿಚಾರ ಚಕ್ರ ರಭಸದಿಂದ ಮುತ್ತುತ್ತಿತ್ತು.

೩

ಶಾಮರಾಯರು ಜಿಲ್ಲಾಧಿಕಾರಿಗಳ, ಅವರ ಮುಖ್ಯ ಕಾರಕೂನರ ಮನೆಗೆ ಅಲೆಯುವುದು ಆರಂಭವಾಯಿತು. ಮಗನಿಗೆ ಕೆಲಸ ಕೊಡಿಸುವ ದಕ್ಕಂತಲೂ ಪತ್ನಿಯ ಅಧಿಕಾರದ ವಾಡೆಗೆ ತಲವಾಗಿ ಅವರು ಈ ಕಾರ್ಯ ಕೈಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಕೈ ತುಂಬ ಹಣ ಕಳೆದುಕೊಂಡು ಮೂರು ತಿಂಗಳು ಕಳೆದ ಮೇಲೆ ಕೃಷ್ಣನ ಅದೃಷ್ಟ ತೆರೆಯಿತೇನೋ ಎನ್ನುವಂತೆ ತಾಲೂಕು ಕಚೇರಿಯ ಕಾರಕೂನಕಿಯ ಕೆಲಸ ಒಂದು ದೊರೆಯಿತು. ಒಂದು ಶುಭ ಮುಹೂರ್ತ ನೋಡಿ ಫಲ ತೋಭನದ ಕಾರ್ಯವೂ ಮುಗಿದು ಹೋಯಿತು. ಒಂದು ವಾಚನ್ನು, ಮತ್ತೆ ಮೂರು ತೊಲೆ ಬಂಗಾರದ ಉಂಗುರವನ್ನು ಮಾವನಿಂದ ಕೃಷ್ಣ ಗೋಪಾಲವಾಗಿ ತೆಗೆದುಕೊಂಡ ತಾಯಿಯ ಅಡಳಿತ ದಲ್ಲೆ. ಎಷ್ಟಾದರೂ ಕೃಷ್ಣ ಕಚೇರಿಯ ಕಾರಕೂನನಲ್ಲವೇನು ?

ಕೆಲಸ ದೊರೆತ ಮೇಲೆ ಕೃಷ್ಣ ನಗರ ಸೇರಬೇಕಾಯಿತು ಶಾಮರಾಯರೂ ಮಗ-ಸೊಸೆಯರ ಜತೆಗೆ ಇರಬೇಕೆಂದು ಆಸೆಪಟ್ಟರೂ ಕಮಲವ್ವ ಹಾಗೆ ಆಸೆಪಡಲಿಲ್ಲ. ಹಳ್ಳಿಯಲ್ಲೆ ಸಿಗುವ ಗೌರವ, ಮರ್ಯಾದೆ ಪಟ್ಟಣದಲ್ಲೆ ದೊರೆಯಲಾರದೆಂದು ಅವರಿಗೆ ಗೊತ್ತು. ಇಲ್ಲಿ ದರ್ಪ-ದೌಲತ್ತುಗಳಿಂದ ಮನೆಯ ಜನಗಳನ್ನಷ್ಟೆ ಅಲ್ಲ, ಹಳ್ಳಿಗರ ಮೇಲೆಯೂ ಅಧಿಕಾರ ನಡೆಯಿಸುವಂತೆ ನಗರದಲ್ಲಿ ನಡೆಯಿಸಲು ಬಂದೀತೆ ? ಅದಕ್ಕಾಗಿಯೆ ಅವರು ತಾವಿದ ಹಳ್ಳಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಮಗನ ಜತೆಗೆ ಹೋಗಲು ಸುತರಾಂ ಸಮ್ಮತಿಸಲಿಲ್ಲ. ಅವರೇ ಹಿಂದಲೇಟು ಹಾಕಿದ ಮೇಲೆ “ ಅಮ್ಮಾವ್ರ ಗಂಡ ” ಶಾಮರಾಯರು ಹೊಡರಲು ಸಾಧ್ಯವೆ ? ತಮ್ಮ ಮನದ ಆಸೆಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಹೋಮ ಮಾಡಿ ಪತ್ನಿಯ ಜತೆಗೆ ಹಳ್ಳಿಯಲ್ಲೆ ಬಾಳಲು ಅವರೂ ನಿರ್ಧರಿಸಿದರು. ಕೊನೆಗೆ ಖರ್ಚಿಯವಾದದ್ದು ಕೃಷ್ಣ-ಶಾಮಲೆ ಇಬ್ಬರೇ ನಗರಕ್ಕೆ ಹೋಗುವದೆಂದು.

ತಾಯಿಯ ಈ ನಿರ್ಣಯವನ್ನು ಕಂಡು ಕೃಷ್ಣನಿಗೆ ಪುತ್ರಸಂತಾನ ವಾದಷ್ಟು ಸಂತೋಷವಾಯಿತು.

“ಹಿರಿಯಕ್ಕನ ಹಾಳೆ ಮನೆಯ ಮುದಿಗೆಲ್ಲ” ಆಗಬಾರದು ತಾನೆ? ತಾಯಿಯ ಜತೆಗೇ ಶಾಮಲೆಯೂ ಇದ್ದರೆ ಅಮ್ಮನ ದಾರಿಯನ್ನೇ ಅವಳೂ ತುಳಿಯಬಹುದೆಂಬ ಹೆದರಿಕೆ ಇತ್ತು ಕೃಷ್ಣನಿಗೆ. ತಾಯಿ ನಿರ್ಣಯದಿಂದ ಆ ಹೆದರಿಕೆ ಹಾರಿಹೋಯಿತು.

ಪತ್ನಿಯನ್ನು ಕರದುಕೊಂಡು ನಗರದಲ್ಲಿ ವಾಸವಾಗಿ, ಅವಳನ್ನು ತನ್ನ ಇಷ್ಟಾನುಮರ್ತಿನಿಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಅಧಿಕಾರ ಚಲಾಯಿಸಿದ ಕನಸು ಕಂಡ ಕೃಷ್ಣನ ಹೃದಯ ನಕ್ಕಿತು.

ಅಂತಹ ನಗೆಯನ್ನೇ ಶಾಮಲೆಯೂ ನಕ್ಕಳು.

“ಅತ್ತೆ, ಮಾನ ಯಾರೂ ಜತೆಗೆ ಹೊರಡುವ ಹಾಗಿಲ್ಲ. ತಾವಿಬ್ಬರೇ ಇಬ್ಬರಾದಾಗ ಇಷ್ಟು ವರುಷಗಳ ತಪಸ್ಸಿನ ಫಲ ಸಲಿಸದಿದ್ದೀತೆ? ಪತಿಯನ್ನು ಬೇಕಾದ ಹಾಗೆ ಅಂಕಿತದಲ್ಲೆಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ನರಕದ ಬಾಳನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಬಹುದು. ತಂದೆಯ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಕಷ್ಟಸುಖಾಂತ ಪತಿಯ ಮನೆ ಸೆರೆಯನೆಯಾಗಲಿಲ್ಲ”ವೆಂದು ನೆನೆದಾಗ ಶಾಮಲೆಗೆ ಎಂತಹ ಸಂತೋಷ.

ಕೃಷ್ಣ-ಶಾಮಲೆಯರು ಹೊರಡುವ ದಿನವನ್ನೇ ಎಣಿಕೆಹಾಕುತ್ತಿದ್ದರು. ಒಂದು ದಿನವನ್ನು ಕಳೆಯುವುದೂ ಒಂದು ಮುಗ ಕಳೆದು ಹೋದಷ್ಟು ಕಾಣುತ್ತಿತ್ತು. ಬೇಗನೆ ಆ ಅವ್ಯತ ದಿನ ಬಾರದೇ? ಎಂದು ಮನದಲ್ಲಿ ಲೆಕ್ಕ ಹಾಕುತ್ತಿದ್ದರು. ಪಾಪ! ಅನರ ಮನದ ಒಲಿದ ಮುಂದೆ ಕಾಲ ಎಷ್ಟು ಓಡಿತು?

ಮನೆ-ಗಿಣೆ ಬಂಡಿಗೆ ಹಿಡಿದು ಎಲ್ಲ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಾಡಿ ಮರಳ ಬೇಕಾದರೆ ಶಾಮರಾಯರಿಗೆ ತಡವಾಯಿತು ಎರಡು ದಿನ. ಮರುದಿನವೆ ಶುಭಮುಹೂರ್ತವಿದ್ದ ಮೂಲಕ ಹೊರಡುವದೆಂದು ಅವರು ಬಂದ ಚಣವೆ ಕಮಲವು ನಿಷ್ಕರ್ಷಿಸಿದ್ದರು.

ಬೆಳಕೂ ಮೂಡಿತು. ಸ್ವತಂತ್ರ ವಾತಾವರಣದಲ್ಲಿ ಹಕ್ಕಿಯಂತೆ ಹಾಯಾಗಿ ಪರಿವಿಸುವ ಅರುಣೋದಯ ಕೃಷ್ಣ-ಶಾಮಲೆಯರಿಗೆ ನನ

ನವೀನವಾಗಿ ತೋರಿತು. ಬೀಸುತ್ತಿರುವ ಗಾಳಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಹೊಸತನ ಕಂಡಿತು ಅನರಿಗೆ. ಎತ್ತಿಲ್ಲಿಯೂಹೊಸ ಜೋತ್ಸು ತುಂಬಿ ತುಳುಕಾಡುತ್ತಿರುವ ಹಾಗೆ ಭಾಸವಾಗುತ್ತಿತ್ತು.

ಸೂರ್ಯ ಆಗತಾನೆ ಮೂಡಿದ್ದ. ಅನನ ಬಂಗಾರ ಕಿರಣಗಳು ಜಗವನ್ನು ನಕ್ಕುನಲಿಸುತ್ತಿದ್ದವು. ಅದೇ ನೇಳೆಗೆ ಯಂತ್ರವಾಹನದ ಯಾವ ಸೌಕರ್ಯವೂ ಇರದ ಮೂಲಕ ಬಂಡಿಯನ್ನೆ ಹೂಡಿ ನಿಲ್ಲಿಸಿದ ಒಕ್ಕಲುಮಗು ಪುಟ್ಟ ಪಂಸಾರಕ್ಕೆ ಬೇಕಾಗುವ ಪಾತ್ರೆ-ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಗೋಣಿ ಚೇಲದಲ್ಲೆ ತುಂಬಿ ಚಕ್ಕಡಿಯಲ್ಲಿಟ್ಟರು. ಶಾಮರಾಯರು ಬಿಸಿಲಾಗುವ ದೆಂದು ಅವಸರ ಮಾಡಿದ್ದಾಗ ಶಾಮಲೆ-ಕೃಷ್ಣ ಚಕ್ಕಡಿಯ ಬಳಿಗೆ ಒರಬೇಕಾಯಿತು. ಕಮಲವ್ವ ತಮ್ಮ ಅಡಿಗೆ ಮನೆಯಿಂದ ಹೊರಗೆ ಬಂದರು.

“ಹೋಗಿ ಬರತೀನಿ ಅತ್ತವ್ವ”

ಶಾಮಲೆ ಕಮಲವ್ವನವರ ಕಾಲಿಗೆ ನಮಸ್ಕರಿಸಿದರು. ಅವರು ಅವಳನ್ನು ಮೈದಡವಿ ಮೇಲಕ್ಕತ್ತಿ

“ಹೋಗಿ ಬಾರವ, ಮುತ್ತೈದಿ ಸಾವಿತ್ರಿಯಾಗು....”

ಎಂದು ತುಂಬಿದ ಮನದಿಂದ ಅಶೀರ್ವದಿಸಿದರು. ಕೃಷ್ಣನ ಹೃದಯ ದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ-ಎಂದು ಚಣಕಾಲ ಮಥನ ನಡೆಯಿತು. ತಾಯಿಗೆ ನಮಸ್ಕರಿಸುವದಕ್ಕೂ ಅವನ ಮನಸ್ಸು ಒಡಂಬಡಲಿಲ್ಲವಾದರೂ ಸ್ವತಂತ್ರ ವಾತಾವರಣದಲ್ಲಿ ಜೀವಿಸುವ ಒಂದು ಬಗೆಯ ಅನಂದವಿಂದ ನಮಸ್ಕರಿಸಿದ.

“ಉದ್ದಂಡ ಆಯುಷ್ಯವಂತನಾಗು. ನಾಕಮಕ್ಕಳ ತಂದಿ ಅಗು....”

ಎಂದು ಮಗನನ್ನು ತುಂಬಿ ಹರಿಸಿದರು. ಕೃಷ್ಣ, ಶಾಮಲೆ, ಶಾಮರಾಯರು ಬಂಡಿ ನಿರಿ ಕುಳಿತರು.

“ಅನರ್ದ ಕಳಿಸಿ ಒಂದೆರಡ ದಿನದಾಗಲಿ ಲಗೂನ ಬರಿ.”

ಎಂದು ಪತಿಯನ್ನು ಎಚ್ಚರಿಸಿ-

“ಶಾಮಲಾ ಜ್ವಾಕೆವ್ವಾ!....ಕೃಷ್ಣಾ ಮನಿ ಚಲೋತ್ನಾ ಗ ನೋಡಿಕೊ
....ಒಬ್ಬಾಕೇನಾ ಮನ್ಯಾಗ ಇರಬೇಕಾಗತದ. ಲಗೂನ ಮನಿಗೆ
ಬಂದಬಡು...”

ಎಂದೆಲ್ಲಾ ಏನೇನೂ ಹೇಳುತ್ತಿರುಗಾಗಲಿ ಆತನು ಎತ್ತುಗಳ ಬೆನ್ನು
ಚಪ್ಪರಿಸಿದ. “ಗದ ಗಡ” ಎಂದು ಚಕ್ರ ಉರುಳುತ್ತಿರುವಂತೆ ಬಂಡಿ
ಮುಂದೆ ಸಾಗಿತು. ಅವರು ಮರೆಯಾಗುವವರೆಗೂ ನೋಡುತ್ತ ನಿಂತ
ಕಮಲವು ನಿಧಾನವಾಗಿ ಮನೆಗೆ ಸಡಿದರು.

ಆರು ತಾಸು ಹೊತ್ತೇರುವದರಲ್ಲಿ ಚಕ್ರದ ಸಗರನ್ನು ಕೇರಿತು.
ಶಾಮಲಾಯರು ತಮ್ಮ ಒಕ್ಕಲಿಗೆ ಸಲಹೆಗಳನ್ನೀಯುತ್ತ ಮನೆಯವರೆಗೂ
ಬಂದಿಯನ್ನೊಯ್ದರು. ಎಲ್ಲ ಸಾಮಾನು ಸರಂಜಾಮಗಳನ್ನೂ ಮನೆಯ
ಲ್ಲಿಟ್ಟು ಊಟವಾಗಿ ಹೊರಡಬೇಕಾದರೆ ರಾಯರಿಗೆ ಸಂಜೆಯಾಯಿತು.
ಮಗ-ಸೊಸೆಯರ ಸಿರೂಸ ವಡೆದು ಅವರು ತಮ್ಮ ಆಳು ಮನುಷ್ಯನೊಂದಿಗೆ
ಹೊರಟು ಹೋದರು.

“ಕೃಷ್ಣ - ಪತ್ನಿಯನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ಸಾಮಾನು
ಸರಂಜಾಮಗಳನ್ನು ಸರಿಯಾಗಿಡುವದರಲ್ಲಿ ಹೊತ್ತನ್ನು ಕಳೆದ. ನಿಜವಾ
ಗಿಯೂ ಆ ಮನೆಯನ್ನು ಕಂಡು ಅವನಿಗೆ ಅಚ್ಚರಿಯಾಗಿತ್ತು. ತಂದೆ
ಬಾಡಿಗೆಗೆ ಮನೆ ಒಡೆಯಲು ಹೊರಡುವಾಗ ತಾಯಿ -

“ಒಂದ ಅಡಗೀಮನಿ ಒಂದ ಬಚ್ಚಲಮನೀ. ಒಂದ ಪಡಸಾಲಿ-
ಬೋಲಿ. ಇಷ್ಟು ಇರಬೇಕು ಮನ್ಯಾಗ.”

ಎಂದು ಹೇಳಿದ ಒಂದು ಮಾತನ್ನೂ ತೆಗೆದುಹಾಕದ ತಂದೆಯ
ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಕಂಡು ಅವನಿಗೆ ವಿಚಿತ್ರವೆನಿಸಿತು. ಆ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ತಾಯಿ
ಹೇಳಿದುದಕ್ಕಿಂತ ಒಂದು ಬೋಲಿಯಾಗಲಿ, ಒಂದು ನಡುಮನೆಯಾಗಲಿ
ಯಾವದೂ ಹೆಚ್ಚಿರಲಿಲ್ಲ.

“ಅಬ್ಬ ! ಹೆಣ್ಣಿನ ಅಧಿಕಾರ ಎಂದರೆ ಇಷ್ಟು ಮೊಡ್ಡವೆ?”

ತನ್ನಲ್ಲಿಯೆ ತಾನು ಯೋಚಿಸಿಕೊಂಡ ಕೃಷ್ಣ. ಅವನಿಗೆ ತಂದೆಯ
ಸ್ಥಿತಿಗಾಗಿ ಸಗು ಉಕ್ಕಬಂತು.

“ಯಾಕೆ ನಗತೀರಿ ಹಂಗಣೆ ...?”

ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿಯೆ ಇದ್ದ ಶಾಮಲೆ ಪತಿಯನ್ನು ನಿಚಿತ್ರವಾಗಿ ನೋಡುತ್ತ ಕೇಳಿದಳು. ತಾನು ಹೆಚ್ಚುಯನು ತನ್ನನ್ನು ಕಂಡೇನಾದರೂ ನಗುತ್ತಿರಬಹುದೆ? ಎಂದು ಸಂಶಯ ಆ ಹುಚ್ಚು ಹುಡುಗಿಗೆ.

“ಯಾಕೂ ಇಲ್ಲೇಳು....ನಗಿಬಂತು ನಕ್ಕೇ.....”

“ಸುಮಸುಮ್ಮನ ಅದ್ದೆಂಗ ನಗಿಬರತದ ?

‘ನಿನ್ನ ಪೋತಿ ನೋಡಿ ನಕ್ಕೇ....’

ಕೃಷ್ಣ ನಗುತ್ತ ಹೇಳಿದ. ಶಾಮಲೆಗೆ ಒಂದು ಬಗೆಯ ಸಮಾಧಾನವಾಗಿರಬೇಕು. ಇಲ್ಲದೆ ಹೊಸ ಸಂಸಾರದ ಆರಂಭದ ದಿನ ಅದು. ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ಪತಿಯ ಜತೆಗೆ ಮಾತನಾಡುವದೊಂದರೆ ಒಂದು ಬಗೆಯ ನಾಚಿಕೆ ಬೇರೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿಯೇನೂ ಅಂತು ಮೌನ ತಳೆದಳು.

ಒಂದೆರಡು ವಾರಗಳು ಓಗಿಯೆ ನಾಚಿಕೆ. ಹೊಸತನಗಳಲ್ಲಿಯೆ ಕಳೆದವು. ಹೆಚ್ಚು ಮಾತುಗಳನ್ನೂ ಪರಸ್ಪರರು ಆಡುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಎಷ್ಟೊ ಅಷ್ಟೆ. ಪತಿ ಪತ್ನಿಯರಾದ ಮೇಲೆ ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಯಾರೂ ಇರದಾಗ ಆ ಲಜ್ಜೆ. ಆ ಜೀವನ ಎಷ್ಟು ದಿನಗಳ ಕಾಲ ನಿಂತಿತು? ಕಾಲ ಒಡುತ್ತಿರುವಂತೆ—ಅವರಲ್ಲಿ ನಿರ್ಭಯತೆ ನೆಲೆನಿಲ್ಲಲಾರಂಭಿಸಿತು. ಇಬ್ಬರಲ್ಲಿಯೂ ಹುಡುಗಿದ ಹಳೆಯ ಹಂಬಲು ತಲೆ ಎತ್ತಿತು.

ಹನ್ನೊಂದುವರೆ ಗಂಟೆಗೆ ಅಂದು ಅಫೀಸಿಗೆ ಹೊರಡಲು ಸನ್ನದ್ಧನಾಗಿ ನಿಂತಿದ್ದ ಕೃಷ್ಣ. ಶಾಮಲೆ ಎಲೆ ಅಡಿಕೆಯ ನೆನಪನ್ನಾಡಿ ಒಳಕ್ಕೆ ಕರೆದಳು.

“ಎನು?”

“ಎಲಿ ಅಡಿಕೆ ಹಕ್ಕೊಂಬೂದುಲ್ಲಣ ?”....

ಎಂದು ಪತಿಯನ್ನು ಓರೆಗಂಗಳಿಂದ ನೋಡುತ್ತ ಡಬ್ಬವನ್ನು ಹುಂದಿಟ್ಟಳು.

ಕೃಷ್ಣ ಮೌನವಾಗಿ ಎಲೆ ಅಡಿಕೆ ಜಗಿಯಲಾರಂಭಿಸಿದ

“ಇವತ್ತ ಅಸೀಸ ಬಿಟ್ಟ ಬರುವಾಗ ಮಲಗಿ ಹೊತ್ತಿ.”

“ಅಪೀಸ ಅಲ್ಲೀ ಅಫೀಸ್ ಅನ್ನು ನೆಟ್ಟು...”

“ಅಪೀಸೋ-ಗೀಪಿಸೋ ಏನಾರ ಇರಲಿ. ಹೊನಾತ್ರ ತರಬೇಕು.

“ದಿನಸಾ ದಿವಸಾ ನಿನಗೆ ಹೂಬೇಕೇನು?”

ಕೊಂಚ ಏರಿಕೆಯ ಸ್ವರದಲ್ಲಿ ಕೇಳಿದ ಕೃಷ್ಣ. ಈಗ ಎರಡು ವಾರವಾಯಿತು. ಅವಳು ಹೇಳಿದ ಹಾಗೆ ಹೂ ತಂದೇ ತರುತ್ತಾನೆ. ಇಂದು ಮಾತ್ರ ಸುಪ್ತವಾಗಿ ಮಲಗಿದ ಹೆಂಬಲು ಜಾಗೃತವಾಗಿತ್ತು ಪತ್ತಿಗೆ ಅಷ್ಟು ಸಲಿಗೆ ಕೊಡಬಾರದೆಂದು ಆ ಹೆಂಬಲು ಮೊರೆಯುತ್ತಿತ್ತು. ಶಾಮಲೆಗೇನು ಗೊತ್ತು ಗಂಡನ ಇಂದಿನ ಮನಸ್ಸು? ಅವಳು ಅಚ್ಚರಿಯಿಂದ ಕೇಳಿದಳು.

“ನಾ ಹೂವಿನ ಮಾಲಿ ಹಕ್ಕೋಬಾರದಾ?”

ಅಸಂಗಗಳಿಂದ ಅವಳು ವತಿಯ ಉತ್ತರವನ್ನು ಕಾಯುತ್ತಿದ್ದಳು.

“ಹೇಗೂ. ಹಕ್ಕೋಲಲ್ಲಂದ್ರ ಹೆಂಗ ಮತ್ತೂ? ಮಹರಾಣಿಯವರು ಅಲ್ಲೇನು ನೀವು?”

ಕೃಷ್ಣನ ಶಬ್ದಶಬ್ದದಲ್ಲಿಯೂ ವ್ಯಂಗ್ಯತೆ ಕುಣಿದಾಡುತ್ತಿತ್ತು. ಅವನು ಅವಳ ಉತ್ತರವನ್ನೂ ಕಾಯದೆ ಹೊರಟು ಹೋದ. ಅವನ ಮನೋ ಭಾವನೆ ಮಾರ್ಪಡಿಯುತ್ತಿತ್ತು.

“ಹೆಂಡತಿಗೆ ಅಷ್ಟು ಸಲಿಗೆ ಕೊಡಕೂಡದು. ಅವಳನ್ನು ಬಂಧನದಲ್ಲಿ ರಿಪಬೇಕು....”

ಅಂತಹದೆ ಎಚ್ಚತ್ತ ಧ್ವನಿಯೊಂದು ಶಾಮಲೆಯ ಹೃದಯ ಗರ್ಭ ದಿಂದುದಿಸಿ ಬರುತ್ತಿತ್ತು.

“ಈ ಗಂಡಸರ ಜಾತಿಯೇ ಹೀಗೆ. ಖಂಡಿತ ಇವರನ್ನು ಹತೋಟಿ ಯಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಬೇಕು....”

ಇಂದಿನ ಸೋಲಿನಿಂದ ಹೆಡೆ ತುಳಿಯಿಸಿಕೊಂಡ ಹಾವಿನಂತಾಗಿದ್ದಳು ಶಾಮಲೆ. ಅವಳ ಮನಸ್ಸು ಎನ್ನೇನೂ ಎಣಿಕೆ ಹಾಕುತ್ತಿತ್ತು.

“ಒಂದು ನಾಲ್ಕು ಹೂಗಳಿಗಾಗಿ ಈ ಹಾಡೆ? ಹೂ ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳ ಇಷ್ಟ ದೇವರನ್ನುವದು ಇವರಿಗೆ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲವೆ? ಹೆಂಡತಿಯಾದವಳಿಗೆ ಹೀಗೆಲ್ಲ ಮಾತನಾಡಬಹುದೆ? ನನ್ನನ್ನು ಏನೆಂದು ತಿಳಿದುಕೊಂಡಿದ್ದಾರೋ....

“ಹೆಂಡತಿಯನ್ನು ಕಾಲಿನಿಂದ ತುಳಿಯಬೇಕೆಂಬ ಅಸೆ ಅವರ ಧ್ವನಿ ಯಲ್ಲೆ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲವೆ?”

“ತುಳಿಯಲಿ ಗೋಡೋಣವಂತೆ ...

‘ಎನಾದರೂ ನಾನಂತೂ ಅಮ್ಮನಂತೆ ಸರಿಯುಳಾಗಲಾರೆ ...”

ಶಾಮಲೆಯ ನಿರ್ಧಾರದ ವಾಣಿ.

ಅಫೀಸ್ ಬಿಟ್ಟ ಮೇಲೆ ಕೃಷ್ಣ ಮನೆಗೆ ಮರಳಿದ. ಕೋಟು ಕಳಚಿ ಹಾಕುತ್ತಿರುವಾಗ ಶಾಮಲೆ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದುಬಿಟ್ಟಳು.

“ಹೂಣ ತಂದಿರೇನು?”

“ಮನೆಗೆ ಬರೂ ಪುರುಷಕ್ಕಿಲ್ಲ ಸುರೂಪನು ಎನು ನಿನ್ನ ಪುರಾಣ?”

ಕೃಷ್ಣನ ಧ್ವನಿಯಲ್ಲೆ ಬೇಸರ ದರ್ಪ ಸಮಸಮವಾಗಿ ಬೆರೆತು ನಿಂತಿದ್ದವು.

“ಅಲ್ಲ; ಇವತ್ತಾಕೂ ವಿಚಿತ್ರ ಆಗಿರಲ್ಲ ಯಾಕೂ? ..”

“ನಿನ್ನ ಪುಣ್ಯದಿಂದ ...”

ಕೃಷ್ಣನ ಒರಟು ಉತ್ತರವನ್ನು ಕೇಳಿ ಶಾಮಲೆಗೆ ಕೋಪ ಬಂತು. ಆದರೂ ಅದನ್ನು ತಡೆದು ಹಿಡಿದು, ಕೇಳಿದಳು.

“ಕೂ ತಂದಿರೇನು ಅಂತೂ ಕೇಳಬಾರದ್ದು?”

“ಓ, ನೀವು ಕೇಳಿಲ್ಲ ಅವು ಹೆಂಗ್ರಿ? ಅರ್ಧ ಅಂಗಿ ಅಲ್ಲೇನು?.... ಗಂಡನ ಮ್ಯಾಲೆ ಅಧಿಕಾರ ನಡಿಸಬೇಕನ್ನೂದು ಹೆಂಗಸಿನ ಹುಟ್ಟುಗುಣ....”

ತುಂಬ ಗಡುಚಾಗಿತ್ತು ಅವನ ಧ್ವನಿ.

“ಹೆಂಗಸಿನ ಹುಟ್ಟುಗುಣ ಅಂತ!.... ಅದ್ಯಾಕ ನಮ್ಮವ್ವನ ಗಂಡಸಿನ ಹುಟ್ಟುಗುಣ-ಹೆಂಗಸಿನ ಕೈದೀಹಂಗ ನಡಿಸಿಕೊಂಬೂದು.... ಕೂ ಕೇಳಿದರ ಎಷ್ಟು ಸಿಟ್ಟು.... ಏನ ಮಾತು....”

ಶಾಮಲೆಯ ಕೊರಳಿನಿಂದ ವಿಷದ ನುಡಿ, ಮೃಗ್ಯ ನುಡಿ ಹೊರ ಬರುತ್ತಿತ್ತು. ಅದನ್ನು ಕೇಳುತ್ತಿದ್ದ ಕೃಷ್ಣ ಕಣ್ಣು ಕೆಂಪಗೆ ಮಾಡಿ

“ಹೌದು-ಹೌದು. ನಾನೂ ಭಾಳ ಸಿಟ್ಟಿನವನೇ.... ನೀ ಮಾತ್ರ.... ಶಾಂತಾದೇವಿ.....”

ಶಾಮಲೆಯ ಕಣ್ಣಲ್ಲಿ ನೀರೂರಿತು. ಪರಾಭವ ಹೊಂದಿ ತಲೆತಗ್ಗಿಸಿ “ಕಣ”ದಿಂದ ತನ್ನ ಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಹೋಗುವ ಜಟ್ಟಿಯಂತೆ ಅವಳು ಒಳಗೆ ನಡೆದಳು.

“ತಂಗ್ಲ ನಡೆದಲ್ಲ ಚಹಾ-ಗಿಹಾ ಏನಾರ ಕೊಡತಿಯೊ.... ಇಲ್ಲೊ?...”

ಶಾಮಲೆ ಯಾವ ಉತ್ತರವನ್ನೂ ಕೊಡಲಿಲ್ಲ. ಕೃಷ್ಣ ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತು ಮೊಗಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿದ್ದ. ಎರಡು ಮೂರುಪಲ ಚಹಕ್ಕಾಗಿ ಪತ್ನಿಯನ್ನು ವಿಚಾರಿಸಿದ. ಯಾವ ಜವಾಬೂ ಒಳಗಿನಿಂದ ಬರಲಿಲ್ಲ. ಎದ್ದು ಅಡಿಗೆ ಮನೆಗೆ ನಡೆದ. ಅಲ್ಲಿ ಶಾಮಲೆ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಅವಳು ಮಲಗುವ ಕೊಠಡಿಗೆ ಬಂದ. ತುಂಬ ಬಿಗುಪಿನಿಂದ ಮೂಡದ ಮೇಲೆ ಹೊದ್ದುಕೊಂಡು ಮಲಗಿದ್ದಳು.

“ನಾ ವದರಿದ್ದು ನಿನಗ ಕೇಳಸಲಿಲ್ಲೇನು?....”

“....ಸೊಡ್ರಗ್ ... ಸೊಡ್ರಗ್....”

ಶಾಮಲೆಯ ಅಳುವಿನ ಧ್ವನಿ. ಕೃಷ್ಣನಿಗೆ ಇನ್ನೂ ಕೋಪಬಂತು. ಅವನು ಅಬ್ಬರಿಸಿದ.

“ಅಲ್ಲ ನಾ ಕರದದ್ದು ಕೇಳಸಲಿಲ್ಲೇನು?.... ಕಿವಿ ಕಿವಡಾಗ್ಯಾ ವೇನು?”

ಅವನ ಅಬ್ಬರದಲ್ಲಿ ಸೆರೆಯಾಳನ್ನು ಗದ್ದರಿಸುವ ಪೋಲೀಸನ ಅಧಿಕಾರ ವರ್ಧವಿತ್ತು. ದುಃಖಿಸುತ್ತ ಮಲಗಿದ್ದ ಶಾಮಲೆ ಅದನ್ನು ಗುರುತಿಸದೆ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಕೃಷ್ಣನ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ನುಡಿಯೂ ಅವಳಿಗೆ ತಂದೆಯ ಕಟುವಾಕ್ಯಗಳನ್ನು ನೆನಪಿಗೆ ತಂದವು. ಹಾಗೆ ನೆನಪಾದೊಡನೆಯೇ ಗಂಡನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಕರಗಿದ್ದ ಅಲ್ಪ-ಸ್ವಲ್ಪ ಅಂತಃಕರಣವೂ ಮತ್ತೆ ಬಿಗುವಾಯಿತು. ವೀರಸತ್ಯಾಗ್ರಹಿಯಂತೆ ಅವಳು ಪತಿಗೆ ಯಾವ ಉತ್ತರವನ್ನೂ ಕೊಡಲಿಲ್ಲ.

“ನಾ, ಚಹಾದಂಗಡಗಾರ ಹೋಗಲೇನು....”

ಕೃಷ್ಣ ಮೊದಲಿನ ರೀತಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಪತ್ನಿಯನ್ನು ಮಾತನಾಡಿಸಲೆತ್ತಿಸಿದ. ಶಾಮಲೆ ಮಾತ್ರ ತುಟಿ ಎರಡು ಮಾಡಲಿಲ್ಲ. ಕೆರಳಿದ ಅವನು

ಕಾಲುಗಳನ್ನು ಜೋರಾಗಿ ನೆಲಕ್ಕುಳಿಸುತ್ತ ನಡೆದ. ಹೆಣ್ಣಿನದ ಧ್ವನಿ ಯೊಂದು ಪತಿಯನ್ನು ಕರೆದುಚವಮಾಡಿಕೊಡಬೇಕೆಂದು ಅವಳನ್ನೆಚ್ಚರಿಸಿತು. ಅದರಿ ಪತಿಯ ಬಿಗುಹಿನ ಸದ್ದು ಅವಳ ಹೃದಯವನ್ನೇ ತುಳಿದಷ್ಟು ವ್ಯಥೆಯನ್ನಿತ್ತಿತು. ವಿನೇಕವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡು ವ್ಯಥೆಪಡುತ್ತಿರುವ ಹೃದಯ ಉಸಿರಿಡುತ್ತಿತ್ತು.

“ಅವರಿಗೆ ಅಂತಹ ಕೋಪಬಂದರೆ ನನಗೆ ಅದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚು ಬಂದೀತುನಾನೆಂದರೆ ಸರೆಯಾಳು.... ದಾಸಿ.... ಎಂದು ಭಾವಿಸಿದ್ದಾರೆನೋ!....

“ಯಾಕೆ ಕೇಳಬಾರದಿತ್ತು ನನ್ನನ್ನು? ಹ್ಲಾಂ- -ಕೇಳಿದರು, ಏನೆಂದು ಪ್ರೀತಿ, ಕರುಣೆ ಯಾವದನ್ನು ತೋರದೆ ಅಧಿಕಾರ ದರ್ಪದಿಂದ....ಏನು ಅಧಿಕಾರ ದರ್ಪ ಅದು!....

“ಮಾರಾಟಕ್ಕೆ ತಂದ ವಸ್ತುವಿಗಿಂತಲೂ ಹೆಂಡತಿ ಕಡೆಯ....ಪತಿ ಕೇಳಿದಷ್ಟು ಹಣಕೊಟ್ಟದ್ದೂ ಸಾಲದೆ ಅವನ ಮನೆಯ ಊಳಿಗದಾಳಲ್ಲವೇನು?....

“ಅದಕ್ಕಾಗಿಯೆ ಅಷ್ಟೊಂದು ಅಬ್ಬರಿಸುತ್ತ ಚಹ ಮಾಡಿಕೊಡಲು ಕೇಳಿದರು....

“ಓ, ಖಂಡಿತವಾಗಿ ನಾನು ಈ ದಾಸ್ಯವನ್ನೂ ಪ್ಪಲಾರೆ.... ಊಳಿಗದಾಳಾಗಿ ಬಿದ್ದು ಕೊಂಡಿರಲಾರೆ....ಹೆಂಡತಿ ಎಂದರೆ ಅವಳೂ ಹೃದಯವಿದ್ದ ಜೀವಿ ಎನ್ನುವದನ್ನು ಅವರಿಗೆ ಮನಗಾಣಿಸುತ್ತೇನೆ....

“ಹ್ಲಾಂ-ಚಹದಂಗಡಿಗೆ ಹೋಗುವ ಹೆದರಿಕೆ ಹಾಕಿದರು ನನಗೆ!

“....ನಾವು ಅಂತಃಕರುಣದಿಂದ, ಸ್ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಮಾಡಿಕೊಡುವ ಚಹದ ರುಚಿ ಚಹದಂಗಡಿಯ ಚಹದಲ್ಲಿ ದೊರೆತೀತೆ ?....

“ಫಾಸು ಎಂದೆಂದಿಗೂ ಸೋಲಲಾರೆ....ನಾನೂ ಮನುಷ್ಯಳು, ಜೀವವಿದ್ದವಳು ಎಂಬುದನ್ನು ಅವರಿಗೆ ತೋರಿಸುತ್ತೇನೆ....”

ಶಾಮಲೆಯ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ವಿಚಿತ್ರ ಸಂಕಟ, ನೋವು. ಚಿಕ್ಕವಳಿದ್ದಾಗಿನಿಂದಲೂ ತಂದೆಯ ಆಘಾತದಿಂದ ಗಂಡಸರ ಕುಲವನ್ನು ಶಬಿಸಲಾರಂಭಿಸಿದ ಅವಳು ಇಂದು ಕೃಷ್ಣನಲ್ಲಿ ಏನು ಕಂಡರೂ ತನ್ನ ದೋಷ

ನನ್ನರಿಯದೆ ಅನ್ಯರ ದೋಷಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ದೊಡ್ಡದು ಮಾಡುವದರಲ್ಲಿಯೆ ಅವಳ ಹೃದಯ ತೂಗಾಡುತ್ತಿತ್ತು.

“ಗಂಡಸರು ದಾರಿಗೆ ಬರಬೇಕಾದರೆ ನಾವು—ಹೆಂಗಸರು—ಹೀಗೆ ಮುಷ್ಕರ ಒಡಿಯಲೇಬೇಕು. ಅವರ ಎಂಜಿಗಳಿಂದ ಪಾರಾಗಿ ಮಾನವ ರಾಗಿ ಬಾಳಲೇಬೇಕು”

‘ಎಷ್ಟು ದಿವಸ ನಡೆಯುತ್ತಿವೆಯೋ ಈ ಮುಷ್ಕರ ನೋಡುತ್ತೇನೆ’ ಹೋಟೆಲಿನಲ್ಲ ಚಹ ಕುಡಿದು ಕದಡಿದ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಶಾಂತಿಗೊಳಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ “ನಗರವನ”ಕ್ಕೆ ಬಂದ ಕೃಷ್ಣ ಸಿಗಾರ್ ಉರಿಸುತ್ತ ತನ್ನಲ್ಲಿಯೆ ತಾನು ಹೇಳಿಕೊಂಡ. ಅವನ ಮನಸ್ಸೂ ಇಂದು ಉದ್ವಿಗ್ನವಾಗಿತ್ತು. ಯೋಚನೆಯ ಮೇಲೆ ಯೋಚನೆಗಳು ಬಂದು ಚಿತ್ತ ಚಂಚಲವಾಗಿತ್ತು. ದೃಷ್ಟಿ ಶೂನ್ಯವಾಗಿ ಸಂಧ್ಯಾದೇವಿಯ ನೃತ್ಯದ ವಿವಿಧ ಭಂಗಿಗಳನ್ನವಲೋಕಿಸುತ್ತಿತ್ತು.

“ಈ ಸಂಧ್ಯೆ ಹಾಗೆಯೆ ಈ ಬಣ್ಣದ ಒಳಸಣಗಿಯರು.... ಹೆಣ್ಣುಲೋಕನೆ ಹಾಗೇನೋ!... ಇವರ ನೆಲೆ ಯಾರಿಗೂ ನಿಲುಕುವಹಾಗಿಲ್ಲ.... ತಮ್ಮ ಮನಸ್ಸಿನ ವಿರುದ್ಧ ಗಂಡಸರು ಸ್ವಲ್ಪ ವರ್ತಿಸಿದರೂ ಸಾಕು; ಇವರಿಗೆ ಸಹನೆ ತಪ್ಪುತ್ತದೆ....

“ಅಬ್ಬ! ...ಅವನ ಪ್ರತಿಮೂರ್ತಿ ಶಾಮಲೆ ... ಕೋಪವೆಲ್ಲ ಯಾವಾಗಲೂ ಮೂಗಿನ ಮೇಲೆ ಕುಣಿಯುತ್ತಿರುತ್ತದೆ ..

“ನೋಡೋಣವಂತೆ ಎಷ್ಟು ದಿವಸ ನಡೆಯುತ್ತಿದೆಯೋ ಈ ಆಟ.... ನಡೆಯಲಿ....ನಡೆಯಲಿ....”

ಕೈ-ಕೈ ತಿಕ್ಕಿಕೊಂಡು ಬಾಯಿ ತುಂಬಿ ಸಿಗಾರಿಗ ಹೊಗೆಯನ್ನು ಹೊರಗೆ ತೊಂದ. ಹೃದಯ ಮಾತ್ರ ತನ್ನ ಹೊಯ್ದಾಟವನ್ನು ಹಾಗೆಯೆ ಮುಂದುವರಿಸಿತ್ತು.

“ನಾನೆಂದಿಗೂ ಹೆಂಡತಿಗೆ ಸೊಪ್ಪು ಹಾಕಲಾರೆ....!ಗಂಡಿನ ಸೋಲನ್ನು ತೋರಿಸಲಾರೆ ... ನಾನು ಸ್ವಲ್ಪ ಅವಕಾಶವಿತ್ತರೆ ತಂದೆಯ ಸ್ಥಿತಿ ನನಗೂ ಬಂದೀತು....”

ಎನಾದರೇನು? ನಾನು ಮಾಡ್ತು ಸೋಲಲಾರೆ ಸೋಲಲಾರೆ....”

ಸಿರ್ಧಾರದ ನುಡಿಯೊಂದನ್ನು ನುಡಿಯಿತು ಒಳಧ್ವನಿ. ಅದರಿಂದ ಒಂದು ಬಗೆಯ ಸಮಾಧಾನವೂ ದೊರೆತ ಹಾಗಾಯಿತೇನೋ! ಅವನ ಮೊಗದಲ್ಲಿದ್ದ ಕಟು ಭಾಯಿ ಮೆಲ್ಲನೆ ಜಾರಲಾರಂಭಿಸಿತು. ಹಾಗೆಯೇ ಅವನು ಅಲ್ಲಿಂದ ಎದ್ದು ನಡೆದ.

ಸಂಧ್ಯೆ ಬಾತ್ಮ ಸೌಂದರ್ಯ ಪ್ರಪಂಚವನ್ನು ತಣಿಸಿ ಮರೆಯಾಗಿತ್ತು. ನಿಜವಾದ ಕಾರ್ಗತ್ತರ ಪ್ರಪಂಚವನ್ನು ಮುಕ್ತಿ ಅಟ್ಟಹಾಸ ಗೈಯುತ್ತಿತ್ತು. ಅವನ ದೃವಯದಲ್ಲ ಕತ್ತರ ತುಂಬಿದ್ದರೂ ಮನದ ಸಿರ್ಧಾರ ಅಲ್ಲೊಂದು, ಇಲ್ಲೊಂದು ಮಿಡುಗುವ ಕಿರು ತಾರೆಗಳಂತೆ ಕಿರು ಬೆಳಕನ್ನಿತ್ತಿತು.

ಅವನು ಹಾಗೆಯೇ ಸಾಗಿದ್ದ. ಮನೆಗೆ ಮಾಡ್ತು ಹೋಗಲಿಲ್ಲ. ನೇರವಾಗಿ ಹೋಟೆಲಿಗೆ ಹೋಗಿ ಉಟವೂಡಿಯ ಮನೆಯ ಕಡೆಗೆ ನಡೆದ. ಶಾಮಲೆ ಅವನ ಬರವನ್ನೆ ಕಾಯುತ್ತ ಕುಳಿತಿದ್ದಳು. ಕೃಷ್ಣ ತುಟ ಎರಡು ಮಾಡದೆ ನೇರವಾಗಿ ತನ್ನ ಮುಂಗುಸ ಕೊಟಿಡಿಗೆ ನಡೆದು ಗಾಬೆ ಉರುಳಿಸಿ ಅದರ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದು ಕೊಂಡ.

“ಅಡ್ಡಿಗಾಗೇದ್ದ”

ಎಂದು ಸೆಡುವಿನ ಸ್ವರದಲ್ಲಿ ಶಾಮಲೆ ಹೇಳಿದಳು. ಹೊದ್ದು ಕೊಂಡ ಮುಸುಕನ್ನೂ ತೆರೆಯದೆ ಕೃಷ್ಣ ಹೇಳಿದ.

“ನನಗ ಹಸಿವಿಲ್ಲ”

ಶಾಮಲೆ ಅವನನ್ನು ಮತ್ತೆ ಕರೆಯಲಿಲ್ಲ. ತಾನೂ ಹಾಸಿಗೆ ಹಾಸಿ ಕೊಂಡು ಮಲಗಿಬಿಟ್ಟಳು. ರಾತ್ರಿಯೆಲ್ಲ ಅತ್ತು - ಅತ್ತು ಅವಳ ಕಂಗಳು ಬೂದಿ ಹೋಗಿದ್ದವು. ನಿಟ್ಟುಸಿರ್ಗರೆಯುತ್ತ ಕೃಷ್ಣನೂ ಎಚ್ಚರವಾಗಿಯೇ ಇದ್ದ. ಆದರೆ ಯಾರೊಬ್ಬರೂ ತುಟ ಎರಡು ಮಾಡಲಿಲ್ಲ.

ಮಾಡಿದ ಅಡ್ಡಿಗೆ ತಂಗಳಾಗಿ ಅಡ್ಡಿಗೆ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಹಾಗೆಯೇ ಇತ್ತು.

೪

ಅಂದಿನಿಂದ ಅವರು ಒಬ್ಬರಿಂದೊಬ್ಬರು ದಿನದಿನಕ್ಕೂ ದೂರದೂರ

ನಾಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಒಬ್ಬರೂ ಸೋಲನ್ನೊಪ್ಪದೆ ಸದ್ದುಮದ್ದುವ ಆನೆಯು
ತಾಗಿದ್ದರು. ದಿನದ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮ, ಸ್ಥಾನನಾದಿನ ಜೀವನ ಯಂತ್ರದಂತೆಯೆ
ಸಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಆದರೆ ನೋಡಲಿಗ ಸ್ನೇಹ, ಪ್ರೀತಿ, ಚಿಂತಾಕರುಣ ಮಾತ್ರ
ಲಿ ದಾಂಪತ್ಯಕ್ಕೆ ಎಳೆದುಕೊಂಡ ಗಂಭೀರ ಕುಸುಮವಾಯಿತು. ವಿಚಿತ್ರ ಪರಿ
ಸ್ಥಿತಿಯೊಂದು ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಕಾಲ ರಾತ್ರಿಯಂತೆ ಕವಿದು ಬರುತ್ತಿತ್ತು.
ಕಾಣದ ಕೈಯೊಂದು ಬೆರಳಿನಂತೆ ಸಂಸಾರದ ಹೃದಯವನ್ನೇ ಚುಚ್ಚು
ತ್ತಿತ್ತು. ವಿಷ ಚಿಮ್ಮುತ್ತಿತ್ತು. ಮಾತುಗಳಲ್ಲದ ಗಾಢವಾದ ಮೌನಗ
ಳೆನ್ನೊ ಅವರ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಬಂದುಹೋದವು. ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗಿ ಮಾತ
ನಾಡುವ ಸ್ಥಿತಿ ಬಂದರೂ ಎಷ್ಟೊ ಅಪ್ಪೆ. ವೀರಸತೆಯ ಕಾಳಿಂಗ ಅವರ
ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಹಡೆಯಾಡುತ್ತಿತ್ತು. ಬಾಳು ಅಧೋಮುಖಿಯಾಗಿತ್ತು.

ಒಂಮೊಂದು ಸಮಯ ಅಬ್ಬ ಮತಿಗಾಗಿ ಜಗಳ ಆರಂಭವಾಗು
ತ್ತಿತ್ತು. ಹತ್ತಿದ ಜಗಳ ಹರಿದುಬಂದಿ ಕಷ್ಟವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಮತ್ತೆ ಮಾತಿ
ಲ್ಲದ ಮೌನ ಅವರ ಬಾಳಿನಲ್ಲಿ ತನ್ನ ತಲೆಹಾಚುತ್ತಿತ್ತು.

ಕೃಷ್ಣ—ಶಾಮಲೆಯರು ಒಬ್ಬರನ್ನೊಬ್ಬರು ಸಿಡಿದು ಹೋಗುವ ಸ್ಥಿತಿ
ಬಂದೊದಗಿದರೂ ಸಂಸಾರದ ನಿಜ ತಿರುಳನ್ನರಿಯಲಿತ್ತಿ ಸಲಿಲ್ಲ. ಕೃಷ್ಣ
ಅವಳಲ್ಲಿ ತುಂಬ ದೋಷಗಳನ್ನು ಕಂಡರೆ ಶಾಮಲೆ ಅವನ ಎಷ್ಟೋ ಕಾರ್ಯ
ಗಳಲ್ಲಿ ಆಕ್ಷೇಪಣೆಯ ರಾಗವನ್ನು ತನ್ನಲ್ಲಿಯೆ ತಾನು ಹಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿ
ದ್ದಳು. ತಮ್ಮ ಬಾಳು ಎಲ್ಲಿ ತಪ್ಪುತ್ತಿದೆ, ಎಲ್ಲಿ ಮುಗ್ಗರಿಸುತ್ತಿದೆ ಎಂದು
ಒಬ್ಬರೂ ಯೋಚಿಸುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ತಮ್ಮ ಹೆಣ್ಣು ಎಲ್ಲಿ ತಬ್ಬಿಬ್ಬಾಗುತ್ತಿದೆ
ಎಂಬುವದನ್ನರಿಯುವದು ಹೋಗಲಿ. ತಪ್ಪಿದ್ದೂ ತಿದ್ದಿಕೊಳ್ಳದೆ ಒಬ್ಬ
ರೊಬ್ಬರ ಡೊಂಕನ್ನೇ ಹುಡುಕಾಡುವದರಲ್ಲಿ ಜೀವನ ನೂಕುತ್ತಿದ್ದರು.
ಕಣ್ಣಿದ್ದೂ ಕುರುಡರಾಗುವ ಸ್ಥಿತಿ ಅವರಿಗೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿತ್ತು. ಸೋಲಿ
ನಲ್ಲಿ ಗೆಲುವನ್ನು ಕಾಣುವ, ಸಮತೆಯಲ್ಲಿ ಒಲವನ್ನು ಕಾಣುವ ಕೆಳ
ತನದ ದಿವ್ಯ ದರ್ಶನವೆ ಆವರಿಗಾಗಲಿಲ್ಲ. ಒಬ್ಬರನ್ನು ಇನ್ನೊಬ್ಬರು ಸೆರೆಯಾ
ಳಾಗಿ ಮಾಡಬೇಕೆನ್ನುವ ಹುಚ್ಚು ಹಂಬಲದಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬರನ್ನೊಬ್ಬರು ಅರಿಯು
ವದೂ ಸಾಧ್ಯವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಬಾಳೇ ಒಂದು ಹೊರೆಯಾಗಿ ಅದರ ಭಾರವನ್ನೆಳೆ

ಸಲಾರದೆ ಒಳಗೊಳಗೇ. ಕುನಿರೇಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಯಂತ್ರದಂತಹ ಜೀವನ ನಡೆಯಿಸಿದ್ದರು

ಒಂದು ಭಾಷೆಯು. ಅಭೇದಿಗಿ ರಚೆಯಿತ್ತು. ಕೃಷ್ಣನು ಕೃಷ್ಣರ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಮನೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಕುಳಿತಿದ್ದ ಮುಂಜಾನೆ. ಬಾಗಿಲಿನ ಕಸ ಗೂಡಿಸುತ್ತ ಶಾಮಲೆ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಕಸ ಪೊರಕೆ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ನಿಂತಿದ್ದಳು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಅಂಚಿಯಾಳು ಎರಡು ಕಾಗದಗಳನ್ನು ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಎಸೆದು ಹೋದ. ಅಲ್ಲಿಯೇ ನಿಂತಿದ್ದ ಶಾಮಲೆ ಕೈಯಲ್ಲಿಯ ಕಸಪೊರಕೆಯನ್ನು ಅಡೆಗಿಸಿದು ಅವುಗಳನ್ನು ಓದಲಾರಂಭಿಸಿದಳು.

ಅವಳು ಓದುವದನ್ನು ಕಂಡು ಅವನಿಗೆ ತುಂಬ ಕೋಪ ಬಂತು.

“ ಗಂಡನನ್ನು ನ ಬೆಲೆಯನ್ನೆ ಕೊಡುವದಿಲ್ಲವಲ್ಲ ಇವಳು ನನಗೆ!.... ನನ್ನನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ತಾನು ಓದುತ್ತ ನಿಂತಿದ್ದಾಳೆ ”

ಎಂದೆಲ್ಲ ಯೋಚಿಸಿದಾಗ ಕೋಪ ಇನ್ನೂ ಜಾಸ್ತಿಯಾಯಿತು.

“ ಇಲ್ಲಿ ತೋಗೊಂಬಾ ಇಲ್ಲಿ ಆ ಪತ್ರಾನ . ”

ಕೃಷ್ಣ ಅಷ್ಟೇ ವಿಧಿಸಿದ. ಆಗಲೆ ಅವಳ ಓದು ಮುಗಿದಿತ್ತು. ಮೊಗ ಆ ಕಾಗದಗಳಿಂದ ಪ್ರಸನ್ನವಾಗಿತ್ತು. ಅಂತೆಯೇ ನಗುತ್ತ ಅವಳು ಸತಿಯ ಕೋಪವನ್ನೆಲ್ಲ ಮರೆತು ಆ ಕಾಗದನ್ನು ಅವನಿಗೆ ತಂದು ಕೊಟ್ಟಳು.

ಕಾಗದದಗಳೆರಡನ್ನೂ ಕೃಷ್ಣ ಮನದಲ್ಲೆಯೇ ಓದಿಕೊಂಡ. ಒಂದು ಅವನ ಮಾವನ ಕಾಗದ. ದೀಪಾವಳಿಯ ಹಬ್ಬಕ್ಕೆ ಅಳಿಯತನಕ್ಕಾಗಿ ಬರಲು ಆಹ್ವಾನವಿತ್ತಿದ್ದರು. ಇನ್ನೊಂದು ಕಾಗದ ಅವನ ತಂದೆಯದು. ಅಳಿಯತನಕ್ಕಾಗಿ ಹೋಗಲು ಅವನ ತಾಯಿ ಅಷ್ಟೇ ವಿಧಿಸಿದ್ದರು.

“ ಕಾಗದಲ್ಲೆಯೂ ತನ್ನ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ತೋರಿಸಿದ್ದಾಳಲ್ಲ ಅವ್ವ.... ಬರೆಯುವದಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದರೆ ಇನ್ನು ಎಷ್ಟು ತೋರಿಸುತ್ತಿದ್ದಳೋ....”

ಎಂದು ನೆನೆದಾಗ ಕೃಷ್ಣನಿಗೆ ನಗು ಬಂತು. ನಕ್ಕು ಬಿಟ್ಟ. ಆ ಕಾಗದಗಳಿಂದ ತನ್ನಂತೆಯೇ ಅವನೂ ಪ್ರಸನ್ನನಾದನೆಂದು ಬಗೆದು ಶಾಮಲೆ ಕೇಳಿದಳು.

“ ಹೋಗೋಣ ? ”

ಶಾಮಲೆಯ “ಹೋಗೋಣ ?” ಎಂಬ ರಾಗದಲ್ಲಿ ಬಾಹ್ಯ ಬಿಗುಟು ದ್ದರೂ ಅಂತರ್ಯದಲ್ಲಿ ಸರಳತೆ ಹುದುಗಿತ್ತು. ಇಲ್ಲಿನ ಸಂಸಾರ, ಜೀವನ ಅವಳಿಗೆ ತುಂಬ ಬೇಸರ ಬರಿಸಿತ್ತು. ನಾಲ್ಕು ದಿನಗಳ ಮಟ್ಟಿಗಾದರೂ ತಾಯಿ ನುಡಿಲಲ್ಲಿ ತನ್ನ ದುಃಖವನ್ನು ತೋಡಿಕೊಂಡು ಬೇಸರವನ್ನು ಮರೆಯಾಗಿಸಬೇಕೆಂದು, ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಒಂದು ಬಗೆಯ ಶಾಂತಿಯನ್ನು ದೊರಕಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ಹಾರೈಸಿಯೆ ಅವಳು ಹಾಗೆ ಕೇಳಿದ್ದಳು.

ಕೃಷ್ಣನಿಗಾದರೂ ಏನು ? ಅದೇ ಹಾಡು ತಾನೆ ? ಈ ಚಂಡಿ ಹೆಣ್ಣಿನ ಜತೆಗೆ ಬೇಸತ್ತು ಅವನಿಗೆ ನಾಲ್ಕು ದಿನಗಳ ಮಟ್ಟಿಗಾದರೂ ನೆಮ್ಮದಿ ದೋರೆತೀತಲ್ಲ ಎಂದು ಸಂತೋಷವಾಯಿತು. ಅಲ್ಲದೆ ಅವಳ ಚಂಡಿತನವನ್ನು ಕಳೆದು ತನ್ನ ದಾರಿಗೆ ತರಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಬೇಕೆಂಬಾಸೆ. ಅದರಿಂದ ಕೃಷ್ಣ ಸರಳ ಮಾರ್ಗದಿಂದ ಹೇಳಿದ.

“ ನಾಡದ ಹೋಗೇ ಬಿಡೋಣ. ”

ಎದು ತಿಂಗಳು ಕಾಲ ಕಳೆದ ಮೇಲೆ ಸತಿ-ಪತ್ನಿಯರು ಒಮ್ಮತದ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಪಟ್ಟದ್ದು ಇದೇ ನೊದಲು ಸಲ.

ಪಯಣದ ಸರ್ವಸಿದ್ಧತೆಯು ತುಂಬ ಉತ್ಸಾಹದಿಂದ ನಡೆಯಿತು. ಕೃಷ್ಣ ಅಫೀಸಿಗೆ ನಾಲ್ಕು ದಿನ ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ರಜೆ ಬರೆದು ಬಿಟ್ಟ. ಅವನಿಗೂ ಬಹಳ ಹುರುಪು ಬಂದ ಹಾಗಿತ್ತು. ನೀಲಾಂಬರ ವರ್ಣದ ರೇಶಿಮೆಯ ಸೀರೆಯೊಂದನ್ನು ತಂದು ಕೊಟ್ಟ ಪತ್ನಿಗೆ.

“ ನರಕ ಚತುರ್ದಶಿ ”ಯ ಹಿಂದಿನ ದಿನ ಶಾಮಲೆಯ ತವರಿಗೆ ಸೋಲಾರ್ಕ್‌ಮೂಲಕ ಸತಿ-ಪತ್ನಿಯರು ಸಂಯಣ ಬಿಳಿಸಿದರು. ಸೋಲಾರ್ ರಿನ ಮಾರ್ಗಕ್ಕೂ, ಶಾಮಲೆಯ ತವರೂರಿಗೂ, ಮಧ್ಯ ಎರಡು-ಮೂರು ಮೈಲಿನ ಅಡ್ಡದಾರಿಯಿತ್ತು. ಅಳಿಯನಿಗೆ ತೊಂದರೆಯಾಗಬಾರದೆಂದು ರಾಯರು ಸೋಲಾರು ನಿಲ್ದಾಣಕ್ಕೆ ತಮ್ಮ ಬಂಡಿ ಹೊದಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದಿದ್ದರು. ಸೋಲಾರಿ ನಿಂದಿಳಿದೊಡನೆ ಲುನಾನನ್ನು ಕಂಡು ಕೃಷ್ಣನಿಗೆ ಸಂತೋಷವಾಯಿತು. ಅವರಿಗೆ

ಅಳಿಯ, ಮಗಳು ಇಬ್ಬರೂ ಮದಿಸಿದರು. ಅವರನ್ನು ಪ್ರೀತಿಸಿ ಚಕ್ಕ
ಡಿಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿಸಿಕೊಂಡು ಊರಿಗೆ ಕರೆದುಕೊಂಡು ನಡೆದರು.

ಶಾಮಲೆ ತಾಯಿಯನ್ನು ಕಂಡು ತನ್ನ ಮುಖವನ್ನೇ ಕೋಡಿ
ಕೊಂಡು "ಗೋಳೋ" ಎಂದು ಅತ್ತಳು. ಸಾವಿತ್ರಿಯವರು
ಅವಳನ್ನು ಸಂತೈಸಿ ತಾವೂ ನಾಲ್ಕು ಕಂಬನಿಗಳನ್ನು ಕುಡಿದರು.

ಆ ದಿನವೆಲ್ಲ ಹಾಗೆಯೇ ಕಳೆಯಿತು. ಮರು ದಿನವೆ ನರಕ ಚತುರ್ದಶಿ.
ಅಂದು ಬೆಳಗುಜಾನ ಅಳಿಯದೇವರಾದ ಕೃಷ್ಣನಿಗೆ ಪತ್ನಿ ಶಾಮಲೆ,
ಅತ್ತೆ ಸಾವಿತ್ರಿಯವರು ಆರತಿ ಬೆಳಗಿದರು. ಆರತಿಯಲ್ಲಿ ಅಳಿಯ
ದೇವರು ಹತ್ತು ರೂಪಾಯಿಗಳನ್ನು ಹಾಕಿದರು. ಪುರಾಣ ಯುಗದ
ಕೃಷ್ಣನಿಗೆ ವಿಜಯವಾದ ಹಾಗೆಯೇ ಆಧುನಿಕ ಕೃಷ್ಣನಿಗೆ ಬಾಳಿನಲ್ಲಿ
ವಿಜಯ ದೊರೆಯದಿದ್ದರೂ ಸಾಂಪ್ರದಾಯದ ಪ್ರತೀಕವಾಗಿ ಕುಂಕುಮದ
ಬೊಟ್ಟನ್ನು ಹಣೆಗಿಟ್ಟರು ಅವನ ಅತ್ತೆ.

ಮಧ್ಯಾಹ್ನ ಹಬ್ಬದೂಟವಾಯಿತು. ರಾತ್ರಿ ಪಗಡೆಯಾಟಕ್ಕಾಗಿ
ಕೃಷ್ಣನಿಗೆ ಕರೆಬಂತು ಅತ್ತೆಯವರಿಂದ.

"ಹೇ-ಪಗಡಿ ಎನ ಆಡೂದು."

ಎಂದು ರಾಗ ಎಳೆದ ಕೃಷ್ಣ. ಸಾವಿತ್ರಿಯವರು ನಗುತ್ತ
ಹೇಳಿದರು.

"ದೀಪಾವಳ್ಯಾಗ ಪಗಡಿ ಆಡಲಿಲ್ಲವೆ ಕತ್ತೀಜನ್ನು ಒರತದಂತ
ಗೊತ್ತಿಲ್ಲೇನು ನಿಮಗೆ?"

ರಾಯರೂ ಅವನನ್ನು ಕರೆದರು. ನಿರ್ವಾಹವಿಲ್ಲದೆ ಕೃಷ್ಣ ಅಡ್ಡು
ದಕ್ಕೆ ಕುಳಿತ....ಸಾವಿತ್ರಿಯವರು ಶಾಮಲೆ ಒಂದಾಗಿ ಆನೆ-ಆಕಳು
ಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಕುಳಿತರೆ, ರಾಯರು ಕೃಷ್ಣ ಕುದುರೆ ಕತ್ತಿಗಳ
ಜೋಡಿಯನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಕುಳಿತರು. ಮೂರು ಅಟಗಳಲ್ಲೂ ಗಂಡ
ಸರಿಗೇ ಸೋಲು. ಕೃಷ್ಣ ಅದನ್ನು ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಹಚ್ಚಿ ಕೊಳ್ಳುದಿದ್ದದೇ
ಹೆಚ್ಚು. ಶಾಮಲೆ ಗೆದ್ದೆನೆಂಬ ಆಹಂಕಾರದಿಂದ ಮೂತ್ರ ಬಂದಳು; ಬಾಳ
ಪಾಟದಲ್ಲಿದ್ದರೂ ಪಗಡೆಯ ಅಟದಲ್ಲಿ.

ಕೃಷ್ಣನಿಗೆ ಮುಂದೆ ಎರಡು ದಿನಗಳನ್ನು ಸಮ್ಮನೆ ಕುಳಿತು ಕಳೆಯುವುದು ತುಂಬ ಬೇಸರ ಒಂದಿತು. ಭಾವಬಿದಿಗೆಯ ದಿನ ನಸುಕಿನಲ್ಲಿ ಎದ್ದೊಡನೆಯೆ ತಾನುಲೆಗೆ ಹೇಳಿದ.

“ನಿಮ್ಮ ತ್ವಾಟಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಬರೂಣ ಬಾ. ಭಾಳ ಬ್ಯಾಸರಕೆ ಬಂದ್ಸದ.”

ನಗರದಲ್ಲಿ ಪತಿ ಪತ್ನಿಯರಿಬ್ಬರೂ ವಾಕಿಂಗಕ್ಕೆ ಹೋಗುವದನ್ನು ಕಂಡದ್ದಳು ಶಾಮಲೆ. ತನ್ನ ಗಂಡ ತನ್ನನ್ನೂ ಹಾಗೆ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಬಹುದೆಂದು ಆಸೆಪಟ್ಟಿದ್ದಳು. ಆದರೆ ದಿನದಿನಕ್ಕೂ ಬೆಳೆದು ಬರುತ್ತಿರುವ ವಿರಸತೆ ಅನಾರೀರ್ವರ ಹಲವು ಎಳೆವರೆಯದ ಮುಗ ಪ್ರಣಯದ ಆಸೆಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಹೋಮ ಮಾಡಿತ್ತು. ಪತಿಯ ಒಲವಿನಿ ಮಾತಿನಿಂದ ಇಂದು ಅವಳಿಗೆ ಸಂತೋಷವಾಯಿತು. ಕೃಷ್ಣನ ಜತೆಗೆ ಅವಳು ತಕ್ಷಣ ಹೊರಡಲು ಸನ್ನದ್ಧಳಾದಳು. ಚದ ಕುಡಿದು ಇಬ್ಬರೂ ಹೊರಗೆ ಬಂದರು. ತೋಟವನ್ನು ತಲುಪಿದಾಗ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಹೊಸ ಹುರುಪು ಬಂದಿತು.

ಸೂರ್ಯನ ಎಳೆಯ ಕಿರಣಗಳು ಬೀಸುತ್ತಿದ್ದ ಮಂದಾನಿಲ ಕಣ್ಣು ಕೋರೈಸುವ, ಮನ ಕುಣಿಸುವ ತೋಟದ ತೆಂಗು -ಕಬ್ಬು-ಬಾಳೆ, ಪ್ರತಿಯೊಂದರಲ್ಲೂ ನಿಸರ್ಗ ತನ್ನ ಹೊಸತನವನ್ನು, ತನ್ನ ಸಂದೇಶವನ್ನು ಪ್ರಪಂಚಕ್ಕೆ ನೀಡುತ್ತಿತು.

“ಅಂತಹ ಬೆಳಕು, ಅಂತಹ ಹೊಸತನ ತಮ್ಮ ಬಾಳಿಗೆ ಬಂದೀತೆ?ಆ ಕಾಲ ದೂರವಿಲ್ಲವೆ?....”

ಎಂದು ಯೋಚಿಸುತ್ತಲೆ ಶಾಮಲೆ - ಕೃಷ್ಣ ತೋಟವನ್ನೆಲ್ಲ ಒಂದು ಸಲ ಬಳಸಿಕೊಂಡು ಬಂದರು. ಅಲ್ಲಿ ಬಾವಿಯ ದಂಡೆಯಮೇಲೆ ಕುಳಿತ ಒಕ್ಕಲಿಗ ದಂಪತಿಗಳನ್ನು ಕಂಡು ಅವರಿಗೆ ಅಚ್ಚರಿಯಾಯಿತು. ಮೃದು ವಾದ ಹುಲ್ಲಿನ ಮೇಲೆ ಹಾಯಾಗಿ ಕುಳಿತು ಹರಟುತ್ತ ರೊಟ್ಟಿನನ್ನಿತ್ತಿದ್ದರು ಆ ದಂಪತಿಗಳು. ಕೊನೆಗೆ ಉಳಿದುದು ಅರ್ಧ ರೊಟ್ಟಿ.

“ಅದ್ದ ನೀನು ತ್ತುಗೊಂಡ ಬಿಡು, ನನ್ನ ಹೊಟ್ಟೆ ತುಂಬ್ತು.”

“ತಗೊಬಾರ್ದ ನಿನಕ”

ಎಂದು ಒಕ್ಕಲಿಗನ ಪತ್ನಿ ಅದನ್ನೆತ್ತಿ ಅವನ ಕೈಮೇಲೆ ಇಡಲು ಹೋದಳು.

“ನಾ ಒಲ್ಲೆ ನಿನಗ ತಿನ್ನಗಡಾ. ದಗದಕ ಹೊತ್ತಾಕೈತಿ.”

ಇಬ್ಬರಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರಣಯಕಲಹ ನಡೆಯಿತು. ಅವನಿಗೋಸ್ಕರ ಅವಳು ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಬಿಡಲು ಸಿದ್ಧಳು. ಅವಳಿಗೋಸ್ಕರ ಅವನು ಯಾವ ತ್ಯಾಗಕ್ಕೂ ಹಿಂದು ಮುಂದೆ ನೋಡಲಾರ ಎನ್ನುವಂತಿತ್ತು ಆ ದೃಶ್ಯ.

“ಇಕಾ ಹಿಂಗ ಮಾಡು. ನನಗ ಅಣ್ಣ ಕೊಡು. ನೀ ಅಣ್ಣ ತಿನ್ನು ತಕ್ಕ.”

ಎಂದು ಕೊನೆಗೆ ಪತ್ನಿಗೆ ಹೇಳಿದ ಒಕ್ಕಲಿಗ. ಪತ್ನಿ ಅರ್ಧದಲ್ಲಿ ಎರಡು ಸಮಪಾಲು ಮಾಡಿ ಅವನಿಗೊಂದು ಕೊಟ್ಟು ತಾನೊಂದನ್ನು ತಿಂದು ಬುತ್ತಿಯ ಗಂಟನ್ನು ಹಸನ ಮಾಡಿದಳು. ಇಬ್ಬರೂ ಹೊಟ್ಟೆತುಂಬ ಬಾವಿಯಲ್ಲಿ ನೀರುಕುಡಿದು ಮೇಲಕ್ಕೆ ಬರುವಾಗ ಸ್ವಲ್ಪದೂರದಲ್ಲಿ ನಿಂತ ಶಾಮಲೆ-ಕೃಷ್ಣರನ್ನು ನೋಡಿ,

“ಆಯ್ಯ, ಶಾಮಲಕ್ಕಾ ಬಂದಾಳಲ್ಲ ಎಟ ದವಡ !.....”

ಎಂದು ಮೇಲಕ್ಕೆ ನೆಗೆದು ಅವರ ಬಳಿ ಸಾರಿದಳು. ಗಂಡನೂ ಅವಳನ್ನು ಹಿಂಬಾಲಿಸಿ ಬಂದ.

“ಎಟೋತ್ತಾತ ಒಂದಯವ್ವಾ”

ಎಂದು ನಗನಗುತ್ತ ಶಾಮಲೆಯನ್ನು ಕೇಳಿದಳು.

“ಈಗ ಬಂದೀವಿ, ತ್ಯಾಟಾ ನೋಡಿಕೊಂಡ ಇತ್ತಲಾಗ್ಲಿ ನಿಂಗವ್ವಾ”
ಶಾಮಲೆ, ನಿಂಗವ್ವಾ ಇನ್ನೂ ಮಾತನಾಡುತ್ತ ಇರುವಾಗ ನಿಂಗವ್ವನ ಗಂಡ ಒಂದು ಗೊಂಗಡಿ ತಂದು ಬಾವಿಯ ಕಟ್ಟೆಯ ಮೇಲೆ ಹಾಸಿದ. -

“ಕುಂಡ್ರ ಬರ್ಪಿ ಯವ್ವಾವು—”

ಎಂದು ಕರೆದ.

“ಹೊನಕ ನಿಂಗವ್ವಾ”

ಎಂದು ಗಂಡನನ್ನು ನೋಡಿದಳು ಶಾಮಲೆ. ಕೃಷ್ಣ ಬರಲು ಇನ್ನೆಡ್ಲೆ ಸಾಗಿದ್ದ. ಆ ಹಾಂಪತ್ಯನನ್ನು ಕಂಡು ಅವನ ಮನಸ್ಸು ಹರುಷ ಪುಲುಕಿತ ವಾಗಿತ್ತು.

“ಎಂತಹ ದಾಂಪತ್ಯ ಅವರದು!....ಎಷ್ಟು ಸುಖವಾಗಿತ್ತಾರೆ”
ಎಂದು ನೆನೆಯುತ್ತ ಪತ್ನಿಯನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಆ ಗೊಂಗ
ಡಿಯ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತುಕೊಂಡ.

“ಗೊಂಗಡಿಯಾಗ ಕುಂಡಿಸಿದ್ದು ಹೃದಯ ಯಾತ್ರಿ.”

ಎಂದು ನಿಂಗಪ್ಪ ಹೇಳಿ ಕೊಂಡ.

“ಛೇ, ಅದೇನ ಬಿಡು. ನಾವೂ ಹೃದಯ ಯಾತ್ರಿ.”

ಎಂದು ಉಪಚಾರದ ಮಾತನ್ನಾಡಿದ ಕೃಷ್ಣ. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿಯೇ
ನಿಂಗಪ್ಪ ಪತಿಗೆ ಹೇಳಿದಳು.

“ಅಟ ಎಳೆನೀರ ತತಾ.”

ಪತ್ನಿಯ ಮಾತನ್ನು ಶಿರಸಾವಹಿಸಿ ನಿಂಗಪ್ಪ ನಡೆದ. ನಿಂಗಪ್ಪ
ಮತ್ತೆ ಅವನನ್ನೆ ಚ್ಚರಿಸಿದಳು ಅಂತಃಕರುಣದಿಂದ.

“ಗಿಡಾ ಅಟ ನೋಡಿಕೊಂಡಕ್ಕಾಸ ಹತ್ತು. ಎಲ್ಲಾಕರ
ಬಿದ್ದಿಗಿದ್ದಿ....”

“ಅದಕ್ಕೇನಾಕೃತೇಳೆಬಾರದ್ಕ. ಸಂದೋಹ ಹೆಚ್ಚಿಂದು.”

ಎಂದು ನಗುತ್ತ ಪತ್ನಿಯನ್ನು ಪ್ರೇಮದಿಂದ ನೋಡುತ್ತ ನಡೆದ.
ಅವನು ಅರ್ಧ ಗಡವನ್ನು ಎರಡನೆಯ ಇಲ್ಲವೂ, ಅವನನ್ನೆ ನೋಡುತ್ತ
ಕುಳಿತ ನಿಂಗಪ್ಪ ಗಡವೆಡೆಗೆ ನಡೆದಳು. ಅವನು ಕಳಗಿಳಿದು ಬರುವ
ವರೆಗೂ, ಅವಳು ಅಲ್ಲಿಯೆ ನಿಂತಿದ್ದಳು. ಎರಡು ಎಳೆಗಾಯಿಗಳನ್ನು
ಕೆಳಕ್ಕೆ ಒಗೆದ ಹರಿದು, ಜೀವದಲ್ಲಿ ಜೀವವಿಲ್ಲದೆ ಅವನು ಗಡ ಎರಿ-ಇಳಿ
ಯುವ ವರೆಗೂ ನೋಡುತ್ತ ನಿಂತ ನಿಂಗಪ್ಪನಿಗೆ ಜೀವ ಬಂದ
ಹಾಗಾಯಿತೇನೋ! ಆ ಎಳೆಗಾಯಿಗಳನ್ನು ಎತ್ತಿ ಕೊಂಡು ಗಂಡನ ಜತೆಗೆ
ಮರಳಿದಳು.

“ಎಂತಹ ದಾಂಪತ್ಯ ಪ್ರೇಮ;-ಅಂತಃಕರುಣ!”

ತಮ್ಮಲ್ಲಿಯೆ ತಾವು ಹೇಳಿಕೊಂಡರು ಕೃಷ್ಣ-ಶಾಮಲೆ.

ನಿಂಗಪ್ಪ ಎಳಗೇ...ನನ್ನ ಸುಲಿದು ಎನರಿಗೆ ಕೂಟ್ಟ. ಅವರು ನೀರು ಕುಡಿದು, ನಾಯ ಕೊನ್ನರಿ ತಿನ್ನುತ್ತಿರುವಾಗ ನಿಂಗಪ್ಪ ನಿಂಗಪ್ಪ ಎಲ ಅಡಿಕ, ತಂಬಾಕ ಹಾಕಿಕೊಂಡರು ಅವರಿಂದ ನಿರೂಪ ವದದು ಮನಗೆ ನಡೆದರು ಕೃಷ್ಣ-ಶಾಮರ

ದಾರಿಯುದ್ದಕ್ಕೂ ಎ... ಸಮತಗಿನ ಬೀಡಾದ ವಾಂಛಿತದ ಚಿತ್ರ ಕೃಷ್ಣ ಶಾಮಲೆಯರ ತತ್ವದ ಕಣ್ಣುಗಳೆದುರು ಸುಳಿಯುತ್ತಿತ್ತು. ಇತಂಹ ದಾಂಪತ್ಯಗಲನ್ನು ಅವರು ಸಕ್ಕೆಯ ಕಂಡಿಲ್ಲನೆಂತಲ್ಲ ಅಷ್ಟು ರಕ್ಷ್ಯವಿಟ್ಟು ನೋಡಿರಲಿಲ್ಲ ನಿರಸತೆಯ ಕಾವು ಆಗ ಹುಟ್ಟಿರಲೂ ಇಲ್ಲ.

“ನಮ್ಮ ವಾಂಛಿತವು ಹಾಗಾದೀತೆ” -ನನ್ನ ಬಾಳಿಗೂ ಅಂತಹ ಸುಖ ದೂರೇತೀತೆ?

“ಎಂತಹ ಸಮತ ಎನರದು! ಎಂತಹ ಅಂತಃಕರಣ ಪ್ರೀತಿಗಳ ಮೂರ್ತಮಂತ ಸ್ವರೂಪ ಎನರ ವಾಂಛಿತ?”

“ಬಾಳು ಸುಖದ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವಾಗಬೇಕೆಂದರೆ ಸಮತ ಬೇಕು. ಒಬ್ಬರಿಗಾಗಿ ಇನ್ನೊಬ್ಬರು ತ್ಯಾಗಕ್ಕೆ ಅಣಿಯಾಗಬೇಕು. ಆಗ ಪ್ರೇಮ ಬೆಳಗೀತು. ಸುಖ ಮೊರತರ ಅಬಲ್ಲದ ಸುಖವಯಮವದು ಬಿಸಿಲ ಗುದುರೆಯ ಬೆನ್ನ ಹತ್ತಿದಂತ. ಪ್ರೇಮ, ಒಲವುಗಳಿಂದ ಸುಖದ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಗೆದೆಯುವುದು ಬಾಳಿನ ಅಳವನ್ನರಿಯಬಹುದು

“ಒಬ್ಬರನ್ನು ಇನ್ನೊಬ್ಬರು ಸರಿಯಾಗಿ ಮಾಡಿ ಜೀವಿಸ ಬೇಕನ್ನುವುದು ಹುಚ್ಚುತನ ಅದರಿಂದಲೇ ನಮ್ಮ ಬಾಳ ಈ ಸ್ಥಿತಿಗೆ ಬಂದಿತಲ್ಲವ? ನಿಂಗಪ್ಪ, ನಿಂಗಪ್ಪರಲ್ಲಿ ಪ್ರೇಮವತ್ತು, ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವಿತ್ತು ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ನಡೆಯುತ್ತಾರೆ. ಹಾಗೆ ನಮ್ಮ ಬಾಳ ಆದೀತೆ?”

ಕೃಷ್ಣ-ಶಾಮಲೆಯರು ಒಬ್ಬರನ್ನೊಬ್ಬರು ತಮ್ಮನ್ನು ತಾವು ನೋಡಿ ಕೊಂಡರು. ಇಬ್ಬರ ಹೃದಯಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಒಂದೇ ಬಗೆಯ ಧ್ವನಿ, ಒಂದೇ ಬಗೆಯ ವಿಚಾರ ಹೊರಹೊಮ್ಮುತ್ತಿತ್ತು. ವಿಚಾರಕ್ಕೆ ವೀರ ಕವೂ ನೆರಳಾಗಿತ್ತು. ಅರ್ಥ ರೊಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಸಮಪಾಲನಾಡಿ ಕೊಂಡು ತಿಂದ ನಿಂಗಪ್ಪ, ನಿಂಗಪ್ಪರ ಒಲವಿನ ಅಮೃತಜೀವನ ಅವ

ರಿಗೆ ಪಾಠ ಕಲಿಸುತ್ತಾ. ಅಂತಹ ಜೀವನ ತಮಗೂ ಮೊರೆಯಬೇಕೆಂದು ಹೃದಯ ಹಾರೈಸುತ್ತಿತ್ತು. ಮುಚ್ಚಿದ ಕಣ್ಣು ತೆರೆದಿತ್ತು. ಕವಿದ ಪರೆ ಕಳಚಿತ್ತು.

ಅಂತಹ ನಿಜವಾದ ದಾಂಪತ್ಯದ ಸ್ವರ್ಗಸುಖವನ್ನು, ಪ್ರೇಮ— ಒಲವು—ಚಲವುಗಳನ್ನು ಇಬ್ಬರೂ ಬಯಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಒಬ್ಬರನ್ನು ಇನ್ನೊಬ್ಬರು ಸೆರೆಯಾಳಾಗಿ ಮಾಡಬೇಕೆಂಬ ಹುಚ್ಚುತನ ಅಳಿದು ಒಲವಿನಮೃತ ಸಾಹಸಕ್ಕಾಗಿ ತಿರುಗಿದ್ದರು.

ಮನೆ ಬಂದಿತು. ಕೃಷ್ಣ ತನಗಾಗಿ ಕಾಯುತ್ತಿದ್ದ ಕೋಣೆಗೆ ಹೋಗಿ ಕುಳಿತುಕೊಂಡ. ಶಾಮಲೆ ತಾಯಿಯ ಅಣತಿಯಂತೆ ಫಲಹಾರದ ತಬಕವನ್ನೆತ್ತಿಕೊಂಡು ಬಂದು ಅವನ ಮುಂದಿಟ್ಟಳು:

“ಬಾ, ನೀನೂ ಕೂಡು. ಇವತ್ತು ಇದನ್ನು ತಿನ್ನೋಣು.”

ಪತ್ನಿಯನ್ನು ನಗುನಗುತ್ತ ಕರೆದು ತನ್ನ ಹಕ್ಕದಲ್ಲ ಕುಳ್ಳಿರಿಕೊಂಡ ಕೃಷ್ಣ. ಶಾಮಲೆ ಹಿಂದು ಮುಂದು ನೋಡುವ ಕುಳಿತಳು.

“ಹೃದಯ ಮತ್ತೆ ಸುರು ಮಾಡು.”

“ಮದಲ ದೇವರ ನೇನಿದ್ಯ ಆಗಲಿ”

“ಇಲ್ಲ, ದೇವಿದಾಗಲಿ.”

ಇಬ್ಬರಲ್ಲಿಯೂ ಒಂದೈದು ನಿಮಿಷ ಹೀಗೆಯೇ “ಚಕಮಕಿ” ನಡೆಯಿತು. ಕೊನೆಗೆ ಇಬ್ಬರೂ ಒಂದೇ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪಂದದಿಂದ ನೈಸೇದ್ಯಕ್ಕೆ ಕುಳಿತರು.

“ಅಲ್ಲೂ ಈಗಾರ ನಿಮಗ ಬುದ್ಧಿ ಬಂತೂ.”

ತನ್ನ ಚಲುವಾದ ಕಣ್ಣಿನ ನೋಟವನ್ನು ಅವನಿಡೆಗೆ ತೂರುತ್ತ ಕೇಳಿದಳು ಶಾಮಲೆ. ಉಂಡಿಯನ್ನು ಮುಗಿಸಿ ಗಿಲಗೊಚಿಯನ್ನು ಬಾಯಿ ಗಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವ ಕೃಷ್ಣ ನಗುತ್ತ ಹೇಳಿದ.

“ನಿನಗ ಬುದ್ಧಿಬರಲೆಂತ ದೇವರ ಬೇಡತೀನಿ. ನಮ್ಮ ಕುಲ ದೇವರು ಬನಶಂಕ್ರಗೆ ಬೇಕಾರ ಹತ್ತು ರೂಪಾಯಿ ಮುದಪ ತಗದಿದ ತೀನಿ ನಿನಗ ಛಲೋ ಬುದ್ಧಿ ಕೊಟ್ಟಿರಲಿ!”

“ಅಹಾ! ಭಾಳ ಹಂಗಣ ಹೇಳೂ ಹಂಗಿಲ್ಲ ನಿಮ್ಮ ದೇವರ ಮ್ಯಾಲಿನ ಭಕ್ತೀನ....”

“ದೇವರ ಮ್ಯಾಲಿನ ಭಕ್ತಿಕಿಂತ ಇನ್ನ ಮ್ಯಾಲೆ ದೇವಿಮ್ಯಾಲೆ ಭಕ್ತಿಜೋರಾಗತಡ.”

ಕೃಷ್ಣ ತನ್ನ ಹೃದಯದ ಹಸನಾದ ಚಿತ್ರವನ್ನು ಅವಳಿಗೆ ತೋರಿದ.

“ನೀನಣ ದೇವತೆ- ನಾನಾ ಪೂಜಾರಿ- ನಮ್ಮ ಸಂಸಾರಾನಾ ಒಂದ ಗುಡಿ ಇರತಿರಲಿಕ್ಕೆ ಹೊರಗಿನ ದೇವರಾಕಾಸ?”

“ನನ್ನ ಭಾಗಕ್ಕೆ ನೀನಣ ದೇವರು ಹೌದು”

ಹೃದಯ ತುಂಬಿ ಹೇಳಿದಳು ಶಾಮಲೆ. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಶಾಮಲೆಯ ತಾಯಿ ಚಹ ತಂದಿಟ್ಟು ಹೋದರು. ಕೃಷ್ಣಮಾತ್ರ ಉತ್ಸಾಹಭರಿತನಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದ.

“ಇಂಥಾ ದೀಪಾವತಿ ಜೀವನದಾಗ ಕಡಿತನಕಾನೂ ಇರಬೇಕು ನೋಡು. ಇವತ್ತಿನಿಂದ ನಮ್ಮ ಸಂಸಾರ ಆರಂಭ ಆತು ಅಂತ ತಿಳಿಯೋಣ. ಹೇಳಿದಾದದ್ದನ್ನ ಮರತ ಬಿಡೋಣ. ಪ್ರೇಮದಿಂದ, ಅಂತಃಕರುಣದಿಂದ ಹೊಸ ಜೀವನಕ್ಕೆ ಕಾಲಿಡೋಣ....”

ಸಂತೃಪ್ತಿಯ ಸಿರಿನಗೆ ಶಾಮಲೆಯ ತುಟಿಗಳಲ್ಲಿ ಅರಳಿತು. ಅವಳೆದೆ ಅವನೆದೆಗೆ ಒರಗಿತ್ತು. ತುಟಿ ತುಟಿಗಳು ಒಂದಾಗಿ, ಕಣ್ಣು ಕಣ್ಣನ್ನು ಬಳಸಿದ್ದವು.

ಕವಿದ ಕತ್ತಲೆ ಕಳೆದು ತಿಳುವಿನ ಬೆಳಕು ಮೂಡಿತ್ತು. ಹೊಸಭಾವನೆ, ಹೊಸ ಜೀವನ, ಹೊಸ ಜ್ಯೋತ್ಸೆ ಅಲ್ಲಿ ನೆಲೆ ನಿಂತಿತ್ತು.

“ಚಹಾ ಅರಿ ಹೋಗತಡ”

ಶಾಮಲೆ ಎಚ್ಚರಿಸಿದಳು ಪತಿಯನ್ನು. ಆತ್ಮದ ಅನಂತ ಬೆಳಕಿನಲ್ಲಿ ಒಂದಾಗಿ, ಅಂತಃಕರುಣದ ಅನಂತಾನಂತ ಶಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಬಂಧಿತರಾಗಿ ಚಹ ಕೂಡಿದರು.

ಸಮತೆಯ ಬೆಳಕು, ಮಮತೆಯ, ಬೆಳಕು, ಅಂತಃಕರುಣದ ಬೆಳಕು, ಒಲವಿನೊಂದಿಗೆ ತುಳುಕಾಡುತ್ತ ಅವರು ಕುಳಿತ ಕೊಟಡಿಯನ್ನು ಬೆಳಗಿಸಿ ಮನವನ್ನು ಹೊಕ್ಕಿತ್ತು. ಭವ್ಯ ಸಂಸ್ಕಾರವನ್ನಿತ್ತಿತ್ತು.

ಅ ರೆ ಯಾ ಳು

“ ರಸವೆ ಜನನ,
ನಿರಸ ಮರಣ,
ಸಮರಸವೇ ಜೀವನ ”

‘ಪ್ರೊ. ಅ-ಬಿಕಾಶನಯದತ್ತರು’

ಅ ರೆ ಯಾ ಳು

ಬರಿಗೋಳು

೧

ಗೆಳೆಯ ರಾಘು,

೨೦-೩-೪೫

ನಿನ್ನ ಪತ್ರ ಮುಟ್ಟಿತು. ಮೇಲಿಂದ ಮೇಲೆ ಪತ್ರ ಬರೆ ಎಂದಿದ್ದೀ. ವಾರಕ್ಕೆರಡು ಸಾರಿಯಾದರೂ ಆತ್ಮೀಯ ಪತ್ರಗಳು ಹೃದಯಗಳ ಸಂದೇಶವನ್ನು ಒಬ್ಬರಿಂದೊಬ್ಬರಿಗೆ ಒಯ್ದು ಮುಟ್ಟಿಸಲಿ. ನಿನ್ನಂತಹ ಸ್ನೇಹಿತನನ್ನಿಗಲಿ ಇರಬೇಕಾದ ಈ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ನಿನ್ನ ಬಾಳಿನ ಏಳು-ಬೀಳುಗಳನ್ನು ಅಳಲು ಆ ಮೋದಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿನಿತ್ಯವೂ ನಿನಗೆ ವಾಯರಾಲೆಸ್ಸಿನ ಮುಖಾಂತರ ತಿಳುಹಿಸುವ ಅನುಕೂಲತೆ ಇದ್ದರೆ ? ಎಂದು ನಾನು ಯೋಚಿಸುತ್ತಿದ್ದೇನೆ. ಆಗ ನಾವಿಬ್ಬರೂ ಮೊದಲಿನಹಾಗೆ ಸುಖ—ದುಃಖದ, ಪ್ರೀತಿ—ಸ್ನೇಹಗಳ ವಿಚಾರವಾಗಿ ಹರಟೆ ಹೊಡೆಯಬಹುದಿತ್ತಲ್ಲವೆ ? ಆದರೆ ಅದೆಲ್ಲಾ ಕನಸು ನೋಡು. ವಿಜ್ಞಾನ ಭಾರತದ ನಗರಗಳಿಗೇ ಸರಿಯಾಗಿ ಪರಿಚಯವಾಗದಿದ್ದಾಗ ನಿನ್ನ ಕೊಂಪೆಯಂತಹ ಹಳ್ಳಿಗಳಿಗೆ ಅದರ ಹೆಸರೂ ಕೇಳಿ ಬರಲಾರದು.

ಹೋಗಲಿ. ಇದ್ದುದರಲ್ಲೇ ತೃಪ್ತಿಪಟ್ಟುಕೊಳ್ಳೋಣ ವಾರಕ್ಕೆರಡು ಸಲವಾದರೂ ನೀನು ಬರೆಯುತ್ತಿರು. ನಾನೂ ಬರೆಯುತ್ತಿರುತ್ತೇನೆ. ಪ್ರತಿದಿನವೂ ಓಲೆ-ಮಾರೋಲೆಗಳಿಗಾಗಿ ದಾರಿ ಕಾಯುವದು ನನ್ನ ಹಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ವಾರಕ್ಕೆರಡು ಸಲ ಮಾತ್ರ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಟಪಾಲು ಬರುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿಂದ ಟಪಾಲು ಹೋಗುತ್ತದೆ.

ನೀವೆಲ್ಲ ಆರೋಗ್ಯವಾಗಿರುವದನ್ನು ತಿಳಿದು ಸಂತೋಷವಾಯಿತು. ನಾವೂ ಇಲ್ಲಿ ಆರೋಗ್ಯವಾಗಿದ್ದೇವೆ— ಮನಸ್ಸಿನಿಂದಲ್ಲ; ದೇಹದಿಂದ ಮನದ ಆರೋಗ್ಯ ಸರಿಯಾಗಿರದಿದ್ದರೆ ಬಂದ ಭಾಗ್ಯವೇನು ನೀನೇ ಹೇಳು.

ನಾನು ಯಾವ ಉತ್ಸಾಹದಿಂದ, ಯಾವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಈ ಹೆಜ್ಜೆ
 ಸೇರಿದೆನೋ ಅದನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳದ ನನ್ನ ಸೀತೆಗೆ ಹೆಚ್ಚು ವಾಸ
 ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಬಂದಿಲ್ಲ. ಅವಳು ಹಾಗೆ-ದು, ನನ್ನೆದುರು ಬಾಯಿ ಬಿಚ್ಚಿ ಎಷ್ಟೋ
 ಸಲ ಹೇಳಿದ್ದಾಳೆ: ಹೇಳುತ್ತಲಿದ್ದಾಳೆ. ಹೆಚ್ಚು ಸಂಸ್ಕೃತಿ, ಅಪಾರ,
 ವಿಚಾರ, ನೀತಿ, ಸಹತೆಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಅವಳು ಅಪಹಾಸ್ಯ ಮಾಡುತ್ತಾಳೆ. ನಗರದ
 ಬದುಕೊಂದೆ ಅವಳು ಅರಿತುಕೊಂಡ ಬದುಕು. ಹೆಚ್ಚು ವಿಚಾರವಾಗಿ
 ಅವಳು ಒಂದು ಕ್ಷಣವೂ ಮೀರಿಸಿರುವದಿಲ್ಲ. ಅವಳಾಗಿ ನಾನು ಅಷ್ಟು ಮನ
 ಸ್ಸಿಗೆ ಹೆಚ್ಚಿಕೂಂಡಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಅವಳ ಹೃದಯ ಜೀವನರೊಂದಿಗೆ
 ಅಲ್ಲಿಯ ನಾಣ್ಯರೂಪಿಯೊಂದಿಗೆ ಹೂಂಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರೂ ನನಗೆ
 ಸಂತೋಷವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಅದಿಷ್ಟು ಒಂದು ಮನವೂ ಪ್ರಯತ್ನವಿಲ್ಲದ
 ಲಿಲೆ ಅವಳಿಗೆ ನಿನ್ನ ಹಾಗೆಯ ಹೆಚ್ಚು ಬದುಕಿನ ಮುಂದೆವಾಗಿ ತಿರಸ್ಕಾರ.
 ಅಪಜ್ಞೆ, ಹೆಚ್ಚು ಹೆಚ್ಚುಗಳಿಗೆ ಅವಳು ಹೋಳುಗಳು ಬೇಕು. ಆದರೆ, ಅದಿಗೂ
 ನೀರು ತರುವದಕ್ಕೆ ಎಲ್ಲದಕ್ಕೂ ಅವಳು ಬೇಕೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾಳೆ. ಇಷ್ಟು
 ಯಾವ ಬಟ್ಟೆಗೂ ಅವಳಿಗೆ ಬೇಕು. ಅವಳು ಹೆಚ್ಚು ಹೇಗೆ ಸಾಧ್ಯ
 ನೀನೆ ಯೋಚಿಸು ಅದಿಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ ಕೃಗೊಂದು ಕಾಲಿಗೊಂದು ಅಳುಗಳನ್ನಿಟ್ಟು
 ಕೊಂಡರೆ ಈ ಹೆಚ್ಚುಯಲ್ಲಿ ನಡೆದೀತೆ ?

ಹೆಚ್ಚುಗರು ತುಂಬ ದುಡಿಸುಗಾರರು. ಗೆಳೆಯ, ಕತ್ತಿ ದುಡಿದ ಹಾಗೆ
 ದುಡಿಯುವದೇ ಅವರ ಬದುಕು ಎಂದರ್ಥವಲ್ಲ. ಅವರಿಗೂ ಆಸೆ-ಆಕಾಂಕ್ಷೆ,
 ಕನಸು-ನನಸು, ಸುಖ-ದುಃಖ ಎಲ್ಲ ಇವೆ. ಸರಿಯಾದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ
 ಸಾಮೂಹಿಕವಾಗಿಯೆ ಅವರು ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಪಾಲುಗೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ನಗರದ
 ಲ್ಲಿಯಂತೆ ಇಲ್ಲಿ ವೈಯುಕ್ತಿಕ ಕುಟುಂಬಕ್ಕೆ ವೈಯುಕ್ತಿಕ ಸ್ವಾರ್ಥಕ್ಕೆ ಬೆಲೆ
 ಯಿಲ್ಲ. ಎಲ್ಲರೂ ಒಂದಾಗಿ ಒಂದು ಕುಟುಂಬವಾಗಿ ಬಂದ ಸಂಕಟ-ಸಂತೋ
 ಷಗಳಲ್ಲಿ ಪಾಲುಗೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ ಇದರಿಂದಲೇ ಇಲ್ಲಿಯ ಬದುಕಿನಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಿನ
 ಆನಂದವಿದೆ-ಸುಖವಿದೆ,

ಇದನ್ನು ಅರ್ಥ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಶಕ್ತಿ ನನ್ನ ರಾಣಿಗಿಲ್ಲ. ಅವಳು
 ಎಲ್ಲವನ್ನೂ, ಎಲ್ಲರನ್ನೂ, ತಿರಸ್ಕಾರದಿಂದ, ಜಿಗುಪ್ಸೆಯಿಂದ ಕಾಣುತ್ತಾಳೆ

ಮಾನ್ಯ ಯುಗಾದಿ ಹೊಸ ನಗರವದ ಮೂರು ದಿನ, ಹಳ್ಳಿಗರಿಗೆ ಅಂದು
ವಿಶ್ರಾಂತಿಯ ಸ್ವಲ್ಪದ ದಿನ, ಅಂದು ಹಸುಮಂತ್ರದೇವರದುರು ಪೂಜಾರಿ
ಹಾಗೂ 'ಮೇವದಾಗಿಯರು' ಓಕೆಯೊಡುವದು ಸಮ್ಮುಲ್ಲಯ್ಯನೊಡಲು
ಸಂವತ್ಸರ ಬಂದ ಸಾಂಕ್ರಮಿಕ. ಈ ವರುಷಕ್ಕೂ ಓಕೆ ನಡೆಯಿತು.
ಸಂಭ್ರಮದಿಂದ ಹೊಸ ಊರಿಗೆ ಉಟ್ಟು ಓಕೆಯನ್ನು ನೋಡಲು ಊರಿನ
ಪ್ರೀತಿಯುರುಷರುಪರಿಲ್ಲರು ಹೋಗಿದ್ದರು. ಊರಿನ ಹಿರಿಯರಿಂದ ನಮಗೂ
ತರಬಂತು, ಸೀತಗೆ ಆ ನೋಟನ್ನು ತೋರಿಸಬೇಕೆಂದು ಎಷ್ಟು ಮಂಚಾಲ
ಬಿದ್ದು 'ಹೋಗೋಣ ಬಾ' ಎಂದು ಕರೆದರೂ ಸೀತ ಬರಲಿಲ್ಲ.

ಒಂದೇ ದಿನಕ್ಕೆ ಇದಲ್ಲ ಆಗಲಿ ಎಂದು ನಾನು ಹೇಳುವದಿಲ್ಲ, ಆದರೆ
ಅವಳು ಎಲ್ಲರ ಸಂಗಡ ಬೆರೆಯಲು ಎಂದು ಹಾರೈಸುತ್ತೇನೆ. ಅದಕ್ಕವಳು
ಒಪ್ಪುವದೆ ಯಿಲ್ಲ, ಯಾವಾಗಲೂ ಅವಳು ನನ್ನೆದುರು ಏನು ಹೇಳುತ್ತಾಳೆ
ಗೊತ್ತೇ? ನನಗೆ ಇಲ್ಲದೇನೂ ಗೊತ್ತಾಗುವದಿಲ್ಲ. ಸೇವ ಹೆಂಗೋ
ವಾಸಾಗಿ ರಿ. ಬಿ. ಎ. ಮೊಡ್ಡವಾಗ, ಒಂದ ನನಕರಿ ಹಿಡೀರಿ. ಅಲ್ಲೇ
ಇರೋಣ' ಅಂತ.

ಅವಳ ಈ ಹಾಡಿಗೆ 'ಮೇವ' ಎನ್ನಬೇಕೇ? ಅದು ನನ್ನಿಂದ ಸಾಫ್ಫ
ವಿಲ್ಲದ ಮಾತು. ಕಲಿಯುನಾಗಲೇ ಸೀತೆಯನ್ನು ಪ್ರೀತಿಸಿ ಅವಳ ಕೈ
ಹಿಡಿದು ಅನಂತರ ನಾನು ಯಾವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಹಳ್ಳಿಗೆ ವರಳಿದೆ ಎಂದು
ನಿನಗೆ ಗೊತ್ತು. ಇರುವ ಒಳ್ಳೆಯ ಅಸ್ತಿಯಿಂದಲೆ ಸ್ವತಃ ದುಡಿಸಿ
ಯಿಂದ ಸ್ವತಃತ್ರನಾಗಿ ಬದುಕುವ ಆಸೆ ಯಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ನಾನಿಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದೆ.
ಜತಗೆ ನನ್ನ ಹಳ್ಳಿಗರ ಅಜ್ಞಾನ, ನಿರಕ್ಷರತೆಗಳನ್ನು ಕಳೆಯಲು ನಾನು
ದುಡಿದರೆ ನನ್ನ ಜನರಿಗೆ ಒಂದು ಪ್ರಯೋಜನವಾದರೂ ಆದೀತು ಎಂದು
ಹಾರೈಸಿದೆ. ಎಲ್ಲರೂ ನನಕರಿಯ ಬಿಸಿಲುಗುದುರಯನ್ನೇರಿ ಪಟ್ಟಣಗಳಿಗೆ
ನಡೆದರೆ ಹಳ್ಳಿಗಳ ಗತಿ ಏನು? ಹಳ್ಳಿಯ ಬದುಕು ವಿಸ್ತಾರವಾದ 'ಪಥವಿಡ್ಡ'
ಭೂಮಿಯಾಗಿದೆ. ಅದನ್ನು ದುಡಿಸಿಯಿಂದ, ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ ಫಲವತ್ತಾದ
ಭೂಮಿಯನ್ನಾಗಿ ಮಾರ್ಪಡಿಸುವದು ನಮ್ಮ ಕರ್ತವ್ಯ ಅಲ್ಲವೇ?

ಇದೆಲ್ಲ ನನ್ನ ಸೀತೆಗೆ ತಿಳಿಯದ್ದಕ್ಕಾಗಿ ತುಂಬ ವಿಷಾಧವೆನಿಸುತ್ತದೆ. ನನ್ನ ತಾಯಿಯೂ ಅದೇ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಪಡುತ್ತಾಳೆ. ನನ್ನ ತಾಯಿಯನ್ನು ನೀನು ಕಂಡಿಲ್ಲ ರಾಘು ಹಿಂದೂ ಸಮಾಜದ ನಿಕೃಷ್ಟ, ಸ್ಥಿತಿಯ ಪ್ರತಿಬಿಂಬ ಅವಳ ಬಾಳು. ಆ ಸಹನೆ, ಆ ತ್ಯಾಗ, ಆ ಶಾಂತಿ ಅವಳಿಗೆ ಹೆಳ್ಳೆಯ ಸಮಾಜ ತೊಡಿಸಿದ ವಿದ್ಯಾಭರಣಗಳು ನನ್ನ ತಾಯೆ ಸಾಮಾನ್ಯ ಮನೆತನವೊಂದ ರಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದವಳು. ತಂದೆಯ ಸಂಗಡ ನಾಲ್ಕು ವರ್ಷ ಸುಖವಾಗಿ ಬಾಳಿ ನನ್ನ ಮುದ್ದು ಮೊಗವನ್ನು ನೋಡಿ ನಲಿದಾಡುವ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಅಪ್ಪ ಕಣ್ಣು ಮುಚ್ಚಿದ. ಆದರೂ ಅಮ್ಮ ಧೈರ್ಯಗಡಲಿಲ್ಲ. ಇನ್ನೊಬ್ಬರ ಆಶ್ರಯಕ್ಕೆ ಕೈಯೊಡ್ಡಲಿಲ್ಲ. ಬರುವ ವಿಘ್ನ ಪರಂಪರೆಗಳೆನೆಲ್ಲ ಎದುರಿಸಿ, ನನ್ನನ್ನು ದೊಡ್ಡವನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದಳು. ತ್ಯಾಗ, ಸಹನೆ, ಅಂತಃಕರಣಗಳಿಂದ ನನ್ನನ್ನು ಪೋಷಿಸಿದಳು. ಅಂತಹ ತಾಯಿಯ ಒಂದು ಬಯಕೆ ನೆರ ವೇರಿಸುವದು ನನ್ನ ಕರ್ತವ್ಯ ಅಲ್ಲವೇ ?

ಅಯ್ಯೋ, ಕರ್ತವ್ಯ ಎನ್ನುತ್ತೇನೆಲ್ಲ; ಸೀತೆಗೆ ನನ್ನ ತಾಯಿಯ ವಿಚಾರವಾಗಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಕೂಡ ಆದರ, ಅಭಿಮಾನಗಳಿಲ್ಲ. ಅಮ್ಮ ಪಟ್ಟ ಕಷ್ಟ ಮಾಡಿದ ತ್ಯಾಗಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟ ಹೇಳಿದರೂ ಸೀತೆಗೆ ವಿಶ್ವಾಸವಿಲ್ಲವಾಗಿದೆ.

ನಿನ್ನೆ ಏನಾಯಿತು ಅಂತೀಯ ? ನಾನು ಸಂಜೆ ಹೊಲದಿಂದ ಮನೆಗೆ ಮರಳಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಚಹ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಮೇಲ್ಮಾಳಿಗೆಯಮೇಲೆ ಬೇಸರ ಕಳೆಯಲು ಹೋಗಿ ಕುಳಿತೆ. ರಾನುದೇವರ ಗುಡಿಗೆ ಪುರಾಣಕ್ಕೆ ಹೋದ ತಾಯಿ ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಮನೆಗೆ ಬಂದಳು. ನಾನೂ ಕತ್ತಲಾಯಿತೆಂದು ಕೆಳಗಿಳಿಯ ಲಾರಂಭಿಸಿದೆ.

‘ಸೀತಾ, ಆಳ ಬಂದ ದೀಪಾ ಹಚ್ಚಲಿಲ್ಲಂದ್ರೆ ಏನಾತವ್ವ ? ನೀ ಹಚ್ಚ ಬಾರದಿತ್ತಾ? ಕತ್ಲಾಗ ಹಂಗ ಒಬ್ಬಾಕೇನೂ ಕೂಡ್ರಬಾರ್ರು ನಂತಾಯಿ, ಮನೀಗೆ ಲಕ್ಷ್ಮೀ ಬರೂ ಹೊತ್ತಂತ ಹಿರೇರು ಹೇಳತೀರತಾರ, ಹಂಗ ಮಾಡಿದರ ಅರಿಷ್ಟ ಬಡೀತದ ಮನೀಗೆ....!’

ತಾಯಿ ಶಾಂತಚಿತ್ತಳಾಗಿ ಸೀತೆಗೆ ಹೇಳುತ್ತಿರುವದನ್ನು ನಾನು ಬಾಗಿ
 ನಿಂತುಕೊಂಡು ಕೇಳಿದೆ.

‘ ನಾ ನಿಮ್ಮ ಮನೀ ಆಳಲ್ಲ, ’

ಸೀತೆ ಕೊಟ್ಟಿಲುತ್ತರ ಇದು. ಗೆಳೆಯ, ಎಂತಹ ಕಠೋರತೆ ತುಂಬಿತ್ತು ಅವಳ ಧ್ವನಿಯಲ್ಲಿ ! ಅಮ್ಮ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ಎನನ್ನೂ ಹೇಳಲಿಲ್ಲ, ಹೇಳಲಾರಳು, ಅವಳ ಮನಸ್ಸು ತುಂಬ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾದುದು, ಅವಳ ನೊಂದೆದೆಯಿಂದ ನಿಟ್ಟಿಸುರು ಹೊರಬಿದ್ದದನ್ನು ಮಾತ್ರ ನಾನು ಕೇಳಿದೆ. ಸೀತೆ ಕಲ್ಲಿನಂತೆ ಹಾಗೆಯೇ ಕುಳಿತಳು, ಅಮ್ಮ ದೀಪ ಹಚ್ಚಿದಳು,

ಇದು ನನ್ನ ಬಾಳು ರಾಘು, ನಗರದ ಹುಡುಗಿಯನ್ನು ಮದುವೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದರ ಫಲ ಇದು, ನನ್ನ ಬಾಳಿನ ಏಳು—ಬೀಳುಗಳೆಲ್ಲ ಸೀತೆಯ ಮನಸ್ಸಿನ ಮೇಲೆ ನಿಂತಿವೆ.

ನಿನ್ನ ಮಡದಿ ಲೀಲಾ ಇಷ್ಟು ಕಠೋರವಾಗಿ ನಿನ್ನನ್ನು ವಿರೋಧಿಸಲಾರಳೆಂದು ನನಗೆ ವಿಶ್ವಾಸವಿದೆ,

ಓಲೆ ಬೇಗ ಬರೆ,

ನಿನ್ನವ,

ರಾಮು

ಪ್ರೀಯ ರಾಮು,

೮—೪—೪೫

ವಾರಾನು ವಾರನೆಲ್ಲ ಸವಡು ಮಾಡಿಕೊಂಡು ನಿನಗೆ ಕಾಗದ ಬರಿಯಬೇಕೆಂದು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದೆ ಸಾಧ್ಯವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಹಾಳು ಕಚೇರಿಯ ಕೆಲಸ, ಕತ್ತೆ ದುಡಿದ ಹಾಗೆ ದುಡಿಯುವದು ನೋಡು, ಅದಿಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ— ಇಲ್ಲಿ ಪದವೀಧರನಿಗೂ ಬರಿಯ ವ್ಯಾಟ್ರಿಕ್ ಪಾಸಾದವನಿಗೂ ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಭೇದವೂ ಇಲ್ಲ ನನ್ನಂತೆಯೇ ಸಾಮಾನ್ಯ ಕಾರಕೂನನಾಗಿ ನನ್ನಷ್ಟೇ ಅಧಿಕಾರ ನಡೆಯಿಸುತ್ತಾನೆ ಅವನೂ. ಇದೇನೋ ಸರಿಯಾಗಿ ತೋರುವದಿಲ್ಲ.

ನಿನ್ನ ದೀರ್ಘವಾದ ಕಾಗದ ಸಾಧ್ಯಂತವಾಗಿ ಓದಿದೆ. ನಿನ್ನ ಪತ್ನಿಯ ವಿಚಾರವಾಗಿ ಏನೋ ಬರೆದಿದ್ದಿ. ಆದರೆ ಅದೆಲ್ಲ ತಪ್ಪು, ಅವಳ ತಲೆಯ ಮೇಲೆಯೇ ಹೊರಿಸುವದು ನನಗೆ ನ್ಯಾಯವಾಗಿ ತೋರುವದಿಲ್ಲ.

ನಿನ್ನ ಮಡದಿ ಹೇಳುವ ಹಾಗೆ ಆ ದರಿದ್ರ ಹಳ್ಳಿ ಬಿಟ್ಟು ಇಲ್ಲಿ ವಾಸವಾಗುವದೇ ಹೆಚ್ಚು ನೆಟ್ಟಗೆ ಎಂದು ನನಗನ್ನಿಸುತ್ತದೆ. ನಿನ್ನ ಹೆಂಡತಿಯ ಮಾತನ್ನೂ ನಡೆಯಿಸಿದಂತಾಗುತ್ತದೆ. ನಿನ್ನ ಗೆಳತನದ ಫಲ ದೊರೆತ ಸಂತೋಷ ನನಗಾಗುತ್ತದೆ. ನಗರದ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ನಿನ್ನ ಬದುಕೂ ಬೆಳಗುತ್ತದೆ. ಬೇಕೆಂದರೆ ಕಲೆಕ್ಟರ ಸಾಹೇಬರ ವರೆಗೆ ವಸೀಲಿ ಒಯ್ದು ನಿನಗೆ ಕೆಲಸ ಕೊಡಿಸುವ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯನ್ನು ನಾನು ಯೊತ್ತುಕೊಳ್ಳುತ್ತೇನೆ.

ಅದೇನೆ ಇರಲಿ, ನಿನ್ನ ಬದುಕು ಹೇಗಿದ್ದರೂ ಬೆಳಗಿಯೇ ಬೆಳಗುತ್ತದೆ. ರಾಮು. ಯಾಕೆಂದರೆ ತಂಗಿ ಸೀತಮ್ಮ ನಾಗರಿಕ ಸಂಸ್ಕಾರ ಹೊಂದಿದವಳು. ವಿದ್ಯೆಯ ಅರಿವೂ ಇದೆ, ಅವರ ನನ್ನ ವತ್ತಿ ಲೀಲಳನ್ನು ನೆನೆದರೂ— 'ದೇವರೆ, ಎಷ್ಟು ಜನ್ಮದ ತಪಸ್ಸು ಮಾಡಿದನೆಂದು ನನಗೆ ಈ ಕನ್ಯಾಮಣಿಯನ್ನು ಗಂಟು ಹಾಕಿದೆಯಪ್ಪ,' ಎಂದು ನಿಮ್ಮ ದೇವರನ್ನು ಚನ್ನಾಗಿ ಬೈಯುತ್ತೇನೆ. ಈ ಅಜ್ಞಾನದ ಹಳ್ಳಿಯ ಹುಡುಗಿ ಗಂಟು ಬೀಳದಿದ್ದರೆ ನಗರದ ಹುಡುಗಿಯ ಕೈಹಿಡಿದು ಎಷ್ಟು ಸುಖವಾಗಿರುತ್ತಿದ್ದ ರಾಮು.....?

ವಿಚಿತ್ರ ನೋಡು. ಮೊನ್ನೆ ಅವಳನ್ನು ಕೇಳಿದೆ.

‘ ನಿನ್ನಾ ಯುಷ್ಯದಾಗ ಒಮ್ಮೆರ ಪಟ್ಟಣ ನೋಡಿದ್ದೇನು? ’

‘ ಈಗ ನೋಡಲಿಕ್ಕೆ ಹತ್ತಿನಲ್ಲ! ’

‘ ಈಗಲ್ಲ ಮಾರಾಯಳು ನಾ ನಿನ್ನ ಗಂಡ ಆಗೂದರಿಂತ ಮದರು ’

‘ ನಾ ಪಟ್ಟಣದಾಗಿರೂ ನಿಮ್ಮ ಕೈಹಿಡೀತೀನಿ ಅಂತ ಕನಸ ಬಿದ್ದಿದ್ರ ಮ್ಯಾಲೆ ಮ್ಯಾಲೆ ಪಟ್ಟಣ ನೋಡಿಕೊಂಡ ಬರತಿದ್ದೆ ’

‘ ಹಂಗಾರ ಕನಸಿನಾಗೂ ಇಲ್ಲಂಗ್ಗು ನಿನ್ನ ಮದಿವಾತು ಅನಬಾರ್ಡ್? ’

‘ ಅದು ನಿಮಗ ಗೊತ್ತೂ ಅದಲ್ಲೂ. ’

ತನ್ನ ಮೂವತ್ತೆರಡೂ ಹೆಣ್ಣುಗಳನ್ನು ಪ್ರದರ್ಶಿಸುತ್ತಹೇಳಿದಳು ಲೀಲಾ. ವಿದ್ಯೆಯಿಲ್ಲ, ನಗರದ ಸಂಸ್ಕಾರವಿಲ್ಲ, ಹೋಗಲಿ. ಹೇಳಿದ್ದನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವ ಶಕ್ತಿಯಿಲ್ಲ. ಇಂತಹ ‘ ದಡ್ಡು ’ ತಲೆಯ ಹುಡುಗಿಯರ ಜತೆಗೆ ಬಾಳ ಬೇಕಲ್ಲ ರಾಮು, ಇದಕ್ಕೇನು ಹೇಳುತ್ತೀ ?

ನಾನಿಟ್ಟುಕೊಂಡ ಅದೆಷ್ಟೋ ಆಸೆ, ಆಕಾಂಕ್ಷೆಗಳು ಲೀಲೆಯಿಂದಾಗಿ ಹುಡುಗೂಡಿ ಹೋಗಲಾರಂಭಿಸಿವೆ. ನಾಗರಿಕತೆಯ ನೆಲೆನಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಭವ್ಯ ಬಾಳನ್ನು ಬೆಳಗಿಸ ಬೇಕೆಂದಿದ್ದ ಕನಸು ಕರಗುತ್ತ ಹೋಗುತ್ತಲಿದೆ.

ನಮ್ಮ ಮಾಮಲೇದಾರ ಸಾಹೇಬರಿಗೆ ವರ್ಗವಾಗಿತ್ತು. ಅವರನ್ನು ಬೀಳ್ಕೊಡುವ ಸಮಾರಂಭವನ್ನೇರ್ಪಡಿಸಿದ್ದೆ. ಈ ರೆವಿನ್ಯೂ ಖಾತೆಯಲ್ಲಿ ಮೇಲಾಧಿಕಾರಿಗಳ 'ಮರ್ಜಿ' ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಏನೂ ನಡೆಯುವಂತಿಲ್ಲ ನೋಡು. ನಾವೆಲ್ಲ ಅವರಿಗೆ ಹೀಗೆ ಮರ್ಯಾದೆ ಸಲ್ಲಿಸದೆ ಹೋದರೆ ಇನ್ನೊಮ್ಮೆ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಾಕು ತುಂಬ ಕಾಡಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅದಿಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ; ನನ್ನ ಕೆಲಸದ ವಿಚಾರ ವಾಗಿ ಅವರಿಂದ ಒಳ್ಳೆಯ ರಿಮಾರ್ಕ್ ಹೋಗಿರದಿದ್ದರೆ ನನ್ನ ಕೆಲಸ ಕಾಯಂ ಆಗುವದೂ ನಿಲ್ಲುತ್ತಿತ್ತು.

ಇರಲಿ, ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಔತಣ ಕೊಟ್ಟು ಬರುವಾಗ ಜವಳಿ ಅಂಗಡಿಗೆ ಹೋಗಿ ಬನಾರಸಿಪತ್ತಲ, ರೇಶ್ಮಿಯ ಬ್ಲೌಜೊಂದನ್ನು ಅವಳಿಗಾಗಿ ಕೊಂಡು ತಂದೆ. ಅದರ ಉದ್ದೇಶ ಇಷ್ಟೆ- ನನ್ನ ಹೆಂಡತಿ ತನ್ನ ಸಣ್ಣತನವನ್ನು ಎಲ್ಲರ ಎದುರು ಪ್ರದರ್ಶಿಸಬಾರದು ಎಂದು ಅವಳೆದುರು ಆ ಗಂಟೆನ್ನುಟ್ಟು ಹೇಳಿದೆ.

"ನಮ್ಮ ಸಾಹೇಬ್ರಿಗೆ ವರ್ಗಾಗೇದ. ಅದಕ ನಾಳೆ ಅವರಿಗೆ ಟೀ ಪಾರ್ಟಿ ಮಾಡ್ತೇನೆ. ನೀನೂ ಅಷ್ಟ ನಾಳ್ಯಾರ ನನ್ನ ಮ್ಯಾಲೆ ಮೆಹ ರ್ ಬಾನಗ ಮಾಡಿ ಇವನ್ನ ಉಟಗೊಂಡ ಟಾಪ-ಟೀಸಾಗರು.

ಲೀಲೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ಏನು ಹೇಳಿದಳು ಗೊತ್ತೆ ?

'ಅಯ್ಯಯ್ಯ, ನಾ ಹಿಂತಾವ ಉಟ್ಟೇ ಇಲ್ಲ. ನನಗ ಅವು ಬ್ಯಾಡ್ ಬ್ಯಾಡ ಈಗೂ ಹೋಗಿ ತಿರಗಿ ಕೊಟ್ಟು ಬ್ರಿ.,

ಎಂದು ನನ್ನ ಮುಖಕ್ಕೆ ನೀರೆರಚಿದಳು. ಅನಂತರ ಏನೋ ನೆನಪಾದವರ ಹಾಗೆ ಒಮ್ಮೆಲೆ ಕೇಳಿದಳು.

'ಅಲ್ಲ ಇವಕೆಷ್ಟ ರವಸಾಯಿ ?'

'ನೂರ ರೂಪಾಯಿ.'

‘.....ನಿಮಗ ಸಂಸಾರ ಹೆಂಗ ಮಾಡಬೇಕನ್ನೂ ದೂರ ಗೊತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಅಲ್ಲ, ಸುಮ್ಮನಿರುವೆನು ಇಷ್ಟ ದುಡ್ಡ ಹಾಳ ಮಾಡಿದರ ಯಾತಕ್ಕ ಬಂದ್ಬಂತು ? ನಾಳೆ ಮಕ್ಕನ..... ಮರಿ ಅವ..... ’

‘ ಕರ್ಮ ’ ಎಂದು ಹೇಳಿ, ಹೇಳಿ ಜಜ್ಜಿಕೊಂಡೆ. ಇನ್ನೇನು ಮಾಡಲಿ ಇಂತಹ ಕಲ್ಲಿನ ಮೂರ್ತಿಯ ಸಂಗಡ ನೀನೇ ಹೇಳು. ಸವಾರಂಭ ಚನ್ನಾಗಿ ನೆರವೇರಿತು. ಅವಳು ಮಾತ್ರ ಆ ಸೀರೆ ಉಡಲಿಲ್ಲ. ಕಪಾಟಿನಲ್ಲಿ ಹಾಗೆಯೇ ಬಿದ್ದಿದೆ. ಅವುಗಳನ್ನು ತಿರುಗಿ ಕೊಟ್ಟು ಬರಬಾರದೆಂದೆ ನನ್ನ ಹಟ.

ಅಬ್ಬ! ಅವಳು ನೋಡು ರಾಮು,- ಮೊಳಕೈಗೆ ಬರುವ ಕುಪ್ಪಸ, ಹೇಳಿಯ ತುಂಬ ಕುಂಕುಮ, ದರಿದ್ರ ಕಗ್ಗ ಸೀರೆಗಳಿಂದಲೇ ತನ್ನನ್ನಲಂಕರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾಳೆ. ಅವುಗಳನ್ನು ಬಿಡಿಸುವದು ಈ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಏನೂ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ ಅಂತ ಅನ್ನಿಸುತ್ತದೆ.

ತಾಯಿ, ತಂದೆ ಒಪ್ಪಿದರೆ ಅವಳನ್ನೆಂದೂ ತವರು ಮನೆಗೆ ಓಡಿಸಿ ಬಿಡುತ್ತಿದ್ದೆ. ತಾಯಿ ತನ್ನ ದೂರದ ಸಂಬಂಧದ ಹುಡುಗಿ ಎಂದು ಹಟ ಹಿಡಿದಲ್ಲಿಯೇ ಅವಳ ಕೈಹಿಡಿಯಬೇಕಾಯಿತು. ತಾಯಿ-ತಂದೆಗಳ ಪ್ರೀತಿಗೆ ಪಾತ್ರಳಾದಲ್ಲಿಯೇ ನಾನು ಬಾಯಿ ಹೊಲಿದುಕೊಂಡು ಕೂಡಬೇಕಾಯಿತು.

ನೋಡು, ರಾತ್ರಿ ನನಗೆ ಮನೆಗೆ ಬರಲು ತಡವಾಗುತ್ತದೆ. ಕೆಲಸ ಮಾಡಿ,ಮಾಡಿ ಬೇಸತ್ತು ಇಸ್ಟೆಟ್ ಆಟಕ್ಕೆ ಕ್ಲಬ್ಬಿಗೆ ಹೋಗಿಯೋ, ಸಿನಿಮಾಕ್ಕೆ ಹೋಗಿಯೋ ಮನೆಗೆ ಬಂದರೆ ಮಧ್ಯರಾತ್ರಿಯಾದರೂ ನನಗಾಗಿ ಕಾಯುತ್ತ ಕುಳಿತಲ್ಲಿಯೇ ಗೊರಕೆ ಹೊಡೆಯುತ್ತಿರುತ್ತಾಳೆ. ಅವಳ ಈ ಸ್ಥಿತಿ ಕಂಡು ಮರುಕದಿಂದ ‘ನಾನು ಬರುವದು ತಡವಾದರೆ ಊಟ ಮಾಡಿ ಬಿಡು’ ಎಂದು ಹೇಳಿ ಹೇಳಿ ಬೇಸತ್ತೆ. ನಮ್ಮಜ್ಜ ಸ್ವರ್ಗದಿಂದ ತಿರುಗಿ ಬಂದು ‘ಹೇಳಿದರೂ ಅವಳೇನೂ ಊಟ ಮಾಡುವಂತಿಲ್ಲ. ‘ಹಾಳಾಗಲಿ’ ಎಂದು ಸುಮ್ಮನಿದ್ದು ಬಿಟ್ಟಿದ್ದೇನೆ.

ಹೀಗೆಯೇ ನನ್ನ ಬಾಳು ‘ಬೀಳುತ್ತೇಳುತ್ತ’ ಸಾಗಿದೆ. ಬರಿ ಗೋಳಿನಲ್ಲಿಯೇ ಎಲ್ಲಿ ಮುಕ್ತಾಯವಾಗುವದೋ ಎಂದು ಹೆದರಿಕೆ ನನಗೆ.

ನಿನ್ನವ,
ರಾಘು

೨

ಗೆಳೆಯ ರಾಘು,

೧-೫-೪೫

ತಡವಾಗಿ ಉತ್ತರ ಬರೆಯುತ್ತಿರುವುದಕ್ಕೆ ಕ್ಷಮೆಇರಲಿ. ತಾಯಿ ಮಲೇ
ರಿಯಕ್ಕೆ ತುತ್ತಾಗಿ ಬಳುಲುತ್ತಲಿದ್ದ ಮೂಲಕ ಬೇಗನೆ ಬರೆಯಲಾಗಲಿಲ್ಲ.

ತಾಯಿ, ಜ್ವರ ಬಂದು ಮಲಗಿದ್ದರೂ ಅವಳ ಯೋಗ ಕ್ಷೇಮವನ್ನು
ಸೀತೆ ಸರಿಯಾಗಿ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲ. ಏನು ಮಾಡುವದು ? ನನಗೆ ಹೇಳ
ತೀರದಷ್ಟು ತೊಂದರೆಯಾಯಿತು. ನಮ್ಮ ಹಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಜಾತಿಯವರ
ಮನೆಗಳೆ ಇಲ್ಲ. ನನಗೆ ಜಾತಿಯಲ್ಲಿ ಯಾವ ವಿಶ್ವಾಸವೂ ಇಲ್ಲ ನಿಜ.
ಆದರೆ ತಾಯಿಯ ಹೇಳಿಕೆಯ ಆಚಾರದಿಂದಾಗಿ ಅವಳ ಪ್ರಾಣ ಹೋಗುವ
ಹೊತ್ತು ಬಂದಿತ್ತು.

ಪೂರ್ವದ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಕ್ಕೆ ಒಗ್ಗಿ ಹೋದ ಅಮ್ಮನೀರನ್ನು ಮಡಿ
ಯಿಂದಲ್ಲದೆ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ನೆಟ್ಟಗಿದ್ದಾಗ ಅವಳೇನೂ ತನ್ನ
ಆಚಾರ ನಿಯಮಗಳನ್ನು ಚಾ-ಚೂ ತಪ್ಪದೆ ನಡೆಯಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದಿ
ದ್ದಳು. ಈಗ ಹೇಗೆ ಮಾಡುವದು ? ಸೀತೆ ನನ್ನಂತೆಯೇ ಮಡಿ, ಹುಡುಗ
ಳನ್ನು ಗಾಳಿಯಲ್ಲಿ ತೂರಿದಳು. ಅದೇನೂ ಸರಿ. ಅದಕ್ಕೆ ನನ್ನ ಆಕ್ಷೇಪ
ಣೆಯೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ತಾಯಿಯ ಪ್ರಾಣ ಹೋಗುವ ಕಠಿಣ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ
ಯಲ್ಲಿ ಇನ್ನೇನು ಮಾಡಬೇಕು ನೀನೇ ಹೇಳು. ಸೀತೆಗೆ ಮಡಿಯಿಂದ ನೀರು
ನೀರು ತರಲು ಹೇಳಿದೆ. ಅವಳು. ಖಡಾ ಖಂಡಿತವಾಗಿ ಹೇಳಿಬಿಟ್ಟಳು

‘ ಮಡಿ , ಮಡಿ ಅಂತ ಹಾರ್ಯಾಡುದು ನನ್ನ ಕಡಿಂದ ಆಗೂದುಲ್ಲ
ನೋಡ್ತೀ.... ’ ಹೌದು. ಅವಳು ನುಡಿದಂತೆಯೇ ನಡೆದಳು. ನಾನು ಅಮ್ಮನ
ಪ್ರಾಣ ಉಳಿಸಲು ನಾಲ್ಕುದಿನ ‘ ನೀರಿನ ಕಟ್ಟಿ ’ ಮಾಮಲೇದಾರನಾದೆ.

ನಿನ್ನ ಭಾವಿ ಹುದ್ದೆಯನ್ನು ಕಿತ್ತು ತಿಂದೆನೆಂದು ಸಿಟ್ಟಾಗಬೇಡ
ಗೆಳೆಯ. ಅಂತಹ ಎಲ್ಲ ಆಸೆಗಳನ್ನೂ ತ್ಯಜಿಸಿ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದೆ. ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದ
ದ್ದಕ್ಕೆ ‘ ನೀರಿನ ಕಟ್ಟಿ ’ ಯ ಮಾಮಲೇದಾರನಾಗುವ ಸುಸಂಧಿ ಒದಗಿತು.
ಅಂತೂ ನಿನಗಿಂತ ಮೊದಲೆ ನಾನು ಮಾಮಲೇದಾರನಾದ ಹಾಗಾಯಿತಲ್ಲ ?

ತಾಯಿಯ ಜ್ವರ ಈಗ ನಿಂತಿವೆ. ನಿಶ್ಯಕ್ತಿ ಮಾತ್ರ ಇನ್ನೂ ಇದೆ.
ಇನ್ನೆಲ್ಲ ನೆಟ್ಟಗೆ.

ನಿನ್ನವ,

ರಾಮ

ಗೆಳೆಯ,

೮-೫-೪೫

ನಿನ್ನ ಕಾಗದ ತಲುಪಿತು. ಗೊಡ್ಡು ಆಚಾರಕ್ಕೆ ನೀನೂ ಇಳಿಯಬೇಕೆ?—ನೀನು ನಿನ್ನ ಹಳ್ಳಿಯರೀತಿಗೆ ಬಾಗಬಹುದೆಂದು ನಾನು ನಂಬಿರಲಿಲ್ಲ ಬಿಡು. ಹಾಗೆ ಮಾಡಬೇಡ ಮಹರಾಯ. ನಾಳೆ ನಾವು ನಿನ್ನೂರಿಗೆ ಬಂದರೆ ನಮ್ಮನ್ನೆಲ್ಲ ಹೊರಗೆ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿ ಉಟ ಹಾಕೇ ಮತ್ತೆ.

ನಿನ್ನ ತಾಯಿಯವರ ಜಡ್ಡು ಕಡಿಮೆಯಾಗಿರುವದನ್ನು ಕೇಳಿ ನನಗೆ ಸಂತೋಷವಾಯಿತು. ಅವರನ್ನು ನಿನ್ನ ದಾರಿಗೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಬಾ. ಅಂದರೆ ನಿನ್ನ ಮಡದಿ ಪುರಾಣಕಾಲದ ಸೀತೆಯಂತೆ ನಿನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನ ಮೂರ್ತಿಯಾಗುತ್ತಾಳೆ.

ಇಷ್ಟೆಲ್ಲ ಬರೆಯುವ ನನ್ನ ಮನೆಯಲ್ಲೂ ಅದೇ ಗತಿ ನೋಡು. ಲೀಲೆ ನನ್ನ ತಾಯಿ-ತಂದೆಗಳನ್ನು ದಿನ ದಿನಕ್ಕೆ ತನ್ನ ದಾರಿಗೆ ಆಕರ್ಷಿಸುತ್ತಲಿ ದ್ದಾಳೆ. ನನ್ನನ್ನಾರು ಕೇಳಬೇಕಪ್ಪ ಇನ್ನು ? ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಪೂಜೆ-ಪುನ ಸ್ಕಾರ ಅದೇನೋ ನಡೆಯುತ್ತದೆ ನೋಡು.

ಈಗ ನಾಲ್ಕು ದಿನಗಳ ಹಿಂದಿನ ಮಾತು. ಆಗ ಏನಾಯಿತು ಅಂತೀಯ ? ಅಫೀಸಿನ ಕೆಲಸ ಬಹಳವಿತ್ತು. ಬೆಳಗು ಜಾವನೆ ಎದ್ದು ಚಹ ಕುಡಿದು ಅದನ್ನೆಲ್ಲ ಮುಗಿಸಿ ಬಿಡಬೇಕೆಂದು ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಮಾಡಿ ಕುಳಿತೆ. ಎಂಟು ಗಂಟೆಯಾದರೂ ಮುಗಿಯಲಿಲ್ಲ. ಮೇಲಿಂದ ಮೇಲೆ ಚಹ ಬೀಳುತ್ತಿದ್ದರೆ ಕೆಲಸ ಮಾಡುವ ಸ್ಫೂರ್ತಿ ನನಗೆ ಬತ್ತುವದೆ ಇಲ್ಲ ಎಂದು ನಿನಗೆ ಗೊತ್ತಿದೆ. ಚಹಾಕ್ಕಾಗಿ ಅಡಿಗೆ ಮನೆಗೆ ಹೋಗಬೇಕಾಯಿತು.

ಹೋಟಲಿನಿಂದ ಚಹ ತರಿಸಿ ಕುಡಿಯಬಹುದಾಗಿತ್ತೇನೋ ನಿಜ. ಆದರೆ ಅಷ್ಟು ಸಮಯ ಕಾಯ್ದು ಅರ್ಧ ಆರಿದ ಚಹ ಕುಡಿಯಲು ನನ್ನ ಕಾದ ತಲೆ ಸಮ್ಮತಿಸಲಿಲ್ಲ. ಲೀಲೆಗೆ ಚಹ ಕುಡಿಯಲು ಹೇಗೆ ಬರಲಾರದೋ ಹಾಗೆಯೇ ಚಹ ಮಾಡಲೂ ಬರಲಾರದು. ಅಷ್ಟು ವಿಚಿತ್ರ ಅವಳ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಅದರೂ ತಾಯಿ ನನಗಾಗಿ ಅವಳಿಗೆ ಚಹ ಮಾಡುವ ವಿಧಾನಗಳನ್ನು ಕಲಿಸಿದ್ದಾಳೆ; ನನ್ನ ಪುಣ್ಯ !

ಹೋಗಲಿ ಮುಂದೇನಾಯಿತು ಅಂತೀಯ. ನಾನು ಸೀದಾ ಅಡಿಗೆ ಮನೆಗೆ ಹೋದೆ. ಬಾಗಿಲಲ್ಲಿ ನಿಂತುಕೊಂಡು ಹೇಳಿದೆ.

‘ ಲೀಲಾ. ’

‘ ’

‘ ಲೀಲಾ.... ಏ ಲೀಲಿ.... ’

ಒಳಗಿನಿಂದ ಉತ್ತರ ಬರಲಿಲ್ಲ. ಅಡಿಗೆ ಮಾಡುತ್ತಿರುವ ಅವಳ ಹೇಳಿಕೆಗಳು. ಅಕ್ಕಿ ಮೂಕ್ಕಾಳಿ ಗೌರಿ ಪೂಜೆ ಮಾಡತಾಳೆ ’

‘ ಹಾಳಾತ ಅಕ್ಕಿ ಗೌರಿ ಪೂಜಾ! ’

ನಾನು ಅಬ್ಬರಿಸುತ್ತ ಒಳಗೆ ನಡೆದೆ. ಬೇಳೆ ಬೆಂದಿದೆಯೋ ಇಲ್ಲವೋ ಎಂದು ಪಾಟಿನಲ್ಲಿ ತೆಗೆದ ಬೇಳೆಯ ಕಾಳುಗಳನ್ನು ಹಿಚುಕಿ ನೋಡುತ್ತಿರುವ ತಾಯಿ ಹೇಳಿದಳು.

‘ ಹಂಗನಬಾರೊ ರಾಳು, ಲೀಲಾ ನಿನ್ನ ಕೆಲಸ ಕಾಯಂ ಆಗ್ಲಿ ಅಂತ ಮೂಕ್ಕಾಳಿ ಮುಂಗಲ ಪೂಜಾ ಮಾಡತಾಳೆ. ’

ಈ ನನ್ನ ಜೀವಂತ ಗೌರಿಯೂ ಮೌನಗೌರಿಯಾದುದನ್ನು ತಿಳಿದು ತಡೆಯಲಾರದೆ ಹೇಳಿದೆ.

‘ ಅವ್ವ, ನನಗೆ ಚಹ ಬೇಕಾಗೇದ ಈಗ. ’

ಆ ದೇವತೆ ಎದುರು ಈ ಭಕ್ತ ನಂದನೆ ಏನು ಬೇಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದಾಳೋ! ಈ ದೇವರನ್ನುವ ಗಂಡ ಒಂದು ಸಿಂಗಲ್ ಚಹಾಕ್ಕಾಳಿ ಬಾಯಿ ತೆಗೆದರೂ ಭಕ್ತಳು ಕಣ್ಣೆರೆಯಲಿಲ್ಲ.

ಅಮ್ಮ ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟ ಚಹದ ಸ್ಫೂರ್ತಿಯಿಂದಲೇ ಕೆಲಸ ಮುಗಿಸಿದೆ ಉಟಕ್ಕೆ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುವ ಮೊದಲೆ. ನನ್ನ ಭಾಗ್ಯ ಆ ವೇಳೆಗೆ ತನ್ನ ತಪಸ್ಸನ್ನು ಮುಗಿಸಿ ಕಣ್ಣೆರೆದ ಭಕ್ತಳು ತನ್ನ ಕೈಯಿಂದಲೇ ಈ ದೇವರಿಗೆ ಬಡಿಸಿದಳು.

ನನಗಂತೂ ಸಾಕಾಗಿ ಹೋಗಿದೆ ಮಹಾರಾಯ. ಇಂತಹ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ನಿನ್ನ ಕಾಗದಗಳೇ ನನಗೆ ಚೈತನ್ಯ ನೀಡುತ್ತವೆ. ಕಾಗದಬರೆಯುತ್ತೀಯಲ್ಲವೇ ?

K 3936 ನಿನ್ನವ,
ರಾಮು

೩

ಒಲವಿನ ಗೆಳೆಯ,

೨—೬—೪೫

‘ನಿನ್ನ ಕಾಗದಗಳ ನನ್ನ ಜೀವಕ್ಕೆ ಜೈತನ್ಯ ನೀಡುವವು’ ಎಂದು ಬರೆದಿದ್ದಿಯಲ್ಲ ಈ ನಿನ್ನ ಒಳಗಿನ ಧ್ವನಿಯ ಜತೆಗೆ ನಾನೂ ಸ್ವರ ಗೂಡಿಸುತ್ತೇನೆ ಯಾವಾಗಲೂ ತೆರೆದ ಹೃದಯದಿಂದ ಕಾಗದ ಬರೆಯುತ್ತಿರುವ ನಿನಗೆ ನನ್ನ ಕೃತಜ್ಞತೆಗಳು. ಮುಂದಕ್ಕೂ ನಮ್ಮಾತ್ಮದ ಪ್ರತಿಬಿಂಬವಾದ ಈ ಕಾಗದಗಳು ಬೆಳೆದುಕೊಂಡು ಬಂದು ಮೊದಲಿನ ಸ್ನೇಹವನ್ನು ಚಿರಂತನವಾಗಿಡಲಿ ಎಂದು ಹಾರೈಸುತ್ತೇನೆ. ಆದರೆ ಒಂದು ವಿಚಿತ್ರ ನೋಡು. ನನ್ನ ನಿನ್ನ ಬದುಕಿನ ಗುರಿಗಳಲ್ಲಿ ಅದೆಷ್ಟು ಭಿನ್ನತೆ ಇದ್ದರೂ ನಾವು ಒಂದೇ ಆತ್ಮವನ್ನು ಹೊತ್ತು ಕೊಂಡು ನಿಂತಿದ್ದೇವೆ !!

ಸಾಂಪ್ರದಾಯದಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯ ಕುಣಿದಾಡುವದು ಗೊಡ್ಡುತನ ಎಂಬ ನಿನ್ನ ವಿಚಾರವನ್ನು ನಾನು ಒಪ್ಪುತ್ತೇನೆ. ಆದರೆ ರಾಘು, ತಂಗಿ ಲೀಲಮ್ಮನ ಹೃದಯದ ಭಾವನೆಯನ್ನು ನೀನು ಸರಿಯಾಗಿ ಗುರುತಿಸಿದಿಯಾ? ಮೂಢ ನಂಬಿಕೆಗಳನ್ನು ತಿದ್ದಲು ಸಾಧ್ಯ. ಆತ್ಮದಲ್ಲಿ ಕಲ್ಪಿಸುವಿದ್ದರೆ ಕೆಟ್ಟ ಅಲ್ಲವೇ? - ನೋಡು. ನಿನ್ನ ಪತ್ನಿಯ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಎಂತಹ ವಿಶ್ವಾಸ, ಇಚ್ಛೆ, ಆಸೆ ಇದೆಯೆಂಬದನ್ನು ಗುರುತಿಸಿದಿಯಾ? ನಿನನಗೆ ಕೆಡಕಾಗಬೇಕೆಂದು ಅವಳೇನು ಹಾರೈಸಲಿಲ್ಲ ತಾನೆ? ನಿನ್ನ ನವಕರಿ ಕಾಯಂ ಆಗಲಿ ಎಂಬ ಸದಿಚ್ಛೆಯಿಂದ ಅವಳ ಹೃದಯದ ವಿಶಾಲಭಾವನೆಯನ್ನು ಗುರುತಿಸಲು ಕಲಿ ರಾಘು. ಅಲ್ಲಿಯೆ ಹಳ್ಳಿಯ ಸ್ತ್ರೀ ಸಮಾಜದ, ಭಾರತದ ಗತ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಭವ್ಯ ಬೆಳಕನ್ನು ಕಾಣುತ್ತಿ. ಮೂಢ ನಂಬಿಕೆಗಳನ್ನು ತಿದ್ದುವದು ನಿನ್ನಂತಹ ಸುಶಿಕ್ಷಿತನಿಗೆ, ವಿದ್ಯಾವಂತನಿಗೆ, ಅಸಾಧ್ಯವಾದ ಕಾರ್ಯವೇನೂ ಅಲ್ಲ. ಅದು ನಿನ್ನ ಪ್ರಯತ್ನದಲ್ಲಡಗಿದೆ.

ಇದ್ದಲಿಗೆ ಮಸಿ ಬುದ್ಧಿ ಹೇಳಿದ ಹಾಗೆ, ನನ್ನ ಈ ಕಾಗದ. ನನ್ನ ಮನೆಯ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ನಿನ್ನದಕ್ಕೆ ತೀರ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿದೆ. ತಾಯಿ ಸಾವನ್ನು ಸಮೀಪಿಸಿದವಳು. ಅವಳ ಬದುಕಿನ ಆಸೆ-ಆಕಾಂಕ್ಷೆ ಎಲ್ಲ ಹಿಂಗಿ ಹೋಗಿದೆ. ಒಂದು ವಾತಾವರಣದೊಂದಿಗೆ ಹೊಂದಿಕೊಂಡು ಅರವತ್ತಾಲ್ಕು ವರುಷಗ

ಈನ್ನು ಕಳೆದ ಆ ಜೀವ ಒಂದೇ ಕ್ಷಣಕ್ಕಾಗಲಿ, ಒಂದೇ ವರುಷಕ್ಕಾಗಲಿ ಮತ್ತೊಂದು ನವೀನ ದಾರಿಯೊಂದಿಗೆ, ವಾತಾವರಣದೊಂದಿಗೆ ಹೊಂದಿಕೊಂಡು ಹೋಗಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಹೊಂದಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾದವರು ನಾವು ಯುವಕರು. ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಹೆಜ್ಜೆ, ಹೆಜ್ಜೆಗೆ ನಮಗೆ ಕುತೂಹಲವಿದೆ, ಆಸೆಯಿದೆ, ಆಕಾಂಕ್ಷೆಯಿದೆ. ಹೊಸದರದೊಂದಿಗೆ ನಾವು ಸ್ವಲ್ಪ ಶ್ರಮವಹಿಸಿದರೂ ಹೊಂದಿಕೊಳ್ಳುತ್ತೇವೆ. ಸ್ವಲ್ಪ ತೊಂದರೆಯಾಗುತ್ತದೆ ನಿಜ. ಆದರೆ ಮುಂದಿನ ಸಮರಸ ಬದುಕಿನಲ್ಲಿ ಅದು ಮರೆತುಹೋಗುತ್ತದೆ.

ಸೀತೆಗೆ ಇಂತಹ ಸ್ವಲ್ಪಾದರೂ ತಿಳುವಳಿಕೆ, ಕಲ್ಪನೆ ಇದ್ದಿದ್ದರೆ ನನಗಿಂತಹ ಸಂತೋಷವಾಗುತ್ತಿತ್ತು ಗೊತ್ತಿರಾಳು? ನನ್ನ ಬಾಳನ್ನೇ ನಾನು ಸ್ವರ್ಗವಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದೆ; ನಂದನನನನನ್ನಾಗಿ ಮಾರ್ಪಡಿಸುತ್ತಿದ್ದೆ.

ಆದರೆ ಗೆಳೆಯ, ಎಲ್ಲ ಕಲ್ಪನೆಯ ಕನಸು! ಸೀತೆಯ ವಿಚಾರವಾಗಿ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡ ಆಸೆ ಕೇವಲ ಕನಸು! ಹ ಗ ಲ ಗ ನ ಸು !!

ಓಲೆ ಬರೆ.

ನಿನ್ನವ

ರಾಮು

ಆತ್ಮೀಯ ಗೆಳೆಯ,

೨೧-೭-೪೫

ಹಾಳು ಕೆಲಸ ಸಾಕಾಯಿತು ನನಗೆ. ಇಂದು ಯಾವದೋ ಒಂದು ಹಬ್ಬಕ್ಕಾಗಿ ನಮ್ಮ ಕುಟೀರಿಗೆ ಬಿಡುವು. ಇದೇ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ನಿನಗೆ ಕಾಗದ ಬರೆಯಬೇಕೆಂದು ಕುಳಿತರೆ ಆಗಲಿ ಯಮನ ಹಾಗೆ ಬಂದು ನಿಂತಿದ್ದಾನೆ ಎದುರಿಗೆ ಸಿರಸ್ತೇದಾರರ ಸಿಪಾಯಿ.

‘ಯಾಕ ಬಂದಿ ನೀ?’

ಎಂದು ಆಶ್ಚರ್ಯದಿಂದ ಅಲ್ಲ ಮತ್ತೆ- ಮತ್ತೇನು ಬಂತಪ್ಪ ‘ಕುತ್ತು’ ಎಂದು ಹೆದರಿಯೆ ಕೇಳಿದೆ. ಆದರೆ ಅದನ್ನು ಅವನಿಗೆ ತೋರಗೊಡಲಿಲ್ಲ.

‘ರಾವಸಾಬ್ಬ ನಿಮ್ಮನ್ನ ಕರೆತಾರಿ’

ಈ ಮೇಲಾಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ ಹೆಂಡಿರು, ಮಕ್ಕಳು, ಹೆಣ್ಣು-ಗಿಣ್ಣು ಏನೂ ಇದ್ದ ಹಾಗಿಲ್ಲ. ಪ್ರತಿದಿನವೂ ಗಾಣದತ್ತಿನಂತೆ 'ಡೇಕು' ತ್ತಿರುವ ಈ ಬಡಪಾಯಿಗಳು ಹೆಚ್ಚಾದ ದಿನದಲ್ಲಾದರೂ ಸ್ವಲ್ಪ ವಿಶ್ರಾಂತಿ ಪಡೆಯಲು ಎಂದು ಬಿಡುವದಿಲ್ಲ ಅವರು. 'ಏನ್ನು ಅವರ ಸಿಪಾಯಿರೋ! ರಾವಸಾಹೇಬರ ಮರಿಗಳಲ್ಲವೇನು ಅವರು? ಆಫೀಸರರು ಕಾರಕೂನರಾದುದನ್ನೆ ಮರೆತರೆ ಈ ಸಿಪಾಯಿಗಳು ತಾವು ಸಿಪಾಯಿಗಳೆನ್ನುವದನ್ನೆ ಮರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಈ 'Calling bells' ಅಂದರೆ ಏನೆಂದು ತಿಳಿದಿದ್ದಿ ನೀನು? 'ಧರಣೀವಾಚಾ' ಕೂತಾದರೂ ಇವರು ನಮ್ಮನ್ನೊಯ್ದು ಸಾಹೇಬರ ಮುಂದೆ ನಿಲ್ಲಿಸುತ್ತಾರೆ. ಆ ಸಿಪಾಯಿಯ ಉಪದ್ರವವನ್ನು ತಾಳಲಾರದೆ ಈ ಕಾಗದವನ್ನು ಅರ್ಧಕ್ಕೇ ನಿಲ್ಲಿಸಿ ಸಿರಸ್ತೇದಾರರ ಮನೆಗೆ ಹೋದೆ. Weekly state ment ಕಳಿಸಲು ತಾರು ಬಂದಿತ್ತು. ಅದನ್ನಾಗಲೆ ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿ ನಮ್ಮ ಸಾಹೇಬರ ಸಹಿ ಮಾಡಿಸಿ ನಾನು ಕಳುಹಿಸಿದ್ದೆ ನಿನ್ನೆಯೆ. ಅದರೆ ಸಿರಸ್ತೇದಾರ ಸಾಹೇಬರಿಗೆ ಸಹಿ ಮಾಡಿದುದೆ ಮರೆತು ಹೋಗಬೇಕೆ? ಹಾಳು ಬಿಡುವಿನ ದಿನವೆ ಅವರಿಂದ ಜೈಯಿಸಿಕೊಂಡು ಮನೆಗೆ ಮರಳಿದೆ. ಕಾರಣ ಮೇಲಾಧಿಕಾರಿಗಳು 'ಕತ್ತಿ' ಎಂದು ಬೈದರೂ 'ಹೌದು ಸಾಹೇಬ್ರ' ಎಂದು ಅಭಿಮಾನ ಬಿಟ್ಟು ಹೇಳಿದ ವಿನಹ ಇಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವದಿಲ್ಲ. ಏನಾದರೂ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ಹೇಳಿದರೆ ಕೆಟ್ಟ ರಿಪೋರ್ಟ್ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ ನಮ್ಮ ಮೇಲೆ. ಸಾಹೇಬರಿಂದ ಮುಖಕ್ಕೆ ಮಂಗಳಾರತಿ ಎತ್ತಿಸಿಕೊಂಡು ಮನೆಗೆ ಮರಳಿ 'ಉಪ್ಪು' ಎಂದು ಕೂಡುವ ದಕ್ಕೂ ನನ್ನ ಶ್ರೀಮತಿಯವರು ಚಿತ್ತೈಸುವದಕ್ಕೂ ಸರಿಹೋಯಿತು.

‘ಅತ್ತೇವ್ರಿಗೆ ಸೀರಿ ತಡ್ಕಲ್ಲ. ಚರೇಲಿಕ್ಕಗ್ಯಾವ ಅವರ ಸೀರಿ.’

ಎಂದು ಅತ್ತೆಯವರಿಗಾಗಿ ವಹಿಸಿ ಹೇಳಿದಳು. ನಗು ಬರುತ್ತದ ಈಗ. ಅವಳೆಲ್ಲ ನಿಂತುಕೊಂಡು ಹೇಳಿದಳು ಗೊತ್ತೇನು ನಿನಗೆ? ನಾನು ನೀನು ಜತೆಯಾಗಿ ಅಭ್ಯಸಿಸುತ್ತಿದ್ದ, ಕುಳಿತು ಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದ ಕೋಣೆ ಇದೆಯಲ್ಲ-ಅದರ ಬಾಗಿಲಿಗೆ. ಒಳಗೆ ಬಂದು ನನ್ನೆದುರು ನಿಂತು ಹೇಳುವ ಧೈರ್ಯವೇ ಇಲ್ಲ. ಇವರ ಈ ರೀತಿಯನ್ನು ಕಂಡು ನನಗೆ ಹಳ್ಳಿಯ ಹುಡುಗಿಯರು ಗಂಡನೆಂದರೆ ಸ್ವಿಂಗುವ ಪ್ರಾಣಿಗಳೆಂದು ತಿಳಿದಿದ್ದಾರೆನೋ ಎಂದು ಭಾಸವಾಗುತ್ತದೆ.

‘ಲೀಲಾ ಸಂಜೀಮುಂದೆ ತರತೀನೇಳು.’

ಎಂದು ಸಿರಸ್ತೇದಾರ ಸಾಹೇಬರ ಅಪ್ಪಣೆಯಂತೆ ತಿರುಗಿ ಆ State mentನ್ನು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಲು ಕುಳಿತೆ ಅವಸರದಿಂದ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ತಲೆ ಸರಿಯಾಗಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡಲು ಪೆಟ್ಟೋಲ್ ಬೇಕಲ್ಲ. ಲೀಲೆಯನ್ನು ಮತ್ತೆ ಕರೆದೆ.

ಅವಳು ಬಾಗಿಲಿಗೆ ಬರುವದೆ ಒಂದು ಸಾಹಸ ಮಾಡಿದಂತೆ ಎಂದು ತಿಳಿದು ಕೊಂಡ ಹಾಗೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಅಂತೂ ಬಂದು ನಿಂತಳು. ಮೈತುಂಬ ಸೆರಗು ಹೊದಿದುಕೊಂಡು ನನ್ನ ಹೆಳ್ಳಿಯ ರಾಣಿ! ನಾನವಳ ದಿವ್ಯರೂಪವನ್ನು ಭವ್ಯ ಉಡುಪನ್ನು ನೋಡುತ್ತಿರುವಂತೆಯೇ ಮನದಲ್ಲಿ-‘ಹೇ ಬ್ರಹ್ಮ-ಕೋಟ್ಯಾ ನುಕೋಟಿ ಇಂತಹ ಹೆಳ್ಳಿಯ ಹೆಂಗಸರನ್ನು ಈ ಭೂಮಿಗೆ ಕಳುಹಿಸುತ್ತಿರುವೆ ನಿನ್ನ ತಲೆಗೆ ಬೆಲೆಯೇ ಇಲ್ಲ!’ ಎಂದುಕೊಂಡೆ—ನಿಮ್ಮ ಬ್ರಹ್ಮನನ್ನು ನೆನೆದು, ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿಯೇ ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಹೇಳಿದಳು ನನ್ನ ರಾಣಿ.

‘ನನ್ನ ಹೆಸರ ಹಿಡದ ಕರೀಬ್ಯಾಡ್ರಿ ಅಂತ ಎಷ್ಟಸರೆ ಆರ ಹೇಳಾದದ್ದು? ಮಂದಿ-ಮಕ್ಕು ಇರತಾರ. ಅತ್ತಿವು, ಮಾವನವು ಇರತಾರ. ಹೆಂಗ ತಿಳಾದುಲ್ಲೊ ಏನ ಮಣ್ಣೊ ನಿಮಗ!.....’

ಅಷ್ಟು ಹೇಳಿ ಹೊರಟು ಹೋದಳು ನನ್ನ ಬಂಗಾರಿ !

ನೋಡಿದೆಯಾ ನನ್ನ ಬಾಳನ್ನು ? ಹೆಂಡತಿಯ ಹೆಸರು ಹಿಡಿದು ಕರೆಯುವದು ಅಂತಹ ತಪ್ಪೆ ? ಸಾಂಪ್ರದಾಯ ಇಂತಹ ವಿಚಾರದಲ್ಲೂ ತನ್ನ ಕೈಯಾಡಿಸಿ ಗಂಡನ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ನುಂಗಿ ನೀರು ಕುಡಿಯಬೇಕೆ ? ಪುಣ್ಯಕ್ಕೆ ಹೆಳ್ಳಿಯ ಸಮಾಜ ನನ್ನಂತಹ ಗಂಡಂದಿರನ್ನು ಹಿಡಿದು ಘಾತಿ ಶಿಕ್ಷೆ ವಿಧಿಸುವದಿಲ್ಲವಲ್ಲ ಅದೇ ಹೆಚ್ಚಿನದು.

ಏನೋ- ಏನೊ ನನಗೆ ಮಾತ್ರ ಈ ಎಲ್ಲ ರೀತಿ ನೀತಿ ಒಳ್ಳೇ ವಿಚಿತ್ರ ವಾಗಿ ತೋರುತ್ತದೆ. ನಿನಗೆ ಇಂತಹದೆಲ್ಲ ಹೇಗೆ ಹಿಡಿಯುತ್ತದೊ ನನಗೆ ತಿಳಿಯದಾಗಿದೆ.

ನಿನ್ನವ,

ರಾಘು

೪

ಗೆಳೆಯ ರಾಘು,

೩೦-೯-೪೫

ಒಕ್ಕಲತನ ಈ ಸಾರೆ ಚನ್ನಾಗಿ ನಡೆಯಿತು. ದೇವರ ದಯೆಯಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನವೂ ಚನ್ನಾಗಿಯೆ ಬಂದಿದೆ. ತೊಂದರೆ ಏನೋ ತುಂಬ. ಬಹಳ ತ್ರಾಸಿನ ಕೆಲಸ. ಕಷ್ಟದ ಕೆಲಸ. ಅಷ್ಟೊಂದು ದುಡಿಯಲಾರದ ವಿನಹ ಏನೂ ಕೈಗೆ ಹತ್ತುವದಿಲ್ಲ. ಅಂತೂ ಮೊದಲು ವರುಷ ಸ್ವಲ್ಪಾದರೂ ಗೆಲುವಿನ ಮುಖ ಕಂಡೆ.

ಪ್ರಕೃತಿಯೊಡನೆ ಹೋರಾಡಿ ಗೆದ್ದಂತೆ ಮನೆಯೂ ಗೆಲುವಿನ ಬೀಡಾಗಿದ್ದರೆ ನನ್ನ ಕೈ ಹಿಡಿಯುವವರಾರು? ನಾನು ಎಷ್ಟು ಸಂತೋಷ ಹಚ್ಚಿಕೊಂಡು ನನ್ನ ಬದುಕನ್ನು ನೋಡುತ್ತಿದ್ದೆ !

ಮೊನ್ನೆ ರೈತರು “ ಸೀಕ ” ನ್ನು ಮನೆಗೆ ತಂದು ಹಚ್ಚಿದರು. ಅವರಿಗೆ ಹಿಂದಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮರ್ಯಾದೆ ಏನೋ ಸಲ್ಲುತ್ತಿತ್ತಂತೆ. ಆದರೆ ಈಗ ಅವರೂ ಬರಿಯ ಚಹಕ್ಕಿಳಿದು ಬಿಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಒಂದು ಸಿಂಗಲ್ ಚಹ ಕೊಟ್ಟು ಬಿಟ್ಟರೆ ಈಗವರಿಗೆ ಘನವಾದ ಮರ್ಯಾದೆ ಸಲ್ಲಿಸಿದ ಹಾಗೆ! ನಾನು ಚಹ ಮಾಡಲು ಹೇಳಬೇಕೆಂದು ಅಡಿಗೆ ಮನೆಗೆ ಹೋದೆ. ಅಲ್ಲಿ ತಾಯಿಯಿರಲಿಲ್ಲ. ಬಟ್ಟೆ ಒಗೆಯಲು ಕೆರೆಗೆ ಹೋಗಿದ್ದಳು. ಸೀತೆ ಸುಮ್ಮನೆ ಕುಳಿತಿದ್ದಳು ಒಬ್ಬಳೆ. ಅವಳಿಗೆ ಕೆಲಸ ಹೇಳಬಾರದೆಂದು ನಾನೆಷ್ಟೋ ಮನಸ್ಸು ಗಟ್ಟಿಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದರೂ ನನ್ನ ಬಾಯಿ ತಪ್ಪಿ ಬಂದು ಹೋಯಿತು ಆ ಮಾತು. ಮನೆ ಎಂದ ಮೇಲೆ ಏನಾದರೂ ಹೇಳಲೇಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ.

‘ರೈತರ ಬಂದಾರ ಅನ್ನ ಮನ್ಯಾಗಿಲ್ಲ. ನೀ ಅಷ್ಟು ಚಹಾ ಮಾಡ ಸೀತಾ.’ ‘ಇಷ್ಟ ಮಂದಿಗೆಲ್ಲ ಚಹ-ಕಾಫಿ ಮಾಡಲಿಕ್ಕಂತೂ ನನ್ನ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಕರ ಕೊಂಡಬಂದೇನು?’

ಪ್ರೇಮ ಎವಾಹದ ಹಣೆಯ ಬರಹ ಇದು. ನಗರದ ಹೆಣ್ಣನ್ನು ಕೈಹಿಡಿದದ್ದರ ಪ್ರಸಾದ ಇದು! ಅವಳಿಗೆ ತಿರುಗಿ ನಾನು ಏನನ್ನೂ ಹೇಳಲಿಲ್ಲ. ರೈತರಿಗೆ ಹಣಕೊಟ್ಟು ಹಳ್ಳಿಯ ಹೋಟೆಲೊಂದರಲ್ಲಿ ಚಹ ಕುಡಿದು ಬರಲು ತುಂಬಿ ಬಂದ ನಿರಾಘೆಯಲ್ಲಿ ಕಳುಹಿಸಬೇಕಾಯಿತು. ಹೀಗೆ ಎಂದೂ ನಮ ಮನೆಯಲ್ಲಾಗಲಿಲ್ಲ ಗೆಳೆಯ.

ಸುಖವಾಗಿದ್ದೀಯಾ?

ನಾನು ಈ ಹಳ್ಳಿಯಲ್ಲೂ ನನ್ನ ಸೀತೆಯ ಹೆಸರು ಹಿಡಿದು ಕರೆಯುವ ಸಾಹಸ ಮಾಡಿದ್ದೇನೆ. ತಾಯಿ ಏನೋ- 'ಈಗಿನ ಕಾಲದ ಹುಡುಗರು' ಎಂದು ಸುಮ್ಮನಿದ್ದಾಳೆ. ಆದರೆ ಹಳ್ಳಿಯ ಜನರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಅದೇ ಒಂದು ಮೋಜಾಗಿದೆ. ಹಳ್ಳಿಯ ಜನರನ್ನು ಕಂಡರೆ, ಅವರ ರೀತಿ-ನೀತಿಗಳನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ನೀನು ನಗುವ ಹಾಗೆಯೇ ಅವರೂ ನಮ್ಮ ಈ ಹೊಸ ಪದ್ಧತಿಗಳನ್ನು ಕಂಡು ನಗುತ್ತಾರೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ನನಗೆ ಹೆದರಿಕೆಯಿಲ್ಲ. ನಾನು ಯಾರಿಗೂ ಇಂತಹ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಹೆದರುವುದಿಲ್ಲ. ಒಂದು ವ್ಯಥೆ ಮಾತ್ರ ನೋಡು, ನಾನು ಇಂದಿಗೂ ಭಗವಂತನಲ್ಲಿ ಮೊರೆಯಿಡುತ್ತೇನೆ— 'ನನ್ನವಳಿಗೆ ಸರಿಯಾದ ತಿಳುವಳಿಕೆ ನೀಡಿ ನಮ್ಮನ್ನೊಂದು ಪಥಕ್ಕೆ ಹಚ್ಚು' ಎಂದು ಆ ಕಾಲ ಬರುವದೆ ದೊ ನನಗೆ ಮಾತ್ರ ತಿಳಿಯದಾಗಿದೆ.

ನಿನ್ನವ,

ರಾಮು

ಆತ್ಮೀಯ ಗೆಳೆಯ,

೨೪-೧೦-೪೫

ಓ, ಈಗ ನನಗೆ ನಾಲ್ಕು ದಿನಗಳ ಹಿಂದೆ ನವಕರಿ ಕಾಯಂ ಆದ ಆರ್ಡರು ಬಂತು. "ಗೋಪಾಳ" ಎಲ್ಲದೆ ಈ ಕೆಲಸವಾಗದಿದ್ದರೂ ಇಂದಿನ ದಿನ ಮಾನದಲ್ಲಿ- ಜಾತಿಯ ಮೇಲೆ ನವಕರಿ ಕೊಡುವ ಈ ಹುಚ್ಚು ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನನ್ನಂತಹವರಿಗೆ ನವಕರಿ ಕಾಯಂ ಆದದ್ದು ಹೆಚ್ಚಿನ ಮಾತಲ್ಲವೇ? ಈ ಸಂತೋಷಕ್ಕಾಗಿ ನಿನಗೆ ಪೋಸ್ಟಿನ ಮೂಲಕ BIRTH MEATS ಕಳುಹಿದ್ದೇನೆ.

ನಿನ್ನೆ ಆ ಸಂತೋಷಕ್ಕಾಗಿಯೇ ನನ್ನ ಗೆಳೆಯರಿಗೆ, ಮೇಲಾಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ, ಜತಿಗಾರರಿಗೆ ದೊಡ್ಡ ಫೀಸ್ಟನ್ನೇರ್ಪಡಿಸಿದ್ದೆ. ಅಡಿಗೆಯವನೆ, ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿದ್ದೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿಯೆಂದೆ ಬಾಡಿಗೆಗೆ ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದ ನಮ್ಮ ಪಕ್ಕದ ಮನೆಯನ್ನು ತೆರವಿಟ್ಟಿದ್ದೆ. ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಇಂತಹ ಯಾವದನ್ನೂ ಏರ್ಪಡಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಆ ದೃಶ್ಯಗಳನ್ನು ನೋಡುವದೂ ಅಸಾಧ್ಯ ಯಾಕಂ

ತಿಯಾ ? ಇದು ರೇವಿನ್ಯು ಖಾತೆ, ಕುಡಿಯುವದು, ತಿನ್ನುವದು, ಆಡುವದು ಈ ಮೂರರಲ್ಲಿ ಯಾವನು ಬಲ್ಲಿದನೋ ಅವನೇ ಈ ಖಾತೆಯಲ್ಲಿ ಬಾಳುತ್ತಾನೆ. ಎಂತಹ ಸಂಭಾವಿತ ಮನಷ್ಯನೂ ಈ ಖಾತೆಗೆ ಸೇರಿದ ಮೂರು ನಾಲ್ಕು ತಿಂಗಳುಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಮೂರು ಗುಣಗಳನ್ನ ರಗಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಇಲ್ಲವೆ ಬೇರೆತ್ತ ನವಕರಿಗೆ ಕೈಮುಗಿದು ಓಡಿ ಹೋಗುತ್ತಾನೆ.

ನನಗಂತೂ ಈ ಮೂರೂ ಸರ್ಫಿಫಿಕೆಟ್ಟುಗಳು ದೊರೆತುಬಿಟ್ಟವೆ. ಇನ್ನೇನೂ ಹೆದರಿಕೆಯಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಒಂದು ವಿಚಾರ ಮಾತ್ರ ನನ್ನನ್ನು ತುಂಬ ಕಾಡುತ್ತಿತ್ತು. ಅಕಸ್ಮಾತ್ತಾಗಿ ಬಂದ ಅತಿಥಿಗಳ ಕಣಿಗೆ ನನ್ನ ಲೀಲೆ ಬಿದ್ದರೆ ಅವರೆಲ್ಲ ನನ್ನ ಸ್ವಪಹಾಸ್ಯ ಮಾಡದೆ ಬಿಡಲಾರೆರು ಎಂದು. ಅದ ಕ್ವಾಗಿಯೆ ಲೀಲೆಗೆ ಧೈನಾಸ ಬಟ್ಟುಕೊಂಡು ಆ ಬನಾರಸಿ ಪತ್ತಲ ಉಟ್ಟು ಕೊಳ್ಳಲು ಹೇಳಿದೆ. ಅವಳು ತಿರುಗಿ ಏನು ಹೇಳಿದಳು ಗೊತ್ತೆ ?

‘ ಅಯ್ಯೋ, ಇವತ್ತೇನ ಹಬ್ಬಣ — ಹುಣ್ಣಿವ್ಯಣ ಸುಮ ಸುಮ್ಮ ಗೊಂಬಿ ಹಾಂಗ ಉಟಗೊಂಡ ಕೂಡೋದೇನಣ ? ಹಬ್ಬದಾಗುಟ್ಟ ಚಂದಣ, ಚಾರ, ಅದೆಲ್ಲ ಬಿಟ್ಟು ಈಗೇನ ಉಡಾದದು ಅಸಹ್ಯಣ ? ’

ಇದವಳ ಪಲ್ಲವಿ. ಇದನ್ನೇ ಕೇಳಿ, ಕೇಳಿ ನನಗೂ ಎಲ್ಲಿ ರೂಢಿಯಾಗು ವದೋ ಎಂದು ಹೆದರಿಕೆ ನನಗೆ. ನಾನೊಂದು ಸಲ ಗಂಡನ ಅಧಿಕಾರ ಶಕ್ತಿಯನ್ನೆಲ್ಲ ಒಂದುಗೂಡಿಸಿ ಹೇಳಿದೆ.

‘ ಅಲ್ಲ ಲೀಲಿ, ನನ್ನ ನವಕರಿ ಇಂತಾ ಕಾಲದಾಗ ಕಾಯಂ ಆತಲ್ಲಣ ಇದಣ ಹಬ್ಬಲ್ಲೇನು ? ’

‘ ಹಬ್ಬ ಹೌದು. ಆದ್ರ ದೇವರ ಹಬ್ಬಲ್ಲಲ್ಲಣ ! ’

‘ ನಾನಣ ನಿನ್ನ ದೇವಲ್ಲಣ ? ’

‘ ಹೋಗ್ರಿಣ....ನಿಮ್ಮದೋಳೇ ಹೆಚ್ಚಿಂದು.

ಢಾ—ಈ ಹಳ್ಳಿಯ ಹುಡುಗಿಯರಿಗೆ ನಾಚಿಕೆಯೆಂದರೆ ಮೂಗಿನ ಮೇಲೆಯೇ. ಮತ್ತೊಂದು ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಅವಳು ಓಡಿಹೋಗಿದ್ದಳು. ತಿರುಗಿ ಬರಲಿಲ್ಲ. ಮನೆಯಲ್ಲೆಲ್ಲ ಹುಡುಕಾಡಿದರೂ ಅವಳು ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬೀಳಲಿಲ್ಲ. ಏನು ಮಾಡುವದು. ಮಹಾರಾಯ. ಬಂದ ಸಿಟ್ಟನ್ನೆಲ್ಲ ಒಳಗೆಯೆ ನುಂಗಿಕೊಂಡೆ.

ಫೀಜ್ವಿಗೆ ನಮ್ಮ ಸಾಹೇಬರು, ಜತೆಯ ಕಾರಕೂನರು ಎಲ್ಲರೂ ಬಂದಿದ್ದರು. ನನ್ನ ಸಂಗಡ ಗುಮಾಸ್ತಳಾಗಿರುವ Miss ಪ್ರೇಮ ಪಾಟೀಲ ನನ್ನ ವಳನ್ನು ಕಂಡು ಬರಲು ಹೋಗಿದ್ದಳು. ಮೈಗಾಲಯದಲ್ಲಿಯ ಕರಡಿಯಂತಹ ನನ್ನ ಲೀಲೆಯನ್ನು ಕಂಡು ಅವಳೇನು ತಿಳಿದುಕೊಂಡಳೋ ! ಲೀಲೆಯ ವೇಷ, ಭೂಷಣ-ಅವಳು ಮಾತನಾಡುವ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಕಂಡು ಒಳಗೊಳಗೆಯೆ ಸಕ್ಕಿರಬೇಕು. ದಾಕ್ಷಿಣ್ಯಕ್ಕೆ ನನ್ನೆದುರು ಬಹಿರಂಗ ಪಡಿಸಲಿಲ್ಲ ಅಷ್ಟೆ !

ಕುಡಿಯುವದು, ತಿನ್ನುವದು, ಆಡುವದು ಜತೆಗೆ ಸಾನಿಯೊಬ್ಬಳ ಸಂಗೀತದೊಂದಿಗೆ ನಿನ್ನೆಯ ಫೀಜ್ವು ಮುಗಿಯಿತು.

ನನ್ನ ಹುಡುಗಿಯನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ನಗರದವಳನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಬೇಕೆನ್ನುವ ಪ್ರಯತ್ನಗಳೆಲ್ಲ ಮುಗಿದು ನಿರಾಸೆಯ ಜೋಕಾಲೆಯಲ್ಲಿ ತೂಗಾಡುತ್ತಿದೆ ನನ್ನ ಮನ.

ನಿನ್ನ ಪ್ರೇಮ ವಿವಾಹದ ಹಣೆಯ ಬರಹ ಅದಾದರೆ ನನ್ನ ಹಿರಿಯರ ಮದುವೆಯ ಒತ್ತಾಯದ ಹಣೆಯ ಬರಹ ಇದು. ಅಂತೂ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ನಮಗೇನೂ ನೆಮ್ಮದಿಯಿದ್ದಂತಿಲ್ಲ.

ನಿನ್ನ
ರಾಘು,

೫

ಗೆಳೆಯ ರಾಘು,

೧೩-೧೧-೪೫

ನೀನು ಕಳುಹಿಸಿದ Sweet meats ಹಾಗೂ ನಿನ್ನ ಕಾಗದ ಬಂದು ತಲುಪಿದವು. ನಿನ್ನ ನವಕರಿ ಕಾಯಂ ಆದದ್ದನ್ನು ಓದಿ ಸಂತೋಷವಾಯಿತು. ನಿನ್ನ ಭಾಗ್ಯ ಹೆಚ್ಚಿದಷ್ಟೂ ಈ ನಿನ್ನ ಹಳ್ಳಿಯ ಗೆಳೆಯನಿಗೆ ಅನಂದವೆ ? ನಿನ್ನ ಬದುಕು ಹಿರಿದಾಗಿ ಬೆಳಗಲಿ ಎಂದು ಹೃದಯ ತುಂಬಿ ಹಾರೈಸುತ್ತೇನೆ. ಭಗವಂತನನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತೇನೆ.

ತಂಗಿ ಲೀಲಮ್ಮನನ್ನು ನೀನು ಒಂದೇ ಕ್ಷಣಕ್ಕೆ ತಿಡಲೆತ್ತಿಸಿ ನಿರಾಸೆಗೊಂಡ ಹಾಗೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ಅವಳಂತೆಯೆ ನಡೆದು ಅವಳನ್ನು ದಾರಿಗೆ

ತರಲೆತ್ತಿಸಿದರೆ ನಿನ್ನ ದಾಂಪತ್ಯ ಸರಿಯಾದ ಮಾರ್ಗ ಹಿಡಿಯಬಹುದೆನ್ನಿಸುತ್ತದೆ. ನೀನು ತಿಳಿದುಕೊಂಡ ಹಾಗೆ ಹಳ್ಳಿಯ ಹೆಣ್ಣು ಕೇವಲ ಮೃಗಾಲಯದಲ್ಲಿಯ ಕರಡಿಯೂ ಅಲ್ಲ; ಹುಲಿಯೂ ಅಲ್ಲ. ಸಹನೆ, ತ್ಯಾಗಗಳು ಅವರ ರಕ್ತಗತವಾಗಿ ಬಂದ ಹಿರಿಯ ಗುಣಗಳು. ಅಂತಹ ದಿವ್ಯಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ನೀನು ಬತ್ತಿದಂತೆ ಬೆಳೆ ಬರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಕಳೆ, ಕಸ, ನಟ್ಟುಗಳನ್ನು ತೆಗೆಯದೆ ಒಮ್ಮೆಲೆ ಬತ್ತಿಗೆಗೆ ನಿಂತರೆ ಎಂತಹ ಭೂಮಿಯೂ ಸರಿಯಾಗಿ ಬೆಳೆಯಲಾರದು. ಹಾಗೆಯೇ ತಂಗಿ ಲೀಲಳ ಬದುಕೂ ಬೆಳಗಲಾರದು. ತಾಳ್ಮೆಯಿಂದ ನೀನು ಮೊದಲು ಹೊಲ ಹಸನ ಮಾಡುವ ಕಾಡ್ಯಕ್ಕೆ ತೊಡಗು. ನಾನೇನೋ ಹಾಗೆ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡುತ್ತಲಿದ್ದೇನೆ. ಆದರೆ ಭೂಮಿಯ ಸರಿಯಾಗಿರದ 'ಗುಡ್ಡದ ಕೆಳಗಿ'ನ ಹೊಲವನ್ನು ಬಿತ್ತುವ ಹಾಗೆ ಬತ್ತಿಗೆಗೆ ನಿಂತಿದ್ದೇನೇನೋ ಎನ್ನಿಸುತ್ತದೆ.

ಈಗ ನಾಲ್ಕು ದಿನಗಳ ಹಿಂದೆ ನಿನ್ನಂತಹದೆ ಸಮಾರಂಭ ಇಲ್ಲಿಯೂ ನಡೆಯಿತು. ನಮ್ಮ ಹಿರಿಯ ರೈತ ಭರಮ ತನ್ನ ಕಡೆಯ ಮಗಳ ಮದುವೆ ಮಾಡಿದ. ನಾವು ಆ ಸಮಾರಂಭಕ್ಕೆ ಹೋಗಬೇಕಾದದ್ದು ನ್ಯಾಯವಲ್ಲವೆ ? ಅವನಿಗೆ ನಮ್ಮ ಮೇಲೆ ಹೇಳತೀರದಷ್ಟು ವಿಶ್ವಾಸ. ನಮ್ಮ ಎರಡು ಹೊಲಗಳನ್ನು ತಲೆತಲಾಂತರದಿಂದ ಅವನ ಮನೆಯವರು ಮಾಡುತ್ತ ಬಂದಿದ್ದಾರೆ. ನಮ್ಮ ಅವರಲ್ಲಿ ಅಂತಹ ಸ್ನೇಹ, ವಿಶ್ವಾಸ. ಹೊರಗಿನಿಂದ ನೋಡುವವರಿಗಂತೂ ನಾವು ಒಂದು ಮನೆಯವರೇನೋ ಎಂದು ಸಂಶಯ ಬರುತ್ತದೆ. ರಾತ್ರಿ ಭರಮ, ಅವನ ಹಿರಿಯ ಮಗ ರಂಗ, ಅವನ ಪತ್ನಿ ಭರಮವ್ವ ಎಲ್ಲರೂ ಮನೆಗೆ ಬಂದು ನಮ್ಮನ್ನೆಲ್ಲ ಮುಂದೆ ಕುಳಿರಿಸಿಕೊಂಡು ಹೇಳಿದರು.

‘ಕಡೀ ಮಗಳ ಲಗ್ನ ಹೆಡದಪ್ಪಣ ನೀವು ಅಕ್ಕಿಕಾಳೆ ಬರಾಕುಬೇಕು. ಅವ್ವಾವು, ಬಂದಣ ಬರತಾರು. ಅವರ ಹರಿಕೇಲಿದ್ದ ಈಟಿಲ್ಲ ಮಕ್ಕ ಮದಿವ್ಯಾತೆಪ್ಪಣ. ನೀವೂ ಈಸರೇಕ ಅದೀರಿ. ಹಿಂದ್ರು ನೀವ ಕಲಿವ್ಯಾಕ ಹ್ವಾದಾಗ ಎಲ್ಲಾರ ಮದಿವ್ಯಾತ ನನ್ ತಂದೆ. ಈ ಮದಿವಿಗ್ಯಾರ ಬಂದ ಅಳಿಯ, ಮಗಳಿಗೆ ಅಕ್ಕಿಕಾಳಣ ಹಾಕಿ ಹೋಗ್ರೆಪ್ಪಣ- ಸಣ್ಣ ಅವ್ವಾವ್ ಕೂಡ್ಲೆ ಬಂದು.’

ಎಂದು ಹೇಳಿಕೊಂಡು ಹೋದ ಭರಮ. ಆ ಮದುವೆಗೆ ಸೀತೆಯ ಸಂಗಡ ಹೋಗಬೇಕಾದದ್ದು ನ್ಯಾಯವಲ್ಲವೆ ? ಮರುದಿನ ಮುಂಜಾವು ಅಕ್ಕಿಕಾಳು. ತಾಯಿ ಹೊರಟು ನಿಂತಳು.

‘ ಬಾ, ಸೀತಾ ಹೋಗುಣ. ’

ಎಂದು ಕರೆದರೆ ಅವಳು ತುಟಿ ಬಿಚ್ಚಿ ಒಂದು ಮಾತನ್ನೂ ಆಡಬಾರದೆ? ನಾನೂ ಹೇಳಿದೆ.

‘ ಹಳ್ಳಿಯ ಮುಗ್ಧ ಮಂದಿ ವ್ಯಾಲಿ ವಿಶ್ವಾಸ ಇಡೂದಂದ್ರ- ದೇವರ ವ್ಯಾಲಿ ಇಟ್ಟ ವಿಶ್ವಾಸಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿರತಕ್ಕದ. ಇಲ್ಲಂದ್ರ ಅವರು ಮುಂದಿದ್ದು ಮಾತಾಡಸೂದುಲ್ಲ. ’

‘ ಅಂತ ದಂದ್ರ ಮಂದಿ ಮನಿ ಅಕ್ಕಿಕಾಳಿಗೆ ನಾ ಬರೂದಿಲ್ಲ. ಏನಾದ್ರೂ ಬರೂದಿಲ್ಲ. ’

ಎಂದು ಹಟದಿಂದ ಹೇಳಿದಳು ಸೀತೆ. ಸಾಗಲಿ ಈ ಸಂಪು ಎಂದು ಕೊಂಡು ತಾಯಿಯ ಸಂಗಡ ಮದುವೆಗೆ ಹೋದೆ. ಅವಳು ಬರಲಿಲ್ಲವೆಂದು ಭರಮ, ಅವನ ಮನೆಯವರು ಬಹಳ ಹಳಹಳಿಸಿದರು. ಒಂದು ಸಾರೆ ಭರಮನ ಹಿರಿಯ ಸೊಸಿ ರಂಗಿ ಹೋಗಿ ಕರೆದು ಬಂದಳಂತೆ: ಬರುವ ಮಸ್ಸಿ ದ್ದರೆ-ಎಲ್ಲರನ್ನು ಒಂದೇ ಸ್ನೇಹ, ವಿಶ್ವಾಸದಿಂದ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದರೆ ಆ ಮಾತಲ್ಲವೆ ?-ಇದು ನಗರದ ಜೀವನದ ದುಷ್ಟರಿಣಾಮ ಎನ್ನಿಸುತ್ತದೆ ನನಗೆ, ಅಲ್ಲಿ ಒಂಟಿಯಾಗಿ ಕಳೆದ ಬದುಕು ಇಲ್ಲಿ ಸಮಾಜದೊಂದಿಗೆ, ಜನತೆಯೊಂದಿಗೆ ಹೊಂದಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ.

ಬಿಡಿ ಕುಟುಂಬಕ್ಕಿಂತ ‘ವಸುದೈವ’ ಕುಟುಂಬಕ್ಕೆ ಇಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಬೆಲೆಯಿದೆ. ಹಾಗಿಲ್ಲದೆ ಹೋದರೆ ಯಾರೂ ಇಲ್ಲಿ ನಮ್ಮನ್ನು ಮಾತನಾಡಿಸುವುದಿಲ್ಲ.

ನಿನಗೆ ಬಿಡುವಾದರೆ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬರಬಾರದೆ ?

ನಿನ್ನವ,

ರಾಮು

ಗೆಳೆಯ

೧—೧೨—೪೫

ಈಗ ಮೂರು ದಿನಗಳ ಹಿಂದೆ ಚಲಚಿತ್ರ ನೋಡಲು ಹೋಗಿದ್ದೆ. ಹಳ್ಳಿಯ ಹುಡುಗಿಯ ವೆದ್ವತನವನ್ನು ಎತ್ತಿ ತೋರಿಸುವ ಆ ಚಿತ್ರ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸನ್ನು ತುಂಬ ಸೆರೆಹಿಡಿಯಿತು. ಹಳ್ಳಿಯ ಹುಡುಗಿಯ ಸಂಗಡ ಮೊದಲೆ ಹಿರಿಯರ ಒತ್ತಾಯಕ್ಕೆ ಲಗ್ನವಾಗುತ್ತದೆ. ಅವನು ಹೆಚ್ಚಿನ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸಕ್ಕೆ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿಗೆ ಹೋಗಿ ತಿರುಗಿ ಬಂದ ಮೇಲೆ ಅವಳಿಗೂ, ಅವಳಿಗೂ ಸರಿ ಹೊಂದುವದಿಲ್ಲ. ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಅತಿಶಯ ಬೇಸರ ಬಂದು ಕೊನೆಗೆ ನಾಯಕ ಅವಳನ್ನು ತವರು ಮನೆಗೋಡಿಸಿ ತನ್ನನ್ನು ಪ್ರೀತಿಸುವ ನಗರದ ಹುಡುಗಿಯ ಸಂಗಡ ಮದುವೆಯಾಗುತ್ತಾನೆ. ಸಂಸಾರದ ಮುಖ ಸಂತೋಷದಲ್ಲಿ ಮುಕ್ತಾಯವಾಗುವ ಆ ಚಿತ್ರದ ಕೊನೆಗೆ ನಾಯಕ ಅನುರ ಸಂವೇಶ ನೀಡುತ್ತಾನೆ. ತನ್ನ ಸುಭವವನ್ನೆ ಬಿಚ್ಚುವವನನ್ನೆಂದ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. — 'ನಾಗರಿಕರಾದವರೂ ಎಂದೂ ಇಂತಹ ಹಳ್ಳಿಯ ಹುಡುಗಿಯ ಕೈ ಹಿಡಿಯ ಬೇಡಿ; ಕೈಹಿಡಿದರೆ ನನ್ನಂತೆ ನೀವೂ ಕಷ್ಟವನ್ನನುಭವಿಸ ಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ನಗರದ ಹೆಣ್ಣನ್ನು ಕೈಹಿಡಿದ ನನ್ನ ಸಂಸಾರ ಎಷ್ಟು ಮಂದರವಾಗಿದೆ!' ಎಂದು ಹೇಳುವ ನಾಯಕನ ಪೂರ್ಣಾ ಸುಭವ ಎಷ್ಟು ಸತ್ಯವಾಗಿದೆ!

ಲೀಲೆ ನನ್ನ ಸಂಗಡ ಚಿತ್ರ ನೋಡುವದಕ್ಕೆ ಮೋಗಲಿ, ಪಾರ್ಕಿಗೆ ಬರುವಕ್ಕಿರಲಿ ಹೆಗಲು ಹೊತ್ತು ನನ್ನ ಸಂಗಡ ಮಾತನಾಡಿದರೆ ಯಾರಾದರೂ ನೋಡಿಯಾರೆಂದು ಹೆದರುವ ಅವಳು ಸಮೀಪಕ್ಕೂ ಸುಳಿಯುವದಿಲ್ಲ. ಪುರಾಣ ಯುಗದ ಯಾವದಾದರೂ ಚಿತ್ರಬಂದರೆ ಅತ್ತಿ-ಸೊಸೆ ಜತೆಯಾಗಿ ಆಳಿನ ಸಂಗಡ ಹೋಗಿ ಬರುತ್ತಾರೆ. ನನ್ನ ಸಂಗಡ ಮಾತ್ರ ವಿಲಿವಿಲಿ ಒದ್ದಾಡಿದರೂ ಬರುವದಿಲ್ಲ. ಇಂತಹ ಲೀಲೆಗೇ 'ಹಳ್ಳಿಯ ಹುಡುಗಿ' ಚಿತ್ರ ತೋರಿಸಬೇಕೆಂದು ನನಗೆ ಹಟ ಹೊಕ್ಕುಬಿಟ್ಟಿತು. ಬಂದರಲ್ಲವೆ ನನ್ನ ಸಂಗಡ ?

‘ಯಾ ಚಿತ್ರ ?’

ಎಂದು ಕೇಳಿದಳು.

‘ಹಳ್ಳಿಯ ಹುಡುಗಿ !’

‘ಪಿಸ್ ! ಅದೇನದ ಅದರಾಗ್ತು ? ಒಂದ ದೇವರ ಕತಿ ಅಲ್ಲ, ದಿಂಡರ ಕತಿ ಅಲ್ಲ. ಸುಮ ಸುಮ್ಮ ರೊಕ್ಕ ಹಾಳು !’

‘ ಎಲ್ಲಾ ಹಾಳಾಗಲಿ. ಆದ್ರೆ ಆ ಚಿತ್ರನ ನೋಡಲಿಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ ಹೋಗೋಣ. ’

‘ ಎಲ್ಲಾ ಹಾಳಾದ್ರೆ ನಾಳೆ ಹೊಟ್ಟೆಗೇನ ಕೇರ ಬಡಕೊಂಬಾದದ ಏನು? ನಾ ಏನ ಸಾಪ-ಸಾಪ ಬರೂದುಲ್ಲ. ’

‘ ನಾ ಸಾಪ-ಸಾಪ ಬಿಡೂದುಲ್ಲ. ’

‘ ಏನ ಮಾಡತೀರೋ ಮಾಡ್ರಿ. ಆದ್ರೆ ನಾ ಬರೂದುಲ್ಲ. ಏನಾಡ್ರಾ ಬರೂದುಲ್ಲ. ’

ಎಂದು ಹಟ ಹಿಡಿದು ಬಿಟ್ಟಳು. ನಾನು ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ಸಂಪು ಹೊಡೆದೆ ಫಲಿಸಲಿಲ್ಲ. ಕೊನೆಗೆ ಚಿತ್ರ ನಮ್ಮೂರಿನಿಂದ ಹೊರಟುಹೋಯಿತು. ಅವಳೇನೂ ಚಿತ್ರಕ್ಕೆ ಬರಲಿಲ್ಲ. ಸಹಕಾರವಿಲ್ಲದ ಇಂತಹ ಮಡದಿಯ ರೊಂದಿಗೆ ಬಾಳುವದು ಕಷ್ಟ ಎನ್ನಿಸಿ ಬಿಟ್ಟಿದೆ. ಇವಳ ಬದುಕಿನ ಹೊಲದಲ್ಲಿ ಯಾವ ರಸವಿದೆಯೆಂದು ಕಸವನ್ನು ತೆಗೆಯುವದು ?

ನಿನ್ನ ಮಡದಿ ಹಳ್ಳಿಯ ಜನರೊಂದಿಗೆ ಬೆರೆಯುವದಿಲ್ಲ ಎಂದಿದ್ದೀ-ಯಲ್ಲ; ಇಂತಹ ಹಳ್ಳಿಯ ಜನರೊಂದಿಗೆ ಸುಶಿಕ್ಷಿತ, ಸುಸಂಸ್ಕೃತ ಸ್ತ್ರೀ ಹೇಗೆ ಬೆರೆತಾಳು ನೀನೇ ಯೋಚಿಸು. ನನ್ನನ್ನು ಕೇಳಿದರೆ ನೀನು ಆ ಹಳ್ಳಿಯನ್ನೇ ಬಿಟ್ಟು ಬರುವದು ಕ್ಷೇಮ ಎನ್ನಿಸುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲೇನಿದೆ ಮಣ್ಣು ? ಬರಿಯ ಲೀಲೆಯಂತಹ ಅಜ್ಞಾನಿಗಳ ತಂಡದಲ್ಲಿ ಸುಶಿಕ್ಷಿತನಾದ ನೀನು ತೊಂದರೆಯನ್ನನುಭವಿಸುತ್ತಿರಬಹುದು. ಸೋದರಿ ಸೀತಮ್ಮ ಹೇಳಿದ ಹಾಗೆ ಇಲ್ಲಿ ಬಂದು ಆರಾಮವಾಗಿರಬಾರದೆ ?

ನಿನ್ನವ,

ರಾಘವ,

೬

ಪ್ರಿಯ ಗೆಳೆಯ,

೧೮-೨-೪೬

ನಿನ್ನ ಕಾಗದ ಕೈಸೇರಿತು. ಓದಿದಾಗ ನನಗೆ ಹೇಳತೀರದಷ್ಟು ಆಶ್ಚರ್ಯವಾಯಿತು. ಸೀತೆಯ ಸ್ವರಕ್ಕೆ ‘ ಸೋ ’ ಎನ್ನುವ ಮಾತ್ರ ನನ್ನಿಂದ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಸತ್ಯವಾಗಿ ನಾನು ಹಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿಯೆ ಹುಟ್ಟಿ ಬಾಲ್ಯದ ಅರ್ಧ

ಭಾಗವನ್ನು ಕಳೆದವನು. ಹಳ್ಳಿಯ ಹಾಲಿನಿಂದ, ಅನ್ನದಿಂದ ಬೆಳೆದವನು. ಹಳ್ಳಿಯ ಭಾಷೆಯ ಮೊದಲು ನಾನಾಡಲು ಕಲಿತ ಭಾಷೆ, ಹಳ್ಳಿ ನನಗೆಂದೂ ಬೇಸರಬರಿಸಿಲ್ಲ; ಮುಂದೆಯೂ ಬರಿಸಲಾರದು. ನನ್ನ ನಿರ್ಧಾರವನ್ನು ನಾನೆಂದೂ ಬದಲಿಸಲಾರೆ. ಇಲ್ಲಿ ನನಗೆ ನಿಜವಾದ ಜ್ಞಾನ, ಬೆಳಕು ದೊರೆಯುತ್ತದೆ. ಅದು ಪಟ್ಟಣಗಳ ಹಾಗೆ ಕೃತಕ, ಅಸಹ್ಯವಾಗಿರುವದಿಲ್ಲ. ನೋಡುವ ಕಣ್ಣೊಂದು ವಿಶಾಲವಾಗಿದ್ದರೆ, ತಿಳಿಯುವ ಹೃದಯವೊಂದು ತೆರೆವಿದ್ದರೆ ಇಲ್ಲಿ ಅರಿತುಕೊಳ್ಳಬೇಕಾದುದು ಅರಗಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾದುದು ತುಂಬ ಇದೆ. ಭಾರತದ ಪುರಾತನ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಎಲ್ಲ ಗುರುತುಗಳನ್ನೂ ಕಾಣಬಹುದು. ನಗರದಲ್ಲಿಯ ಬದುಕು ಕೃತಕ-ಕುಹಕ. ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯರ ಅನುಕರಣೆಯಿಂದ ರೂಢಿ-ನಿಯಮಗಳನ್ನು, ಆಚಾರ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಅನುಕರಿಸದಿದ್ದರೆ, ಸಿನಿಮಾ ತಾರೆಯರ ಬೆಡಗಿನ ವೇಷ-ಭೂಷಣಗಳ ನಮ್ಮ ನಗರವಾಸಿಗಳ ಅಂಧಾನುಕರಣವಾಗಿವೆ. ಹಾಗಿಲ್ಲದೆ ಹೋದರೆ ಹಳ್ಳಿಯ ಹುಡುಗಿಯಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವಿಲ್ಲ ಎಂದು ಹೇಳುವ ನಗರದ ಜೀವಿಗಳಿಗಾಗಿ ನಗರವೇಕೋ ಅಳಬೇಕೋ ನನಗೆ ತಿಳಿಯದಾಗಿದೆ. ಇನ್ನೂ ನನ್ನ ಪುಣ್ಯ. ಅವಳು ಹೆಣ್ಣೇ ಅಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳಲಿಲ್ಲ !

‘ ಹಳ್ಳಿಯ ಹುಡುಗಿ ’ ಯಂತಹ ಉದ್ದೇಶ ರಹಿತ, ಕೇವಲ ಹಣ ಸೆಳೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂಬ ವಿಚಾರದಿಂದ ಹೊರಬಿದ್ದ ಚಿತ್ರಗಳು ನಮಗೆ ಯಾವ ದೊಡ್ಡತನ ಕಲಿಸಬಲ್ಲವು ? ಹೊಸ ಬೆಳಕು ನೀಡುವದು ಹೋಗಲಿ ಕವಿದು ಬರುವ ಕತ್ತಲೆಯನ್ನೇ ಒಲಿಸಿಬಿಡುತ್ತವೆ. ಇಂತಹ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ಮೆಚ್ಚಿಕೊಂಡು ಕುಣಿದಾಡುವ ನಗರವಾಸಿಗಳಿಗಾಗಿ ನಾನು ತುಂಬ ಮರುಕು ಪಡುತ್ತೇನೆ. ಆ ಚಿತ್ರದಲ್ಲಿ ನನಗೆ ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುವ ವಿಚಾರವಾಗಲಿ, ಅದರ್ಶವಾಗಲಿ, ಇದೆ ಎಂದು ಅನ್ನಿಸುವದಿಲ್ಲ. ಅದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಬರಿಯ ಮನೋರಂಜನೆಯನ್ನುಂಟು ಮಾಡುವ ನಮ್ಮ ಹಳ್ಳಿಯ ಕಿಳ್ಳಿಯ ಕ್ಯಾತರಾಟ ’ ಎಷ್ಟೋಪಾಲಿಗೆ ಬೇಕೆನ್ನಿಸುತ್ತದೆ. ಇಂತಹ ದರಿದ್ರ ಚಿತ್ರ ನೋಡದ ತಂಗಿ ಲೀಲಮ್ಮ ಭಾಗ್ಯವಂತೆ.

ಹೀಗೆ ಎನೇನೋ ಬರೆದನೆಂದು ಸಿಟ್ಟಾಗಬೇಡ ಗೆಳೆಯ. ನನ್ನ ಮನಸ್ಸು ಈಗ ತುಂಬ ಕುದಿಯುತ್ತಲಿದೆ. ಸೀತೆ ದಿನ ದಿನಕ್ಕೆ ನನ್ನಿಂದ

ದೂರ ದೂರವಾಗುತ್ತಲಿದ್ದಾಳೆ. ಒಬ್ಬರ ಸಂಗಡವೂ ಮಾತಿಲ್ಲ; ಕೃತಿಯಿಲ್ಲ. ಹಳ್ಳಿಯ ಜನರು ಅವಳನ್ನು ಮಾತನಾಡಿಸಲೆತ್ತಿಸಿ ವಿಫಲವಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಅವಳ ತಿರಸ್ಕಾರವನ್ನು ಕಂಡು ಈಗ ಅವಳು ಎದುರಿಗಿದ್ದರೂ ಅವಳನ್ನು ಮಾತನಾಡಿಸುವದಿಲ್ಲ. ನಾನು ಸದಾಕಾಲವೂ ಅವಳ ಸಂಗಡ ಇದ್ದು ಹರಟೆ ಹೊಡೆಯುತ್ತಲೇ ಇರಬೇಕೆಂದು ಅವಳ ಹಟ. ಹಾಗೆ ನಡೆಯಲು ಈ ಹಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ ಸಾಧ್ಯ ನೀನೆ ಹೇಳು?

ನಾನಂತೂ ಬಹಳ ಹೈರಾಣಾಗಿದ್ದೇನೆ. ಈ ಬದುಕಿನಲ್ಲಿ ಬೆಳಕೆಂದು ಕೂಡೀತು ಎಂದು ಎದುರು ನೋಡುತ್ತಲಿದ್ದೇನೆ. ನೋಡಬೇಕು. ಏನಾಗುತ್ತದೆಯೋ !

ನಿನ್ನವ

ರಾಮು

ಪ್ರೀಯ ರಾಮು

೧-೪-೪೬

ನನ್ನ ಬಾಳೂ ಬರಿಗೋಳು ನೋಡು ಮಹಾರಾಯ. ನಿನಗಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ತೊಂದರೆಯನ್ನು ನಾನು ಅನುಭವಿಸುತ್ತಲಿದ್ದೇನೆ. ಆಫೀಸಿನ ಕೆಲಸ ದಿನ ದಿನಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚಾಗುತ್ತಿದೆ. ಹೀಗೆ ಹೆಚ್ಚಾಗುತ್ತಿರುವ ಕೆಲಸವನ್ನು ನೋಡುತ್ತಿರುವರಂತೆ ನನಗೆ ' ಸರಕಾರ ರೆವಿನ್ಯೂ ಕಚೇರಿಯ ಕಾರಕೂನ ರೆಂದರೆ ಏನೆಂದು ತಿಳಿದಿದ್ದಾರೋ ! ಕತ್ತಿಗಳೆ ಎಂದು ನಿರ್ಧರಿಸಬೇಕೇನೋ ! ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಕತ್ತಿಗಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ಭಾರವನ್ನು ಕಾರಕೂನರ ಮೇಲೆ ಹೇರುವದೆಂದರೆ ? ' ಎಂದೇನೊ ವಿಚಾರ ಬರುತ್ತದೆ.

ಹೋಗಲಿ ಇಷ್ಟೆಲ್ಲ ಕತ್ತಿಗಿಂತ ಕಡೆಯಾಗಿ ದುಡಿದು ಮನೆಗೆ ಬಂದರೆ 'ಒಂದಿರಾ' ಎಂದು ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಹೇಳಿ ಚಹರಾಡಿ ತಂದು ಕೊಡುವ ಎಲ್ಲ ರಂತಹ ಹೆಂಡತಿಯಿಲ್ಲ. ನನಗಿರುವ ಹೆಂಡತಿ ನಾನು ಮಾತ್ರಕ್ಕೆ. ಹೆಗಲು ಹೊತ್ತು ನನ್ನೆದುರು ಬಂದು ನಿಂತು ಮಾತನಾಡಲಿಕ್ಕೆ ನಿಮ್ಮ ಯಾವ ದೇವರು ಒತ್ತಾಯ ಪಡಿಸಿದರೂ ಅವಳು ಬರುವದಿಲ್ಲ. ತುರುತಿನ ಕೆಲಸ ಏನಾದರೂ ಇದ್ದರೆ ಬಾಗಿಲ ಹೊರಗೆ ನಿಂತು ಮಾತನಾಡುತ್ತಾಳೆ. ಚಹ

ನೇನೊ ಬರುತ್ತದೆ ಅದರೆ ಅದನ್ನು ತಂದು ಕೊಡುವವಳು ಹೆಂಡತಿಯಲ್ಲ; ತಾಯಿ ! ಅವಳು ತನ್ನ ಕೈಯಿಂದಲೇ ಚಹ ತಂದು ಕೊಡದ ವಿನಹ ನಾನು ಚಹವನ್ನು ಕ.ಡಿಯುವದಿಲ್ಲ ವೆಂದು ಹಟ ಹಿಡಿದರೆ ಅವಳು ಏನು ಹೇಳಿದಳು ಗೊತ್ತೆ ?

‘ನೀವ ಚಹ ಕುಡಿ ಯಾದ್ದ ಬಿಡಿ. ಅದೇನ ಹೊಟ್ಟೆಗೆ ಹಿತಾನ, ನೆತ್ತಿಗೆ ಹಿತಾನ. ಅದನ ಕುಡದ್ರ ಏನ ಬಂದ್ತಾಂಗಾತು ‘ಐಶ್ವರ್ಯ ಸಿಗತದ ಐಶ್ವರ್ಯ!’

‘ದೇಹಕ್ಕೆ ಹಿತ ಆಗೂದಿಲ್ಲ; ಇನ್ನ ಐಶ್ವರ್ಯಸಿಗೋವು ದೂರಲುಳಿತು.’ ಅದ್ದ ನಾ ಸಾಸ-ಸಾಸಕೊಡುದುಲ್ಲ. ಹಾಲ ಬೇಕಾರ ತಂದ ಕೊಡತೀನಿ.’

ಕೆಲಸ ಮಾಡಿ ಒಡೆದು ಹೋಗುವಂತಾದ ತಲೆಯನ್ನು ದಂದ್ರ ಹಾಲು ಶಾಂತ ಗೊಳಿಸಿತೆ? ದೇಹಕ್ಕೆ ಹತ್ತದಿದ್ದರೂ ತಲೆಗೆ ಹತ್ತುತ್ತದಲ್ಲ! ಚಹದ ಕಾಲ! ಅದೂ ತಿಳಿಯಬಾರದೆ ಅವಳಿಗೆ? ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗಿ ನಾನು ತಾಯಿ ತಂದು ಕೊಟ್ಟ ಚಹ ಕುಡಿಯುತ್ತೆನೆ. ಇದೊಂದೇ ಕೃತಿಯಲ್ಲ; ದಿವ ಸಕ್ಕೆ ನೂರಾರು ಇಂತಹ ಪದ್ಧತನಗಳ ಪ್ರದರ್ಶನ ನಮ್ಮ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ನಡೆ ಯುತ್ತಿರುತ್ತದೆ. ನನ್ನ ಜತೆಗೆ ಕೆಲಸ ಮಾಡುವ Mr, ಪಾಟೀಲನ ಪತ್ನಿ ಸಮಾಜಕ್ಕೆ ಸದಸ್ಯೆಯಾಗಲು ಕರೆಯ ಬಂದಿದ್ದಳಂತೆ: ಈ. ಎ. ಹೆ. ಎಂದು ಹೆಬ್ಬೊಟ್ಟೊತ್ತು ಅವಳಿಗೆ ಸಮಾಜ ವೆಂದರೆ ಏನು ಗೊತ್ತು? ಸಾಮಾಜಿಕ ನಿಯಮ, ನಿಟ್ಟುಗಳ ಅರಿವಿಲ್ಲದ ಅವಳಿಗೆ ಸಮಾಜಕ್ಕೆ ಹೋಗಲು ಸಾಧ್ಯವೆ? ಸಾಕಾಯಿತು ಮಹಾರಾಯ, ಲೀಲೆಯಿಂದಾಗಿ ಎಲ್ಲಿ ಯಾದರೂ ಓಡಿ ಹೋಗಿ ಸನ್ಯಾಸ ಸ್ವೀಕರಿಸುವ ಹೊತ್ತು ಬಂದಿದೆ. ಅಷ್ಟು ಬೇಸರ ಈಗ ನನಗೆ.

ನಿನ್ನವ

ರಾಘು

೭

ಪ್ರೀಯ ರಾಘು,

೧೮—೭—೪೬

ನಿನ್ನಂತೆಯೆ ನಾನೂ ಚಂಡಿಯ ಸಂಗಡ ಕಾಲ ಕಳೆಯಲಾರದೆ ಬೇಸತ್ತು ಹೋಗಿದ್ದೇನೆ. ಅಂಥವಳನ್ನು ತಿದ್ದ ಬಹುದೆಂಬ ಆಸೆಯನ್ನು ಮೊನ್ನೆ

ತಂದೆಯ ಶ್ರಾದ್ಧ ಮಾಡುವಾಗಲೇ ಎಳ್ಳು ನೀರು ಬಿಟ್ಟು ಗಂಗೆಗೆ ಕೂಡಿಸಿದ್ದೇನೆ.

ನನ್ನಷ್ಟೆ ಕಷ್ಟವನ್ನು ನೀನೂ ಅನುಭವಿಸುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ಕಂಡು ನನಗೆ ದುಃಖವಾಗಿದೆ. ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ನಾವಿಬ್ಬರೇ ಮದುವೆಯಾದವರೇನೋ ಎಂದು ನನಗೆ ಭಾಸವಾಗುತ್ತದೆ. ತಿದ್ದಲಾರದ ಈ ವಿಲೆಯನ್ನು ಕಡೆದು, ಕಡೆದು ಬಹಳ ದಣಿವಾಗಿ ಹೋಗಿದೆ. ವಿಶ್ರಾಂತಿಗಾಗಿ ನಿನ್ನ ಸಂಗಡ ವಿದ್ವರೆ ನನಗೆ ಸಮಾಧಾನವಾಗುತ್ತದೆ. ಒಂದು ತಿಂಗಳು ರಜೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೊರಟು ಬಾ. ನಿನ್ನ ಬೇಸರವೂ ಕಳೆಯಬಹುದು.

ಸಾಧ್ಯವಾದಷ್ಟು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿ ರಜಾ ಪಡೆದು ಬಾ. ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಇಬ್ಬರೂ ಕೂಡಿ ಹೆಗುರ ಮಾಡಿ ಕೊಳ್ಳೋಣ. ಬರುತ್ತೀಯಲ್ಲವೆ ?

ನಿನ್ನವ

ರಾಮು.

ಪ್ರಿಯ ರಾಮು,

೪—೮—೪೬

ನಿನ್ನ ಕಾಗದ ಕೈಸೇರಿತು. ನನಗೂ ಬೇಸರವಾಗಿದೆ ಬದುಕು. ವಿಶ್ರಾಂತಿಯಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ, ನಿನ್ನ ಸಹವಾಸದ ಲಾಭ ದೊರೆಯದಿದ್ದರೆ ನಾನು ತೀರ ಸೋತು ಹೋಗುತ್ತೇನೆ.

ಒಂದು ತಿಂಗಳು ರಜೆಗಾಗಿ ಮೇಲೆ ಬರೆದುಕೊಳ್ಳಲಿದ್ದೇನೆ. ನಾನು ರಜೆ ಪಡೆಯುತ್ತೇನೆಂದು ತಿಳಿದ ಮಾಮಲೇದಾರರು, ಸಿರಸ್ತೇದಾರರು ಗೊಣಗಲಾರಂಭಿಸಿದ್ದಾರೆ. ನಾನಾದರೂ ಏನು ಮಾಡಲಿ ? ಕತ್ತಿ ಏನೂ ಅಲ್ಲವಲ್ಲ ! ಅದರಲ್ಲೂ ಮುಂದಿನ ವಾರವೆ ನಮ್ಮ Inspection ಬೇರಿ ಇದೆ. ಅದು ಮುಗಿಯದ ವಿನಹ ನನಗೆ ರಜೆ ಮಾತ್ರ ದೊರೆಯಲಾಗದು.

ನನ್ನ— ಲೀಲೆಯ ಮುಖಗಳು ದಿನದಿನಕ್ಕೂ ಪೂರ್ವ-ಪಶ್ಚಿಮಕ್ಕೆ ತಿರುಗಲಾರಂಭಿಸಿವೆ. ಎದುರು ಬದುರಾಗುವ ಆಸೆ ಏನೂ ಇದ್ದಂತಿಲ್ಲ.

ನಿನ್ನವ,

ರಾಮು

ಲ

ಪ್ರಿಯ ಗೆಳೆಯ,

೨೫—೧೦—೪೬

ನಿನ್ನ ಕಾಗದ ತಲುಪಿತು. ಸಂತೋಷ. ಸಾಧ್ಯವಾದಷ್ಟು ಬೇಗನೆ ರಜೆ ಪಡೆದು ಬಾ. ತಾಯಿಗೂ, ಸೀತೆಗೂ ನೀನು ಬರುವ ಸಮಾಚಾರ ಕೇಳಿ ಹಿಡಿಸಲಾರದಷ್ಟು ಸಂತೋಷವಾಗಿದೆ.

ಇನ್ನೊಂದು ವಿಚಾರ. ಸಕುಟುಂಬ ಸಹಿತ ನಿನ್ನನ್ನು ನೋಡುವ ಹಿರಿಯ ಆಸೆ ವ್ಯಕ್ತ ಮಾಡಿದ್ದಾಳೆ ತಾಯಿ. ಅವಳ ಆಸೆಯನ್ನು ಈಡೇರಿಸಿ ಎಂದು ನಂಬಿರುವ.

ನಿನ್ನವ,

ರಾಮು

ಪ್ರಿಯ ರಾಮು,

೮—೧೦—೪೬

ಅಂತೂ ಒಮ್ಮೆ ನಮ್ಮ Inspection ಮುಗಿಯಿತು. ಇಂತಹ ಘಟನೆಗಳಿಂದ ಯಾರಿಗೂ ಏನೂ ಪ್ರಯೋಜನವಿಲ್ಲ. ವ್ಯರ್ಥ ಶ್ರಮ. ದುಡ್ಡು ಹಾಳು.

ನಾನೊಬ್ಬನೆ ಸರಬರಾಯಿಗಾಗಿ ಮೂರು ನೂರು ರೂಪಾಯಿಗಳನ್ನು ವೆಚ್ಚಮಾಡಿದೆ. ಇನ್ನುಳಿದ ನನ್ನ ಜತೆಗಾರರು ಎಷ್ಟು ವೆಚ್ಚ ಮಾಡಿರಬೇಕು ಎಂದು ನೀನೇ ಲೆಕ್ಕ ಹಾಕು.

ಒಳ್ಳೇ ಮೋಜನ್ನಿಸುತ್ತದೆ ನನಗೆ. ಕಲೆಕ್ಟರ ಕಚೇರಿಯವರಾಗಲಿ, ಕಮೀಷನರ ಕಚೇರಿಯವರಾಗಲಿ ಇನ್ನವೆಕ್ಕನ್ನಿಗೆ ಬಂದರೆ ರಾಜನ ಅರಮನೆ ಗಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ದರ್ಜೆಯಲ್ಲಿ ಇವರಿಗೆ ಸರಬರಾಯಿ ಆಗಬೇಕು. ಕುಳಿತಲ್ಲಿ ಮಣೆ, ನಿಂತಲ್ಲಿ ನೀರನ್ನು ನಾವು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ನಿಲ್ಲಬೇಕು. ಕುಡಿತ, ಕುಣಿತ, ತಿನ್ನುವದು ಎಂತಹ ಅಸಹ್ಯ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತದೆ ಎಂದೆ ವರ್ಣಿಸಲು ನನ್ನ ಲೇಖನಿಯೂ ನಡುಗುತ್ತದೆ. ಇಷ್ಟೆಲ್ಲ ಅದರಾತಿಥ್ಯ ನಡೆದರೂ ಮೇಲಾಧಿಕಾರಿಗಳಿಂದ ನಮಗಿಸಿಕ್ಕಂತೆ ಬೈಯಿಸುವ ಕಾರಕೂನರೂ ಅಲ್ಲಿರುತ್ತಾರೆ. ಕಾರಕೂನರೆನ್ನುವ ಕತ್ತಿಗಳು ನಾವು ತಲೆ ತಗ್ಗಿಸಿ ಕೊಂಡಿರಬೇಕು.

ಲಂಚ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವದಕ್ಕೆ ಎಲ್ಲರೂ ನಮ್ಮನ್ನಾ ಕ್ಷೇಪಿಸುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಹೀಗೆ ಬಂದ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಗಾಗಿ ನಾವು ಸರಬರಾಯಿ ಮಾಡದಿದ್ದರೆ ಕೆಲಸವೇ ಉಳಿಯುವದಿಲ್ಲ. ಕೆಲಸ ಉಳಿಯುವದಕ್ಕಾಗಿ ಸರಬರಾಯಿ ಮಾಡಲು ಪಗಾರದ ಹಣ ಎಷ್ಟು ಈಡಾದೀತು?

SioK certificate ನ್ನು ಪಡೆಯಲು ಇಂದು ಮುಂಜಾನೆ ಡಾಕ್ಟರರನ್ನು ಕಂಡೆ. ನನಗೇನೂ ಜಡ್ಡಿಯಿಲ್ಲ ಎಂದು ಹೇಳಿದ ಡಾಕ್ಟರರು ಹತ್ತು ರೂಪಾಯಿಯ ಹಸರು ನೋಟನ್ನು ಚಾಚಿದೊಡನೆ ಮುಗುಳು ನಗೆ ನಕ್ಕು ತಮ್ಮ ಕೋಟಿನ ಜೇಬಿಗೆ ಸೇರಿಸಿ ಎರಡು ತಿಂಗಳ ಅನಾರೋಗ್ಯದ Certificate ನ್ನು ಕೊಟ್ಟುಬಿಟ್ಟರು. ರೋಗ ಇಲ್ಲದವನಿಗೆ ಇದೆ ಎಂದು ರೋಗ ಇದ್ದವನಿಗೆ ಇಲ್ಲವೆಂದು ನಿರ್ಣಯಿಸುವ ಭಾರ ಡಾಕ್ಟರರದಲ್ಲ; ನೋಟಿನದು !

Leave application ಜತೆಗೆ ಡಾಕ್ಟರರ Certificate ನ್ನು ಜತೆಯಾಗಿ ಕಲೆಕ್ಟರ ಅಫೀಸಿಗೆ ನಾಳೆ ಕಳುಹಿಸುತ್ತೇನೆ.

ಆ ಮೇಲೆ ನಿತ್ಯ ತವಾಗಿ ಬರುವ ದಿನಾಂಕವನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತೇನೆ.

ನಿನ್ನವ

ರಾಘು.

೯

ಪ್ರಿಯ ರಾಘು,

೨೬-೧೨-೪೫

ನಿನ್ನ ಕಾಗದ ತಲುಪಿತು. ರಜೆ ದೊರೆತೊಡನೆ ಬರುವ ದಿನ ತಿಳಿಸು. ಅಂದರೆ ದೂರದ ನಿಲ್ದಾಣಕ್ಕೆ ಚಕ್ಕಡಿ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಬರುತ್ತೇನೆ. ಕಾಡು ದಾರಿಯ ವಿನಹ ನನ್ನ ಹೆಲ್ಮಿಗೆ ಬೇರೆ ಯಾವ ಪರಿಯಾದ ಮಾರ್ಗವೂ ಇಲ್ಲ. ಇನ್ನು ಮೋಟಾರ ಸೌಕರ್ಯವಿಲ್ಲ ?

ನನ್ನ ತಾಯಿ ಸಕುಟುಂತ ಸಹಿತ ನಿನ್ನನ್ನು ನೋಡುವ ಆಸೆಪಟ್ಟ ಸಮಾಚಾರವನ್ನು ಹಿಂದಿನ ಕಾಗದದಲ್ಲಿ ಬರೆದಿದ್ದೆ. ಆ ವಿಚಾರವಾಗಿ ಯಾವ ಉತ್ತರವೂ ನಿನ್ನ ಕಾಗದದಲ್ಲಿಲ್ಲ. ನಿನ್ನ ಅಫೀಸಿನ Inspection ಗಲಾಟೆಯಲ್ಲಿ ಮರೆತಿರಬಹುದು. ಆದರೆ ಹಾಗೆ ಮಾಡ ಬೇಡ ಮಹರಾಯ. ತಾಯಿ ಯಂತೆ ನಾನೂ ಆಸೆಪಡುತ್ತೇನೆ.

ನನ್ನ ಮನೆಯ ಸ್ಥಿತಿ ಯಥಾಪ್ರಕಾರವಾಗಿಯೇ ಇದೆ.

ನಿನ್ನವ

ರಾಮು.

ಪ್ರಿಯ ರಾಮು,

ಕೊನೆಗೆ ನಿನ್ನ ನನ್ನ ರಜೆ ಮಂಜೂರಾಗಿ ಬಂದಿತು. ಇದು ನಮ್ಮ Department ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ನನಗೆ ಆಶ್ಚರ್ಯವೇನೂ ಇಲ್ಲ. ನೊನ್ನೆ ಒಂದು ಇಂತಹದೆ ಮೋಜಾಯಿತು. ನನ್ನ ಜತೆಯ ಕಾರಕೂನ ಜಡ್ಡಿಗೆ ಬಿದ್ದಿದ್ದ. ರಜೆಗೆ ಅರ್ಜಿ ಹಾಕಿದ ಆರು ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಅವನು ತೀರಿ ಹೋದ. ರಜೆ ಒಂದುವರೆ ತಿಂಗಳಿನ ಮೇಲೆ ಮಂಜೂರಾಗಿ ಬಂದಿತು. ನಮ್ಮ ಖಾತೆಯಲ್ಲಿ ರಜೆಪಡೆಯುವವನು ಒಂದೆರಡು ತಿಂಗಳು ನೋದಲೇ ಸಾಯುತ್ತೇನೆಂದೊ ಜಡ್ಡಿಗೆ ಬೀಳುತ್ತೇನೆಂದೊ ಅರ್ಜಿಹಾಕಬೇಕು.

ಇನ್ನು ಮೂರು ದಿನಗಳ ಮೇಲೆ ನಾನು ಬರುತ್ತೇನೆ. ನನ್ನ ದಂದ್ರ ದಾಂಪತ್ಯನೋಡಲು ನಿನ್ನ ತಾಯಿ ನೀನು ಆಸೆಪಟ್ಟಿರಾ? ಪ್ರಯತ್ನಿ ಸುತ್ತೇನೆ- ನನ್ನ ಮಹಾಕಾಳಿಯನ್ನು ಪ್ರಸನ್ನಗೊಳಿಸಿ ಕರೆದು ತರಲು.

ಬೆಳಗಿನ ಲೋಕಲ್ಲಿಗೆ ದಿ. ೭ನೆಯ ದಿನ ಬರುತ್ತೇನೆ.

ನಿನ್ನವ

ರಾಘು.

ಅ ರೆ ಯಾ ಳು

೧

‘ನಾನು ಬೆಳಗಿನ ಲೋಕಲ್ಲಿಗೆ ದಿನಾಂಕ ೭ನೆಯ ದಿನ ಬರುತ್ತೇನೆ....’

ಕನ್ನಡ ಶಾಲೆಯ ಮಾಸ್ತರರು ಕಳುಹಿಸಿದ ರಾಘುವಿನ ಆ ಓಲೆಯನ್ನು ಓದಿದೊಡನೆ ಹಿಗ್ಗಿ ಹಿರೇಕಾಯಿಯಾಯಿತು ರಾಮುವಿನ ಮೊಗ. ಹೆಮ್ಮೆಯ ನಗೆಯೊಂದು ಅವನ ತುಟಗಳಲ್ಲಿ ಮಿಂಚಿತು. ಸಂತೋಷದ ಭರದಲ್ಲಿ ರಾಮು ಕೂಗಿದ.

‘ಇನ್ನ ಮೂರ ದಿನಕ್ಕ ರಾಘು, ಬರತನವ್ವನ. ರಾಘು ಬರತಾನ....’

ಮಗನ ಸಂತೋಷದ ಸ್ವರವನ್ನಾ ಲಿಸಿ ರಾಮುವಿನ ತಾಯಿ ಮಡಿಯಲ್ಲಿ ದ್ದರೂ ಹೊರಗೆ ಬಂದರು.

ನಿಂದಕ್ಕ ಹಳೆಯ ಕಾಲದವರು. ಅವತ್ತಾಲ್ಕರ ಗಡಿ ದಾಟಿತ್ತು ಅವರ ವಯಸ್ಸು. ಮೊಗ ನೀರಿಗೆಗಟ್ಟಿತ್ತು. ಚಿಕ್ಕಂದಿನಲ್ಲಿಯೆ ಪತಿಯನ್ನು ಕಳೆದು ಕೊಂಡ ಸ್ಮಾರಕವಾಗಿ ಅವರ ಮೈಯನ್ನು ಕೆಂಪು ಸೀರೆ ಅಲಂಕರಿಸಿತ್ತು. ಹಣೆಯ ಮೇಲೆ ಗೋಪಿಚಂದನದ ಮುದ್ರೆ, ತೆಳ್ಳಗೆ ನೇರವಾಗಿ ಅಂಗಾರ ಬಳಿದು ಕೊಂಡಿದ್ದರು.

ತಾಯಿಯನ್ನು ಕಂಡೊಡನೆ ರಾಮು ಗೆಳೆಯನ ಕಾಗದವನ್ನು ಸಾದ್ಯಂತವಾಗಿ ಓದಿತೋರಿಸಿದ. ಹಾಗೆಯೆ

‘ಅನ್ವ, ಇನ್ನ ಮೂರ ದಿನಕ್ಕ ರಾಘು ಬರತಾನ.’

‘ಭಾಳ ಸಂತೋಷಾತಪ್ಪ.’

ರಾಮುವಿಗೆ ಮುಂದೆ ಏನನ್ನೂ ಹೇಳುವದಕ್ಕಾಗಲಿಲ್ಲ. ಗೆಳೆಯನ ಬರುವಿ ಕೆಯ ರುಭವಾರ್ತೆಯಿಂದ ಅವನ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಹಿಗ್ಗಿನ ಗುಡಿಕಟ್ಟಿತ್ತು. ಮನಸ್ಸು ಅರಳಿತ್ತು. ಅಂತಃಕರುಣ ಕುಲುಕಿತ್ತು. ಗೆಳತನದ ಕೋಟಿಯೆ ಅಂತಹದೇನೋ ! ವಯೋವೃದ್ಧ ರಿಂದಕ್ಕನವರಿಗೇ ಹೇಳತೀರದಷ್ಟು ರಾಘು ವಿನ ಆಗಮನ ವಾರ್ತೆಯಿಂದ ಸಂತೋಷವಾಗಿರುವಾಗ ಆತ್ಮೀಯ ಗೆಳೆಯ ರಾಮುವಿಗೆ ಎಷ್ಟು ಸಂತಸವಾಗಿರಬೇಡ !

ಅದಕ್ಕಾಗಿಯೆ ಊಟಕ್ಕೆ ಕುಳಿತರೂ ಅವನ ಗಂಟಲಿನಲ್ಲಿ ಬೇಗ ಬೇಗನೆ ಅನ್ನ ಇಳಿಯಲಿಲ್ಲ. ಊಟ ಮುಗಿಸಿ ಅವನು ತನ್ನ ಕೊಟಡಿಯಲ್ಲಿ ಅಡ್ಡಾ ದಾಗ ಸೀತೆಯೂ ಊಟ ಮುಗಿಸಿ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಳು. ಅವಳ ನೊಗ ಅದೇಕೊ ಚಿಕ್ಕದಾಗಿತ್ತು. ರಾಮುವಿಗೆ ಅತ್ತ ಗಮನವಿರಲಿಲ್ಲ. ತನ್ನ ಉತ್ಸಾಹದಲ್ಲಿಯೆ ಅವನು ಇಂದು ಎಂದಿಲ್ಲದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಪತ್ನಿಯನ್ನು ಸ್ವಾಗ ತಿಸಿದ. ಸೀತೆ ಅವನ ಬಳಿಯಲ್ಲಿಯೆ ಕುಳಿತುಕೊಂಡು ಮೌನವಾಗಿ ಎಲೆ- ಅಡಿಕೆ ಮಡಿಚಿಕೊಟ್ಟಳು.

ಹದಿನೈದು ನಿಮಿಷಗಳೂ ಮೌನವಾಗಿಯೆ ಕಳೆದವು. ಸೀತೆ ಕೊನೆಗೆ ತಡೆಯಲಾರದೆ ಕೇಳಿದಳು.

‘ನಿಮ್ಮ ಗೆಳೆಯರು ಬರತಾರಂತಲ್ಲ!’

‘ಹೌದ ಸೀತಾ. ಆಗರ ಅಷ್ಟ ಸಿಟ್ಟು, ಸೆಡವು ಬಿಟ್ಟು ಚಲೋತ್ಸಾಹಿಗ ನಡಕೊ !

‘ನಡೀಲಿಕ್ಕೇ ಬಂದೀನಿ ನಿಮ್ಮ ಮನೀಗೆ. ಅಂದಮ್ಯಾಲೆ ನಡಕೊಂ ಬೂದ್ನ !’

ಸೀತೆಗೆ ನಿಜವಾಗಿಯ ಸಂತಾಪವಾಗಿತ್ತು. ರಾಘು ಬರುವ ಸಮಾಚಾರವನ್ನು ತನ್ನೆದುರು ಹೇಳದೆ ತಾಯಿಯೆದುರು ಹೇಳಿದ್ದಕ್ಕಾಗಿ ಅವಳಿಗೆ ತುಂಬ ಕೋಪ ಬಂದಿತ್ತು. ಜತೆಗೆ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಾಗಲೂ ಅವನು ಆ ವಿಷಯವಾಗಿ ತುಟಿ ಬಿಚ್ಚದಿದ್ದುದನ್ನು ತಿಳಿದು ಸೀತೆ ರಾಮುವನ್ನು ಕೆಣಕಿದಳು. ವ್ಯಂಗ್ಯ ಸುಡಿಯಾಡಿದಳು. ಆದರೆ ರಾಮುವಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಗೆಳೆಯನ ಆಗಮನದ ವಾರ್ತೆಯಿಂದ ಎಂತಹ ವಿಷವನ್ನೂ ನಗುನಗುತ್ತ ಕುಡಿದುಬಿಡುವ ಬಲ ಬಂದಿತ್ತು. ಅದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಅವನು ನಗುತ್ತ ಹೇಳಿದ.

‘ಖರೆ ಬಡದಾಡೂ ಮನಸ್ಸಿದ್ದ ರಾಘು ಬಂದ ಹೋದಮ್ಯಾಲೆ ಬಡದಾಡೂಣ ಸೀತಾ. ಅದು ಅವನ ಮುಂದ ಮಾತ್ರ ಹಿಂಗ ಪ್ರದರ್ಶನ ಮಾಡಬ್ಯಾಡ. ಇಷ್ಟು ನಾ ನಿನ್ನ ಹತ್ರ ಬೇಡಿಕೊಂಬೂದು.’

‘ಅಂದ್ರೂ-ಮಂದೀ. ಮುಂದ ಪ್ರದರ್ಶನ ಮಾಡೂ ಹಟ ಹಿಡದೀನಿ ಅಂತ ತಿಳಿದೀರೇನು ಮತ್ತೆ ?’

‘ಹಂಗೇನೂ ಇಲ್ಲ ಸೀತಾ. ಇದ್ದದ್ರಾಗೂ ಸಂಬಾಳಿಸಿಗೊಂಡ ಹೋಗೂಣ. ದಣದ ಬ್ಯಾಸತ್ತ ಬರೂ ಗೆಳೆಯನ ಮುಂದ ಬರೆ ಇದೂ ಕತಿನೂ ನಡದ್ರ ಓಡಿ ಹೋಗಬಾರದಂತ ನಾ ಇಷ್ಟ ಹೇಳಿಕೋತೀನಿ !

ರಾಮು ದೀನನಾಗಿ ಪತ್ತಿಯನ್ನು ಬೇಡಿಕೊಂಡ. ಅವನ ನೋಟದಲ್ಲಿ ದೈನ್ಯವೆ ತುಂಬಿ ತುಳುಕುವ ಹಾಗಿತ್ತು. ಅವನ ಹೃದಯವನ್ನು ಗುರುತಿಸುವದು ಸೀತೆಗೆ ಅಸಾಧ್ಯವಾಗಲಿಲ್ಲ ಎದ್ದ ಕುದಿಯನ್ನೆಲ್ಲ ಒಳಗೆಯೆ ಹತ್ತಿಕ್ಕಿಕೊಂಡು ಕೇಳಿದಳು.

‘ಎಂದ ಬರತಾರಂತ ?’

‘ಇನ್ನ ಮೂರ ದಿನಕ್ಕ. ಸಂತೋಷದಿಂದ ಇರತೀಯ್ಯ ಅವ ಬಂದಾಗ ?’

‘ಹುಂ’

‘ಯಾವ ತಕರಾರೂ ಮಾಡಬಾರದು?’

‘ಕೈ ಹಿಡಿದ ನಿಮಗ ನನ್ನ ಮ್ಯಾಲೆ ಅಷ್ಟ ವಿಶ್ವಾಸ ಇಲ್ಲ?’

ರಾಮು ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ಏನನ್ನೂ ಹೇಳಲಿಲ್ಲ. ಅವನಿಗೆ ಸೀತೆಯಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವಾಸ ಉಳಿದಿತ್ತೋ ಇಲ್ಲವೋ ಹೇಳುವದೆ ಕಷ್ಟ! ಮತ್ತೆ ಅಲ್ಲಿ ಮಾನ ಕವಿಯಿತು. ಗೆಳೆಯನ ಸ್ವಾಗತಕ್ಕಾಗಿ ಏನೇನು ಸಿದ್ಧತೆ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಯೋಚಿಸುವದರಲ್ಲಿಯೆ ಅವನು ನಿರತನಾದ.

ಸೀತೆ ಕಲ್ಲಿನ ಬೊಂಬೆಯಂತೆ ಕುಳಿತುಕೊಂಡಿದ್ದಳು ರಾಮುವಿನ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿಯೆ. ರಾಘವನ ಬರುವಿಕೆಯಿಂದ ಅವಳಿಗೂ ಸಂತೋಷವಾಗಿತ್ತು. ಹಾಗೆ ನೆನೆಯುತ್ತಿರುವಂತೆ ಸೀತೆಯ ತಲೆಯಲ್ಲಿ ಹಠಾತ್ತನೆ ಯಾವನೋ ವಾಕ್ಯಗಳು ಮಿಂಚಿ ಮಾಯವಾದವು.

ಯಾವ ವಾಕ್ಯಗಳವು? - ಸೀತೆ ಜ್ಞಾಪಿಸಿಕೊಂಡಳು. ರಾಘು ಬರೆದ ಒಂದು ಕಾಗದ. ಹೊಲದ ಅವಸರದಲ್ಲಿ ರಾಮು ಅದನ್ನು ತನ್ನ ಕೊಟಡಿ ಯಲ್ಲಿ ಮರೆತು ಹೋಗಿದ್ದ. ಅದು ಅವಳ ಕೈ ಸೇರಿತ್ತು. ಪುನಃ ಪುನಃ ಅದನ್ನೋದಿ ಹಿಗ್ಗಿದ್ದಳು ಸೀತೆ. ತನ್ನ ವಿಚಾರವಾಗಿ ತುಂಬ ಅಭಿಮಾನ ವಿಟ್ಟುಕೊಂಡ ಅಣ್ಣನ ಜ್ಞಾಪಕವಾಯಿತು ಅಂದೇ ಅವಳಿಗೆ. ಇಂದೂ ಅದೇ ಜ್ಞಾಪಕದಲ್ಲಿ ಅವಳು ಮರಳಿ ಮರಳಿ ಆ ಕಾಗದವನ್ನು ನೆನೆಸಿದಳು

‘ನಾಳೆ ನಾವು ನಿನ್ನ ಹಳ್ಳಿಗೆ ಬಂದಾಗ ಹೊರಗೆ ಕುಳಿರಿಸಿ ಊಟಕ್ಕೆ ಹಾಕೇ ಮತ್ತೆ....ನಿನ್ನ ತಾಯಿಯವರನ್ನು ನಿನ್ನ ದಾರಿಗೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಬಾ. ಅಂದರೆ ನಿನ್ನ ಮಡದಿ ಪುರಾಣ ಕಾಲದ ಸೀತೆಯಂತೆ ನಿನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನ ಮೂರ್ತಿಯಾಗುತ್ತಾಳೆ....’

ಬಹಳ ಹೊತ್ತಿನವರೆಗೆ ಅದನ್ನೆ ಮೆಲುಕು ಹಾಕುತ್ತ ಕುಳಿತಿದ್ದಳು ಸೀತೆ. ಅನಂತರ ಅವಳ ಹೃದಯ ಪಟಲದ ಮೇಲೆ ತನ್ನ ಸಂಸಾರದ ಚಿತ್ರ ನಿಜ್ಜಳವಾಗಿ ಮೂಡಿತು. ಅವಳ ಒಳಗಣ್ಣು ಆ ಚಿತ್ರವನ್ನೆ ದಿಟ್ಟಿಸಿ ನೋಡಿತು. ಛಿದ್ರ, ಛಿದ್ರವಾದಂತೆ ಕಾಣುವ ಆ ಸಂಸಾರ ನೌಕೆಯನ್ನು ನೋಡುತ್ತಿರುವಂತೆ ಅವಳ ಹೃದಯದಿಂದ ಗಾಢವಾದ ನಿಟ್ಟುಸಿರು ತೇಲಿ ಬಂದಿತು. ಮನಸ್ಸು ಜತೆಗೆ ಮಾರ್ಪುಡಿಯಿತು.

‘ನಮ್ಮ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ದಿನದಿನಕ್ಕೂ ಬೇಸರ, ಅನಾಸಕ್ತಿ ಬೆಳೆಯುತ್ತಿದೆ. ಹೃದಯದಿಂದಲೇ ನಾವು ಪರಸ್ಪರರು ದೂರದೂರ ಸರಿಯುತ್ತಿರುವ ಹಾಗೆ ಭಾಸವಾಗುತ್ತದೆ....

‘ಅವರು ಈ ದರಿದ್ರ ಕೊಂಪೆ ಬಿಟ್ಟು ಬರಲಾರರು....ನಾನು ಇಲ್ಲಿ ಬದುಕಲಾರೆ....ಅವರ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ನಡೆಯಲು ನನಗೆ ಹೇಗೆ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲವೋ ಹಾಗೆಯೇ ನನ್ನ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ನಡೆಯಲು ಅವರಿಗೆ ಮನಸ್ಸಿಲ್ಲ....ಅಂತೂ ನಮ್ಮ ಮುಖಗಳು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ದಿಕ್ಕಿಗೆ ಹೊರಳಿವೆ. ಆ ದೃಷ್ಟಿ ದೃಷ್ಟಿಗಳ ಸಂಗಮ ನಾಗುವದೆಂದು ?....

‘ಆ ಅಮೃತ ದಿನ, ಅಮರ ದಿನ ಬಂದೀತೆ ?....

‘ಸಂಸಾರ ರಥದ ಗಾಲಿಗಳು ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಕುಸಿದು ನಿಂತ ಈ ಪರಸ್ಪರ ತಿಯಲ್ಲಿ ಬರುವ ಅವರ ಗೆಲೆಯರು ಕುಸಿದ ಗಾಲಿಗಳನ್ನು ಮೇಲೆತ್ತಿಡಲು ನೆರವಾದಾರೆ?....ಅವರಿಗೆ ಬುದ್ಧಿ ಹೇಳಿ ನಮ್ಮನ್ನು ದಾರಿಗೆ ಕೂಡಿಸಿಯಾರೆ?.... ನಮ್ಮವರ ಮನೋವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಬದಲಾಯಿಸಿ ಮತ್ತೆ ನಮ್ಮ ಬಾಳು ಸುಲಲಿತವಾಗುವ ಹಾಗೆ ಮಾಡಿಯಾರೆ?....ಈ ದರಿದ್ರ ಕೊಂಪೆಯಿಂದ ನನ್ನನ್ನು ಅವರು ಬಂಧಮುಕ್ತಗೊಳಿಸಿಯಾರೆ?

‘ಅಂತಹ ಹಿರಿಯ ಬಂಧುವಾಗಿ ಅವರು ಬರಲಿ. ದೂರದ ಎರಡೂ ದಡಗಳನ್ನು ಶೇತುವೆಕಟ್ಟಿ ಕೂಡಿಸಲಿ....’

‘ಸೇತುವೆ ಕಟ್ಟಿ ಆ ಎರಡೂ ದಡಗಳನ್ನು ಒಂದುಗೂಡಿಸಬೇಕು’ ಅದು ಗೆಲೆಯನಾದ ನನ್ನ ಕರ್ತವ್ಯ.’

ರಾಮು ತನ್ನ ಹೊಲದ ಮಾವಿನ ಮರದ ಕೆಳಗೆ ಬಿದ್ದುಕೊಂಡು ಯೋಚಿಸುತ್ತಿದ್ದ. ಅವನ ರೈತ ಭರಮೆ ತುಸು ದೂರದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತ ಗಮನವೂ ಈಗ ಅವನಿಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಆಳುಗಳು ಹೊಲದಲ್ಲಿಯೆ ಕಳೆ ತಗಿಯಲು ಅಲ್ಲಿಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿದ್ದರು. ಅವರೆಡೆಗೆ ಅವನು ಕುಳಿತು ಎರಡು ತಾಸಾಗಿದ್ದರೂ ದೃಷ್ಟಿ ಹಾಯಿಸಿರಲಿಲ್ಲ. ಈಗ ಅವನ ಮನಸ್ಸೆಲ್ಲ ರಾಘವನ ಸ್ವಾಗತಕ್ಕಾಗಿ, ಅವನ ಬಾಳನ್ನು ಬೆಳಗಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ಯೋಚಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಆ ಯೋಚನೆಯಲ್ಲಿ ಎದುರಿನ ಸೃಷ್ಟಿ ಮರೆತುಹೋಗಿತ್ತು.

‘ಎಂತಹ ವಿಚಿತ್ರ ಅವನು....ಹಳ್ಳಿಯ ಜನರನ್ನು, ಅವರ ಆಚಾರ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಕಂಡರೆ ಅವನೇಕೆ ಅಷ್ಟು ಉರಿದು ಬೀಳುತ್ತಾನೋ!....

‘ಅವನಿಗೇನೂ ಹಳ್ಳಿಯ ಪರಿಚಯವಿಲ್ಲ ನಗರದಲ್ಲಿಯೆ ಹುಟ್ಟಿ, ನಗರ ದಲ್ಲಯೆ ಬೆಳೆದ ಅವನಿಗೆ ಹಳ್ಳಿಯೆಂದರೇನು ಗೊತ್ತು?....ಎತ್ತೆತ್ತಲೋ ಅಪಕ್ಕ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ತೆಗೆದ, ಉದಯಕಾಲದ ಚಿತ್ರವನ್ನು ನೋಡಿ ಇಂತಹದೆ ವಿಶ್ವ ಚಿತ್ರಕಾರನು ನೀಡುವ ‘ಉದಯ’ದ ಚಿತ್ರ ಎಂದು ನಿರ್ಣಯಿಸಿದ ಹಾಗೆ ಅವನೂ ಹಳ್ಳಿಯ ಬದುಕನ್ನೂ ಎಲ್ಲೊ ಒಬ್ಬಿಬ್ಬರನ್ನು ಕಂಡು ನಿರ್ಣಯಿಸಿ ಬಿಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ.

‘ಈ ನಿರ್ಣಯ ಅಸಾಧು ಎಂದು ಅವನಿಗೆ ತೋರಿಸಿಕೊಡಬೇಕು. ವಿಶ್ವ ಚಿತ್ರಕಾರನ ಸುಂದರ ಚಿತ್ರಗಳ ಹಾಗಿರುವ ಹಳ್ಳಿಯ ಬದುಕಿನ, ಹಳ್ಳಿಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ದರ್ಶನ ಮಾಡಿಸಿ ರಾಘವನ್ನು ಮನುಷ್ಯನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಬೇಕು. ಅವನಿಗಿರುವ ತಿರಸ್ಕಾರವನ್ನು ಹೊಡೆದೋಡಿಸಿ ಹಳ್ಳಿಯ ಜನರೂ ಮನುಷ್ಯರು ಎಂಬುದನ್ನು ಅರಿತು ಒಪ್ಪುವಂತೆ ಮಾಡಬೇಕು’

ರಾಮುವಿನ ತಲೆಯಲ್ಲಿ ಮುಂಗಾರಿಯ ಮಳೆಯಂತೆ ರಭಸದಿಂದ ಯೋಚನೆಯ ಸೆಳಕುಗಳು ಹೊಡೆಯುತ್ತಿದ್ದವು. ಹೊತ್ತು-ಗೊತ್ತು ಯಾವುದರ ಪರಿವೆಯೂ ಈಗ ಅವನಿಗಿರಲಿಲ್ಲ.

ಮೂರು ತಾಸುಗಳೂ ಜಾರಿಹೋದವು. ಸೂರ್ಯಗೋಲ ಪಶ್ಚಿಮದ ಕ್ಷಿತಿಜದಲ್ಲಿ ಅರ್ಧ ಮುಳುಗಿ ಮೈ ಕೆಂಪಗೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಮುಳುಗುವ ಸಾಹಸದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿತ್ತು. ವಿಚಿತ್ರ ರೀತಿಯ ಬಣ್ಣ, ಬಣ್ಣಗಳಿಂದ ಆಗಸದ ಪಶ್ಚಿಮ ಭಾಗ ಅಲಂಕರಿತವಾಗಿತ್ತು. ಗಾಳಿ ಬೀಸಲೋ ಬೇಡವೋ ಎಂದು ಹೊಯ್ದಾಡುತ್ತಿತ್ತು.

‘ಧನೇರ ಹೊತ್ತು ಮುಣಗಾಕ ಬಂತ್ರಿ.’

ಭರಮ ರಾಮುವನ್ನೆಚ್ಚರಿಸಿದ. ರಾಮು ಒಂದು ಸಲ ಕಣ್ಣು ಬಿಟ್ಟು ಭರಮನನ್ನು ನೋಡಿದ. ಭರಮ ಸುಮ್ಮನೆ ನಿಂತಿದ್ದ. ಅವನ ದೃಷ್ಟಿ ಹೊಲದೆಡೆಗೆ ಹರಿಯಿತು. ಕಳೆ ತಗಿಯಲು ಬಂದ ಆಳುಗಳು ಹೋಗಿ ಎಷ್ಟೋ ಸಮಯವಾಗಿತ್ತು.

‘ಅಳಿನ ಲೆಕ್ಕ ಹಚಗೊಂಡ್ರೇನೆಪ್ಪ?’

‘ಇವತ್ತ ಬ್ಯಾಡ. ನಾಳೆ ಹಚಗೊತೀನಿ.’

ಎಂದು ರಾಮು ಹಾಗೆಯೇ ಮನೆಗೆ ನಡೆದ ಹೊಲದಾಟ ಹೋಗುವಾಗ ಬೇಲಿಯ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ತಲೆ ಎತ್ತಿ ನಿಂತ ಚಂಡು ಹೂ ಕೊಂಚ ಬೀಸಿದ ಗಾಳಿಗೆ ತಲೆಯಾಡಿಸಿತು. ಅರಳಿದ ರಾಮುವಿನ ಮನಸ್ಸು ಮಾರ್ಪು ಡಿಯಿತು.

‘ಗೆಳೆಯನ ಬಾಳು ಮತ್ತೆ ಬೆಳಗಲಿ!....ಅದಕ್ಕೆ ನನ್ನ ಹಳ್ಳ, ರಂಗ ಭೂಮಿಯಾಗಲಿ!!’

‘ಬಾಳಿನ ರಂಗದಲ್ಲಿ ನಾನು ಲೀಲೆ ಒಂದಾಗಿ ಕುಣಿಯಬಹುದೆ?.... ನನ್ನ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ನೆಮ್ಮದಿ ಕಾಲೂರಿ ನಿಂತಿತೇ?’ ಸುಖ ಸಂತೋಷಗಳ ಆಗರವಾದೀತೆ ನನ್ನ ಬದುಕು?....

‘ಋಷಿಶ್ಯಾಮಲಾದ ರಾಮುವಿನ ಪತ್ನಿ ನನ್ನ ಹುಚ್ಚು ಹುಡುಗಿಗೆ ಬೆಳಕಿನ ದೀಪ ತೋರಿಸಿದರೆ?.... ನಗರದ ಇರುವಿಕೆ ಕಲಿಸಿದರೆ?’

‘ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಹಾಗಾದರೆ ನಾನೆಂತಹ ಭಾಗ್ಯವಂತ!....’

ರಾಘು ಹಳ್ಳಿಗೆ ಹೊರಡುವದೆಂದು ನಿರ್ಧರಿಸಿದಾಗಿನಿಂದಲೂ ಇದೇ ರೀತಿಯ ವಿಚಾರ ಅವನ ಮನದಲ್ಲಿ ಮೂಡುತ್ತಲಿದೆ. ಕುಳಿತಲ್ಲಿ ನಿಂತಲ್ಲಿ— ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ಹೀಗೆ ಲೆಕ್ಕ ಹಾಕುತ್ತಿರುವ ಮನಸ್ಸಿನ ರೀತಿ ಅವನಿಗೆ ಬಹಳ ವಿಚಿತ್ರವಾಗಿ ತೋರಿತು. ಮನುಷ್ಯನ ಮನಸ್ಸು ಎಷ್ಟು ಮೋಜಿನದು ಎಂದೂ ಅವನಿಗೆ ತುಂಬ ಅಚ್ಚರಿ.

ಈಗಲೂ ಹಾಗೆಯೇ ಆಯಿತು. ನಾಳೆ ಅವನು ಇನ್ನೊಬ್ಬ ತಾತ್ಕಾಲಿಕವಾಗಿ ನಿಯಮಿಪ್ಪಟ್ಟ ಕಾರಕೂನನಿಗೆ ಚಾರ್ಜು ಕೊಡಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಅದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಹಿಂದೆ ಉಳಿದ ಕೆಲಸಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಈ ರಾತ್ರಿ ಮುಗಿಸಿ ಬಿಡಲು ಗಟ್ಟಿ ಮನಸ್ಸು ಮಾಡಿ ಊಟವಾದೊಡನೆಯೇ ಕುಳಿತಿದ್ದ. ಸಿಗರೇಟ ಪಾಕೀಟುಗಳು, ಬೆಂಕಿಪೊಟ್ಟಣ ರಾಶಿರಾಶಿಯಾದ ಕಾಗದ ಅವನ ಸುತ್ತಲೂ ಬಿದ್ದಿದ್ದವು. ಒಂದು ಪಾಕೀಟ ಸಿಗರೇಟನ್ನು ಖಾಲಿ ಮಾಡಿದಾಗ ಅರ್ಧ ಕೆಲಸವೇನೋ ಮುಗಿಯುವದರಲ್ಲಿತ್ತು. ಮತ್ತೆ ಸಿಗರೇಟಿನ ತಲಬಾಯಿತು. ಇನ್ನೊಂದು ಸಿಗರೇಟನ್ನು ಬಾಯಿಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಹೊತ್ತಿಸಿ ಯಾದ ಮೇಲೆ

ಕೈ ಮುಂದಕ್ಕೋಡಲಿಲ್ಲ. ಸಿಗರೇಟಿನ ಹೊಗೆ ಸರಪಳಿ ಸರಪಳಿಯಾಗಿ ಹೊರಹೊಮ್ಮುತ್ತಿರುವಂತೆ ಸುಪ್ತವಾಗಿ ಮಲಗಿದ ಆ ವಿಚಾರವೆ ಮತ್ತೆ ತಲೆಯಲ್ಲಿ ಮಿಂಚಿತು. ಆ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಬೆರೆಯುತ್ತಿರುವಂತೆ ಕೈಯಲ್ಲಿಯ ವೆನ್ನು, ಹಾಸಿದ ಜಮಖಾನೆಯ ಮೇಲೆ ಬೋರಲಾಗಿ ಬಿದ್ದಿತು. ಸೊಳ್ಳೆ ಯೊಂದು 'ಗುಂಯಿ' ಗುಡುತ್ತ ಬಂದು ಅವನ ಹಣೆಗೆ ಮುದ್ದಿಟ್ಟರೂ ಅವನು ಅತ್ತ ಗಮನವೀಯದಷ್ಟು ಆ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಸಮರಸನಾಗಿದ್ದ.

ಅರ್ಧಗಂಟೆ ಹಾಗೆಯೇ ಜಾರಿ ಹೋಯಿತು. ರಾಘುವಿನ ದೃಷ್ಟಿ ಅಕಸ್ಮಾತ್ತಾಗಿ ಮಲಗಿ ನಿದ್ರಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಲೀಲೆಯನ್ನು ಸಂದರ್ಶಿಸಿತು. ಶಾಂತ ಚಿತ್ತಳಾಗಿ ಲೀಲೆ ನಿದ್ರೆ ಹೋಗಿದ್ದಾಳೆ. ಆ ಬಿರಿದ ತುಟಿಗಳಲ್ಲಿ ಮುಗ್ಧ ನಗೆಯಿದೆ. ತುಂಬಿದ ಬಲದೋಳನ್ನು ದಿಂಬಿನ ಮೇಲಿಟ್ಟು ಅದರ ಮೇಲೆ ತನ್ನ ತಲೆ ಒರಗಿಸಿದ್ದಾಳೆ. ತಲೆಯ ಕಪ್ಪಗಿನ ಕೂದಲು ಆ ತೋಳಿಗೆ ಅಂಟಿಕೊಂಡು ಬೆಳ್ಳಗಿನ ತೋಳು, ಅಂದವಾದ ಮೊಗ ಇನ್ನಿಷ್ಟು ಎದ್ದು ಕಾಣುತ್ತಿವೆ. ಮುಚ್ಚಿದ ಕಣ್ಣೆವೆಗಳು ಕಣ್ಣು ಮುಚ್ಚಾಲೆಯಾಡುತ್ತಿರುವ ಹಾಗೆ ಭಾಸವಾಗುತ್ತದೆ.

“ ದಂದ್ರಳು..... ಇಷ್ಟೆಲ್ಲ ಇದ್ದೂ ಒಂದು ಒಳ್ಳೆಯ ಸೀರೆ ಉಡುವ ಭಾಗ್ಯವೂ ಇವಳಿಗಿಲ್ಲವಲ್ಲ! ಹಳೆಯ ಕಾಲದ ಆಭರಣಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಜೀವ ಹೋದರೂ ಬಿಡುವದಿಲ್ಲ ”

ಎನ್ನೋ ವಿಚಾರ ಬಂದು ರಾಘು ಕೂಗಿದ.

‘ ಲೀಲಾ..... ಲೀಲಿ..... ಲೀಲಾ..... ’

ಲೀಲೆ ಪತಿಯ ಕರೆಯನ್ನಾಲಿಸಿ ಎದ್ದು ಕುಳಿತಳು.

‘ ಏನು? ’

‘ ಸ್ವಲ್ಪ ಚಹಾ ಮಾಡಿಕೊಂಬಾ. ಇದೆಲ್ಲ ಕೆಲಸ ಬೆಳಗಾಗುತ್ತಾಗ್ತೆ ನಾ ಮುಗಿಸಬೇಕಾಗಿದೆ. ’

‘ ರಾತ್ರಿ ಹಿಂಗ ಜಾಗರಣೆ ಮಾಡತೀರಿ. ಮ್ಯಾಲೆ ಚಹಾ ಕುಡದರಂತೂ ಆಗ್ಯತೆ ಹೋತು. ಪ್ರಕೃತಿ ಎದಕ ಬರಬೇಕು? ’

ಬರಿಯ ಒಂದು ನಗೆ ನಕ್ಕ ರಾಘು. ಲೀಲೆ ಹಾಗೆಯೇ ತನ್ನ ಮಾತನ್ನು ಮುಂದುವರಿಸಿದಳು.

‘ ಆ ಹಾಳ ಸಿಗರೇಟ ಬ್ಯಾರೆ ಸೇತ್ತಿರಿ. ನಾಳೆ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿದ ಬರೊದುಲ್ಲಾ ಅಷ್ಟೇನ ಇವತ್ತು ಅವಸರ ? ’

‘ ಅವಸರದ್ದು ಅಂತ ನಾ ನಿನಗ ಹೇಳೋದು. ನನ್ನ ಗೆಳೆಯ ರಾಮ ತನ್ನೂರಿಗೆ ಬರಬೇಕಂತ ಪತ್ರ ಬರದಾನ. ಒಂದ ತಿಂಗಳ ರಜಾ ಎಲ್ಲಾ ಅವನ ಹತ್ರ ಕಳಿಯೋದು. ಅದಕ ಇಷ್ಟ ಕೆಲಸ ಇವತ್ತು ಮುಗಿಸಿ ನಾಳೆ ಮೋಕಳಕ ಆದೇನಂದ್ರ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಲಿಕ್ಕೆ ಬರತದ. ’

ಲೀಲೆಗೆ ರಾಘು ಹೇಳುತ್ತಿರುವದೆಲ್ಲ ಕನಸಾಗಿ ತೋರಿತು. ಅವಳೆಷ್ಟೊ ಸಲ ತನ್ನ ತವರು ಮನೆಗೆ ಹೋಗೋಣವೆಂದಿದ್ದರೂ ‘ ಧೂ— ಆ ಕೊಂಪಿಗೆ ಯಾರ ಹೋಗಬೇಕು? ’ ಎಂದು ಸಮ್ಮತಿಸಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಯಾವ ಹಳ್ಳಿಗೂ ತನ್ನ ಗಂಡ ಹೊರಡಲಾರನೆಂದು ಮನದಲ್ಲಿ ಗಟ್ಟಿಮುಟ್ಟಾಗಿ ನಿಶ್ಚಯಿಸಿಕೊಂಡ ಲೀಲೆ ಅವನ ಇಂದಿನ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕನಸಿನಲ್ಲಿ ಕೇಳಿದ ಹಾಗೆ ಭಾವಿಸಿ ಕೊಂಡಳು.

‘ ಮೊದಲ ಚಹಾ ಮಾಡಿಕೊಂಬಾ. ಆ ಮ್ಯಾಲೆ ಎಲ್ಲಾ ವಿಷಯನೂ ಹೇಳತೀನಿ. ’

ಲೀಲೆ ಚಹಾ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಬಂದಳು. ರಾಘು ಉತ್ಸಾಹಿತನಾಗಿ ಹೇಳಲಾರಂಭಿಸಿದ.

‘ ನೀನೂ ನನ್ನ ಕೂಡ ಬರಬೇಕು ಲೀಲಾ. ರಾಮ ನಿನ್ನ ಕರಕೊಂಬಾ ಅಂತ ಬರದಾನ ಬರೊಮ್ಮಂದ. ಅವರವ್ವನೂ ನಮ್ಮನ್ನ ನೋಡಬೇಕಂತ ಇಷ್ಟಪಡತಾಳಂತ. ಬರತೀಯಾ ಲೀಲಾ? ’

‘ ಅವರ ಊರೆಲ್ಲೆ ದ್ದ ? ’

‘ ಹಾಳ ಕೊಂಪಿ ಅದು. ಗೆಳೆಯ ಇದ್ದಾನಂತ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗ ಬೇಕಾಗ್ತೀದ. ’

ರಾಘು ಚಹಕುಡಿದು ಮುಗಿಸಿ ಸಿಗರೇಟನ್ನು ಬಾಯಿಗಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಹೇಳಿದ.

‘ ಹಳ್ಳಿಗೆ ಬರತೀರಾ ನೀವು? ’

‘ ಬರಬಾರದೇನು ಲೀಲಾ? ’

ಮುಗುಳು ನಗೆ ನಗುತ್ತ ರಾಘು ಸಿಗರೇಟಿನ ಹೊಗೆಯನ್ನು ಬಾಯಿ ತುಂಬ ಬಿಟ್ಟು ಕೇಳಿದ. ಈ ಪ್ರಶ್ನೆಯಿಂದ ಲೀಲೆ ನಿರುತ್ತರಳಾದಳು. ಲೀಲೆಗೆ ಅವನ ಮಾತುಗಳೆಲ್ಲ ಒಳ್ಳೇ ವಿಚಿತ್ರವಾಗಿ ತೋರಲಾರಂಭಿಸಿದವು. ಅವಳು ಕನಸು-ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಯೂ ಕೇಳಲಾರದ ಮಾತುಗಳು ಇಂದು ರಾಘು ವಿನ ಕೊರಲಿನಿಂದ ಹೊರಹೊಮ್ಮುತ್ತಲಿದ್ದವು. ಹಳ್ಳಿಯ ಹೆಸರನ್ನು ಕೇಳಿದರೆ ಉರಿದು ಬೀಳುತ್ತಿದ್ದ ರಾಘು. ಹಳ್ಳಿಯ ಜನಗಳೆಂದರೆ ಹುಂಬರು ಎಂದು ಎಣಿಸಿದ್ದ. ಅವಳ ಪತಿ- ಅಂತಹ ಹಳ್ಳಿಯೊಂದಕ್ಕೆ ಹೊರಡುವ ನಿರ್ಧಾರ ಮಾಡಿದ್ದಾನೆ. ಹಳ್ಳಿಯ ದರ್ಶನ ಪಡೆಯಲು ಆತುರ ಪಡುತ್ತಲಿದ್ದಾನೆ. ಜತೆಗೆ ಅವಳಿಗೂ ತನ್ನ ಸಂಗಡ ಬರಲು ಒತ್ತಾಯಗೊಳಿಸುತ್ತಲಿದ್ದಾನೆ. "

ಲೀಲೆ ರಾಘುವನ್ನು ಅಚ್ಚರಿಪಟ್ಟುಕೊಂಡು ಎನೆಯಿಕ್ಕದೆ ನೋಡುತ್ತ ಕೇಳಿದಳು.

‘ ಎಂದ ಹೋಗಾದು ? ’

‘ ಇನ್ನ ಎರಡ ದಿವಸಕ್ಕೆ ’

ಮತ್ತೆ ಅವರ ಕುಳಿತಲ್ಲಿ ನೆನಾನ ತನ್ನ ತಲೆಚಾಚಿತು. ರಾಘು ಅರ್ಧ ಉಳಿಸಿದ ಕೆಲಸವನ್ನೆಲ್ಲ ಮುಗಿಸಿ ಬಿಡಲು ಮತ್ತೆ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಪೆನ್ನನ್ನು ಹಿಡಿದ. ಲೀಲೆ ತನ್ನ ಹಾಸಿಗೆಯ ಮೇಲಿರುಳಿದಳು. ಒಡೆಯಲಾರದ ಒಗಟಿನಂತೆ ರಾಘು ಹಳ್ಳಿಗೆ ಹೊರಡುವ ಸಮಾಚಾರ ಅವಳ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಅಜ್ಜೊತ್ತಿದಂತೆ ನಿಂತಿತ್ತು. ಮನದ ಸಂಗೀತ ಅದಕ್ಕೆ ಸ್ವರಗೂಡಿಸಿತ್ತು.

‘ ಹಳ್ಳಿಗೆ ಹೊರಡುವದು! ’

ಲೀಲೆಗೆ ಮಲಗಿದಲ್ಲಿಯೆ ನಗು ಬಂತು. ಪತಿಯು ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿರುವನೆಂಬ ವಿಚಾರದಿಂದ ಅವಳು ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ನಗಲಿಲ್ಲ ಅಷ್ಟೆ.

‘ ಅಬ್ಬ ! ಹಳ್ಳಿಯನ್ನು ಜನ್ಮದಲ್ಲಿಯೆ ನೋಡಲಾರೆನೆಂದು ಶಪಥ ಮಾಡಿದ, ಇವರ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಬದಲಿಸಿದ ಅವನ ಗೆಳೆಯರು ಎಂತಹ ಸತ್ವ ಶಾಲಿಗಳರಬೇಕು!..... ಎಷ್ಟು ದೊಡ್ಡ ಮನಸ್ಸಿನವರಿರಬೇಕು!!.....

‘ ಓ,..... ಮದುವೆಗೆ ಅವರು ಬಂದಿದ್ದರು..... ಮನೆಯ ಹಿರಿಯರಿ ಗಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ದುಡಿದರು..... ಆ ಕುಳ್ಳನೆಯ ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ನಾನು

ಇವರ ಸಹೋದರರೆಂದೇ ಭಾವಿಸಿದ್ದೆ..... ಮದುವೆ ಮುಗಿದು ಅವರು ಹೊರಟು ನಿಂತಾಗ ನನ್ನ ಭಾವನೆ ತಪ್ಪುವೆಂದು ತಿಳಿಯಿತು..... ಹೋಗುವಾಗ ಅವರು ನನ್ನನ್ನು ಕರೆದು ಹೇಳಲಿಲ್ಲವೇ?.....

‘ತಂಗಿ, ಇನ್ನ ನನ್ನ ಗೆಳೆಯ ನಿನ್ನ ಗಂಡ..... ಅವನ ಗೆಳೆಯ ನಾನು ಹಳ್ಳಿಗೆ ಹೋಗತೀನಿ ಅವನ್ನ ಬಿಟ್ಟು..... ಅವನ ಗೆಳತಿ ಆಗಿ ನೀನು ಹೆಚ್ಚಿಬಿಟ್ಟಿ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದೀದಿ..... ನನ್ನ ಸ್ಥಾನದಾಗ ಬರೂ ನೀನೂ ನನ್ನಂಗೆ ಅವನ್ನ ನೋಡಿಕೋತಿ ಅಂತ ನಂಬತೀನಿ.....’

‘ಎಷ್ಟು ಹೃದಯ ತುಂಬಿದ ಮಾತು ಅದು!..... ನನ್ನಣ್ಣನೊಬ್ಬ ಇದ್ದಿದ್ದರೆ ಇಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚಿಕೊಂಡು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದನೊ ಇಲ್ಲವೋ!..... ನಾನು ಏನನ್ನೂ ಹೇಳಲಾರದೆ ಅವರಿಗೆ ನಮಸ್ಕರಿಸಿದೆ..... ಅಣ್ಣನಂತೆ ಅವರು ಹೃದಯ ತುಂಬಿ ಹರಸಿ ಹೋದರು.....

‘ಅವರೊಬ್ಬ ನಂಬಿಕೆ ಸಾರ್ಥಕವಾಯಿತೇ?.....’

ಅವಳ ಹೃದಯ ಅದೇ ಪ್ರಶ್ನೆಯನ್ನು ಎರಡು ಮೂರು ಸಲ ಹಾಕಿತು. ಅದಕ್ಕೆ ಉತ್ತರಿಸುವ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆ ಅವಳಿಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಬರಿಯ ನಿರಾಸೆಯ ಉಸಿರೊಂದು ಮೆಲ್ಲನೆ ಹೊರಹೊಮ್ಮಿತು ಅವಳಿಂದ. ‘ಇವರು ತೊಟ್ಟು ನಿಂತ ಹುಡುಗ ಮುಂದೆ ಅವರೊಬ್ಬ ನಂಬಿಕೆಯನ್ನು ನಾನು ಹೇಗೆ ಸಾರ್ಥಕ ಪಡಿಸುವೆನು?..... ಕಾಮಣಿಯಾದವರ ಕಣ್ಣಿಗೆಲ್ಲ ಪ್ರಪಂಚವೇ ಹಸುರಾಗಿ ತೋರುವ ಹಾಗೆ ಇವರಿಗೆ ಹಳ್ಳಿಯವರೆಲ್ಲ ಅಜ್ಞಾನಿಗಳು, ಮುಖ್ಯಮಂದಿಯಾಗಿ ತೋರುತ್ತಾರೆ..... ಹಾಗಿದ್ದ ಮೇಲೆ ಈ ಇವರ ಕಾಮಣಿ ಗುಣವಾಗುವದು ಹೇಗೆ?..... ಔಷಧ, ಉಪಚಾರ ನಾಟದಿದ್ದ ಮೇಲೆ ಯಾವ ರೋಗ ಗುಣವಾದೀತು?.....

‘ಹಳ್ಳಿಗೆ ಹೋಗುತ್ತೇನೆ..... ರಾಮಣ್ಣನವರೇ ವೈದ್ಯರಾಗಿ ಇವರ ಕಾಯಿಲೆ ಕಡಿಮೆ ಮಾಡಲಿ..... ಅವರ ಪುಣ್ಯದಿಂದಲಾದರೂ ನಮ್ಮಬಾಳು ಬೆಳಗಲಿ!..... ಈ ಅರೆಯಾಳಿನ ಜೀವನ ಕೊನೆಗೊಳ್ಳಲಿ!..... !!!

ಮಲಗಿದ್ದಲ್ಲಿಯೇ ಲೀಲಾ ನೆಮ್ಮದಿಯ ಉಸಿರೆಳೆದಳು. ಬೀಸಿ ಬರುವ ತಂಗಾಳಿಗೆ ಅವಳ ಕಣ್ಣು ಮುಚ್ಚಲಾರಂಭಿಸಿದ್ದವು. ಒಂದೇ ಸವನೆ ಗೀಚುತ್ತ ಅತ್ತ ಅವಳ ಪತಿ ಕುಳಿತೇ ಇದ್ದ. ಮುಂದೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿಯೇ ಅವಳಿಗೆ ನಿದ್ರೆಯಾಯಿತು.

ಅವಳ ಕನಸಿನಲ್ಲಿ ಎಂತಹ ಭವ್ಯ ದೃಶ್ಯ !

ತುಂಬ ಮುತ್ತೈದೆ ಬನಶಂಕರಿ- ಹರುಷದ ತೊಟ್ಟಿಲಲ್ಲಿ ಸವಡಿಸಿದ
ಲೀಲೆಯನ್ನು ತೂಗುತ್ತ ಜೋಗುಳ ಹಾಡುತ್ತಲಿದ್ದಾಳೆ.

‘ ಮುತ್ತೈದೆ ಸಾವಿತ್ರಿಯಾಗು

ಬಾಳಿ ಮಗಳೆ

‘ ಹಡೆದ ಮನೆ- ಪಡೆದ ಮನೆಗಳ

ಬೆಳಗು ಮಗಳೆ

‘ ಹೆಣ್ಣು ಹೊವ ಸುರಿದ ಬದುಕು’

ನಿನ್ನ ದಾಗಲಿ’

‘ ಸುರೇಪಾನ ಹೂವಿನ್ನಿಗ—’

ಬಾಳರಳಲಿ !!

೨

ಶರದ್ಭೂತುವಿನ ಪುಣ್ಯದಿಂದ ಚಳಿ ವಿಶ್ವದಲ್ಲೆಲ್ಲ ತನ್ನ ಮೈಚಾಚಿ
ನಿಂತಿದೆ. ಜೀವವಿರುವ ಪ್ರಾಣಿಗಳು ಹೋಗಲಿ, ಜೀವವಿಲ್ಲದ ಬೆಟ್ಟ, ಕಾಡು
ಗಳಲ್ಲಿಯ ಗಿಡಗಳೂ ಗಾಳಿಯ ಮೊರೆತಕ್ಕೆ ನಡುಗುತ್ತಿವೆ. ನಿಸರ್ಗದ
ನಿತಾಂತ ಚೆಲುವು ಕಣ್ಣಿಗೆ ಹಬ್ಬಿ ನೀಡುತ್ತಿತ್ತು. ನಿರಾಭರಣ ಸುಂದರಿ
ಯಂತೆ ಪ್ರಕೃತಿದೇವಿ ಮಿರಮಿರನೆ ಮಿಂಚುತ್ತಲಿದ್ದಾಳೆ.

ಅಂತಹ ಒಂದು ದಿನದ ಅರುತಾಸು ಕಳೆದು ಹೋಗಿದೆ. ರಾಮುವಿನ
ಚಕ್ರದಿ ಕಾಡುದಾರಿಯನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಂಡು, ಗುಣಿಗಲ್ಲಗಳ ಮೇಲೆ ಉರಲಿ
ಳುತ್ತ ನಡೆದಿದೆ. ಊರಿಗಭಿಮುಖವಾಗಿರುವ ಎತ್ತುಗಳೂ ತ್ವರಿತ ಗತಿ
ಯಿಂದ ಸಾಗುವೆ. ಬಂಡಿ ಮುಂದೆ, ಮುಂದೆ ಹೋದ ಹಾಗೆ ಹಿಂದೆ ಧೂಳು
ಮೇಲೆಳುತ್ತದೆ. ಬೀಸಿದ ಗಾಳಿಗೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊಯ್ದಾಡಿ ಮತ್ತೆ ಅದೇ ಕಾಡು
ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಸಮರಸವಾಗುತ್ತದೆ. ಎತ್ತುಗಳ ಕೊರಳಲ್ಲಿರುವ ಗೆಜ್ಜೆಸರಗಳ
ಜತೆಗೆ ಚಕ್ರದಿಯ ಕೀಲುಗಳ ವಂಕಿಗೆ ನೇತು ಬಿಟ್ಟು ಗೆಜ್ಜೆಗಳೂ ತಮ್ಮ
ಅಲ್ಪ ಸ್ವರ ಬೆರಿಸಿ ಘುಲು ಘುಲಿಸುತ್ತಿವೆ. ಆ ಸ್ವರಕ್ಕೆ ಸಂಗೀತದ ಸೂರು
ಮೇಳೈಸುವ ಹಾಗೆ ದನ, ಕುರಿಗಳನ್ನು ಕಾಯುವ ಹೆಳ್ಳಿಯ ಹುಡುಗರು
ಕೊಳಲು ನುಡಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

ರಾಮುವಿಗೆ ಅವೆಲ್ಲ ಅಪರಿಚಿತವಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ರಾಘುವಿಗೆ ಅಪರಿಚಿತ. ಆದರೂ ರಾಘು ಚಳಿಯ ಮೂಲಕ ಅಷ್ಟೆಲ್ಲ ಬಟ್ಟೆ ಧರಿಸಿದರೂ ನಡುಗುತ್ತಲಿದ್ದಾನೆ. ರಾಮು ಕೇಳಿದ ಹಾಡನ್ನೇ ಕೇಳಿದರೂ ಅದರಲ್ಲಿಯ ಕಂಠಶ್ರೀಗೆ ತಲೆದೂಗುವ ಹಾಗೆ ತಲೆದೂಗುತ್ತಲಿದ್ದಾನೆ. ಮನದಲ್ಲಿಯ ಜೋಳು, ಬೋಳಾಗಿ ನಿಂತ ಹೊಲಗಳನ್ನು ಸುಮ್ಮನೆ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳಲಾರದೆ ಲೀಲೆ ನಿರುಕಿಸುತ್ತಲಿದ್ದಾಳೆ.

ಚಳಿ ತಡೆಯಲಾರದೆ ಮತ್ತೆ ಒಂದು ಸಿಗರೇಟನ್ನು ಹೊತ್ತಿಸಿದ ರಾಘು. ರಾಮು ಅವನನ್ನು ನೋಡುತ್ತ ಹೇಳಿದ.

‘ಅಲ್ಲೋ ಮಾರಾಯ್ತು ಈ ಚಟ ಏನ ಭಾಳ ಆದ್ದಂಗ ಕಾಣಸ್ತದಲ್ಲಣ್?’

‘ಅನ್ಯಾಯದ ದುಡ್ಡು ಸುಟ್ಟು ಹೋಗತದೆ’

ರಾಘು ನಗುತ್ತ ಹೇಳಿದ. ಲೀಲಾ ನಡುವೆ ಹೇಳಿದಳು.

‘ಅದೆಲ್ಲ ಖರೆ, ಆದರೆ ದುಡ್ಡು ಸುಟ್ಟು ಹೋಗುವುದಾಗ ಪ್ರಕೃತಿ ಸುಟ್ಟು ಹೋಗತಾವಲ್ಲಣ್?’

‘ನನ್ನ ಪ್ರಕೃತಿ ಸುಟ್ಟು ಹೋಗೂ ಕೊರಗಿನ್ಯಾಗ ನಿನ್ನ ಮನಸೂ ಸುಟ್ಟು ಹೋಗತದೆ.’

ರಾಘು ಪತ್ನಿಯೆಡೆಗೆ ತಿರುಗಿ ನಗೆಯಾಡಿದ. ಲೀಲೆ ಕೆಣಕುವ ಸ್ವರದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದಳು.

‘ಭಾಳ ಹಂಗಣ. ಏನ್ ಹೇಳೂ ಹಂಗಿಲ್ಲ!’

ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿಯೇ ರಾಮುವಿನ ಮನೆಯ ಮುಂದೆ ಬಂಡಿ ಬಂಧು ನಿಂತಿತು. ಎಲ್ಲರೂ ಕೆಳಕ್ಕೆಳಿದರು. ಬಂಡಿ ಹೊಡೆಯುತ್ತಲಿರುವ ಭರಮು ಎತ್ತಿನ ಕೊಳ್ಳು ಹರಿದು ಅಲ್ಲಿಯ ನಗಕ್ಕೆ ಕಟ್ಟಿ ಅದರಲ್ಲಿಯ ಎಲ್ಲ ಸಾಮಾನುಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಒಳಗಿಡಲು ಸನ್ನದ್ಧನಾದ.

ರಾಘು, ಲೀಲೆ, ರಾಮು ಪಡಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಬಂದು ಕುಳಿತುಕೊಂಡರು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿಯೇ ರಿಂದಕ್ಕ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದರು. ಕಣ್ಣು ಹಿಡಿಸಲಾರದೆ ರಾಘು, ಲೀಲೆಯರನ್ನು ನೋಡುತ್ತ ಸಂತೋಷದ ಸ್ವರದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದರು.

‘ಬಂದ್ರ್ಯಾ ರಾಘಣ್ಣಣ್ ನಿಮ್ಮನ್ನ ನೋಡಿ ನನಗೆ ಭಾಳ ಸಂತೋಷಾತು ಎಲ್ಲಾ ನೆಟ್ಟಗಣ್?’

ಹೀಗೆ 'ವಡ ವಡ' ಮಾತನಾಡುವುದು ಹಳ್ಳಿಯ ಹೆಂಗಸರ ಸ್ವಭಾವ ಎಂದು ಅವನಿಗೆ ಅನ್ನಿಸುತ್ತಿದ್ದರೂ ರಾಮುವಿನ ತಾಯಿ ಅವರು ಎಂಬ ವಿಚಾರದಿಂದ ರಾಘು ಸರಳವಾಗಿಯೇ ಉತ್ತರವಿತ್ತ.

‘ಎಲ್ಲಾ ನೆಟ್ಟಗದ ಕಕ್ಕಿಣ್’

ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿಯೇ ಸೀತಾ ಅತ್ತೆಯನ್ನು ಕರೆದಳು. ರಿಂದಕ್ಕ ಹೊರಟ್ಟು ಹೋದ ಒಂದೆರಡು ನಿಮಿಷಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಚಹಾಕ್ಕಾಗಿ ಅವರನ್ನು ಕರೆದ್ದು ಕೊಂಡು ಅಡಿಗೆ ಮನೆಗೆ ನಡೆದರು. ಕೈಕಾಲು ತೊಳೆದುಕೊಂಡು ಗೆಳೆಯರು ಚಹ ಕುಡಿದ ಮೇಲೆ ರಾಘುವನ್ನೇ ಕರೆದುಕೊಂಡು ತನ್ನ ಮನೆಯನ್ನೆಲ್ಲ ಒಂದು ಸಲ ಅಲೆದಾಡಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದ.

ರಾಘುವಿಗೆ ಎಲ್ಲವೂ ಅಚ್ಚರಿಯಾಗಿ ತೋರುತ್ತಿತ್ತು! ತಾನು ನಿಲ್ದಾಣದಿಂದ ಬಂದ ಆ ಕಾಡು ದಾರಿಯನ್ನು ನೆನೆದುಕೊಂಡ. ಜತೆಗೆ ಹಳೆಯ ಕಾಲದ ಚನ್ನಾಗಿ ಬೆಳಕು, ಗಾಳಿಗಳೂ ಆಡದ ಕಾಡಿಗೆಮಯವಾಗಿರುವ ಈ ರಾಮುವಿನ ಮನೆಯನ್ನೂ ನೆನೆದುಕೊಂಡ. ಇಂತಹ ದರಿದ್ರ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಕಲಿತ ಸುತ್ತಿಕ್ಷಿತ ಮನುಷ್ಯ ವಾಸವಾಗಿರುವುದು ಅವನಿಗೆ ಮರಕವನ್ನುಂಟುಮಾಡಿತ್ತು. ಕಾಡಿನಲ್ಲಿರುವ ಮೃಗವನ್ನು ಹಿಡಿದು ತಂದು ಮೃಗಾಲಯದಲ್ಲಿ ಹಾಕಿದ ಹಾಗೆನ್ನಿಸಿತು ಅವನಿಗೆ.

‘ಅಲ್ಲೋ, ಮಹರಾಯ- ನಿನಗ ಮತ್ತೆಲ್ಲಾ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಕೆಲಸವನ್ನ ಸಿಗೂದುಲ್ಲೇನು? ಇಂಥಾ ದರಿದ್ರ ಮನ್ಯಾಗ, ಕಾಡಿನಾಗಿದ್ದಂಗ ಹೆಂಗ ಇರತಿಯೋ ಏನೋಪಣ

ರಾಘು ತನ್ನ ಮನದಲ್ಲಿ ಮೂಡಿದ ಸಂಶಯದ ಹೊತ್ತಿಗೆಯನ್ನು ಬಿಚ್ಚಿದ. ರಾಮು ಮಂದಸ್ಥಿತನಾಗಿ ಹೇಳಿದ.

‘ಇಲ್ಲಿ ನೋಡ ರಾಘು ನಿನ್ನಂಗ ಗೋಪಾಳ ದಿವಸವ ಸಿಗತ್ತಿದ್ರ ನಾನೂ ಛಲೋ ಗಟ್ಟಿನ ಮನೀನವ ಕಟ್ಟಿಸತ್ತಿದ್ದೆ, ಏನಪ, ಆದ್ರ ಇಲ್ಲೆ ಇದ್ದದ್ದ ಮಾಡಿಕೊಂಡ ಹೋಗಬೇಕಾದ್ರೂ ರಗಡಾಗತದ,’

‘ಅಲ್ಲೋ ಮತ್ತ ನೀ ಹಿಂದ ಒಮ್ಮೆ’ ‘ನೀರಿನಕಟ್ಟಿ ಮಾಮಲೇದಾರ ಆಗೇನಿ ಅಂತ ಬರದಿದ್ದಲ್ಲೋ? ಗೋಪಾಳಲ್ಲ ದಣ ನಿನ್ನ ಮಾಮಲೇತಿ ನಡಿ ತೇನಪಣ?’

‘ನಾ ಮಾಮಲೇದಾರ ಇರೂತನಕ ಗೋವಾಳ ಸಿಕ್ಕಿತೇನಪ. ನಮ್ಮ
ವನ್ನ ಜಡ್ಡ ಕಡಿವ್ಯಾದಮೇಲೆ ಮಾಮಲೇತೀನೂ ಹೋತು. ಗೋವಾ
ಳಾನೂ ನಿಂತ್ಯು.’

ಇಬ್ಬರೂ ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ನಕ್ಕರು. ಆ ಮೇಲೆ ಅವರು ತಮ್ಮ ಸುಖ
ದುಃಖದ ವಿಚಾರವಾಗಿ ಹರಟೆ ಹೊಡೆಯಲಾರಂಭಿಸಿದರು.

ಇತ್ತ ಲೀಲಳನ್ನು ಕರೆದು ತಂದ ರಿಂದಕ್ಕ ಪುರೆ ಕರಿಯುತ್ತ ಕುಳಿತ
ಸೀತೆಗೆ ಹೇಳಿದರು.

‘ಇಕಿನ್ಟ ನೋಡ ಸೀತಾ, ನಮ್ಮ ರಾಘೂನ ಹೇಣ್ಣೆ ಲೀಲಾ.’

ಉಬ್ಬಿನಿಂದ ಪುರಗಳನ್ನು ಪರಾತಕ್ಕೆ ಹಾಕುತ್ತ ಸೀತಾ ಒಂದು ಫಲ
ಕತ್ತತ್ತಿ ಲೀಲಳನ್ನು ನೋಡಿದಳು.

ಆತ್ತೆಯವರ ಸಂಗಡ ನಿಂತಿದ್ದಳು ಲೀಲಾ. ಅವಳ ಮೊಗದಲ್ಲಿ, ಭಾವ
ದಲ್ಲಿ, ನಿಂತ ಭಂಗಿಯಲ್ಲಿ ಅದೂ ಹೋಗಲಿ- ಉಡುಪಿನಲ್ಲೂ ಒಂದು ಗೆರೆ
ಯನ್ನು ಕಾಣಲಿಲ್ಲ ಸೀತಾ. ನಗರದ ಜನರ ವಿನಹ ಉಳಿದವರು ಮನುಷ್ಯ
ರೆಂದೂ ನಂಬಲಾರದ ಸೀತಳಿಗೆ ಲೀಲೆಯ ವಿಚಾರವಾಗಿ ಯಾವ ಆದರ, ಅಭಿ
ಮಾನಗಳೂ ಉಂಟಾಗಲಿಲ್ಲ. ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ತಿರಸ್ಕಾರದ ನಗೆ ಮಾತ್ರ
ಅವಳ ತುಟಿಗಳಲ್ಲಿ ಮಿನುಗಿತು.

ಲೀಲೆ ಅದೇ ವೇಳೆಗೆ ಸೀತಳನ್ನು ನೋಡಿದಳು. ಬೆನಾರಸದ ನೀಲ
ವರ್ಣದ ಪತ್ತಲ ಉಟ್ಟು, ಶುಭ್ರವಾದ ಕೆಂಗುಲಾಬಿಯ ಮಕಮಲ್ಲಿನ
ಬೊಜು ತೊಟ್ಟು ಒಲೆಯ ಮುಂದೆ ಪುರೆ ಕರಿಯುತ್ತ ಕುಳಿತ ಸೀತಳ
ಬೆಕ್ಕೊಗ ಒಲೆಯ ಜ್ವಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಬೆಳಗುತ್ತಿತ್ತು. ಹಾಳು ಒಲೆಯಲ್ಲಿಯ ಜ್ವಾಲೆ
ಕಡಿಮೆಯಾಗಬೇಕೆ? ಅದೇ ಸಮಯಕ್ಕೆ ‘ಊದುಗೊಳವಿ’ ಹಿಡಿದು ನಾಲ್ವಾರು
ಬಾರಿ ಊದಿದಳು. ಗಾಳಿಗೆ ಅಲ್ಲಿಯ ಹೊಗೆಯೆಲ್ಲ ‘ಊದುಗೊಳವಿ’ಯಿಂದ
ಹವಳ ಬಾಯಿಗೂ, ಮೇಲೆದ್ದ ಹೊಗೆ ಕಣ್ಣಿಗೂ ತಾಗಿ ಕೆಮ್ಮು ಬಂದು,
ಕಣ್ಣಲ್ಲಿ ನೀರೂ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡಿತು. ಅದನ್ನು ಕಂಡ ಲೀಲೆ ಸೀತೆಗೆ ಅಡಿಗೆ
ಮಾಡುವ ಅನುಭವ ಸಾಕಷ್ಟಿಲ್ಲವೆಂದು ಖಚಿತಪಡಿಸಿಕೊಂಡರೂ ನಗಲಿಲ್ಲ.
ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ಸೀತೆಯ ಮೃದು ಕಪೋಲಗಳ ಮೇಲೆ ನಿಂತ ಬೆಮರು ಹನಿಗ
ಳನ್ನು ಕಂಡು ಮರುಕ ಉಂಟಾಯಿತು.

‘ನಮಸ್ಕಾರ ಲೀಲಾ.’

ನಮಸ್ಕಾರ ಸೀತಾ.’

ಲೀಲಾ ಸ್ನೇಹ, ಅಂತಃಕರುಣ, ಮಮತೆಗಳ ಸಂಗಮಧ್ವನಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ್ದರೆ ಸೀತಾ ಕೇವಲ ಉಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದ ಆದರೂ ಮನೆಗೆ ಬಂದ ಹಿರಿಯ ಅತಿಥಿ ಎಂಬ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಹೇಳಿದ್ದಳು. ಒಬ್ಬರನ್ನೊಬ್ಬರು ಒಂದೇ ಚಣದ ಪರಿಚಯದಿಂದ ಗುರುತಿಸಲಾರದ ಹಾಗೆ ಒಬ್ಬರನ್ನೊಬ್ಬರ ಧ್ವನಿಯ ಮಿಡಿತವನ್ನು ಗುರುತಿಸಲಾರದವರಾಗಿದ್ದರು.

‘ಕೂಡುವ ಲೀಲಾ’

ರಿಂದಕ್ಕ ಅಕ್ಕರೆಯಿಂದ ಹೇಳಿ ತಮ್ಮ ಮುಂದೆಯೇ ಅವಳನ್ನು ಕುಳಿ ರಿಸಿಕೊಂಡರು, ಹಾಗೆಯೇ ತಮ್ಮ ಮಾತನ್ನು ಮುಂದುವರಿಸಿದರು.

‘ನಿಮ್ಮನ್ನು ನೋಡಿ ನನಗೆ ಸಂತೋಷಾತವ್ಯ. ರಾಮ ದಿನಸಕ್ಕ ಒಮ್ಮೆ ಈ ನಿನ್ನ ಗಂಡನ್ನ ನೆನಪತಾನ, ಅಂತಾ ಗೆಳೆಯ ಅವ. ಬಂಗಾರ ದಂತಾ ಹುಡುಗ. ಅವನ ನೀ ಹೂವಿನಂತಾ ಹುಡುಗ. ನಿಮ್ಮನ್ನು ನೋಡಿದರ ಸಾಕ್ಷಾತ್ ರಾಮ-ಸೀತಾನ್ನು ನೋಡಿದ್ದೆಂಗೆ ಅನಸತದ.’

ರಿಂದಕ್ಕ ಹೃದಯ ತುಂಬಿ ಹೇಳಿದರು. ಸೀತಾ ಮಾತ್ರ ಅವರ ಈ ಮಾತಿಗೆ ವಾಗ್ಯನಗೆಯೊಂದನ್ನು ಬೀರಿದಳು ಮಾತ್ರ. ರಿಂದಕ್ಕ ಲೀಲಾಳಿಗೆ ಅತ್ತ ಗಮನ ವಿರಲಿಲ್ಲ. ಅವರ ಮಾತು ಕೇಳಿ ತನ್ನ ತಾಯಿಯ ಹೃದಯವೇ ಹಾಗೆ ಹೇಳಿದ ಹಾಗೆ ಛಾವಿಸಿಕೊಂಡ ಲೀಲೆ ಸಂತೋಷದಿಂದ ಹೇಳಿದಳು.

‘ಎಲ್ಲ ನಿಮ್ಮ ಹಿರೇರ ಆಶೀರ್ವಾದ ಅರ್ಪಣೆ.’

‘ನನ್ನ ಆಶೀರ್ವಾದ ಯಾತರದವನ- ಎಲ್ಲಾ ಸ್ವಾಮಿ ಕೃಪಾ. ಅವನ ಕೃಪಾದಿಂದ ಮುತ್ತೈದೆ ಸಾವಿತ್ರಿ ಆಗಿ ಬಾಳು ... ನಾಕಮಕ್ಕ ತಾಯಾಗು....’

‘ನಾಕಮಕ್ಕ ತಾಯಾಗಾದು ಹಳ್ಳಿಯ ಮಂದಿಗೆ ಒಳೆ ಹುಡುಗಾಟವನ ಅಗೇದ!’ ಎಂದುಕೊಂಡು ಸೀತೆ ಅಡಗಿ ಮಾಡುತ್ತಿರುವಾಗಲೇ ಒಳಗೊಳ ಗೆಯೆ ನಕ್ಕಳು ಲೀಲೆ ಹೃತ್ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ರಿಂದಕ್ಕನವರ ಆಶೀರ್ವಾದವನ್ನು ತಲೆಯಲಾಂತಳು. ತಾಯಿಯ ಕುಳಿತು ಹಾಗೆ ಆಶೀರ್ವಾದ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ

ಳೆಂದು ಭಾವಿಸಿಕೊಂಡ ಭಾವಿಕ ಹೃದಯದ ಲೀಲಾ ಮೆಲ್ಲನೆ ಅವರ ಪಾದಗಳಿಗೆ ಹಣೆ ಇಟ್ಟಳು. ಅವಳ ಕಣ್ಣಿನಿಂದ ಆನಂದಾರ್ಪುಗಳು ಕಳಚುತ್ತಿದ್ದವು. ಹೃದಯ ತುಂಬಿ ಹೇಳಿದಳು ಲೀಲಾ.

‘ಇದು ನನ್ನ ತಾಯ್ನಿ ಹರಕೆ.’

‘ಲೀಲಾ.’

‘ಅವ್ವಯ್ಯ.’

ರಿಂದಕ್ಕನವರ ಕಂಗಳಿಂದಲೂ ಒಂದೆರಡು ತೊಟ್ಟುಕುಗಳು ಕಳಚಿದವು. ಅವರು ಮೆಲ್ಲನೆ ಲೀಲಾಳನ್ನೆತ್ತಿ ಮೈದಡವಿ ಹೇಳಿದರು.

‘ನನಗ ಮಗಳಿದ್ದಿಲ್ಲ ಲೀಲಾ ನೀ ಆ ಕೊರತೆ ತುಂಬಿ ಕೊಟ್ಟು.’

ತಾಯಿ ಮಗಳಂತೆ ಒಂದೇ ಚಣಕ್ಕೆ ಸಮರಸರಾದ ಅವರನ್ನು ನೋಡಿ ಸೀತಳಿಗೆ ಒಳ್ಳೆ ಮೋಜನ್ನಿತ್ತು. ಜತೆಗೆ ನಗು ಬಂದಿತು. ನಗೆ ತಡೆಯಲಾರದೆ ಸೀರೆಯ ಸೆರಗಿನಿಂದ ಬಾಯಿ ಮುಚ್ಚಿ ಕೊಂಡಳು. ಈ ಬುದ್ಧಿ ಇಲ್ಲದ ಹಳ್ಳಿಯ ಜನರೇ ಹೀಗೆ. ಅಬ್ಬಬ್ಬಯ್ಯ....’ ಎಂದು ಕೊಂಡಳು. ಹಾಗೆಯೇ ಅವರ ಹುಚ್ಚನ್ನು ಬಿಡಿಸಬೇಕೆಂದು ಸೀತೆ ಗಟ್ಟಿಯಾದ ವೃಂದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದಳು.

‘ಉಶ್....ಶ್....ಶ್....’

ಲೀಲ-ರಿಂದಕ್ಕ ಸೀತೆಯೆಡೆಗೆ ಹೊರಳಿದರು ಅವಳು ನಗುತ್ತ ಹೇಳಿದಳು.

‘ಬೆಕ್ಕ ಬಂದಿತ್ತು. ಹಾಲಿನ ಪಾತ್ರಿ ತೆಳಗಣ ಇಟ್ಟೀರಲ್ಲ.’

ಎಂದು ನಗೆ ತಡೆಯಲಾರದೆ ಹಾಲಿನ ಪಾತ್ರೆಯನ್ನು ಎತ್ತಿ ಕಪಾಟಿನಲ್ಲಿಟ್ಟು ಅತ್ತ ಮೊಗಮಾಡಿಯೆ ನಕ್ಕಳು ಕಳ್ಳಿಯ ಹಾಗೆ.

‘ಅಡಗಿ ಆಗೇದಿಲ್ಲೋ, ಸೀತವ್ವ ?’

ರಿಂದಕ್ಕ ಸೊಸೆಯನ್ನು ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿ ಕೇಳಿದರು ಅದನ್ನು ಗುರುತಿಸಲು ಶಕ್ತಿಯಿಲ್ಲದ ಸೀತ ಮೊಗ ಸಿಂಡರಿಸಿಕೊಂಡು ಹೇಳಿದಳು.

‘ಆಗುದಾಗದ್ಬ.’

ರಿಂದಕ್ಕನವರ ಆ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಸೀತ ಒರಟಾಗಿ ಉತ್ತರ ವಿತ್ತಳು. ಅವಳ ಹುಚ್ಚು ಮನಸ್ಸು—ತಾನು ನಗರದಲ್ಲಿದ್ದೇ ಪರಿಪೂರ್ಣಳಾಗಿದ್ದೇನೆ. ತನಗೆ ಹೇಳುವ ಅಧಿಕಾರ ಈ ಹಳ್ಳಿಯ ಅತ್ತೆಗೆಲ್ಲೆ?— ಎಂದು ಕುದಿದಿದ್ದಿತು. ಆದ ರಲ್ಲೂ ಲೀಲಾಳೆದುರು ಹಾಗೆ ಕೇಳಿದ್ದು ತನ್ನನ್ನು ಅವಮಾನ ಗೊಳಿಸಲಿಕ್ಕೇ ಎಂದವಳು ಭಾವಿಸಿದಳು. ಸೀತೆ ಹೀಗೆ ಹೊಯ್ದಾಟದಲ್ಲಿರುವಾಗಲೇ ಅವಳ ದೃಷ್ಟಿ ನೆಲದ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತ ಲೀಲೆಯೆಡೆಗೆ ತಿರುಗಿತು. —ಮಣೆಯ ಮೇಲೂ ಕುಳಿತು ಕೊಳ್ಳಲು ಬರಲಾರದ ಈ ಹುಡುಗಿ ರಾಘಣ್ಣನ ಹೃದಯ ಸಿಂಹಾಸನದ ಮೇಲೆ ಏನು ಕುಳಿತೀತು ಮಣ್ಣು !’ ಎಂದು ಉಸಿರೆಳೆಯಿತು ಅವಳ ಮನ.

ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿಯೇ ರಿಂದಕ್ಕ ಹೊರಗೆ ಬಂದು ರಾಘುವಿಗೆ ಜಳಕ ಮಾಡಲು ಹೇಳಿದರು. ರಾಘು-ಲೀಲೆಯರ ಜಳಕವಾಗುವಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಅಡಿಗೆಯೂ ಸಿದ್ಧವಾಗಿತ್ತು. ರಿಂದಕ್ಕ ಎಲೆ ಹಾಕಿದರು. ಹಾಗೆಯೇ ರಾಮು, ಲೀಲೆ, ರಾಘು ಮೂವರಿಗೂ ಊಟಕ್ಕೆ ಕುಳಿತು ಕೊಳ್ಳಲು ಹೇಳಿದರು. ರಾಘು, ರಾಮು ಊಟ ಕ್ಕೇನೂ ಕುಳಿತರು. ರಿಂದಕ್ಕ ಚಾಲುನಂದರೂ ಲೀಲೆ ಊಟಕ್ಕೆ ಕುಳಿತು ಕೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲ ಪತಿಯ ಜತೆಗೆ.

‘ಗಂಧ್ಯರದಾಗಲಿಖ.’

ಎಂದು ರಾಗ ಎಳೆದಳು ಲೀಲೆ. ಅವಳ ಈ ಭಾವನೆ ಹಳ್ಳಿಯ ಗೊಡ್ಡು ಅಚಾರ ಎಂದು ಒಳಗೊಳಗೆ ನಕ್ಕಳು ಸೀತೆ. ರಾಘು ಸಹ ಅದೇ ಭಾವನೆಯಿಂದ ಆದರೂ ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ನಗುತ್ತಲೆ ಹೇಳಿದ.

‘ನಮ್ಮ ಕೂಡ ಊಟಕ್ಕೆ ಕೂಡಾದಂತ! ನಮ್ಮ ಎಂಜಲ ತಿನ್ನೋದು ಅಕ್ಕಿ ಹಣ್ಣೆಬರದಾಗದ.’

ಸೀತಳಿಗೆ ಹರುಷವನ್ನುಂಟು ಮಾಡಿತು ರಾಘುವಿನ ಆ ಮಾತು. ತನ್ನವರೂ ಹೀಗೆ ಹಳ್ಳಿಯ ಗೊಡ್ಡು ಅಚಾರಗಳನ್ನು ತಿರಸ್ಕಾರದಿಂದ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದರೆ ಈ ಕಷ್ಟ ತನಗೆ ಬರುತ್ತಲೇ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಎಷ್ಟೊಂದು ಸುಖವಾಗಿರಬಹುದಿತ್ತು! ಎಂದು ಉಸಿರೆಳೆದಳು ಸೀತ ಮನದಲ್ಲಿಯೆ.

ಊಟ ಆರಂಭವಾಯಿತು. ರಾಮು ಸಾರು ಅನ್ನವನ್ನು ಕಲಿಸಿ ತುತ್ತೊಂದನ್ನು ಬಾಯಿಗಿಟ್ಟು ಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಹೇಳಿದ.

‘ಹೆಂಗಾಗೇದಪ ಅಡಿಗಿ. ಹೋಟಲಿನ ಊಟ ಚಲೋ ಅನ್ನವು ನೀವು-ನಗರದ ಮಂದಿ !’

‘ಇರಲಿ ಬಿಡೋ ರಾಮು-ಈಗೇರಡು ದಿನಾಆತು ಹಳ್ಳಾಗ ಬಂದ ಇರಲಿಕ್ಕೆ ಹತ್ತಿ.’

‘ನಿಮ್ಮ ನಗರಕ್ಕೆ ಕಲೀಲಿಕ್ಕೆ ಬರಾದಕಿಂತ ಮೊದಲು ನಾ ಹಳ್ಳಾಗ ಇರತಿದ್ದೆ.’

ಮತ್ತೆ ನಾಲ್ಕಾರು ನಿಮಿಷ ನೀರವ-ನಿಶ್ಯಬ್ದ.

ಶ್ರೀಖಂಡದಲ್ಲಿ ಪುರೆಯ ಒಂದು ತುಣುಕನ್ನು ಅದ್ದಿ ಬಾಯಿಗಿಟ್ಟು ಕೊಳ್ಳುತ್ತ ರಾಘು ಮತ್ತೆ ಮಾತಿಗೆ ಮೊದಲು ಮಾಡಿದ.

‘ಅಡ್ಡೀಯಿಲ್ಲಪ, ಸೀತಕ್ಕೆ ಚಲೋ ಅಡಿಗಿ ಮಾಡತಾಳೆ. ಎಷ್ಟು ಜನ್ಮ ಕಳೆದದಾರು ನಮ್ಮಾಕಿಗೆ ಹಿಂಗ ಅಡಿಗಿ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಬಂದಿತು.’

ರಾಘುವಿನ ದೊಡ್ಡ ಸುಳ್ಳಿಗೆ ಲೀಲೆ ನಕ್ಕಳು. ಸೀತೆ ತನ್ನ ಪಾಕ ಪ್ರಶಂಸೆಯಿಂದ ಈ ಅಹಂಕಾರದ ನಗೆ ಬೀರಿದಳು. ಅದನ್ನು ಕಂಡು ರಾಮು ಕೆಣಕುವ ಸ್ವರದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ.

‘ನಮ್ಮ ಪುಣ್ಯಾ ನೋಡು ರಾಘು ನೀವೆಲ್ಲ ನಗರದವರು ಬಂದೀರಂತೆ ಜನ್ಮದಾಗ ಒಮ್ಮೆರೆ ಅಡಿಗಿ ಮಾಡೂ ಸ್ಫೂರ್ತಿ ಬಂತು ನಮ್ಮ ಬಾಯಿಸಾಹೇಬರಿಗೆ.’

‘ನೋಡಣ್ಣ ಹೆಂಗ ಹೇಳತಾರಾ? ನಾ ಅಡಿಗಿ ಮಾಡದಿದ್ದ ಇವರು ಇಲ್ಲೆ ಉಳಿದಾರ ಉಳಿತಿದ್ದರ ?’

ಸೀತಾ ತನಗಾದ ವಿಷಾದವನ್ನು ತೋರಗೊಡದಿದ್ದರೂ ಸಮರ್ಥನೆಗಾಗಿ ಎಂಬಂತೆ ರಾಘುವನ್ನು ಕೇಳಿದಳು. ರಾಮು ತನ್ನ ಹಾಸ್ಯದ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಮತ್ತೆ ಮುಂದುವರಿಸಿದ

‘ಓಹೋ! ಬಾಯಿಸಾಹೇಬರ ಕೈ ಸವಟಿ ಹಿಡಿದ ಹಿಡಿದ ಸವದ ಹೋಗ್ಯಾವ.’

ರಿಂದಕ್ಕ ಇಷ್ಟು ಹೊತ್ತಿನವರೆಗೆ ಮೌನದಿಂದ ಅವರ ಸಂಭಾಷಣೆಯನ್ನಾ ಲಿಪುತ್ತಿದ್ದವರು ಈಗ ನಡುವೆಯೇ ಹೇಳಿದರು.

‘ಸೀತಾ ಮನಸಗೊಟ್ಟ ಅಡಿಗಿ ಮಾಡಿದರ ಚಲೋ ಮಾಡತಾಳ. ಆದ್ರ ಲೀಲಾನೂ ಅಡಿಗಿ ಎನ ಕೆಟ್ಟ ಮಾಡೂದಲ್ಲ.’

ಲೀಲಳನ್ನು ನೋಯಿಸಬಾರದೆಂದು ರಿಂದಕ್ಕ ಹಿರಿಯ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಹೇಳಿದ್ದರೇನೋ! ರಾಘು ಮಾತ್ರ ಅವರ ಮಾತನ್ನು ಒಪ್ಪಿ ಕೊಳ್ಳುವ ಸ್ಥಿತಿಯಿರಲಿಲ್ಲ. ಅದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಅವರನ್ನು ಕೇಳಿದ.

‘ಅಲ್ಲಿ, ಕಕ್ಕಿ ನೀವಿಷ್ಟು ಹೇಳತೀರಿ. ಲೀಲೆಗೆ ಚಲೋ ಅಡಿಗಿ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಬರತದಂತ ಅಕಿ ಮುಖದಾಗೇನಾರ ಬರದ್ದದೇನು ಮಾತ್ರ? ಒಂದೂ ವರೆ ವರಷಾತು ಅಕಿ ಗಂಡಾದ ತಪ್ಪಿಗೆ ಅಕಿ ಮಾಡಿದ ಅಡಿಗೀನೂ ಊಟ ಮಾಡತೀನಿ.’

‘ಈಗಿನ ಪುಡಗ್ರಿಗೆ ಹಿತ್ತಲಗಿಡ ಮದ್ದಲ್ಲೋ ರಾಗಣ್ಣ. ಹಿಂಗಂತಿ ಯಲ್ಲೂ ಬೇಕಾರ ಜಿದ್ದ ಕಟ್ಟು, ನೀನೂ ಲೀಲಾನ ಅಡಿಗಿ ಪಸಂದಾಗೇದ ಅಂತ ಹೇಳಿದರೂ ?’

‘ಅದರ ಹಣೇಬರ ನನಗ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲೇನಿ?’

ರಾಘು ತಿರಸ್ಕಾರದಿಂದ ಹೇಳಿದ. ರಿಂದಕ್ಕ ಶಾಂತಸ್ವರದಲ್ಲಿ ಉತ್ತರಿಸಿದರು.

‘ನನಗ ಗೊತ್ತದ ಏಳೋ ರಾಗಣ್ಣ ನೀನೂ ಲೀಲಾ ಪಸಂದಾಗಿ ಅಡಿಗಿ ಮಾಡ್ತಾಳ ಅಂತ ಒಪ್ಪಿಗೋತಿದಿ.’

‘ಕೈಯಾಗ ಕನಡಿ ಇರತಿರಲಿಕ್ಕೆ ನೀರಿನ್ಯಾಗ ನೋಡೂದ್ಯಾಕ?’

‘ಕೈಯಾಗ ಕನಡಿ ಅದೂ ಅಂಬೂದೂ ನಿನಗ ಖಾತ್ರಿ ಇಲ್ಲ. ಅಂದ ಮ್ಯಾಲೆ ನೀರಿನ್ಯಾಗಾರ ನೋಡಬಾರ್ದೂ. ಬೆಳಗಾದ್ರ ಬಂತ ಅಕ್ಕನ ಆಟ ಅಂಗಳಕ್ಕಂತ ತಾನೂ ಗೊತ್ತಾಗತದ.’

ಊಟ ಮುಗಿಯಿತು. ರಾಘು, ರಾಮು ಎದ್ದು ಕೈತೊಳೆದುಕೊಂಡು ಅಡ್ಡಾದರು. ಮಲಗಿದಲ್ಲಿಯೇ ತುದಿ ಮೊದಲಿಲ್ಲದೆ ಅವರ ಹರಟೆ ಸಾಗಿತ್ತು.

ಹೆಂಗಸರು ಊಟಕ್ಕೆ ಕುಳಿತರು. ಲೇಲೆ ತನ್ನ ಪತಿಯ ಎಂಜಲು ಎಲೆಯ ಮೇಲೆ ರಿಂದಕ್ಕನವರಿಗೆ ಬಡಿಸಲು ಹೇಳಿದುದನ್ನು ಕಂಡು ಸೀತೆ ಹೊಟ್ಟೆ ಹಿಡಿಸಲಾರದೆ ನಕ್ಕಳು.

‘ಹೆಂಗ ಊಟ ಮಾಡತೀಯೋ, ಏನೋ ನಮ್ಮವ್ವನೀ. ಎಂಜಲ ಎಲ್ಲಾ ಗ ಊಟ ಮಾಡೂದೇನ ಅಸಹ್ಯ. ’

‘ಗಂಡನ ಎಂಜಲು ಅಷ್ಟ ಪವಿತ್ರ ಹೇಣಿಗೆ!’

ರಿಂದಕ್ಕ ನುಡಿದರು ತಮ್ಮ ಹೆಳೆಯ ನೆನಪಿನಲ್ಲಿ.

‘ಏನ್ರವಾ ಅಸಹ್ಯ. ಹೆಂಗ ಊಟ ಮಾಡ್ಯಾ ಗಂಡ ಪವಿತ್ರ ಅನ್ನೊ ದ್ವ ಪ್ರದರ್ಶನ ಮಾಡಬೇಕೇನ ಹೆಂಡತಿ ಆದಾಕಿ.’

‘ನಿನ್ನ ಕೂಡ ಯಾರ ಹಾಕ್ಯಾಡಿ ಗೆದೀಬೇಕ ಸೀತ. ನಿನಗ ಚಲೊ ಕಂಡ್ಲಂಗ ನೀ ನಡಿ. ನಮಗ ಚಂದ ಕಂಡ್ಲಗ ನಾವ ನಡೀತೀವಿ. ಅವರ ವರ ಕಾಲ ಅವರಿಗೆ. ’

ರಿಂದಕ್ಕ ಊಟ ಮುಗಿಸಿಬಿಟ್ಟರು, ಊಟ ಮುಗಿದಂದಲೆ ನಡೆಯಿತು. ಹೂರಗೆ ಅಡ್ಡದ ಗೆಳೆಯರ ಹೆರಟೆಯು ನಿಂತಹಾಗಿತ್ತು. ಅದರೂ ಅವರ ಎಚ್ಚತ್ತ ಮನಸ್ಸು ಅದೇನನ್ನೊ ನುಡಿಯುತ್ತಿತ್ತು.

‘ಸೀತಾ ಒಳ್ಳೆಯ ಹುಡುಗಿ. ಇಂತಹ ಹುಡುಗಿಯ ಕೈಹಿಡಿದ ರಾಮು ಭಾಗ್ಯವಂತ. ಆದರೆ ಅವಳನ್ನು ಸರಿಯಾಗಿ ತಿಳಿದುಕೊಂಡಿಲ್ಲವಲ್ಲ ಅವನು!’ ಎಂದು ರಾಘು ಯೋಚಿಸುತ್ತಿದ್ದ.

ಲೀಲಾಳನ್ನು ಎಷ್ಟೊಂದು ತಿರಸ್ಕಾರದಿಂದ ಕಾಣುತ್ತಾನೆ ರಾಘು! ಬೇಡಿ ಬಯಸಿದ್ದೆಲ್ಲ ಬಾಳಿನಲ್ಲಿ ದೊರೆಯುತ್ತಿದ್ದರೆ ದುಃಖ ವೆನ್ನವದೆ ಮಾನ ವನ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ತಲೆ ಹಾಕುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಬೇಡಿ ಬಯಸದಿದ್ದರೂ ತನ್ನ ಜಾಲಿಗೆ ಬಂದದ್ದನ್ನೆ ಪಂಚಾಮೃತವೆಂದು ತಿಳಿದರೆ ಎಷ್ಟು ಸುಖವಂತನಾಗಿರ ಬಹುದು. ದುಃಖವನ್ನೆ ಸುಖವನ್ನಾಗಿ ಮಾರ್ಪಡಿಸಬಹುದು.....’ ಎಂದು ರಾಮು ಗೆಳೆಯನಿಗಾಗಿ ತಲೆಕೆದರಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಲಿದ್ದ.

ಊಟಕ್ಕೆ ಕುಳಿತಿದ್ದರೂ ಅದನ್ನು ಮರೆತು ಸೀತೆಯ ಮನಸ್ಸು ರಾಘು-ಲೀಲೆಯರನ್ನು ತೂಗಿ ನೋಡುತ್ತಿತ್ತು. -‘ಎಂತಹನಿಗೆ ಎಂತಹ ಅಜ್ಞಾನಿ, ಅತಿಕ್ಷಿತ ಹೆಂಡತಿ!’ ಎಂದು ಉದ್ಗರಿಸುತ್ತಿತ್ತು.

‘ಸೀತ ಒಳ್ಳೆಯ ಹೆಂಡತಿಯಾಗಿ ಬಾಳಲಿ. ಹಳ್ಳಿಗರ ವಿಚಾರದ ತಪ್ಪು ಕಲ್ಪನೆ ತೊಲಗಿ ಹೋಗಲಿ’ ಎಂದು ಹಾರೈಸುತ್ತಿದ್ದಳು.

ರಿಂದಕ್ಕೆ ಅವರೆಲ್ಲರಿಗಿಂತಲೂ ಮುಂದುವರಿದು-ತಾವು ಉಟಕ್ಕೆ ಕುಳಿತಾಗ ಮಾಡಿದ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯನ್ನು ನೆನಿದುಕೊಂಡು- 'ಲೀಲೆ ಬಂಗಾರದಂಥ ಹುಡುಗಿ. ಹಿತ್ತಲ ಗಿಡ ಮದ್ದಿಗೆ ಬಾರದ ಹಾಗೆ ಲೀಲೆಯ ಗತಿಯಾಗಿದೆ. ಅವಳು ಮಾಡಿದ ಅಡಿಗೆಯನ್ನು ಣಿಸಿ ರಾಘವನಿಂದ ಹೊಗಳಿಸಿ ಅವನಿಗೆ ಬೊಟ್ಟಿಗೆ ಹಾಕುವದು ಹೇಗೆ ? ' ಎಂದು ಲೆಕ್ಕಹಾಕುತ್ತಿದ್ದರು.

ಅಂತು ಗಣಿತ ಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞನೊಬ್ಬ ತೀರ ಕಠಿಣ ಲೆಕ್ಕವನ್ನು ಮುಂದಿಟ್ಟು ಕೊಂಡು ಬಿಡಿಸಲಾರದೆ ತೊಳಲುತ್ತಿರುವ ಹಾಗೆ ಅವರೆಲ್ಲರ ಸ್ಥಿತಿಯಾಗಿತ್ತು. ಈ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿಯಾದರು ಬಿಡಿಸುತ್ತೇವೋ ಇಲ್ಲವೋ ಎಂಬ ಸಮಸ್ಯೆವೂ ಆಗಾಗ ಅವರಿಗೆ ಕವಿದು ಬರುತ್ತಿತ್ತು.

೩

ನಾಲ್ಕು ದಿನಗಳು ಕಳೆದು ಹೋದವು. ಗೆಳೆಯನ ಸಹವಾಸದಲ್ಲಿ ರಾಘವನಿಗೆ ತುಸು ಸಮಾಧಾನ ದೊರೆತಿತ್ತು. ಹಳ್ಳಿಯ ಜನರ ನೆಲದ ಸಹವಾಸದಲ್ಲಿ ರಿಂದಕ್ಕನವರ ಅಂತಃಕರುಣದಲ್ಲಿ ಲೀಲೆ ನೆಮ್ಮದಿಯ ಉಸಿರನ್ನು ನಿಧಾನವಾಗಿ ಆಡಿಸಲಾರಂಭಿಸಿದ್ದಳು. ಶಾಂತಿಯ ಕರೆ ಅತಿ ದೂರದಿಂದ ರಾಮುವಿನ ಮನೆಗೆ ಕೇಳಲೋ-ಬೇಡವೋ ಎನ್ನುವಷ್ಟು ಸಾವಕಾಶವಾಗಿ ಕೇಳಬರುತ್ತಿತ್ತು.

ಅಂದು ಸಂಜೆ ರಾಮು ಉತ್ಸಾಹದಿಂದ ಹೇಳಿದ ತನ್ನ ಗೆಳೆಯನಿಗೆ.

‘ಇವತ್ತ ನಮ್ಮ ಹೊಲಕ್ಕೆ ಹೋಗೋಣ’

‘ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿ ಅಡ್ಡಾಡಸಬೇಕಂತಿ ಅಡ್ಡಾಡಿಸಿಕೊಂಬಾ. ಆದರೆ ಒಂದು ಮಾತು, ಮೂರು ನಾಲ್ಕು ಮೈಲು ನಡಿ ಅಂದ್ರಮಾತ್ರ ನನಗೂ ಈ ಜನ್ಮದಾಗ ಸಾಧ್ಯ ಇಲ್ಲೇನಪ.’

‘ಅದರ ಕಾಳಜಿ ಯಾಕೋ ನಿನಗೂ ? ಅರ್ಧ ಫರ್ಲಾಂಗನ್ಯಾಗೂ ವಾಕಿಂಗ್ ಅಂತ ಹೋಗಿಬರೂ ಚಟ ಅಂತೂ ನಿಮಗ ಇರತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ. ಅಷ್ಟೇ ನಡೆದ್ರ ನಮ್ಮ ಹೊಲದ ಮುಂದಿನ ಹೊಲ ಬರತಕ್ಕದ.’

‘ಇರಲಿ ಬಿಡೊ ಮಾರಾಯ. ಈ ಗಂತು ಹೋಗೋಣ ನಡಿ. ನ ನಗೂ ಕೂತ ಬ್ಯಾಸರಕಿ ಬಂಜದ.’

ಸರಿ. ರಿಂದಕ್ಕ ನವರನ್ನು ಳಿದು ಎಲ್ಲರೂ ಹೊಲಕ್ಕೆ ಹೊರಟರು. ಅದರಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಿನ ವಿಷಯವೆಂದರೆ ಎಂದೂ ಮನೆಬಿಟ್ಟು ಹೊರಬೀಳದ ಸೀತ ಎಲ್ಲರ ಜತೆಗೂ ಹೊಲಕ್ಕೆ ಹೊರಟಿದುದು. ಅವರಲ್ಲರ ಮುಂದೆ ಭರಮನ ಮಗ ರಂಗ ನಡೆದಿದ್ದ. ಮಾಟಾದ ಹುಡಿ ತುಬಿದ ಆ ಬೀದಿಗಳು, ಗುರುತಿಸಲಾರದ ಆ ಮನೆಗಳು, ಹೊಲಸು-ಹರಿದ ಅಂಗಿಯೊಂದನ್ನು ತೊಟ್ಟುಕೊಂಡು ಮಣ್ಣಾಟ ವಾಡುತ್ತ ನಿಂತಿ ಕಪ್ಪಗಿನ ಆ ಹುಡುಗರ ತಂಡ, ಅವರ ಹಿರಿಯರು-ಎಲ್ಲರನ್ನೂ, ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ನೋಡುತ್ತಿರುವಂತೆ ರಾಘು 'ಇದು ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಗೊಂಡಾರಣ್ಯ' ಎಂದು ತನ್ನಲ್ಲಿಯೆ ಉದ್ಗಾರ ತೆಗೆದ ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿಯೆ ಅವನ ದೃಷ್ಟಿ ಬೀಳಲಾಗಿದ್ದ ಮನೆಯ ಕಚ್ಚೆಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ತಂಬಾಕು ಹಾಕಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವ ಮಧ್ಯಮ ವಯಸ್ಸಿನ ಈವರು ಒಕ್ಕಲಿಗ ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳ ಮೇಲೆ ಹರಿಯಿತು. ಇವರನ್ನೆಲ್ಲ ನೋಡಿದೊಡನೆ ಆ ಸ್ತ್ರೀಯರು ಮೈತುಂಬ ಸಿರಗನ್ನು ಸರಿಯಾಗಿ ಹೊದೆದುಕೊಂಡು 'ಅಯ್ಯಾ ಜಾಗೆ ರ್ದಾರ ಮನೀ ಅವು!....' ಎಂದು ಮನೆಯೊಳಗೆ ಓಡಿ ಹೋದರು.

'ಹೀಗೇಕೆ ಅವರು ಓಡಿ ಹೋದರು? ಗಂಡಸರನ್ನು ಕಂಡರೆ ಅವರಿಗೆ ಅಷ್ಟು ಹೆದರಿಕೆಯೇ? ಇಲ್ಲವೆ ಗಂಡಸರೆಂದರೆ ಸುಂಗುವ ಮೃಗಗಳೆಂದು ಭಾವಿಸಿದ್ದಾರೆಯೇ? ಇದು ಅವರ ಅಜ್ಞಾನ ಎಂದು ರಾಘು—ಸೀತೆಯರ ಮನಸ್ಸುಗಳು ಹೇಳಿದವು. ರಾಘುವಂತೂ ಆಗ ಲೀಲೆಯ ನೆನಪಾಗಿ ಹಿಂದೆ ತಿರುಗಿದ. ಲೀಲೆಯ ಮೊಗದಲ್ಲಿ ತುಂಬ ನಗೆ ಉಕ್ಕುತ್ತಿತ್ತು.

ಹೊಲ ತಲುಪಿದರು. ರಂಗ ಅವರನ್ನು ಬದುಕಿನಗುಂಟ ಕರೆದು ಕೊಂಡು ನಡೆದಿದ್ದ. ಅವನನ್ನು ಅವರೆಲ್ಲ ಹಿಂಬಾಲಿಸಿದ್ದರು.

ಬಿಳಿಜೋಳದ ತೆನೆ ಹೊಡೆ ಹಾಯ್ದ ಉಲ್ಟಾಸದಿಂದ ಕುಲು ಕುಲು ನಗುತ್ತಿತ್ತು ತನ್ನ ಕತ್ತನ್ನು ಹಿಸುಕುತ್ತಾರೆ. ಇನ್ನೊಂದೆರಡು ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಎಂಬುದನ್ನೂ ಮರೆತು ಸಂಜೆಯ ಹೂಬಿಸಿಲಲ್ಲಿ ಗಾಳಿ ಬೀಸುತ್ತಿರುವ ಹಾಗೆ ಸಂತೋಷದಿಂದ ತಲೆ ಅಲುಗಾಡಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ನಿಂತು ನಿರುಕ್ತಿಸಿದರೆ ಒಂದೊಂದು ದಂಟೂ ಹಿರಿ-ಕಿರಿದಾಗಿತ್ತು. ತೆನೆ ಒಂದೊಂದರಲ್ಲಿ ಹೊಡೆ ಹಾಯಿಸಿಯೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೂ ಅದರ ಅಪರಿಪೂರ್ಣತೆ ದೂರದ ನೋಟಕ್ಕೆ ಆಗೋಗಚರವಾಗಿತ್ತು.

‘ ಈ ಬೆಳೆಯಲ್ಲಿ ವೃತ್ಯಾಸವಿದ್ದರೂ ಒಂದುತನದಲ್ಲಿ ವೃತ್ಯಾಸವಿಲ್ಲವಲ್ಲ. ಹೀಗೆಯೇ ನೋಡುವ ಕಣ್ಣಿಗೆ ನಮ್ಮ ಸಂಸಾರ ಭಿನ್ನವಾಗಿ ಕಾಣಬಾರದಲ್ಲವೇ?’

ರಾಮು ಆ ಬೆಳೆ ನೋಡುತ್ತಿರುವಂತೆ ತನ್ನ ವಿಚಾರ ಕುದುರೆಯ ಕಡಿವಾಣವನ್ನು ಸಡಲಿಸಿದ್ದ. ಆ ಕುದುರೆಯ ಓಟವನ್ನು ನೋಡುವದ-
-ರಲ್ಲಿಯೇ ಸಮರಸನಾಗಿದ್ದ. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿಯೇ ‘ ಯಪ್ಪ ಕ ಪಾದಕ ಬಿದ್ದೆ. ಬಂದ್ರಾ ನನ್ನ ಹೆಡದಪ್ಪ....’ ಎಂಬ ಸ್ವರ ಅವನನ್ನೆ ಚ್ಚರಿಸಿತು. ರಾಮುವಿ ನಂತೆಯೇ ಎಲ್ಲರ ಕತ್ತುಗಳೂ ಆ ಆತ್ಮೀಯ ಭಾವಕ್ಕೆ ಅತ್ತ ತಿರುಗಿದವು.

ಬದುಕಿನ ಹತ್ತರದ ಎಳೆಗರಿಕೆಯನ್ನು ಮೇಯಿಸುತ್ತ ಭರಮನ ವಯೋವೃದ್ಧ ತಾಯಿ ಚನ್ನವ್ವ - ಕಣ್ಣುಗಳು ಮಸಕಾಗಿದ್ದರೂ, ಶರೀರ ನಡುಗುತ್ತಿದ್ದರೂ ದುಡಿಯುವದು ತನ್ನ ಪಾಲಿನ ಧರ್ಮ ಎಂದು ಬಗೆದ ಚನ್ನವ್ವ ಅವರನ್ನು ಕಂಡೊಡನೆಯೇ ಹೃತ್ಪೂರ್ವಕ ಸ್ವಾಗತ ಬಯಸಿದ್ದಳು. ರಾಮು ಮುಂದಾಗಿ ಹೇಳಿದ.

‘ ಶರಣ ಬೇ ಚನ್ನವ್ವ ಭರಮಣ್ಣೆಲ್ಲೆ ಕಾಣವಲ್ಲಲ್ಲ ? ’

‘ ಬರಿಯಪ್ಪ ಅಲ್ಲೇ ಅದಾನ ಮಾನ ಮರದ ಬುಡುಕ ’

ಎಂದು ಎತ್ತುಗಳ ಬೆನ್ನಮೇಲೆ ಕೈಎಳೆದು ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ‘ ಇಲ್ಲೆ ಇರ್ರಿ. ಈಗ ಬರತೇನು....’ ಎಂದು ಹೇಳಿ ಅವರಿಗಿಂತಲೂ ಮುಂದೆ ನಡೆದಳು. ಅವಳನ್ನು ಅವಳ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕಂಡು ರಾಘು ಸೀತೆ ಮನದಲ್ಲಿಯೇ ನಕ್ಕರು.- ‘ ಹುಚ್ಚಿ ! ದನಗಳ ಕೂಡ ಮಾತನಾಡುವದೆ?...’ ಎನ್ನಾದರೂ ಅಡ್ಡಿಯಿಲ್ಲ. ಮುದುಕರಿಗಾದರೂ ಈ ಹಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವಿದ್ದಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ !’ ಎಂದುಕೊಂಡರು.

ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿಯೇ ಮಾವಿನ ಮರ ಬಂದಿತು. ಅತ್ತ ಭರಮ ಬೇಸಿಸುಡು ವದರಲ್ಲಿ ನಿರತನಾದವನು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಕೈಮುಗಿದ. ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ರಾಮು ಅವನಿಗೆ ನಮಸ್ಕರಿಸಿದ. ಅಲ್ಲಿಯೇ ಇದ್ದ ಚನ್ನವ್ವ ಹೇಳಿದಳು ರಂಗನಿಗೆ.

‘ ರಂಗ್ಯಾ ಗಡು ಅಟ ಗೊಂಗಡಿ ತತಾಯಪ್ಪ ’

ರಂಗ ‘ ಗೊಂಗಡಿ ’ ತಂದು ಅಲ್ಲಿಯೇ ಹಾಸಿದ. ಎಲ್ಲರೂ ಕುಳಿತು ಕೊಂಡರು. ಚನ್ನವ್ವ ತಾನೂ ಕುಳಿತುಕೊಂಡು ಹೇಳಿದಳು.

‘ಯಾಡೂ ಜೋಡಿ ನೋಡಿ ಸಂತೋಷ ಆತೆಪ್ಪ. ಮಾದೇವ
ಪಾಟಳಟ ಆವಿಸ್ಸ ಹಾಕಿ ಜಗ್ಗಟ ಮಕ್ಕನ ಕೊಡ್ಲ.’

ಮುದುಕಿ ಹೃದಯ ಹಿಡಿಸಲಾರದೆ ಸಂತೋಷದಿಂದ ಆಶೀರ್ವದಿಸಿ
ದ್ದರೂ ಆ ಧ್ವನಿಯನ್ನು ಗುರುತಿಸಲಾರದೆ ರಾಘು-ಸೀತೆ ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ
ತಿರಸ್ಕಾರ ಮಿಶ್ರಿತ ಧ್ವನಿಯಲ್ಲಿ ನಕ್ಕರು. ಜತೆಗೆ ‘ಹೇಗಾದರು ಬದುಕುವದು....
ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಹೆರುವದು.... ಇದೇ ಇವರ ಬದುಕಿನ ಉದ್ದೇಶವೇ?....’ ಎಂಬ
ತೊಡಕೂ ಅವರ ತಲೆಯಲ್ಲಿ ಮಿಂಚದಿರಲಿಲ್ಲ.

ಬೆಳಸ ತಿಂದು, ಹರಟೆ ಹೊಡೆದು ಕತ್ತಲಾದ ಮೇಲೆ ಅವರು ಮನೆಗೆ
ನಡೆದರು. ಅವರನ್ನು ಬೀಳ್ಕೊಳ್ಳಲು ಹೊಲದಾಟ ಓಣಿ ಕೂಡುವವರೆಗೂ
ಚನ್ನವ್ವ, ಭರಮ ಬಂದಿದ್ದರು. ಅನಂತರ ಅವರು ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಶರಣು
ಹೊಡೆದು ಹೊಲದಲ್ಲಿ ನಡೆದರು. ರಂಗ ಅವರನ್ನೆಲ್ಲ ನಿಧಾನವಾಗಿ ಕರೆದು
ಕೊಂಡು ನಡೆದಿದ್ದ. ಆ ಓಣಿಯ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿಯೆ ಒಂದು ಹೊಲದಲ್ಲಿ ರಾಶಿ
ನಡೆದಿತ್ತು. ಹಂತಿ ಕಟ್ಟಿ, ತುಂಬ ಉರಿ ಹಚ್ಚಿ ಆನಂದದಿಂದ ಅವರು
ಹಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಎತ್ತುಗಳಿಂದ ಕಾಳು ಏಳಿಸುತ್ತಿರುವ ಆ ಹೊಲದ
ಒಕ್ಕಲಿಗ ಹಾಡುತ್ತಲಿದ್ದ ಗಟ್ಟಿಯಾದ ಪುರದಲ್ಲಿ!

‘ಅಕ್ಕಲ ಗೋದಿಯ ರೊಟ್ಟಿ

ಸಕ್ಕರೆಯ ಬಾಳೆಯ ಹಣ್ಣು—

ಚಿಕ್ಕ ಯಮನೂರ ಕೆರಿಯಾಗ್ಗ—

ಚಿಕ್ಕ ಯಮನೂರ—ಕೆರಿಯಾಗುಣಿಸಿದ ಬಾಲೆ

ನಿನ ಮರೆಯಂದರ್ದೆಂಗ್ಗ ಮರೆಯಲೇ’

ತೀಡುತ್ತಿರುವ ಸಂಜೆಯ ಮೆಲುಗಾಳಿಯಲ್ಲಿ ತೇಲಿಕೊಂಡು ಅವನಿಗೆ
ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಆ ಜಾನಪದ ಗೀತ ಕೇಳಿಸಿತು. ಅಂತಹ ಎಷ್ಟೋ ಜಾನಪದ
ಹಾಡುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿದ ರಾಮುವಿಗೆ ಲೀಲೆಗೆ ಅಷ್ಟೊಂದು ಗಮನವಿರದಿದ್ದರೂ
ರಾಮು-ಸೀತೆಯರ ಚಿತ್ತಗಳನ್ನು ಆ ಗೀತೆ ಅಪಹರಿಸಿತ್ತು. ‘ಚುಟುಕಾಗಿ
ಇದ್ದರೂ ಎಷ್ಟು ಭಾವ ಪೂರ್ಣವಾಗಿದೆ. ಪ್ರಣಯ, ವಿರಹ ಹಳ್ಳಿಯವರಿಗೆ
ಗೊತ್ತಿರದಿದ್ದರೂ ಅಲ್ಲಿಯ ಇಂತಹ ಕವಿಗಳಿಗಾದರೂ ಗೊತ್ತಿದೆಯಲ್ಲ!’
ಎಂದು ಅವರ ಹೃದಯಗಳು ಉದ್ಗರಿಸುತ್ತಿದ್ದವು.

ಹಾಗೆ ಮೆಲುಕು ಹಾಕುತ್ತ ನಡೆದಾಗಲೆ ರಾಮುವಿನ ಮನೆ ಬಂದಿತು. ಗೆಳೆಯರು ಪಡಶಾಲೆಯಲ್ಲೊಳಿದರೂ ಅಡಿಗೆ ಮಾಡುತ್ತ ಕುಳಿತ ರಿಂದಕ್ಕನವರ ಬಳಿಗೆ ಲೀಲ-ಸೀತೆ ನಡೆದರು. ಮನೆ ಹಾಕಿಕೊಂಡು ಕುಳಿತ ಮೇಲೆ ಸುಮ್ಮನೆ ಕುಳಿತಕೊಳ್ಳಲಾರದೆ ಲೀಲಾ ಕೇಳಿದಳು.

‘ಸೀತಾ, ನಿನಗ ಈ ಹಳ್ಳಿ ಮನಸಿಗೆ ಬಂತಾ?’

‘ನಿನಗ ವಟ್ಟಣ ಮನಸಿಗೆ ಬಂದದ್ದೇನು?’

‘ಹೆಣ್ಣು ಜನ್ಮಕ್ಕೆ ಬಂದ ಮ್ಯಾಲೆ ಅದ್ದೆಲ್ಲ ಹೆಂಗ ವಿಚಾರ ಮಾಡೂದರಿ ಸೀತಾ?—ನಿಮ್ಮ ಗಂಡಂದಿರಿಲ್ಲಿರತಾರ ಅಲ್ಲೇ ಇರೂದು ನೀವೂ. ಅವರಿಗೆಲ್ಲೆ ಸುಖ—ಸಂತೋಷ ಅನಸ್ತದ ಅಲ್ಲೇ ನೀವೂ ದೊರಕಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಬೇಕು.’

ರಿಂದಕ್ಕ ಹುಳಿಗೆ ಒಗ್ಗರಣೆ ಹಾಕುತ್ತ ಹೇಳಿದರು. ಕುಳಿತಲ್ಲಿಂದಲೇ ಆದರೆ ಅದೆಂತಹ ಗೊಡ್ಡ ಭಾವನೆ ಎಂದು ಮನದಲ್ಲೆಯೆ ನಕ್ಕಳು ಸೀತೆ. ಹಾಗೆಯೆ ತನ್ನ ಮನದಲ್ಲಿದ್ದ ಸಂಶಯವನ್ನು ಹೊರಗೆ ಹಾಕಿದಳು.

‘ಅಂದ್ರ, ನಮಗೇನ ಸುಖ—ಸಂತೋಷ ಇಲ್ಲ ಅಂತೀರೈ ಅತ್ತೀವು?’

‘ಮಕ್ಕ ಅಳತಾವ- ಅದಕಂತ ತನಗ ದುಃಖ ಆಗತದಂತ ಯಾವ ತಾಯಾರ ಸಂತೋಷ ದೊರಕಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಮಕ್ಕನ ಬಿಟ್ಟ ಹೋಗ್ಯಾಳೇನ ಹೇಳು. ಮಕ್ಕ ಅತ್ತೂ, ನಕ್ಕೂ, ತ್ರಾಸಕೊಟ್ಟೂ ಆ ತಾಯಿಗೆ ಸಂತೋಷಾನೂ, ಪ್ರೀತಿನೂ! ಹಾಂಗೂ ಗಂಡಂದ್ರ, ತಾಯಿ ಮಾಡೂ ತ್ಯಾಗನೂ ಹೇಣ್ಣಿನೂ ಮಾಡಬೇಕುಅಲ್ಲ ಅದು ಅಕಿ ಧರ್ಮ’ ‘ಧರ್ಮ--ಕರ್ಮ ಅಂತೂ ನನಗ ಈ ಹಳ್ಳಿಗ ಇರೂದ ಮನಸಿಗೆ ಬಂದಿಲ್ಲ. ಸುಮ್ಮ ನಗರಕ್ಕೆ ಹೋಗೋಣಂದ್ರ ಅವರು ಕೇಳೊದಲ್ಲ.’

ಸೀತಾ ಅತ್ತೆಯ ಮಾತಿನೆಡೆಗೆ ಲಕ್ಷ್ಯವಿಲ್ಲದೆ ಲೀಲಳಿಗೆ ಹೇಳಿದಳು. ತನ್ನ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಮೂಡಿದ ಸ್ಪಷ್ಟ ಕಲ್ಪನೆಯನ್ನು ಅವಳೆದುರು ಇಟ್ಟಳು.

‘ವ್ಯಾಟೇನು, ಹಳ್ಳೇನು?—ಕಾಶಿಗೆ ಹೋಗಿ ಬಂದ್ರೂ ಸ್ವರ್ಗ ಸಿಗತ ದಂಧಗ ನಿನ್ನ ಈ ಮಾತು ಸೀತಾ. ಇದ್ದಲ್ಲೇನೂ ಸ್ವರ್ಗ ಅಂತ ತಿಳಿಯೂದು ಚಲೋ ಅಲ್ಲಾ?’

‘ಸ್ವರ್ಗ ಅಲ್ಲದ್ದು ಸ್ವರ್ಗ ಅಂತ ತಿಳಿಯಾದು, ನನ್ನ ಕಡಿಂದ ಆಗೂದುಲ್ಲ ನಮ್ಮವ್ವನು.’

ಸೀತೆ ನಿಟ್ಟುಸಿರು ಬಿಟ್ಟು ನಿಧಾನವಾಗಿ ಹೇಳಿದಳು. ಮರಳುತ್ತಿರುವ ಹುಳಿಯನ್ನೇ ನೋಡುತ್ತ ಕುಳಿತ ರಿಂದಕ್ಕ ತಲೆವಿತ್ತಿ ಸೊಸೆಯನ್ನು ನೋಡಿದರು. ನಿರಾಸೆಯ ತಾಂಡವ ನೃತ್ಯ ಸೀತೆಯ ಮೊಗದಲ್ಲಿ ನಡೆದಿತ್ತು. ಅನುಭವಿಕರಾದ ಅವರಿಗೆ ಅವನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವದು ಅಸಾಧ್ಯವಾಗಿ ತೋರಲಿಲ್ಲ ಅವರು ಶಾಂತರಾಗಿ ಕರುಣೆ ಬೆರೆತ ಸ್ವರದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದರು.

‘ಇಷ್ಟ ಉದಾಸೀನ ಆಗಬ್ಯಾಡ ಸೀತಾ. ಕಂಡದ್ದು ಬೇಡೂ ಹುಡುಗ ರ್ದಂಗೆ ಅನಸತದ ನಿನ್ನ ಮಾತು. ಇದ್ದಲ್ಲೇನೂ ಇದ್ದದ್ರಾಗೂ ಮುಖ ಹೆಚ್ಚಿ ಗೊಂಡ ಹೋಗೂದ ಶಾಣ್ಯಾತನ ಅಲ್ಲವು?’

ರಿಂದಕ್ಕನವರ ಧ್ವನಿಗೆ ಸ್ವರಗೂಡಿಸುತ್ತ ಲೀಲೆ ಕೇಳಿದಳು.

‘ಅವರ ನಿನ್ನ ದಾರಿವಳಗ ಬರಲಿಲ್ಲ ಅಂದ್ರೆ, ನೀಯಾಕ ಅವರ ದಾರಿ ವಳಗ ನಡೀಬಾರ್ಡ್?— ಅವರ ದಾರಿವಳಗ ನಡಿಯೂದ್ರ ಹೆಣ್ಣು ಜನ್ಮದ ಧರ್ಮ ಅಲ್ಲವು?’

‘ನನಗಂತೂ ನಡೀಲಿಕ್ಕೆ ಆಗೂದುಲ್ಲ. ನೀ ನಡೀತೀ ಎನ ಲೀಲಾ?’

ಸೀತಾ ರಾಘವನ ಕಾಗದ ಜ್ಞಾಪಿಸಿಕೊಂಡು ಲೀಲಳ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಸರಿ ಯಾದ ಉತ್ತರ ಕೊಡಲಾರದೆ ಕೇಳಿದಳು. ಲೀಲ ಆ ಪ್ರಶ್ನೆಯಿಂದ ಮೂಕಿ ಯಾದಳು. ಸೀತಳೂ ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ಮಾತು ಬೆಳೆಯಿಸಲು ಇಷ್ಟಪಡಲಿಲ್ಲವೇನೋ ಮೌನವಾಂತಳು. ರಿಂದಕ್ಕ ಮಾತ್ರ ಶಾಂತಚಿತ್ತರಾಗಿಯೇ ಹೇಳಿದರು.

‘ಇದ್ದದ್ದು, ಇಲ್ಲದ್ದು ಎಲ್ಲಾ ಹೆಚ್ಚಿಗೊಂಡ ಹೋಗೂದ್ರ ಚಲೋಅಲ್ಲ. ಸಂಸಾರದಾಗ ಒಬ್ಬರಿಗೊಬ್ಬರ ಅಂತಃಕರಣ ಹೆಚ್ಚಿಗೋತಿದ್ರೂ ಸಂಸಾರ— ಚಿಂತಿಲ್ಲ. ಬಡದಾಡೂ ಸಂಸಾರ, ಅಂತಃಕರಣ ಇಲ್ಲ ಸಂಸಾರ ಎಂದ್ರೇನು? ಎಲ್ಲಾರೂ ಒಂದಾಗಿ ಹೋಗೂದ್ರ ಶಾಣ್ಯಾತನ. ನೋಡವ್ರ ಕಣ್ಣಿಗೂ ಚಂದ. ಮಾಡಾವ್ರ ಸಂಸಾರೂ ಚಂದ....’

ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ಯಾರೂ ಬಾಯಿಬಿಡಲಿಲ್ಲ. ಅಡಿಗೆಯಾಗುವವರೆಗೂ ಗಂಭೀರವಾದ ವಾತಾವರಣ ಅಲ್ಲಿ ನೆಲೆನಿಂತಿತ್ತು. ಲೀಲೆ-ಸೀತೆಯರ ಮನಸ್ಸಿನ ಒಳತೋಟಿಯಲ್ಲಿ ವಿಚಾರದ ತುಮುಲ ಎಪ್ಪನ ನಡೆದಹಾಗಿತ್ತು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿಯೇ ರಿಂದಕ್ಕ ಎಲೆ ಹಾಕಲು ಹೇಳಿದರು.

ರಿಂದಕ್ಕ ಸೀತೆಯ ಒಬವನ್ನ ರಿತ ರಿಂದಕ್ಕ ಎಲ್ಲರನ್ನೂ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿ ತಾವೆ ಬಡಿಸಿದರು. ರಾಘು ಲೀಲೆಯೆಡೆಗೆ ತಿರುಗಿ ಅನ್ನದ ತುತ್ತೊಂದನ್ನು ಬಾಯಿ ಗಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಹೇಳಿದ.

‘ಅಂತೂ, ನಮ್ಮನೀ ಅದ್ರ ಪ್ರತಿಜ್ಞ ನೀವ ಮುರಿಸಿದಿರಿ ಕಕ್ಕಿ.’

ರಿಂದಕ್ಕ ರಾಘುವಿನ ಹೃದಯವನ್ನು ಗುರುತಿಸಿದ ಹಾಗೆ ಹೇಳಿದರು.

‘ನಿಮ್ಮವರು ಅನ್ನೂ ಅಭಿಮಾನ ಇದ್ದಮ್ಯಾಲೆ ಪ್ರತಿಜ್ಞ ಯಾತರದೊ ರಾಗಣ್ಣ.’

‘ಪುಣ್ಯಾಕ್ಕ ಅಷ್ಟರ ಅಭಿಮಾನ ಅದಕ ಅಂತ ಶಾರದ್ವುಡಗಿನ್ನ ಬಿಟ್ಟು ನನ್ನ ಮದವಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡ್ರು ’

ಲೀಲೆ ಪತಿಯೆಡೆಗೆ ತಿರುಗಿ ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾದ ಮುಗ್ಧ ನಗೆಯನ್ನು ಮೊಗದಲ್ಲಿ ಅರಳಿಸುತ್ತ ಕೊಂಕು ನುಡಿಯಾಡಿದಳು.

‘ಲೀಲೀ ಎಷ್ಟ ಜನ್ಮದ ತಪಸ್ಸ ಮಾಡಿದ್ದೊ ಏನೊ ಅದಕ್ಕ ನೀ ನನ್ನ ಕೈ ಹಿಡಿದಿ. ಅಂದ ಮ್ಯಾಲೆ ಅಭಿಮಾನ ಇರದ ಇದ್ದೀತಕ?’

‘ಹೌದ ನೋಡ ರಾಗಣ್ಣ. ನೀ ಅಷ್ಟ ತಪಸ್ಸ ಮಾಡಿರದಿಲ್ಲ ಇಂತಾ ಮುತ್ತಿನಂತ ಹುಡಗಿ ಸಿಗತ್ತೀನೊ?’

‘ಎಂತಾ ಮುತ್ತಿನಂತ ಹುಡಗ್ರೀ! ಏಳೇಳ ಜನ್ಮಕ್ಕೇನ ಸಿಗತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ ನೋಡ್ತಿ ಕಕ್ಕಿ!’

ಸೀತೆಗೆ ರಾಘುವಿನ ಈ ವಿಡಂಬನೆ ಸರಿದೋರಿತು. ಅವಳು ಛೇದಿಸುವ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಲೀಲೆಯೆಡೆಗೆ ತಿರುಗಿ ನೋಡಿದಳು. ಲೀಲೆ ಪತಿಯ ಮಾತಿಗೆ ನೊಂದುಕೊಂಡಿರಲಿಲ್ಲ. ಅವಳ ಮೊಗದಲ್ಲಿ ಯಾವ ವಿಧವಾದ ನೋವೂ ತಲೆಹಾಕಿರಲಿಲ್ಲ. ಇನ್ನೂ ಎಳೆಯ ಮಗುವಿನ ಹಾಗೆ ನಗುತ್ತಲಿದ್ದಳು. ಸೀತೆಗೆ ಆ ನಗೆ ಕಂಡು ಒಂದು ಕ್ಷಣ ಮತ್ಸರವನ್ನಿ ಸಿರಬೇಕು. ಆದರೆ ಮರುಕ್ಷಣದಲ್ಲಿಯೆ ಸಮಾಧಾನ-ಹಳ್ಳಿಯ ಹುಡುಗಿಗೆ ಗಂಡನ ಆ ಚುಚ್ಚು ಮಾತು ಹೇಗೆ ಅರ್ಥವಾದೀತು ಎಂದು.

ಊಟ ಮುಗಿಯಿತು ಮಲಗುವದಕ್ಕಾಗಿ ರಾಘು-ಲೀಲೆಯರಿಗೆ ತನ್ನ ಕೊಟಡಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದ ರಾಘು. ಲೀಲೆ ತನ್ನ ಪತಿಯ ಬಳಿಗೆ ಹೊರಟು ಹೋದ ಹಾಗೆಯೇ ಸೀತೆ ತನ್ನ ಪತಿ ಮಲಗಿದ್ದ ಇನ್ನೊಂದು ಕೊಟ

ಡಿಗಿ ತೆರಳಿದಳು. ರಾಮುವೇನೋ ಸ್ವಲ್ಪ ಹರಟೆ ಹೊಡೆದು ಮಲಗಿದ. ಸೀತೆಗೆ ಎಷ್ಟು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದರೂ ನಿದ್ರೆ ಬರಲಿಲ್ಲ. ಬಲವಂತದ ಮುಘ್ನಾನ ಮಾಡಿದ ಹಾಗೆ ಅವಳ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯಾಗಿತ್ತು. ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಕಣ್ಣು ಮುಚ್ಚಿಕೊಂಡು ಅವಳಷ್ಟೋ ನಿದ್ರೆ ಹೋಗಲು ಪ್ರಯತ್ನಪಟ್ಟಳು. ನಿದ್ರೆ ಬಂದರಲ್ಲವೆ ಅವಳು ಮಲಗುವದು? ಅತ್ತಿತ್ತ ಹೊರಳಾಡುತ್ತಿದ್ದಳೆ ವಿನಹ ನಿದ್ರೆ ಸುಳಿಯಲಿಲ್ಲ. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಅಡಿಗೆ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಹಲ್ಲಿ ಲೋಚಗುಟ್ಟಿತು. ಇನ್ನೂ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದ ರಿಂದಕ್ಕೆ 'ಕೃಷ್ಣ, ಕೃಷ್ಣ' ಎಂದರು.

‘ಅಯ್ಯೋ ಪಾಪ! ಎಷ್ಟು ದುಡಿಯುತ್ತಿದೆಯಲ್ಲ ಈ ಮುದುಕಿ ಸುಖ ಎಂತಹದೋ, ಸಮಾಧಾನವೆಂತಹದೋ!....ಆದರೂ ಉತ್ಸಾಹಕ್ಕೆ ಬರಲಿಲ್ಲ....’

ಮರುಕದಿಂದ ಉದ್ಗರಿಸಿತು ಸೀತಳ ಹೃದಯ. ಆದರೆ ಅದೊಂದೇ ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಅವಳ ಆ ಭಾವನೆ ಮಾಯವಾಯಿತು.

‘ಸುಖ-ಸಂತೋಷದ ಕಲ್ಪನೆಯೇ ಇಲ್ಲ ಇವಳಿಗೆ ದುಡಿಯುವದು ಎಂದು ದುಡಿಯುವದು....ನಮ್ಮ ಎತ್ತುಗಳು ದುಡಿಯುವ ಹಾಗೆಯೇ ದುಡಿಯುವದು....ಅದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿನ ಜೀವನ ಏನು ಗೊತ್ತು ಈ ಹಳ್ಳಿಯ ಮುದುಕಿಗೆ...ಪಶುಗಳಿಗೂ ಮನುಷ್ಯರಿಗೂ ಇಲ್ಲಿ ಯಾವ ಭೇದವೂ ಇಲ್ಲ.... ಸಜ್ಜಾನದ ದುಡಿಮೆಯಿದು....ಮನುಷ್ಯತ್ವವಿಲ್ಲದ ದುಡಿಮೆಯಿದು....’

‘ನನಗೆ ಹೀಗೆ ದುಡಿಯಲು ಸಾಧ್ಯವೆ?....’

ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ ಎಂದು ಕೂಗು ಹಾಕಿತು ಅವಳ ಹೃದಯ ‘ಹಾಳಾಗಲಿ’ ಎಂದು ಮತ್ತೆ ಮಲಗಲೆತ್ತಿಸಿದಳು. ಆದರೂ ನಿದ್ರೆ ಬರಲಿಲ್ಲ. ಬೆನ್ನಟ್ಟಿ ನಿಂತ ಭೂತದಂತೆ ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಅವಳ ಸ್ಮೃತಿಪಟಲದ ಮೇಲೆ ಲೀಲೆ ಸಂಜೆ ಕೇಳಿದ ಆ ಪ್ರಶ್ನೆ ಪ್ರಶ್ನಾರ್ಥಕ ಚಿಹ್ನೆ:ಯನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಮೂಡುತ್ತದೆ.

‘ಅವರ ನಿನ್ನ ದಾರೀವಳಗ ಬರಲಿಲ್ಲಂದ್ರೆ ನೀಯಾಕ ಅವರ ದಾರಿವಳಗ ನಡೀ ಬಾರ್ದು?....’

ಏಕೆ ನಡೆಯಬಾರದು? ಎಂದೇ ಸೀತೆ ಯೋಚಿಸುತ್ತಲಿದ್ದಾಳೆ. ನಡೆದರೆ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಸಂತೋಷ ಎನ್ನುವದು ಕಾಲು ಚಾಚಿ ನಿಂತೀತೇನೋ ಎಂದು ಆಸೆ. ಆದರೆ ಆ ಆಸೆಗಾಗಿ ತನ್ನ ಪ್ರೇಮವಿವಾಹದಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿದ ಕನಸು ಒಡೆದು ಹೋಗುವದಲ್ಲ ಎಂದು ದುಃಖ. ಜತೆಗೆ ಹಳ್ಳಿಯ ಜನರಂತೆ

ಪಶುಸಮಾನ ಬದುಕಿಗೆ ಬಲಿಯಾಗಬೇಕಲ್ಲ ಎಂದು ಕುದಿತ. ಇವೆಲ್ಲಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಜಾಗೃತನಾದ ಅಭಿಮಾನ ತಲೆಎತ್ತಿ ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಅರಚುತ್ತದೆ.

ಸುಶಿಕ್ಷಿತಳಿಗೆ, ಸುಸಂಸ್ಕೃತಳಿಗೆ ಹಳ್ಳಿಯ ಬದುಕು ಒಗ್ಗಲಾರದು. ಜೀವನದ ಕಲ್ಪನೆಯಿಲ್ಲದವರು, ಬದುಕಿನ ಸುಖ ಅರಿಯದವರು ಯಂತ್ರದಂತೆ ದುಡಿಯುವದೇ ತಮ್ಮ ಕರ್ತವ್ಯ ಎಂದು ತಿಳಿದವರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಒಗ್ಗಿತು.

‘ತಾನೂ ಹಾಗೆ ಪಶುಸಮಾನವಾಗಿ ಬಿದ್ದಿರಬೇಕೆ?— ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವಿಲ್ಲದೆ ಬೆಳಕಿಲ್ಲದೆ ಕತ್ತಲೆ ಕೋಣೆಯಲ್ಲಿ ಒದ್ದಾಡುತ್ತಿರಬೇಕೆ?—ಈ ಜನ್ಮದಲ್ಲಾದರೂ ಹಾಗೆ ಸಾಧ್ಯವೆ?....’

ಕಂಬನಿ ತುಂಬಿತು ಅವಳ ಕಣ್ಣುಗಳಲ್ಲಿ. ಒಂದು ಕ್ಷಣ ಅವಳು ತನ್ನ ಮದುವೆಗೆ, ಪ್ರೇಮಕ್ಕೆ ಬಲಿಯಾಗುವ ಹಿಂದಿನ ಕನಸನ್ನು ಮತ್ತೆ ಜ್ಞಾಪಿಸಿಕೊಂಡಳು.

ಅವರು ಹಿರಿಯ ಆಫೀಸರಾಗಬೇಕು. ತಾನು ಅವರ ಕೈಹಿಡಿಯಬೇಕು. ಕಾರಿನಲ್ಲಿ ತಿರುಗುವದು. ಸುಂದರ ಸೀರೆಗಳನ್ನು ವಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಧರಿಸುವದು. ಕೈಗೆ ಕೈ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ವಾಕಿಂಗ್‌ಕ್ಯೂ, ಪೋಗೊ ಹೋದರೆ ತಮ್ಮನ್ನೇ ಬೀದಿಯಲ್ಲಿ ಅಲೆಯುವವರೆಲ್ಲ ಬೆರಗುವಟ್ಟು ನೋಡುತ್ತ—‘ಎಂತಹ ಆದರ್ಶ ದಾಂಪತ್ಯ’ ಎಂದು ಉದ್ಗಾರವೆತ್ತುತ್ತಿರಬೇಕು. ಅಡಿಗೆ, ನೀರು, ಸೇವಕರ ಮೇಲೆಲ್ಲ ತಾನು ದರ್ಪ ನಡೆಯಿಸುತ್ತಿರಬೇಕು. ಸಾಧ್ಯವಾದರೆ ಗಂಡನ ಮೇಲೂ.

ಎಂತಹ ಕನಸು ಅದು! ಬಹಳ ಹೊತ್ತಿನವರೆಗೂ ಆ ಗತ ಕಾಲದ ಕನಸನ್ನೇ ಹುಡುಗರು ಬಾಯಲ್ಲಿ ಪೇಪರಮಿಂಟು ಹಾಕಿಕೊಂಡು ಮೇಲಿಂದ ಮೇಲೆ ಚಪ್ಪರಿಸಿ ಬಾಯಿ ಸಿಹಿ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವ ಹಾಗೆ ತಲೆಯಲ್ಲಿ ಚಪ್ಪರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದಳು ಸೀತಾ.

ಮೆಲ್ಲನೆ ಆ ಕನಸು ಕರಗಿ ನೀರಾಗಿ ಹರಿಯಲಾರಂಭಿಸಿತು. ಅದೇ ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಅಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಯಾರದೂ ಪ್ರತಿಬಿಂಬ ಕಾಣಿಸಿತು. ಒಳಗಣ್ಣಿನಿಂದ ಒಂದೇ ಸಮನೆ ಅದನ್ನೆ ನಿಟ್ಟಿಸಿ ನೋಡಿದಾಗ ಗುರುತು ಹತ್ತುವದಕ್ಕೆ ಅವಳಿಗೆ ಕಷ್ಟವಾಗಲಿಲ್ಲ.

ರಾಮುವಿನ ಸುಂದರ ಮೂರ್ತಿಯ ಪ್ರತಿಬಿಂಬ ಅದು ಕಾಲೇಜಿಗೆ ಹೊರಟು ನಿಂತ ಆ ಭಂಗಿ ಅವಳನ್ನು ಬಡಿದಿಟ್ಟಿತು. ಆ ಭಾವ ಭಂಗಿಯನ್ನು ಕಂಡು ಒಂದು ಕಾಲಕ್ಕೆ ಎಷ್ಟು ಸಂತಸ ಪಡುತ್ತಿದ್ದಳು ಸೀತೆ. ಅವನ ಬುದ್ಧಿವಂತಿಕೆ, ಕಾಲೇಜಿನಲ್ಲಿ ಅವನು ಪ್ರಮುಖನಾಗಿ ಮೆರೆಯುವುದು, ಅವನ ಬರವಣಿಗೆ ಎಲ್ಲದಕ್ಕೂ ಮುಗ್ಧಳಾದಳು ಸೀತೆ. ಮುಗ್ಧಳಾಗಿದ್ದ ಸೀತೆ ಮನಸೋತಳು; ಅವನವಳಾದಳು.

‘ತಾರುಣ್ಯದ ಹುಚ್ಚು ಆನೇಶ ಮನುಷ್ಯನನ್ನು ಯಾವ ಪಥಕ್ಕೆ ಹಚ್ಚುತ್ತವೋ ಅರಿತವರಾರು?....ಪ್ರೇಮವಿವಾಹ ಅನ್ನು ವದೇ ಒಂದು ಮೂರ್ಖತನ. ತಾರುಣ್ಯದ ಅಪಕ್ವ ಮನಸ್ಸು ಮೋಹಕ್ಕೆ ಬಲಿಯಾದಾಗ ಆಗುವ ಅನಾಹುತ ಇದು....’

ನಿಧಾನವಾಗಿ ಉಸಿರು ಹಾಕಿದಳು ಸೀತೆ. ಸಂಗೀತ ಕಲಾವಿದ ಹಾಡಿ ಹಾಡಿ ಮತ್ತೆ ಪಲ್ಲವಿಯನ್ನೇ ಎತ್ತಿಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಮುಂದೋಡಲಾರದ ಅವಳ ಮನಸ್ಸೂ ಪಲ್ಲವಿಗೇ ಬಂದು ನಿಂತಿತು.

‘ಅವರು ನನ್ನ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಬರದೆ ಹೋದರೆ ನಾನೇಕೆ ಅವರ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಹೋಗಬಾರದು?....’

‘ಹಾಗೇನಾದರೂ ಹೋದರೆ ಸರಿಯಾಗಬಹುದೇನೋ ಅರಿತವರಾರು?....’

ನಗರದ ಸ್ವಚ್ಛಂದ ವೃತ್ತಿಯ ಹಿಂದಿನ ಬದುಕು ಈ ವಿಚಾರಕ್ಕೆ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹನೆಯನ್ನೀಯಲಿಲ್ಲ. ನಗರದಲ್ಲಿ ಹೊಳೆಯುವ ವಿದ್ಯುದ್ದೀಪದ ಹಾಗೆ ಹೊಳೆದ ಜೀವನದ ಮುಂದೆ ಹಳ್ಳಿಯ ಹಣತೆ ‘ಮುಖಾಳ’ ವಾಗಿ ಕಂಡಿತು.

‘ಓ, ಈ ಬೆಳಕಿನಲ್ಲೂ ಎಷ್ಟು ಅಂತರ!....’

‘ಹುಚ್ಚು!.... ಎರಡೂ ಬೆಳಕು ನೀಡುವ ಸಾಧನೆಗಳಾದರೂ ಅವುಗಳ ಪ್ರಥಿ ಎಷ್ಟು ಅಸಮಾನವಾಗಿವೆ.’

ಇನ್ನೊಂದು ಬಿಸಿಯುಸಿರು ಸೀತಳ ಹೃದಯವನ್ನೊಡೆದು ಬಂದಿತು. ಮುಂದಕ್ಕೆ ಓಡಲಾರದ ಮನಸ್ಸು ಅಲ್ಲೇ ಸುತ್ತುತ್ತಿತ್ತು. ಸುತ್ತುತ್ತ ಸುತ್ತುತ್ತಲೇ ಸೀತೆಯ ಕಣ್ಣುಗಳಲ್ಲಿ ನಿದ್ರೆ ತೂಗಲಾರಂಭಿಸಿತು.

೪

ಮರುದಿನ ಸಂಜೆ ಕಟ್ಟೆಯ ಮೇಲೆ ಹಾಸಿದ ಗುಡಾರದ ಮೇಲೆ ಟೆಕ್ಕೆಗೆ ಆತುರಾಮು-ರಾಘು ಹರಟೆ ಹೊಡೆಯುತ್ತ, ತಮ್ಮ ಈಚೆಗಿನ ಅನುಭವವನ್ನು ಕತೆ ಮಾಡಿ ಹೇಳುತ್ತ ಕುಳಿತುಕೊಂಡಿದ್ದರು.

ಸಂಜೆಯಾಗಸ ನಿರಭ್ರ ನಿಚ್ಚಳವಾಗಿತ್ತು. ಬಾಂದೇವಿಯ ಮೈತುಂಬ ಪುಷ್ಪಗಳನ್ನು ಚೆಲ್ಲುವರಿಯುತ್ತಿರುವ ಹಾಗೆ ತಾರೆಗಳು ಮೂಡುತ್ತಿದ್ದವು. ಸ್ವಲ್ಪ ಸ್ವಲ್ಪಾಗಿ ಕಾಲುಚಾಚುತ್ತಿರುವ ಕತ್ತಲೆಯಲ್ಲಿ ಅವುಗಳ ಕಿರುಬೆಳಕು ಮೊದಲಿಗಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚಾಗುತ್ತಿತ್ತು.

‘ ಕುಡು ಕುಡು ಕುಡುಕ್.... ’

‘ ಚಯಕ್ಕೃ ಚಯಃ ಚಿಯಃ.... ’

‘ ತಾ.... ನ.... ನಃ.... ನಃ.... ’

ಇದೆಲ್ಲ ಹಳ್ಳಿಯ ವಾದ್ಯಗಳನ್ನೂ ಮೀರಿಸುವಂತೆ ಹಲಗೆಯ ಸದ್ದು ಕರಡಿ, ಚಾಗಡಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾಗಿ, ಸನಾದಿಯಲ್ಲಿ ಬೆರೆತು. ಜೋಡು ತಾಳಗಳಲ್ಲಿ ಕೂಡಿ ಒಂದು ವಿಚಿತ್ರವಾದ, ಅದರೂ ಇಂಪಾದ ಸ್ವರ ಹಠಾತ್ತನೆ ಅವರಿಗೆ ಕೇಳಿಸಿತು. ಸಂಜೆಯ ಮೆಲುಗಾಳಿಯಲ್ಲಿ ತೇಲಿಕೊಂಡು ಬಂದು ಇಂತಹ ಸರಸವಾದ ವಾದ್ಯವಾದನವನ್ನು ಕೇಳದ ರಾಘು ಒಂದೇ ಸಲಕ್ಕೆ ಸೋತು ಹೋದ ಆ ಮೇಳೈಸಿದ ಸ್ವರದ ಮುಂದೆ ಬ್ಯಾಂಡು ವಾದನವೂ ಕರ್ಕಶ ಕಠೋರವೆನ್ನಿಸಿತು ಅವನಿಗೆ. ಮೆಲ್ಲನೆ ಅವನಿಗಿರುವ ಹಾಗೆ ಅವನ ತಲೆ ಅಲುಗಾಡಿ ಹೃದಯದ ಸಮೃತ್ತಿಯನ್ನು ಹೊರಗೆಡಹಿತು. ರಾಮ ಅವನ ಈ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಕಂಡು ನಕ್ಕು ಹೇಳಿದ.

‘ ಹಳ್ಳಿಯ ಹುಂಬರೇನೋ ಬಾರಸ್ತಾರ. ಅದಕ ನೀ ತಲೆ ಹಾಕುತೀ ಯಲ್ಲೋ ’

‘ ಯಾರರ ಬಾರಸವಲ್ಲರ್ಯಾಕೆ ಆದ್ರೆ ಇದಕೆ ಏನಂತಾರೋ ರಾಮ್? ’ ಕುತೂಹಲ ರಾಘುವಿನ ಶಬ್ದ ಶಬ್ದದಲ್ಲಿಯೂ ಉಕ್ಕುತ್ತಿತ್ತು.

‘ ಇದಕ್ಕೂ ‘ ಕರಡಿ ಮಜಲ ’ ಅಂತಾರ. ಯಾವದಾರ ಶುಭ ಕಾರ್ಯದಾಗ, ದೇವರ ಉತ್ಸವದಾಗ ಇದ್ದ ಬಾರಸತಾರ ’

‘ ಎಷ್ಟು ಭಂದ ಬಾರಸ್ತಾರೋ ರಾಮು. ಇದರ ಮುಂದ ನಮ್ಮಬ್ರಾಹ್ಮಣ ವಾದನ ನಿವಾಳಿಸಿ ಒಗ್ಗಿಬೇಕ ನೋಡು. ’

ರಾಘು ತನ್ನ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಮೂಡಿದ ನಿಷ್ಪಕ್ಷಪಾತವಾದ ವಿಮರ್ಶೆಯನ್ನು ಹೊರಗೆ ಹಾಕಿದ. ಅವನ ಮನದಲ್ಲ ‘ ಹಳ್ಳಿ ಕಾಡು ’ ಎಂದಿದ್ದ ವಿಚಾರ ಈಗ ಎಲ್ಲಿ ಪಲಾಯನ ಹೇಳಿತೋ! ಹಳ್ಳಿಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಗೆದೆಯುವದ ಕ್ಷಿಂತ ಮೊದಲು ಅವನ ಅಂತಃಕರಣವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿನ ಕಲೆ ಗೆದ್ದುಕೊಂಡಿತ್ತು. ಈ ವಿಮರ್ಶೆಯಿಂದ ರಾಮುವಿಗೆ ತುಂಬ ಸಂತೋಷವಾಗಿದ್ದರೂ ಅದನ್ನು ಗೆಳೆಯನೆದುರು ತೋರಗೊಡದೆ ಹೇಳಿದ.

‘ ಇಷ್ಟರೂ ನಮ್ಮ ಹಳ್ಳಿ ಒಪ್ಪಿದ್ದಲ್ಲ ಮರೆಯೋ. ’

‘ ಹೌದು, ಬಂದೀನಿ ಅಂದವ್ಯಾಲೆ ಒಪ್ಪಲಿಕ್ಕೇ ಬೇಕಲ್ಲ ರಾಮು. ಇಲ್ಲಾಂದ್ರ ನಿನ್ನ ಕೇಳತೀದ್ದು ಹಳ್ಳಿಯ ಮಂದಿ; ಜುಲಮೀಯಿಂದಾರ ಒಪ್ಪಸತೀರಿ. ’

ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿಯೇ ಊರಿನ ಮುಖಂಡ- ಊರಿನ ಹಿರಿಯ ರೈತ ಚನ್ನಪ್ಪ ರಾಮುವಿನ ಬಳಿಗೆ ಬಂದು ಹೇಳಿದ.

‘ ಯವ್ವನವು ಗಡು ನಡೀರಿ ಹುಚ್ಚೆಯ್ಯ ಎದ್ದೇತೀ.... ’

‘ ಹೋಗೂಣ್ಣ ರಾಘು? ’

‘ ಏನನ್ನೂ ನಿಮ್ಮ ಭಾಷ್ಯ. ನನಗೆ ಏನೂ ತಿಳಿಯೂದ ಇಲ್ಲಲ್ಲೋ ? ಹುಚ್ಚೆಯ್ಯ ಅಂದ್ರೇನು? ’

‘ ಹ- ಹ- ಉತ್ಸವಕ್ಕೆ ಹುಚ್ಚೆಯ್ಯ ಅಂತಾರ. ಮುಘ್ಯನ್ನ ದಾಗ ಹೋಗಿ ಹೊಡದೂ ನಿನಗೆ ಗೊತ್ತಾಗಲಿಲ್ಲೇನು ? ಇವತ್ತು ರಾಮಲಿಂಗನ ಉತ್ಸವ. ’

‘ ಹಂಗು....! ನನಗೇನ ಗೊತ್ತಾಗಬೇಕದೆಲ್ಲ? ’

‘ ಅದೆಲ್ಲ ಹೋಗಲಿ, ಈಗ ಅದನ್ನು ನೋಡಲಿಕ್ಕೆ ಹೋಗೋಣ. ’

ಎಂದು ರಾಘುವಿನ ಉತ್ತರದ ದಾರಿಯನ್ನೂ ಕಾಯದೆ ಎದ್ದು ನಿಂತು ಬಿಟ್ಟ ರಾಮು. ಕರಡಿ ಮಜಲನ್ನು ಕೇಳಬೇಕೆಂಬಾಸೆಯಿಂದ ರಾಘು ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ಏನನ್ನೂ ಹೇಳಲಿಲ್ಲ. ಜತೆಗೆ ಸೀತೆ ಲೀಲೆಯರನ್ನು ಕರೆದು ಕೊಂಡು ಹೊರಟು ಬಿಟ್ಟರು. ಸೀತೆ ಮನಸ್ಸಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಅತಿಥಿಗಳೆದುರು ತನ್ನ ಹಟ ಪ್ರದರ್ಶಿಸಬಾರದೆಂದು ಹೊರಟಿದ್ದರೆ ಹಳ್ಳಿಯನ್ನು ಕಂಡ ಉಬ್ಬಿ ನಲ್ಲಿ ಲೀಲೆ ಪತಿಯ ಜತೆಗೆ ಕೂಡಿ ಹೋಗುವದು ನಾಚಿಕೆಗೆಟ್ಟ ಮಾತು ಎಂಬುದನ್ನೆ ಮರೆತಿದ್ದಳು.

ಚನ್ನಪ್ಪ ಅವರನ್ನೆಲ್ಲ ಚಾವಡಿಗೆ ಕರೆದು ತಂದ. ಚಾವಡಿ ತಲಪಿ ದೊಡನೆ 'ಜರಕಾಟಿ' ರುವಗಲ ಸುತ್ತಿದ ಹಿರಿಯ ರೈತನೊಬ್ಬ ಜಾಗಿರ್ದಾರ್ ಬಂದು....ಧನೇರು ಬಂದು....ಎಂದು ಹೇಳಿದೊಡನೆಯೆ ಮುಖ ಸೇದುತ್ತಲೊ ಹೆರಟಿ ಹೊಡೆಯುತ್ತರೊ ಕುಳಿತ ಹಳ್ಳಿಯ ಜನ ಅತ್ತ-ಇತ್ತ ಸರಿಯಿತು. ಒಂದು ರೀತಿಯ ಶಾಂತ ವಾತಾವರಣ ಅಲ್ಲಿ ನೆಲೆನಿಂತಿತು ಊರಿನ ಗೌಡ ಕರಣಿಕರು ವಿನಯದಿಂದ ಅವರಿಗೆಲ್ಲ ನಮಸ್ಕರಿಸಿದರು. ಪ್ರತಿ ನಮಸ್ಕಾರಗ ಳಾದ ಮೇಲೆ ಅಲ್ಲಿಯೆ ಹಾಸಿದ ಗುಡಾರದ ಮೇಲೆ ಅವರೆಲ್ಲ ಕುಳಿತು ಕೊಂಡರು.

ಚಾವಡಿ ಎದುರಿಗೇ ರಾಮಲಿಂಗನ ಗುಡಿ. ಇಂದು ಆ ದೇವರ ಉತ್ಸವವಾದ ಮೂಲಕ ಭಾರಿ ಪೂಜೆ-ಪ್ರಸನ್ನಾರ ನಡೆದಿತ್ತು. ಚಂಡು ಹೊ, ಗುಲಾಬಿ ಪೊದಲಾದ ಹೂಗಳು ದೇವರ ಅರ್ಘಭಾಗವನ್ನೆ ಮುಚ್ಚಿಬಿಟ್ಟಿದ್ದವು. ಅದರ ಮೇಲ್ಗಡೆಗೆ ಗಂಧದ ಮೂರು ಬೆರಳಿನ ಅಡ್ಡ ನಾನು. ಅದರ ಮಧ್ಯ ದಲ್ಲಿ ರೂಪಾಯಿಯಗಲ ಕುಂಕುಮದ ಬೊಟ್ಟನ್ನಿಟ್ಟಿದ್ದರು.

ಜನರ ಗುಂಪು -ಗದ್ದಲ ನಿಮಿಷ, ನಿಮಿಷಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚಾಗುತ್ತಲಿತ್ತು. ಹೆಣ್ಣು ಗಂಡು ಎಂಬ ಭೇದಭಾವವೂ ಇಲ್ಲದೆ ಆ ಗ್ಯಾಸಿನ ಬೆಳಕಿನಲ್ಲಿ, ಚಾವ ಡಿಯ ಕಟ್ಟೆಯ ಮೇಲೆ ಗುಂಪು ಗುಂಪಾಗಿ ಹಳ್ಳಿಗರು ಬರುತ್ತಲೇ ಇದ್ದರು. ಅವರ ಉತ್ಸವ, ಉತ್ಸಾಹ ಇಂದು ಹೇಳತೀರದು. ಅವರ 'ಖೇಕಾಟಿ' ಕೂಗಾಟಗಳು ಅವರ ಹೃದಯದಲ್ಲಿದ್ದ ಆನಂದದ ತರಂಗಗಳನ್ನು ಹೊರಗೆ ಹಾಕುತ್ತಿದ್ದವು.

ರಾಘು ಅವರ ಹರ್ಷೋದ್ಗಾರಗಳನ್ನು ಕೇಳುತ್ತ ಅವರಿಡೆಗೆ ತಿರುಗಿ ನೋಡಿದ. ಅವರನ್ನು ನೋಡುತ್ತಿರುವಂತೆಯೆ ಅವನಿಗೆ- 'ಹಳ್ಳಿಗರು ತುಂಬ ದುಡುಮೆಗಾರರು ನಿಜ. ಕತ್ತಿ ದುಡಿದಹಾಗೆ ದುಡಿಯುತ್ತಾರೆಂದು ಅದರ ಅರ್ಥವಲ್ಲ. ಅವರಿಗೂ ಆಸೆ-ಆಕಾಂಕ್ಷೆ, ಕನಸು-ನೆನಪು, ಸುಖ-ದುಃಖ- ಎಲ್ಲ ಇವೆ. ಸರಿಯಾದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಸಾಮೂಹಿಕವಾಗಿಯೆ ಅವರು ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಪಾಲುಗೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ನಗರದಲ್ಲಿಯಂತೆ ಇಲ್ಲಿ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಕುಟುಂಬಕ್ಕೆ, ವೈಯಕ್ತಿಕ ಸ್ವಾರ್ಥಕ್ಕೆ ಬೆಲೆಯಿಲ್ಲ. ಎಲ್ಲರೂ ಒಂದಾಗಿ ಒಂದು

ಕುಟುಂಬವಾಗಿ ಬಂದ ಸಂಕಟ-ಸಂತೋಷಗಳಲ್ಲಿ ಭಾಗಿಗಳಾಗುತ್ತಾರೆ....' ಎಂಬುದು ಹಿಂದೆ ಬರೆದ ರಾಮುವಿನ ಕಾಗದ ಜ್ಞಾಪಕವಾಯಿತು. ಅದು ಅಸತ್ಯದಿಂದ ಬಣ್ಣ ಬಳಿದುಕೊಂಡು ಬಂದಿಲ್ಲ ಎಂದು ಅವನಿಗೆ ಖಚಿತವಾಯಿತು. ಜತೆಗೆ-'ಸಾಮೂಹಿಕ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಇವರು ಎಷ್ಟೊಂದು ಸಮ ಭಾಗಿಗಳು!....' ಎನ್ನಿಸಿತು. ಇಂತಹ ಸಾಮೂಹಿಕ ಬದುಕನ್ನು ನಗರದಲ್ಲಿ ಅವನು ಕಂಡಿರಲಿಲ್ಲ. ಸಂಘ-ಸಂಸ್ಥೆಗಳಲ್ಲಿ ಅಲ್ಪ-ಸ್ವಲ್ಪ ಕಂಡುಬಂದರೂ ಇಂತಹ ಒಂದುತನ-ಒಕ್ಕಟ್ಟು ಕಂಡಿರಲಿಲ್ಲ.

'ಇವರೆಲ್ಲ ಘೋಷಬಿಟ್ಟು ಹೊರಗೆ ಬಂದಿದ್ದಾರೆಲ್ಲ! ಇಷ್ಟು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ವಿದೆಯೇ?....' ಎಂದು ಸ್ತ್ರೀಯರನ್ನು ನೋಡುತ್ತ ಸೀತೆ ಯೋಚಿಸುತ್ತಿದ್ದಳು. ಇದೆಲ್ಲ ಅವಳಿಗೆ ವಿಚಿತ್ರವಾಗಿ ತೋರುತ್ತಿತ್ತು. ಅವರ ನಡವಳಿಕೆ ಅವಳಿಗೆ ಅರ್ಥವಾಗದೆ ಹೋಗಿತ್ತು. ಹಿಂದೆ ಕಟ್ಟಿಯ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತು ಹರಟುತ್ತಿದ್ದ ಹೆಂಗಸರು ತಮ್ಮನ್ನು ಕಂಡು ಓಡಿಹೋದರು-ಇಷ್ಟು ಧೈರ್ಯದಿಂದ, ಇಷ್ಟು ಸಮಸಮವಾಗಿ ಗಂಡಸರ ಜತೆಗೆ ನಿಂತಿದ್ದನ್ನು ಕಂಡು ಅವಳ ಮನಸ್ಸು ಯಾವ ನಿರ್ಧಾರಕ್ಕೂ ಬಾರದೆ ತೊಳಲುತ್ತಿತ್ತು. ತನ್ನನ್ನು ತಾನೇ ನಂಬಲಾಗದ ಸ್ಥಿತಿಗೆ ಬಂದಿತ್ತು.

ಕರಡಿ ಮಜಲು ತೀರ ಹತ್ತಿರವಾಯಿತು. ಎಲ್ಲರ ದೃಷ್ಟಿಗಳೂ ಅತ್ತೆ ತಿರುಗಿದವು. ಬಾರಿಸುವ ಕಲಾವಿದರ ಕೈವಾಡಕ್ಕೆ ಎಷ್ಟೋ ತಲೆಗಳು ತಲೆ ಹಾಕುತ್ತಿದ್ದವು. ಸಾವಿರಾರು ಕಣ್ಣುಗಳು ಕುತೂಹಲದಿಂದ ಅತ್ತೆ ನಿರುಕ್ತಿಸುತ್ತಿದ್ದವು. ಕರಡಿ ಮಜಲು ಕೊನೆಗೂ ಜಾವಡಿಯ ಮುಂದೆ ಬಂದಿತು. ಬಾರಿಸುವವರ ಹಿಂದುಗಡೆಗೆ ಹಳ್ಳಿಯ ತರುಣರ ಗುಂಪು ಹಣೆಯ ಉದ್ದಕ್ಕೂ ಬುಕ್ಕಿಟ್ಟಿನ ನಾನು ಎಳೆದುಕೊಂಡು, ಹೊಸ ಅರಿವೆ-ಅಂಚಡಿ ತೊಟ್ಟು ಕೊಂಡು, ಜರದ ರುಮಾಲವನ್ನೂ, ಪಟಗವನ್ನೂ ಸುತ್ತಿಕೊಂಡು ಬರುತ್ತಲಿತ್ತು. ಬಡವ ಬಲ್ಲಿದವರೆಂಬ, ಮೇಲು, ಕೀಳುಗಳೆಂಬ ಯಾವ ತಾರತಮ್ಯ ಭಾವನೆಯೂ ಅಲ್ಲಿರಲಿಲ್ಲ. ಅವರ ಹಿಂದೆ ನಂದೀಕೋಲು ಮುಗಿಲನ್ನು ಮುದ್ದಿಸುವ ತೆರದಲ್ಲಿ ನಿಂತಿತ್ತು. ಅದರ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಕಂಚಿನ ಬಸವಣ್ಣನ ಪ್ರತಿಮೆ ಶುಭ್ರವಾಗಿ ಬೆಳಗಿಸಿಕೊಂಡು, ಹಣೆಗೆ ವಿಭೂತಿ ಬಳಿದುಕೊಂಡು ಗ್ಯಾಸಿನ ಬೆಳಕಿನಲ್ಲಿ ಲಕಲಕಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಆ ಕೋಲಿನ ಹಿಂದೆಯೇ ಒಕ್ಕಲಿಗ

ಮುತ್ತೈದೆಯರೆಷ್ಟೋ ಜನ ತಮ್ಮ ಎರಡೂ ಕೈಗಳಲ್ಲಿ ಹರಿವಾಣ ಹಿಡಿದು ಕೊಂಡು ಬರುತ್ತಿದ್ದರು. ಆ ಹರಿವಾಣದ ಮಧ್ಯಕ್ಕೆ ಕಂಚಿನ ಹಾಗು ಮಣ್ಣಿನ ಎತ್ತಿನ ಮೂರ್ತಿಗಳು. ಅವುಗಳ ಎರಡೂ ಪಕ್ಕಕ್ಕೆ ಎರಡು ನೀಲಾಂಜನ ದೀಪಗಳು ಅಲ್ಲದೆ ಕುಂಕುಮದ ಕಿರಿಯ ಬಟ್ಟಲು ಬೇರೆ. ಇಲಕಲ್ಲ ಸೀರೆ ಉಟ್ಟು, ಜರದ ಅಂಚಿನ ಕುಪ್ಪಸ ತೊಟ್ಟು ಹಣ ತುಂಬ ವಿಭೂತಿ-ಕುಂಕುಮ ಬಳಿದುಕೊಂಡು ದೇವರ ಮೇಲೆ ಜಾನಪದ ಗೀತೆಗಳನ್ನು ಹಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಎಲ್ಲ ಸ್ತ್ರೀ ಕಂಠಗಳೂ ಒಂವಾಗಿ ಹೊರಹೊಮ್ಮುವ ಏಕನಾದ ತರಂಗಿಣಿಯ ಸ್ವರ ತುಂಬ ಇಂವಾಗಿತ್ತು. ಯಾರನ್ನೂ ತಣಿಸುವ ಹಾಗಿತ್ತು.

ಆದರೆ ರಾಘವಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಇದೊಂದು ಅರ್ಥವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಅವನು ಕತ್ತೆತ್ತಿ ರಾಮನನ್ನು ನೋಡಿದ. ಅವನ ಮೊಗದಲ್ಲಿ ಕಣಕುವ ನಗೆ ನೆಲೆ ನಿಂತಿತ್ತು.

ಕರಡಿ ಮಜಲಿನ ವಾಡ್ಯಗಾರರು ಇಂಪಾದ ಸ್ವರದಲ್ಲಿ ಅರ್ಥಗಂಟಿಯ ಕಾಲ ಕುಣಿ-ಕುಣಿದು ಬಾರಿಸಿದರು. ಅದನ್ನು ಕೇಳುತ್ತಿರುವಂತೆಯೆ ಎಲ್ಲರ ಎದೆಗಳೆಲ್ಲ ಉತ್ಸಾಹ, ಆನಂದಗಳ ಬುಗ್ಗೆ ಚಿಮ್ಮುತ್ತಿದ್ದವು ರಾಘವಂತೂ- 'ಇದು ನಮ್ಮ ವಾಡ್ಯ; ಭಾರತೀಯರ ನಿಜವಾದ ವಾಡ್ಯ' ಎಂದು ಮನ ದಲ್ಲಿಯೆ ಸಾವಿರ ಸಲ ಹೇಳಿಕೊಂಡ.

ವಾಡ್ಯಗಾರರು ತಮ್ಮ ವಾಡ್ಯ ಬಾರಿಸುವದನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿದರು. ಅನಂತರ ಆ ಎತ್ತರವಾದ, ದಪ್ಪನಾದ ನಂದೀಕೋಲನ್ನು ಎತ್ತಲು ತರುಣರು ರಾಮ ಲಿಂಗನಿಗೆ ಕೈಮುಗಿದು ಮುಂದಾದರು. ದೇವರ ಮುಂದಿನ ಆ ಬಯಲಿನ ಗುಂಪು ಹಿಂದೆ ಸರಿದು ದುಂಡಗಾಯಿತು ಎಷ್ಟೋ ತರುಣರು ಎತ್ತಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿ ವಿಫಲರಾದರು. ಆಗ ಅವರ ಮೊಗಗಳಲ್ಲಿ ನಿರಾಸೆಯ, ಸೋಲಿನ ಛಾಯೆ ಮೆಲ್ಲನೆ ನುಸುಳುತ್ತಿತ್ತು. ಜನರ ಕೂಗು ಖೇಕಾಟಗಳು ಅವರ ಅಮಿತ ಉತ್ಸಾಹದ, ಸಂತೋಷದ ಪ್ರತಿಧ್ವನಿಯಾಗಿ ಹೊರಹೊಮ್ಮುತ್ತಿದ್ದವು. 'ಸಂತೋಷ ಇವರಿಗೂ ಇದೆ' ಎಂದು ಸಾರುತ್ತಿದ್ದವು.

ರಂಗ ಆ ನಿಂತ ಜನರ ಮಧ್ಯದಿಂದ ಮುಂದೆ ಬಂದ. ಅವನ ಹರವಾದ ಮೈಕಟ್ಟು, ಆತ್ಮವಿಶ್ವಾಸದಿಂದ ಇಡುತ್ತಿದ್ದ ಹೆಜ್ಜೆ, ನಂದೀಕೋಲನ್ನೇ ನಿಟ್ಟಿಸಿ ನೋಡುವ ಅವನ ಅಭಿಮಾನದ ಕಂಗಳ ದಿಟ್ಟ ಗೆಲುವು ಅವನದೇ ಎಂದು ಸಾರುತ್ತಿದ್ದವು. ಜನ ಅವನನ್ನು ಕಂಡೊಡನೆಯೆ ಒಂದು ಸಲ 'ಜಯ ಬಸವಣ್ಣ' ಎಂದು ಕೂಗುಹಾಕಿತ್ತು.

ರಾಘುವಿನ ಮೈಯಲ್ಲೂ ವೀರಶ್ರೀ ಸ್ಫುರದ್ರೂಪಿಸಿದ ಹಾಗಾಗಿ ಅವನು ರಾಮುವಿನೆಡೆಗೆ ತಿರುಗಿದ. ರಾಮು ಅವನನ್ನು ನೆಟ್ಟನೋಟದಿಂದಲೇ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದ. ರಾಘು ಮೆಲ್ಲನೆ ಅವನ ಕಿವಿಯಲ್ಲುಸುರಿದ.

‘ ಇವ ನಿಮ್ಮ ರೈತಲ್ಲ? ’

‘ ಹೌದು ರಾಘು ’

ಮತ್ತೆ ಅಲ್ಲೆಲ್ಲ ಮೌನ ಪಸರಿಸಿತು. ಹೆಮ್ಮೆಯಿಂದ ನಂದೀ ಕೋಲನ್ನೆತ್ತಲು ಕೈಯಿಕ್ಕಿದ ರಂಗನನ್ನೆ ರಿಪ್ಪೆ ಮಿಟಕಿಸದೆ ಜನ ನೋಡುತ್ತಲಿತ್ತು. ಅವನ ಸಾಹಸವನ್ನು ತದೇಕ ಚಿತ್ತದಿಂದ ನಿರುಕಿಸುತ್ತಿತ್ತು.

ಮೆಲ್ಲನೆ ಅವನು ಕೋಲನ್ನು ಮೇಲಕ್ಕತ್ತಿದ. ಕೋಲು ಮೇಲಕ್ಕೆ ಹೋಗುತ್ತಿರುವ ಹಾಗೆ ಹಳ್ಳಿಗರ ದೃಷ್ಟಿಯೂ ಹಾಗೆಯೇ ಅವನನ್ನೊಂದುಸಲ, ಕೋಲನ್ನೊಂದು ಸಲ ನೋಡುವದರಲ್ಲಿ ಸಮರಸವಾಗುತ್ತಿತ್ತು.

ಕೋಲು ಅವನ ಭುಜದ ವರೆಗೆ ಮೇಲೆದ್ದಿತು.

ಅವನು ಅದನ್ನು ಇನ್ನೊಂದು ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಭುಜದ ಮೇಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡ.

ಚವ್ವಾಳೆಗಳ ಸದ್ದು! ಆನಂದದ ಕರತಾಡನ!! ‘ ಭಪ್ಪರೆ ಮಗನ; ’ ‘ ಹೌದ ಅಂದೇನೋ ನಮ್ಮಪ್ಪ ’ ಎಂಬ ಹಳ್ಳಿಗರ ಹೃದಯ ಹಿಡಿಸಲಾರದೆ ತುಂಬಿ ಬಂದ ಮೆಚ್ಚಿಕೆಯ, ಹರುಷದ ಧನ್ಯವಾದಗಳು!!!

ಆ ದೃಶ್ಯದಿಂದ ರಾಘು ಮೂಕನಾಗಿದ್ದ. ಎಲ್ಲರಂತೆ ಅವನ ಹೃದಯ ದಲ್ಲೂ ಆನಂದ ತನ್ನ ಗುಡಿ ಕಟ್ಟಿತ್ತು. ಮನಸ್ಸು ಹಿಗ್ಗಿತ್ತು. ‘ ಇದು ನಮ್ಮ ಧೀರತನ ’ ಎಂದು ಹೃದಯ ಒಡನುಡಿಯುತ್ತಿತ್ತು.

ಮೆಲ್ಲನೆ ಬಹಳ ಮೆಲ್ಲನೆ ರಂಗನು ಭುಜದ ಮೇಲೆ ಹೊತ್ತುಕೊಂಡ ನಂದೀಕೋಲನ್ನು ಕೆಳಗಿಳಿಸಿದ. ಹೆಮ್ಮೆಯ, ಸಾಹಸದ ನಗೆ ರಂಗನ ತುಟಗಳಲ್ಲಿ ಮಿನುಗಿತು.

ತಾಟನಲ್ಲಿ ಆರತಿ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ಮೌನವಾಗಿ ನಂದೀಕೋಲು ಎತ್ತುವ ರಂಗನ- ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ನೋಡುತ್ತ ನಿಂತ ಗರತಿಯರು ಈಗ ಮುಂದಾಗಿ ಬಂದು ಜಾನಪದ ಹಾಡೊಂದನ್ನು ಹಾಡಿ ಆರತಿ ಬೆಳಗಿ ಕುಂಕುಮ ಹಚ್ಚಿದರು. ಅವನಿಗೆ ಆಗ ಅವರ ಮೊಗದಲ್ಲಿ ಹೆದರಿಕೆಯ, ಅಳುಕಿನ ಭಾವ ವಿರಲಿಲ್ಲ. ಶಾಂತಿಯ, ಸಂತೋಷದ ಭಾವ ಕುಡಿವೆರೆದಿತ್ತು.

ಸೀತಾ ಹಳ್ಳಿಯ ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳ ಆ ಧೈರ್ಯದ, ಹರುಷದ ಭಾವ ಕಂಡು ಬೆಕ್ಕುಸ ಬೆರಗಾಗಿದ್ದಳು. ತನ್ನ ಬಾಳಿನಲ್ಲಿ ಅವಳು ಅಂತಹ ಸುಂದರ ದೃಶ್ಯ ಕಂಡಿರಲಿಲ್ಲ. ಹಿಂದೆ ದೊರೆತ ಆರತಿ ಬೆಳಗಿಸಿಕೊಂಡು ವಿಜಯದ ಹಾಡು ಹಾಡುವ ಅಮರ ದೃಶ್ಯಗಳನ್ನು ಅವಳು ಹಳೆಯ ಕಾವ್ಯಗಳನ್ನು ಓದುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಮಾತ್ರ ಕಂಡಿದ್ದಳು. ಆ ದೃಶ್ಯದ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರವಾಗಿತ್ತೆಂದು ಅವಳಿಗೆ. ಅವಳು- 'ರಂಗ ಸಧ್ಯ ಇಲ್ಲಿಯ ಅನಭಿಷಿಕ್ತ ಅರಸು!..... ಹಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿ ಆ ಸಾಂಪ್ರದಾಯ ವರಂಪರಾಗತವಾಗಿ ಬಂದಿದೆಯಲ್ಲ!..... ನಗರವಲ್ಲ ನಾನೊಂದು ದಿನವೂ ಇಂತಹ ಸಾಮೂಹಿಕ ಸಂತೋಷದಲ್ಲಿ ಭಾಗಿಯಾಗಿರಲಿಲ್ಲ.... ಎಂದು ಯೋಚಿಸುತ್ತಿದ್ದಳು.

ಸೀತಳ ಆ ಯೋಚನೆ, ಆ ವಿಚಾರ ಅವಳೆಂದೂ ಕಾಣದ ಭವ್ಯ ಬೆಳಕಿನ ದರ್ಶನ ಮಾಡಿಸಿತ್ತು. ಆ ಬೆಳಕನ್ನು ನೋಡುತ್ತ ತನ್ನನ್ನೇ ತಾನು ಮರೆತಳು.

ಅಂತಹದೇ ವಿಚಾರ ರಾಘವಿನಲ್ಲೂ ಮೂಡಿದೆ.- 'ಇದು ರಾಜಬಾಳು ಭಾರತದ ನಿಜವಾದ ಬಾಳು' ಎಂಬುದು ಸುರಸುಂದರ ಧ್ವನಿಯೊಂದು ಅವನ ಹೃದಯ ಗರ್ಭದಿಂದುದಿಸಿ ಮನದ ಸಿಂಹಾಸನದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಧ್ವನಿ ಗೊಡುತ್ತಲಿದೆ.

'ಹೌದು ಇಲ್ಲಿಯೂ ಬೆಳಕಿದೆ... ಆದರೆ ಅದು ಕೃತಕವಲ್ಲ; ಕಠೋರ ವಲ್ಲ; ಶಾಂತವಾಗಿದೆ;... ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿದೆ....'

ರಾಘವಿನ ಮನಸ್ಸು ಯಾವದೋ ಒಂದು ಅಂತಿಮ ನಿರ್ಧಾರಕ್ಕೆ ಬಂದು ನುಡಿಯುತ್ತಲಿದೆ ಆ ನುಡಿಯಿಂದ ಎಚ್ಚತ್ತ ಅವನು ತಾನಿರುವ ತಾಣವನ್ನೇ ಮರೆತುಬಿಟ್ಟ.

'ಮನಿಗೆ ಹೋಗೂಣೇಳೋ ಮಾರಾಯಾಣ. ಹಂಗಣ ಕೂತ್ಲೆ- ಆ ಗುಡ್ಯಗಿನ ರಾಮಲಿಂಗನೊಂಗೆ!'

ಎಂದು ನಗೆಯಾಡುತ್ತ ರಾಮು ಅವನನ್ನೆಚ್ಚರಿಸಿದಾಗಲೆ ರಾಘವಿಗೆ ಈ ಪೃಪಂಚದ ಅರಿವಾದುದು. ಕಣ್ಣುಬಿಟ್ಟು ನೋಡಿದ ರಾಘು.

ನೆರೆದ ಪರಸಿ ಕರಗಿತ್ತು. ಕರಡಿ ಮಜಲು ತಿರುಗಿತ್ತು. ಆದರೂ ಗಾಳಿಯಲ್ಲಿ ತೇಲಿಕೊಂಡು ರಾಘವಿನ ಕಿವಿಗೆ ಇನ್ನೂ ಕೇಳಿಸುತ್ತಲೇ- ಇತ್ತು; ಎಂದೆಂದೂ ಮರೆಯಲಾರದಂತೆ ಕೇಳಿಸುತ್ತಿತ್ತು.

೫

ಹಠಾತ್ತನೆ ರಾಘು ಮಲಗಿದಲ್ಲಿಂದ ಎದ್ದು ಕುಳಿತ. ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿಯೇ ಇದ್ದ ಸಣ್ಣಗೆ ಉರಿಯುತ್ತಿರುವ ಲಾಂಛನವನ್ನು ದೊಡ್ಡದು ಮಾಡಿದ. ಹಾಗೆಯೇ ಒಂದೈದು ನಿಮಿಷ ತಲೆದಿಂಬನ್ನು ಗೋಡೆಗೆ ಒರಗಿಸಿ ಕುಳಿತ.

ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಅವನಿಗೆ ನಿದ್ರೆ ಆವರಿಸಲಿಲ್ಲ. ಆವರಿಸುವದಾದರೂ ಹೇಗೆ? ನಡೆದ ಘಟನೆಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಅವನ ಮನಸ್ಸು ತೂಗಿ ನೋಡುತ್ತಿತ್ತು. ಹಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿ ಕಂಡ ಒಂದೊಂದು ದೃಶ್ಯವೂ ಅವನ ಸ್ಮೃತಿ ಪಟಲದ ಮೇಲೆ ಮಿಂಚಿ ಅವನಿಗೆ ಹೊಸ ಬೆಳಕನ್ನು ನೀಡುತ್ತಿತ್ತು. ಹೊಸ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಅವನಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿಸುತ್ತಲಿತ್ತು. ಹಳ್ಳಿಯ ಬದುಕನ್ನೇ ಕಂಡರಿಯದೆ, ಹಳ್ಳಿಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳದೆ ಬರಿಯ ನಗರದ ಬಾಹ್ಯ ಬೆಳಕೇ ಆತ್ಮ ಬೆಳಕೆಂದು ನಂಬಿದ್ದ ಅವನ ನಂಬಿಕೆ ಇಂದು ತಲೆ ಕೆಳಗಾಗಿತ್ತು. ನಾಣ್ಯದ ಒಂದೇ ಮುಖವನ್ನು ಕಂಡು ಅದೇ ಸತ್ಯ- ಅದೇ ಸುಂದರ ಎಂದು ಬಗೆದಿದ್ದ ಅವನು ಇನ್ನೊಂದು ಮುಖವನ್ನೂ ಕಂಡು ತನ್ನ ಭಾವನೆಗಳನ್ನು ಬದಲಿಸಿ ಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಯಿತು. ತಾತ್ಪಾರಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ಪ್ರೀತಿ, ಪ್ರೀತಿಯೊಂದಿಗೇ ಅಭಿಮಾನ ಅವನಲ್ಲಿ ಮೂಡಿದವು. ಆ ಅಭಿಮಾನದಲ್ಲಿಯೇ ಅವನು ಹೇಳಿಕೊಂಡ.

‘ಹಳ್ಳಿಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ, ಆಚಾರದಲ್ಲಿ, ನಡೆಯಲ್ಲಿ, ನುಡಿಯಲ್ಲಿ ಸಾಂಪ್ರದಾಯವಿದೆ ನಿಜ.... ಅಂದಾಕ್ಷಣಕ್ಕೆ ಅದನ್ನು ಹೀಯಾಳಿಸಬೇಕೆ?... ಸತ್ಸವಿಲ್ಲ ಎನ್ನಬೇಕೆ?... ಸಾಮೂಹಿಕ ಬದುಕು, ಬಾಳು ಎಷ್ಟು ಸುಂದರ ವಾಗಿದೆ.... ಅವರ ಆ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಹೊಮ್ಮುವ ಅಂತಃಕರುಣ ಪೂರಿತ ಪ್ರೇಮ, ಸುಖ, ಸಂತೋಷ ಎಂತಹದು!....

‘ಇದೊಂದನ್ನು ತಿಳಿಯಲಾರದ ನಾನು ಕುರುಡನಾಗಿದ್ದೆ. ಆ ಕುರುಡು ತನದಲ್ಲಿಯೆ ಹಳ್ಳಿಯನ್ನೇ ಹೀಯಾಳಿಸಿದೆ.... ಹಳ್ಳಿಯ ಜನ, ಹಳ್ಳಿಯ ಜೀವನ ವನ್ನು ಕಂಡು ಅಣಕವಾಡಿದೆ....

‘ಲೀಲೆಯನ್ನೂ ನಾನು ಅದೇ ಮನೋಭಾವನೆಯಿಂದ ನೋಯಿಸಿದೆ. ಎಷ್ಟೋ ರೀತಿಯಿಂದ ಕಾಡಿದೆ.... ಅವಳ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಮಾತು, ನಡೆಗಳನ್ನು ‘ಹಳ್ಳಿಯ ಹುಡುಗಿ’ ಎಂಬ ತರಸ್ಕಾರದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡಿದೆ..... ವಿಡಂಬಿಸಿದೆ.... ಅವಳ ಪೂಜೆ-ಪುನಸ್ಕಾರಗಳನ್ನು ಕಂಡು ನಕ್ಕೆ....

‘ಓ ಸಾಂಪ್ರದಾಯ ತಿದ್ದಬಹುದು.... ಮನಸ್ಸನ್ನು ತಿದ್ದಲು ಸಾಧ್ಯವೇ?’

‘ಮನಸ್ಸು ತಿದ್ದುವ ಕಷ್ಟ ನನಗಿಲ್ಲ ... ಮನಸ್ಸು ಡೊಂಕಾಗಿಲ್ಲ....’

‘ಹೆಣ್ಣು ಹಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿ ಪೂಜ್ಯನೀಯ.... ಅವಳಿಗಿರುವ ನಿಜವಾದ ಗೌರವ ಮತ್ತೆಯಾರಿಗೂ ಇಲ್ಲ.... ಅವಳಿಗೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಅರ್ಥ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಗೊತ್ತಿದೆ.... ಆದರೆ ಅದರ ದುರುಪಯೋಗವನ್ನು ಅವಳಿಂದೂ ಮಾಡಿಲ್ಲ; ಮಾಡುವಂತಿಲ್ಲ ... ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಾಚಾರ, ಅನಾಚಾರ ನಡೆಯುವದಿಲ್ಲ.

• ‘ ಇಂತಹ ಒಳ್ಳೆಯ ವಸ್ತಿಯನ್ನೂ ನಾನು ಬಾಳಿಸಲಾರದೆ ಹೋದೆನ್ನಲ್ಲಿ ಅರಿಯದೆಯೇ ಅರಿತಂತೆ ನಟಿಸಿದೆ ... ತಿಳಿಯದೆಯೇ ತಿಳಿದಂತೆ ಹೇಳಿದೆ....’

‘ ಹೌದು.... ಇನ್ನು ಮುಂದೂ ನನ್ನ ಎಚ್ಚತ್ತ ಮನಸ್ಸು ಲೀಲೆಯನ್ನು ಚೆನ್ನಾದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಬಾಳಿಸಲು ಆಜ್ಞಾಪಿಸುತ್ತದೆ ... ಸಾಂಪ್ರದಾಯ ತಿದ್ದಿ ಕಲಿತವನ ಕರ್ತವ್ಯ ನೆರವೇರಿಸಲು ನುಡಿಯುತ್ತಿದೆ ...

‘ ನನ್ನ ಬಾಳಿನ ನಿಜವಾದ ಯುಗ ಆರಂಭವಾಗುವದು ಇಂದಿನಿಂದ. ಪರಸ್ಪರರು ನಮ್ಮ, ನಮ್ಮ ಹೃದಯಗಳನ್ನರಿತು ಬಾಳಿನ ಕರ್ತವ್ಯವನ್ನು ನೆರವೇರಿಸಲು, ಬದುಕಿನ ನಿಜವಾದ ಸೆಲೆಯನ್ನರಿತುಕೊಳ್ಳಲು ಈ ಮಹಾ ದಿನದಂದು ದೀಕ್ಷಾಬದ್ಧರಾಗುತ್ತೇನೆ....’

‘ ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಇಂದು ತಾನೆ ನಮ್ಮ ಬಾಳು ಆರಂಭವಾಯಿತು.....

ಪ್ರಶಾಂತವಾದ ಹರುಷದಿಂದೂಡಗೂಡಿದ ಜ್ಯೋತಿಯೊಂದು ರಾಘು ವಿನ ಮೊಗದ ಮೇಲೆ ಅವನ ನೈದಿಯದ ನಿರ್ಣಯದಿಂದ ಹೊರಹೊಮ್ಮುತ್ತಿತ್ತು. ರಾತ್ರಿ ಎಲ್ಲ ಕಣ್ಣು ಕಾಣಿಸದೆ ಅತ್ತ-ಲಿತ್ತ ಬೆಳುತ್ತು-ಎಳುತ್ತು ಅಲೆದು ಬೆಳಗಾದೊಡನೆಯೇ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡ ತನ್ನ ತಾಣ ಸೇರಿದ ಕಪಿಯಂತೆ ಅವನ ಮನಸ್ಸೂ ಇಂದು ಸಂತೋಷಪಟ್ಟಿತ್ತು. ಸಂಭ್ರಮದಿಂದ ಕೇಕೆ ಹಾಕಿ ನಕ್ಕಿತು. ಆ ಅಮಿತವಾದ ಆನಂದದಲ್ಲಿ, ತುಂಬಿ ಬಂದು ಆಡುತ್ತ ಲಿದ್ದ ಮನದ ಉಯ್ಯಾಲೆಯ ಆಟದಲ್ಲಿ ರಾಘು ತನ್ನನ್ನೇ ತಾನು ಮರೆತ್ತು ಮಲಗಿ ನಿದ್ರಿಸತಲಿದ್ದ ಲೀಲಳ ಅಮೃತ ಹಸ್ತಗಳನ್ನು ತನ್ನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಒತ್ತಿ ಹಿಡಿದ. ಇಂದು ಎಂತಹ ಅಮರ ಸ್ಪರ್ಶವಾಗಿ ತೋರಿತು ಅವನಿಗೆ ಅಸ್ಪರ್ಶ!

ಹಠಾತ್ತನೆ ಕಣ್ಣು ಬಿಟ್ಟಳು ಲೀಲ. ಪತಿಯನ್ನೊಂದು ಸಲ ನೋಡಿದಳು. ಇಂದು ಎಂದಿಲ್ಲದ ಬೆಳಕು ಅವನ ಮೊಗದಲ್ಲಿ ಬೆಳಗುತ್ತಿದೆ. ಅವನ ಆ ಕಣ್ಣುಗಳಲ್ಲಿ ಅಪೂರ್ವ ಶಾಂತಿ ಕುಣಿಯುತ್ತಿದೆ.

ಇಂತಹ ಮಧ್ಯರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಇಷ್ಟು ಹೊತ್ತು ಕುಳಿತಿದ್ದಾರಲ್ಲ;- ನಿದ್ರೆಗೆಟ್ಟು ಎಂದು ಅವಳಿಗೆ ನೋವೆನ್ನಿಸಿತು. ಮಲಗಲು ಹೇಳಬೇಕೆಂದು ಯೋಚಿಸಿದಳು. ಆದರೆ 'ಅವರ' ಸುಖವಾದ ಕರಸ್ಪರ್ಶ, ತನ್ನನ್ನೇ ರೆಪ್ಪೆ ಮಿಟುಕಿಸದೆ ನೋಡುತ್ತ ಕುಳಿತ ಆ ಭಂಗ ಅವಳಿಗೆ ನಗು ತರಿಸಿತು. ಸ್ವಲ್ಪ ಮೋಜು ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಅವಳು ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಕಣ್ಣು ಮುಚ್ಚಿದಳು. ಮನಸ್ಸು ನಗುತ್ತಲಿತ್ತು.

‘ಲೀಲಾ...’

‘.....’

‘ಏ, ಒಂದ ಸೊಲ್ಪು ಏಳಲ್ಲ...’

ನಿದ್ರೆ ಹತ್ತಿ ಮಲಗದವರನ್ನೆಚ್ಚರಿಸಬಹುದು. ನಿದ್ರೆಯ ಸೋಗು ಹಾಕಿಕೊಂಡು ಮಲಗಿರುವವರನ್ನೆಚ್ಚರಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವೇ?

‘ಲೀಲಾ...ಲೀಲೀ...ಏಳ...’

ಪತಿಯ ಕಾತರದ ಸ್ವರವನ್ನು ಕೇಳಿ, ಅವನು ಇಂದು ಎಚ್ಚರಿಸುತ್ತಿರುವ ಹೊಸ ಬಗೆಯ ರೀತಿಯನ್ನು ಕಂಡು ಅವಳಿಗೆ ನಗು ಬಂದುಬಿಡಬೇಕೆ? ನಗೆ ತಡೆಯಲಾರದೆ ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ನಕ್ಕುಬಿಟ್ಟಳು.

‘ಏ ಕಳ್ಳ...’

ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಅವಳನ್ನಲುಗಾಡಿಸಿ ಅವಳ ತುಂಬಿದ ತೋಳುಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದು ಮೇಲಕ್ಕೆತ್ತಿ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿದ ರಾಘು.

‘ನೀಯಾಗೇನು ನಿದ್ರೆಲ್ಲ-ನೀರಡಿಕೆಲ್ಲ. ಹಂಗೂ ನನಗೂ ಅಂತ ತಿಳಿಕೊಂಡ್ರೇನು?’

‘ನೀ ಯಾವಾಗಲೂ ಎಚ್ಚರದಿಂದಿರತಿ ಲೀಲಾ. ನಾ ಈಗ ಎಚ್ಚರಾದೆ....’

‘ಅಂದ್ರ!....ನಾ ನಿನ್ನೀನೂ ಎಂದೂ ಮಾಡಿಲ್ಲ ಅಂತೀರೇನು?’

ಲೀಲೆ ಅಚ್ಚರಿಯಿಂದ ಕೇಳಿ ಪತಿಯ ಮೊಗ ನಿರುಕ್ಕಿಸಿದಳು. ಅವನ ಒರಟು ತುಟಿಗಳಲ್ಲಿ ಮೃದುವಾದ ನಗೆ ಮಿಂಚಿತು. ಅದು ಎಂದಿನಂತೆ ಕಟುವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಅಣ್ಣ ವ್ಯಂಗ್ಯತೆಯಿರಲಿಲ್ಲ.

‘ಇವತ್ತೆ ಖರೀದನ್ನು ಮನಸು ಎಚ್ಚರಾಗೇದ ಲೀಲ-ಇಷ್ಟ ದಿವಸ ನಿನ್ನೀ ಮಾಡಿ ಆ ನಿನ್ನೀವಳುಗ ನಾ ನಿನಗ ಬೈದ್ದಂಗ ಬಡಬಡಿಸಿದೆ. ಸಿಟ್ಟು ಬಂದವ ರ್ತುಂಗ ಬೈದೆ. ಇವತ್ತೆ ಎಚ್ಚತ್ತ ಕೂಡೆ ನಾ ಬಡಬಡಿಸಿದ್ದೆಲ್ಲ ನೆನಪಾತು. ಅದನ ನೀ ಮನಸಿಗೆ ಹಚಗೋಬ್ಯಾಡ ಲೀಲಾ. ನನ್ನ ಕ್ಷಮಿಸು.’

ಕರುಣೆಯ ಮೈವೆತ್ತು ಬಂದಂತೆ ಉಸುರುತ್ತಿದ್ದ ರಾಘು. ಲೀಲೆಗೆ ಅವನ ನುಡಿಗಳನ್ನೇ ನಂಬುವದಕ್ಕಾಗಲಿಲ್ಲ. [ಅವಳ ಕಣ್ಣಲ್ಲಿ ಪತಿಯ ನಿಜವಾದ ಅಂತಃಕರಣ ಪೂರಿತವಾದ ಹೃದಯವನ್ನು ತಿಳಿದು ನೀರೂರಿತ್ತು. ಏನೋ ಹೇಳಬೇಕೆಂದರೂ ಅವಳ ಮನಸ್ಸು ಮೂಕಾಗಿತ್ತು. ನುಡಿಯದ ನುಡಿಯಾಗಿತ್ತು ಅವಳ ನುಡಿ.

ಪತ್ನಿ ಮಾತನಾಡದೆ ಕಣ್ಣುಂಬ ನೀರು ತಂದುದನ್ನು ತಿಳಿದ ರಾಘು ಮೆಲ್ಲನೆ ಅವಳ ಕಂಬನಿಗಳನ್ನೊರೆಸಿದ. ಣಾಗೆಯೆ ಅವಳ ಮೃದುವಾದ ಹಸ್ತಗಳನ್ನು ತನ್ನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಮುಚ್ಚಿ ಹಿಡಿದು ಅವಳನ್ನೇ ದೈನ್ಯದಿಂದ ನೋಡುತ್ತ ಕೇಳಿದ ಹೃದಯ ತುಂಬಿ.

‘ನಾ ನಿನ್ನ ಕೈಹಿಡಿದವ್ಯಾಲೆ ಇಂದಿನ ತನಕಾ ಏನಾರ ಬಾಯಿತಪ್ಪಿ ಆಡಿದ್ದನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಹಿಡೀಬ್ಯಾಡ ಲೀಲಾ. ಅದು ಕುಡದವ ಮಾತಾಡಿದ ಮಾತಿದ್ದಂಗ; ಕನಸಿನಾಕ ಕನವರಿಸಿದ್ದಂಗ. ಕ್ಷಮಿಸಿದ್ಯಾ ಲೀಲಾ?’

ಅವನ ಕರುಣಾಪೂರಿತವಾದ ಧ್ವನಿಗೆ ಲೀಲೆ ಕರಗಿ ಹೋಗಿದ್ದಳು. ಅವಳ ಕಣ್ಣಲ್ಲಿ ಇನ್ನು ನಾಲ್ಕು ಕಂಬನಿಗಳು ಹೆಚ್ಚು ಉಳಿದವು.

‘ನೀವೂ ನನ್ ದೇವು. ದೇವನ ಕ್ಷಮಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಮನಸ್ಸಾಗೇನ ಧಿಕಾರ?’

‘ನಿನಗಧಿಕಾರ ಅದೂ ಲೀಲಾ. ಕೈಹಿಡಿದ ಹೆಂಡತಿ. ನನ್ನ ಬಾಳಿನ ಹಾಗೆ ದೇವತೆ.... ಕ್ಷಮಿಸು....’

ಮೆಲ್ಲನೆ ಅವನಿಂದ ಕೈಬಿಡಿಸಿಕೊಂಡು ಲೀಲಾ ಅವನ ಬಾಯಿಯ ಮೇಲೆ ಕೈಯಿಟ್ಟು ಹೇಳಿದಳು.

‘ನೀನ ಹಿಂಗ ಮಾತನಾಡಬಾರ್ರು ನನ್ನ ದೇವರೇ.’

‘ಅಳತೀಯಾಕ ಲೀಲಾ....ನಗು....ನಾನೂ ನಗತೀನಿ.... ನಗು ಲೀಲಾ....’

ಲೀಲಳ ಮೊಗವನ್ನು ತನ್ನೆಡೆಗೆ ಹೊರಳಿಸಿಕೊಂಡು ಆ ಕಂಬನಿಗಳ ನೋರೆಯಿಸಿ ತುಂಬಿದ ಸುಂದರವಾದ ಕವೋಲಗಳನ್ನು ನೇವರಿಸಿದ. ಅವನ ತುಟಿಗಳಲ್ಲಿ ನಗೆ ಮೂಡಿತು. ಲೀಲಳ ತುಟಿಗಳಲ್ಲೂ ಮಲ್ಲಿಗೆಯಂತಹ ನಗೆ ಅರಳಿತು. ಆ ಮಲ್ಲಿಗೆಯನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಳ್ಳಲು ರಾಘು ತನ್ನ ತುಟಿಗಳನ್ನು ಮುಂದೆ ಚಾಚಿದ.

ಚಾಚಿದ ಆ ತುಟಿಗಳಲ್ಲಿ ಮಲ್ಲಿಗೆ ಸಿಕ್ಕಿತ್ತು.

ಅಂತಹದೆ ಪ್ರಯತ್ನದಿಂದ ಮತ್ತೆ ಹಿಂದೆ ಸರಿದಳು ಸೀತಾ. ಪತಿಯ ತುಟಿಗಳ ಹತ್ತಿರ ತನ್ನ ತುಟಿ ಒಯ್ದು ಮತ್ತೆ ಹಿಂದೆ ಸರಿದಳು. ಅವಳ ಎದೆ ಒಂದೇ ಸಮನೆ ಹೊಡೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿತ್ತು. ಅವಳ ಅಂತಃಕರಣ ಹೊಯ್ದಾಡುತ್ತಲಿತ್ತು. ಇಂದು ತಾನು ಪತಿಗೆ ಮಾಡಿದ ಕೃತ್ಯ, ಆಡಿದ ನುಡಿಗಳೆಲ್ಲ ಭೂತಾಕಾರ ತಾಳಿ ಅವಳೆದುರು ನಿರ್ತಿಸುತ್ತಲಿದ್ದವು. ಸರಿಯಾದ ದೃಷ್ಟಿ ಕೋನದಿಂದ ಒಂದು ದಿನವೂ ಅವರನ್ನು ಕಾಣಲಿಲ್ಲವಲ್ಲ ಎಂದು ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪವಾಯಿತು. ಅವಳು ಈ ಇಷ್ಟತ್ತೂ ದಿನ ಕಳೆಯುವಲ್ಲಿ ಹೆಳ್ಳಿಗರ ಬದುಕನ್ನು ಕಣ್ಣೆರೆದು ನೋಡಿ ಆರ್ಥ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದಳು. ಅವರ ಬದುಕು, ಸುಖ-ದುಃಖ, ಅವರ ಇರುವಿಕೆ ಒಡೆಯಲಾರದ ಒಗಟಾಗಿ ತೋರಲಿಲ್ಲ ಅವಳಿಗೆ. ಹೊಸ ಜೈತನ್ಯ ಹೊಸ ಹುಮ್ಮಸ್ಸನ್ನು ಅವಳಿಗೆ ನೀಡಿದ್ದವು. ಕಂಡರಿಯದ ಆ ಒಂದೊಂದು ದೃಶ್ಯವೂ ಅವಳ ಹಿಂದಿನ ಮನೋಭಾವನೆಯನ್ನು ತಲೆಕೆಳಗೆ ಮಾಡಿ ಹೊಸ ಬೆಳಕನ್ನು, ಹೊಸ ಆಸೆಯನ್ನು ಬಿತ್ತರಿಸಿತ್ತು. ಯಾವದೂ ತನಗೆ ಅಸಾಧ್ಯವೆಂದು, ಅಸಹ್ಯವೆಂದು ಅವಳು ಭಾವಿಸಿದ್ದಳೋ ಅದೇ ಇಂದು ಸಹ್ಯವಾಗಿತ್ತು; ಸಾಧ್ಯವಾಗಿತ್ತು.

ಹಳೆಯ ಪರದೆಯನ್ನು ಹರಿದು ಬಿಸುಟಿದ ಮಹಾದಿನ-ಇಂದು ಅವಳಿಗೆ. ಹಳೆಯ ಕೊಳೆಯನ್ನು ಕಳೆದ ಅಮರ ದಿನ-ಇಂದು ಅವಳಿಗೆ. ಅಸಾಧ್ಯವಾದ ಮನಸ್ಸಿನ ಎಲ್ಲ ಭಾವನೆಗಳೂ ಪರಿವರ್ತನಗೊಂಡ ಮಂಗಲ ದಿನ ಇಂದು ಅವಳಿಗೆ.

ಇಂತಹ ಸುಂದರ ದಿನ ತನ್ನ ಬಾಳಿನಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದೆಂದು ಅವಳೆಣಿಸಿರಲಿಲ್ಲ. ಅದಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ಬಾಳೇ ಒಡೆದು ಭಿದ್ರಭಿದ್ರವಾಗಿ ಹೋದೀತೆಂದು ನೆನೆದವಳು ಅವಳು.

ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿಗಾಗಿಯೇ ಅವಳಿಗೆ ನಗು ಬಂತು. ಹಳೆಯ ಬದುಕನ್ನು ಬಣ್ಣವನ್ನು ಕಾಣದೆ ಆರೋಪಿಸಿದ್ದ ತಾನು ಸದ್ಯಾದೇ ವಾಸಿ ಎಂದು ಹೇಳುವ ಸ್ಥಿತಿಗೆ ಬಂದ ತಾನು. ಇಬ್ಬರೂ ತಾನೆಯೇ! ಆದರೆ ಇಬ್ಬರಿಗೂ ಎಷ್ಟು ಅಂತರ ಎನ್ನಿಸಿತು.

‘ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೆಣ್ಣಿಗೆ ಹಳೆಯಲಿಲ್ಲ’ ಎಂದು ಅವಳು ಬಡಾಯಿ ಕೊಚ್ಚುತ್ತಿದ್ದಳು. ಕೃತಕತೆಯೇ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ, ವೇಷ-ಭೂಷಣ, ಪಾರ್ಕಿಗೆ ಅಲೆಯುವದೇ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಎಂದು ತಿಳಿದಿದ್ದ ಅವಳಿಗೆ ಸಂಜೆಯ ಉತ್ಸವ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಅರ್ಥವನ್ನು ಕಲಿಸಿತು. ಆ ಆರತಿ ಬೆಳಗುವ ಸುಂದರ ದೃಶ್ಯ ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಅವಳ ಹೃದಯ ಪಟಲದ ಮೇಲೆ ಮೂಡುತ್ತಿತ್ತು. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದಿಂದ, ಹೆಮ್ಮೆಯಿಂದ ನಗುನಗುತ್ತ ನಿಂತಿರುವ ಆ ಗರತಿಯರ ಬೆಳ್ಳೊಗಗಳು ಕೈಯಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದ ‘ತಾಬಂಡಿ’ಯ ನೀಲಾಂಜನದ ಬೆಳಕಿನಲ್ಲಿ ಬೆಳಗಿ ‘ಇದು ನಿಜವಾದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ’ ಎಂದು ಸಾರುತ್ತಿದ್ದವು.

‘ಅವರು ನನಗೆ ಇಂತಹ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಎಂದೋ ದಯಪಾಲಿಸಿದ್ದಾರೆ’ ಅವಳ ಹೃದಯ ನುಡಿಯಿತು. ಆ ನುಡಿಗೆ ಸರಿಯಾಗಿ ಅವಳ ಕಣ್ಣು ಇನ್ನೊಂದು ಸಲ ಮಲಗಿ ನಿದ್ರಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಅವರ ಮೇಲೆ ದೃಷ್ಟಿ ಹರೆಯಿಸಿತು.

ದಿಂಬಿನ ಮೇಲೆ ತಲೆಯಿಟ್ಟು ರಾಮು ಸುಖವಾಗಿ ಗೊರಕೆ ಹೊಡೆಯುತ್ತಲಿದ್ದ. ಶಾಂತ, ಪ್ರಶಾಂತವಾದ ಆ ನಿದ್ರೆಯಂತೆಯೇ ಅವರೂ ಎಂತಹ ಸೌಮ್ಯ, ಶಾಂತಮೂರ್ತಿ!....ವಿಷವನ್ನೆಲ್ಲ ಕಬಳಿಸಿಬಿಟ್ಟ ನೀಲಕಂಠನಂತೆ ನಗು ನಗುತ್ತಿಲೇ ನನ್ನ ಸೆಡವು, ಸಿಡುಕು, ಕಟುನುಡಿಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಕುಡಿದೂ ಶಾಂತ ವಾಗಿದ್ದಾರೆ!....’

ಅವರ ನಿದ್ರೆಯನ್ನು ಕಂಡೊಡನೆಯೇ ಸೀತಳ ಮನಸ್ಸು ಮಾರ್ಪುಡಿಯಿತು. ಹಾಗೆಯೇ ಅವಳ ದೃಷ್ಟಿ ಮುಂದುವರಿದು ಪತಿಯ ಮೊಗದ ಮೇಲೆಯೇ ನೆಲೆನಿಂತಿತು.

ಅದೇ ಸ್ನೇಹ, ಪ್ರೀತಿ, ಅಂತಃಕರುಣಗಳ ಪ್ರತಿರೂಪವಾಗಿ ರಾಮುವಿನ ಮೊಗದಲ್ಲಿ ಮಿಂಚುತ್ತಲಿದೆ ನಗೆ! ಅವಳ ಎಲ್ಲ ತೊಂದರೆಗಳನ್ನೂ ಸಹಿಸಿಕೊಂಡು ಅವಳು ಹಾಡಿದ ಎಲ್ಲ ಅಣಕವಾಡಗಳನ್ನೂ ಅರಗಿಸಿಕೊಂಡು ಹೊಳೆಯುತ್ತಿದೆ ಆ ನಗೆ!! ಬೆಳಗು ಜಾವದ ತಂಗಾಳಿಗೆ ಹಾರಾಡುತ್ತಿರುವ ಅಸ್ತವ್ಯಸ್ತವಾದ ಆ ಕ್ರಾಪಿನ ಕಪ್ಪಾದ ಕೂದಲುಗಳನ್ನು ಕಂಡಂತೂ ಅವಳ ಅಂತಃಕರುಣ ಉಕ್ಕಿಬಂತು. ಪ್ರೀತಿ ತುಂಬಿಬಂತು. ಸ್ನೇಹ ಉದಿಸಿತು.

ಮುಟ್ಟಲೊ, ಬೇಡವೊ ಎಂದು ಅನುಮಾನಿಸುತ್ತ ತನ್ನ ಅಮೃತ ಹಸ್ತಗಳನ್ನು ಅವನ ವಿಶಾಲವಾದ ಹಣೆಯ ಮೇಲಿಟ್ಟಳು. ಅವನ ಕ್ರಾಪಿನ ಕೂದಲುಗಳನ್ನು ನೇವರಿಸಿದಳು.

ಹಠಾತ್ತನೆ ಎಚ್ಚರಗೊಂಡ ರಾಮು. ಪ್ರತಿದಿನವೂ ಎಚ್ಚರಾಗುವ ವೇಳೆ ಅದು. ಆಗ ಎಚ್ಚತ್ತ ಅವನು ಹೊಲಕ್ಕೆ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದ. ಹೊಲದಲ್ಲಿ ಕೆಲಸವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಎರಡು ಮೂರು ಮೈಲು ಅಲೆದಾಡಿಕೊಂಡು ಬರುತ್ತಿದ್ದ. ಅದವನ ನಿತ್ಯದ ಪರಿಪಾಠ. ಆದರೆ ಸೀತೆ ಹಳ್ಳಿಗೆ ಬಂದ ಒಂದು ದಿನವೂ ಇಷ್ಟು ಬೇಗನೆ ಎದ್ದಿಲ್ಲ. ಒಂದೆರಡು ಸಲ ನಿದ್ರೆಗಣ್ಣಿನಲ್ಲಿಯೇ ಅವನು ಹೋಗುವದನ್ನು ನೋಡಿದ್ದಾಳೆ. ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ಅವನು ಹಾಗೆ ಎದ್ದು ಹೊರಡುವಾಗ ತಾನೂ ಜತೆಗೇ ಎದ್ದು ಅವನಿಗೆ ಚಹ ಮಾಡಿಕೊಡಬೇಕು— ಎಂದು ಅವಳಿಗೆ ಮನದಲ್ಲಿಯೇ ನಿಶ್ಚಯಿಸಿಕೊಂಡಳು.

ರಾಮು ಹಾಸಿಗೆ ಬಿಟ್ಟಿದ್ದು ಕುಳಿತ. ಉರಿಯುತ್ತಿರುವ ದೀಪ, ನಿದ್ರೆ ಮಾಡದೆ ಕುಳಿತ ಸೀತೆ! ಅವನಿಗೆ ಯಾವದೂ ಅರ್ಥವಾಗಲಿಲ್ಲ. 'ಇಂದೇಕೆ ಹೀಗೆ?' ಎಂದು ಎಷ್ಟು ಯೋಚಿಸಿದರೂ ಬಗೆಹರಿಯಲಿಲ್ಲ. ಅವನು ಅಚ್ಚರಿಯಿಂದ ಕೇಳಿದ.

‘ನೀ ಇನ್ನು ಎದ್ದ ಕೂತೀಯಲ್ಲ ನಿದ್ರೀನೂ ಮಾಡಿಲ್ಲೇನು?’

ಸೀತೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ಏನನ್ನೂ ಹೇಳಲಿಲ್ಲ. ಕತ್ತು ತುಂಬಿ ಬಂದಿತ್ತು. ಮೆಲ್ಲನೆ ಅವನ ಪಾದಗಳಿಗೆ ಹಣೆ ಹಚ್ಚಿದಳು. ತನ್ನ ಕಂಬನಿಯಲ್ಲಿ ಅವನ ಪಾದ ತೊಳೆದಳು.

‘ಹಿಂಗಪ್ಪಾಕ ಸೀತಾಣ್?’

‘ನನ್ನ ಕ್ಷಮೀಸೀನಿ ಅಂತ್ವೇಳ್....ಅಂದ್ರ ಹೇಳ್ತೀನಿ....’

ರಾಮುವಿಗೆ ಯಾವದೂ ಹೊಳೆಯಲಿಲ್ಲ. ಯಾವದೂ ತಿಳಿಯಲಿಲ್ಲ.

‘ನೀ ಅಂಥಾ ತಪ್ಪೇನ ಮಾಡೀದಿ ಸೀತಾ?’

‘ಕ್ಷಮೀಸೀನಿ ಅನ್ನಿ....ಅಲ್ಲಿಂದ ಹೇಳ್ತೀನಿ.’

ನಿನ್ನ ಕ್ಷಮಿಸದ ಮತ್ತಾರ್ನ್ ಕ್ಷಮಿಸೋದು ಸೀತಾ?....ಹೇಳುಇನ್ನಾ ರಣ್’

ಸೀತೆ ತನ್ನ ಅಹಂಕಾರ, ಸಿಡಿಸುಡಿ, ಹಳ್ಳಿಗರ-ಹಳ್ಳಿಯ ವಿಚಾರವಾಗಿ ತಾನು ಅಪಾರ್ಥ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಅವರಿಗೆ ಎದುರಾಡಿದ್ದು-ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಒಂದೊಂದಾಗಿ ಹೇಳಿದಳು. ಹಾಗೆಯೇ ಭಾರವಾದ ಕಂಠದಿಂದ ಹೇಳಿದಳು.

‘ಹಿಂದಿನದ್ದು ಮರತಬಿಡ್ತಿ....ನನ್ನ ಎಲ್ಲಾ ತಪ್ಪೂ ಕ್ಷಮಿಸಿ....’

ರಾಮು ಮೃದುವಾಗಿ ನಕ್ಕು ಅವಳ ಮೊಗವನ್ನು ತನ್ನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದು ಮೇಲಕ್ಕೆತ್ತಿ ಆ ಕಪೋಲಗಳ ಮೇಲೆ ಇಳಿದು ಬಂದ ಕಂಬನಿಗಳ ನ್ನೊರಿಸಿದ. ಹಾಗೆಯೇ ಸಂತೈಸುವ ಸ್ವರದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ.

‘ಹುಚ್ಚಿ ಅಳತಾರೇನು ಅದಕೆಲ್ಲಾ? ಇಂಥಾವೆಲ್ಲ ಮನಸಿನ್ಯಾಗ ಹಿಡದ್ರ ಸಂಸಾರ ಹ್ಯಾಂಗ ನಡೀಬೇಕು ತಿಳೀಲಾರ್ನ್ ಮಾಡಿದ್ದು ತಪ್ಪು ಅಲ್ಲ. ಅಂದಮ್ಯಾಲೆ ನಿನ್ನ ತಪ್ಪು ಯಾವದೂ ಇಲ್ಲ....’

‘ಎಂತಹ ಉದಾರ ಮನಸ್ಸು ಅವರದು!’ ಎನ್ನಿಸಿತು ಸೀತಳಿಗೆ. ಇಂತಹ ಪತಿ ದೊರೆತದ್ದು ತನ್ನ ಪೂರ್ವಜನ್ಮದ ಪುಣ್ಯ ಎಂದುಕೊಂಡಿರ ಬೇಕು ಅವಳ ಮನಸ್ಸು.

ಕತ್ತು ತಗ್ಗಿಸಿ ಕುಳಿತ ಸೀತಳನ್ನೆ ನೋಡುತ್ತಲಿದ್ದರಾಮುಮೆಲ್ಲನೆಹೇಳಿದ.

‘ಸೀತಾಣ್’

‘ದೇವರಾಜ್’

‘ನೀ ನನ್ನ ಭಾಗ್ಯ-ನನ್ನ ಸರ್ವಸ್ವ....’

ರಾಮು ಅವಳ ತೋಳುಗಳನ್ನು ತನ್ನ ತೋಳುಗಳಲ್ಲಿ ಬಂಧಿಸಿ ಅವಳ ಆ ತುಂಬಿದ ತುಟಿಗಳಿಗೆ ತನ್ನ ಅಧಿಕಾರ ಮುದ್ರೆಯನ್ನೊತ್ತಿದ. ಅವಳೆದೆ ಅವನೆದೆಗೆ ಒರಗಿತ್ತು. ಕಣ್ಣು ಕಣ್ಣಲ್ಲಿ ಹೃದಯ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ನಟ್ಟುನಿಂತಿದ್ದವು.

ಬೆಳಕು ದಿಗ್ಗ ದಿಗಂತವನ್ನೆಲ್ಲ ವ್ಯಾಪಿಸಿತ್ತು. ಸೃಷ್ಟಿ ಆ ಬೆಳಕಿನಲ್ಲಿ ಮಿಂಚೇಳುತ್ತಲಿತ್ತು. ಆಗತಾನೆ ಎದ್ದು ತೀಡುತ್ತಿರುವ ಬೆಳಗಿನ ತಂಗಾಳಿ ಯಲ್ಲಿ ನಡುಗುತ್ತ ಉಡಸಾರಣೆ ಮಾಡುತ್ತಲಿದ್ದ ರಿಂದಕ್ಕ ಉದಯ

ರಾಗವನ್ನು ಮನೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಹಾಡುತ್ತಿರುವಂತೆ ಮನೆಯ ಹಿಂದು, ಮುಂದಿನ ಕೈದೋಟ. ಅಂಗಳಗಳಲ್ಲಿ ಕುಳಿತ ಹಕ್ಕಿ-ಪಕ್ಕಿಗಳೂ ಬೆಳಗಿನ ಹಾಡು ಹಾಡುತ್ತಿದ್ದವು.

ಸುಪ್ರಭಾತ ಹೊಸ ಜೋಡ್ಡೆಯಿಂದ ಹೊಳೆಯುತ್ತಿತ್ತು!

೬

ರಾಘು ಗಿಳಿಯನ ಜತೆಗೆ, ಹಳ್ಳಿಗರ ಜತೆಗೆ ಒಂದು ತಿಂಗಳನ್ನು ಕಳೆದ ಸುಖವಾಗಿ. ಅವನ ಕಣ್ಣು ತೆರೆದಿತ್ತು. ಮನಸ್ಸು ಒಲಿದಿತ್ತು. ಸೀತೆಯೂ ಅಂತಹದೆ ಬೆಳಕನ್ನು ಕಂಡು ತನ್ನನ್ನೇ ತಾನು ಮರೆತಳು. ಹೊಸ ಬಾಳ ನ್ನಾ ರಂಭಿಸಿದಳು. ಲೀಲೆ-ಸೀತಾ ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ಗಂಗಾ-ಗೌರಿಯಂತೆ ತುಂಬ ಹೊಂದಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಅಕ್ಕ ತಂಗಿಯರಿಗಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ಮಮತೆ, ಸ್ನೇಹಗಳನ್ನು ಒಬ್ಬರೊಬ್ಬರು ನೀಡುತ್ತಿದ್ದರು.

ಅಂದು ಮಧ್ಯಾಹ್ನ ರಾಘು ಲೀಲೆಜತೆಗೆ ಹೊರಡುವದೆಂದು ನಿಷ್ಕರ್ಷೆಯಾಗಿತ್ತು. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಎಲ್ಲರ ಮನಸ್ಸೂ 'ಹುರು-ಹುರು' ಅನ್ನುತ್ತಿತ್ತು. ಊಟಕ್ಕೆ ಕುಳಿತಾಗ ಬಡಿಸುತ್ತಿರುವ ರಿಂದಕ್ಕ ಕೇಳಿದರು.

‘ರಾಗಣ್ಣ ಅಡಿಗೆ ಹ್ಯಾಂಗ ಅಗೇದಪ್ಪ?’

‘ಛೋ ಅಗೇದ ಕಕ್ಕಿ. ನಿಮ್ಮ ಕೈ ಮುಟ್ಟಿದ ಮ್ಯಾಲೆ ಕೇಳಬೇಕು?’

‘ಮನ್ನೀಕಿಂತ ಛೋ ಅಗೇದಪ್ಪ?’

‘ಓಹೋ!’

ರಿಂದಕ್ಕ ಒಂದು ಸಲ ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ನಕ್ಕರು.

‘ಯಾಕರೀ ಕಕ್ಕಿ ಅಷ್ಟ ನಗತೀರಿ?’

ಅನ್ನದ ತುತ್ತನ್ನು ಬಾಯಿಗಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಕೇಳಿದ ರಾಘು.

‘ನನ್ನ ಮಾತು ಖರೇ ಅತಿಲ್ಲೋ?’

‘ಯಾವ ಮಾತಿ?’

‘ಲೀಲಾಗ ಛೋ ಅಡಗಿ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಬರತಪ್ಪದ ಅನ್ನಾಡು?’

ಎಲ್ಲರೂ ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ನಕ್ಕರು. ರಾಘು, ಅವನೂ ನಗುತ್ತ ಹೇಳಿದ.

‘ಹಂಗಾರ ಇವತ್ತ ನಮ್ಮ ಬಾಯೀ ಸರಕಾರವೂ ಕೈಯಾಗ ಸಾಟ

ಹಿಡದ್ರ ನಬಾರ್ಡ್?’

‘ನಿಮ್ಮ ಬಾಯೀ ಸರಕಾರ ಅಂದ್ರ ಎನೋ ಅಂತ ತಿಳಿಕೊಂಡಿದ್ದಲ್ಲ! ಹೆಂಗಾತ ಮಜಾ ಅಣ್ಣಾ-’

ಸೀತಾ ಬಿದ್ದು, ಬಿದ್ದು ನಗುತ್ತ ಹೇಳಿದಳು. ಹಿಡಿಸಲಾರದ ನಗೆಯಿಂದ ಅನ್ನದ ಅಗಲೆರಡು ಅಡ್ಡಲಾಗಿ, ಸೀತಾ ಸ್ವಲ್ಪ ಕೆಮ್ಮಬೇಕಾಯಿತು.

‘ಹಿತ್ತಲಗಿಡ ಮದ್ದಲ್ಲ ಅನ್ನವು ಈ ಕಾಲದ ಹುಡುಗು. ನನಗ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲೇನು?’ ಅಭಿಮಾನದಿಂದ ಹೇಳಿದರು ರಿಂದಕ್ಕ. ರಾಘು ಸೋಲು ವವನೆ?—ಅವನೂ ಹೇಳಿದ.

‘ಅಲ್ಲ ಕಕ್ಕೇ ಇದು ಜಿದ್ದಲ್ಲ ಅಲ್ಲ. ಯಾಕಂದ್ರ ಎಲ್ಲಾರೂ ನೀವ ಒಂದಾಗಿರಿ ಕಾಣಸ್ತದೆ. ಎ ರಾಮ, ಮಹಾರಾಯಣ ನೀ ಆರ ಹೇಳಬಾ ರ್ದೇನು ಹಿಂಗಂತಾ? ಅಂದ್ರ ಹೇಳ್ತಿದ್ದೆ ನಮ್ಮ ಬಾಯೀಸೇಬ್ರ ಮಜಾ. ಅದಕಂತಾ ಅವರು ತಮ್ಮ ವ್ಯತಾ ಬಿಟ್ಟು, ನಮ್ಮಕೂಡ ಉಟಕ್ಕ ಕೂತಾರ ಕಾಣಸ್ತದೆ.’

ರಾಘು ಪತ್ತಿಯೆಡೆಗೆ ತಿರುಗಿದ. ನಾಚಿಕೆಯಿಂದ ಅವಳ ಮೊಗ ಅರಕ್ತವಾಗಿತ್ತು. ಸೀತಾ ಲೀಲಳ ಪರವಾಗಿ ಹೇಳಿದಳು.

‘ವೃತಾ ಯಾತರದಣ್ಣ—ನಿಮ್ಮ ಕೈಹಿಡಿದಮ್ಯಾಲೆ ಹೆಂಗ್ಸರ ವೃತಾನೂ ಉಳ್ಳದ್ದುಲ್ಲ; ತೀರ್ಥನೂ ಉಳಿಯುದುಲ್ಲ.’

‘ನೀವು ಹೆಂಗಸರು—ಕೇಳತೀರಾ?—ನಿಮ್ಮ ನಡಸಾವು.’

ರಾಮು ರಾಘುವಿನ ಪರವಾಗಿ ಹೇಳಿದ ಸೀತೆಗೆ

‘ಅಂತೂ ನಮ್ಮ ಗಂಡ—ಹೇಣ್ಣೆ ವಕೀಲಿ ನೀವೂ ಹೊತ್ತಿರನಬಾರ್ಡ್?’

‘ಗೆಳೆತನ ಅಂದ್ರ ಅಂಥಾದು ರಾಘಣ್ಣ.’

ಹಿರಿಯರಾದ ರಿಂದಕ್ಕ ಹಿರಿಯ ತಪ್ಪವನ್ನೇ ಹೇಳಿ ಆ ಸ್ವಾರಸ್ಯ ಪ್ರಸಂ ಗಕ್ಕೆ ಮುಕ್ತಾಯ ಎಳೆದರು. ಎಲ್ಲರ ಉಟವೂ ಮುಗಿಯಿತು. ರಿಂದಕ್ಕ ನವರೂ ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿಯೇ ಉಟಮಾಡಿ ಅಣೆಯಾದರು.

‘ಬಂಡೀ ಹೂಡ್ವಿ ನಿಲ್ಲಿಸೀನ್ರಿ ಗಡಾ ಬರಿ.’

ಎಂದು ರಂಗ ಬಂದು ಹೇಳಿದೊಡನೆಯೇ ಸೀತಾ ಒಂದು ಮನೆ ಹಾಕಿ ದಳು. ‘ಇದರ ಮ್ಯಾಲೆ ಕೂಡ್ರ ಬಾ ಲೀಲಾಣ.’

ಲೀಲ ಬಂದು ಕುಳಿತುಕೊಂಡಳು. ಸೀತಾ ಒಂದು ಬೆಳ್ಳಿಯ ತಾಟ—ನಲ್ಲಿ ರೇಷ್ಮೆಯ ಬನಾರಸಿ ಪತ್ತಲ, ಒಂದು ಖಣ ಅರಿಷಣ, ಕುಂಕುಮದ ಕರಡಿಗೆಗಳನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ಬಂದಳು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿಯೇ ರಿಂದಕ್ಕ ಆಡ—ಮಾಡಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಹುಡುಕಾಡಿ ಒಂದು ಅಡಿಕೆಯ ಬೆಟ್ಟ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಬಂದರು.

ಲೀಲಳ ಹಣಿಗೆ ಕುಂಕುಮವಿಟ್ಟು, ತುಂಬಿದ ಗಲ್ಲಗಳಿಗೆ ಅರಿಸಿಣ ವಿಟ್ಟಾಗ ಲೀಲಳ ಸೌಂದರ್ಯ ಇನ್ನಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚಾಯಿತು. ಹಾಗೆಯೇ ಸೀತಾ ಅವಳ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಆ ಪತ್ರಲದ ಮೇಲೆ ಖಣವಿಟ್ಟು, ಅದರ ಮೇಲೆ ಅಡಿಕೆಯ ಬೆಟ್ಟವನ್ನಿಟ್ಟು ಉಡಿ ತುಂಬಿದಳು.

‘ ಅಯ್ಯ ನಮ್ಮನ್ನೂ ಇದೆಲ್ಲ ಯಾಕವೂ, ’

‘ ಅರಿಷಣ— ಕುಂಕುಮ, ತೋಗೋಬೇಕು ಲೀಲಾ. ’

ಲೀಲ ಒಂದೆರಡು ನಿಮಿಷಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಹೊರಗೆಹೋಗಿ ತಿರುಗಿ ಬಂದಳು. ಸೀತಳನ್ನು ಅದೇ ಮಣೆಯ ಮೇಲೆ ಕುಳಿಸಿ ಕುಂಕುಮ, ಅರಿಸಿಣಗಳನ್ನು ಹಚ್ಚಿ ಇಲಕಲ್ಲ ಸೀರೆ, ಖಣಗಳನ್ನು ಉಡಿ ತುಂಬಿದಳು.

ಅರಿಸಿಣ, ಕುಂಕುಮ ಹಚ್ಚಿಕೊಳ್ಳಲು, ಉಡಿ ತುಂಬಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಈಗ ಸೀತಳಿಗೆ ತುಂಬಿದ ಉತ್ಸಾಹವಿತ್ತೇನಿಹ ಉದ್ದೇಗವಿರಲಿಲ್ಲ. ಸಾಂಪ್ರದಾಯದ ನೆಳಲೂ ಅಲ್ಲಿ ಅವಳಿಗೆ ಕಾಣಲಿಲ್ಲ.

ಅಲ್ಲಿಯೇ ನಿಂತ ರಿಂದಕ್ಕ ಹೇಳಿದಳು ಅಂತಃಕರುಣದಿಂದ.

‘ ಲೀಲಾ, ಸೀತಾ ಆ ಸೀರೆ ದೇವರ ಮುಂದೆ ಇಟ್ಟು ಘಳಗೀ ಮುರದು ಉಟಗೋಳಿ ನಂ ತಾಯಿ. ’

ಹಿರಿಯರ ಆಜ್ಞೆಯನ್ನು ತಲೆಯಲಾಂತು ದೇವರೆದುರು ಒಂದು ನೀಲಾಂಜನದಲ್ಲಿ ದೀಪ ಹೊತ್ತಿಸಿಟ್ಟು ಕೈಮುಗಿದರು. ಹಾಗೆಯೇ ಗಳಿಗೆ ವ್ಯಾಧಿ ತಮತಮಗೆ ಓದಿಸಿದ ಸೀರೆಗಳನ್ನೆ ಉಟ್ಟುಕೊಂಡರು. ತಿರುಗಿ ರಿಂದಕ್ಕನವರೆಡೆಗೆ ಬಂದು ಅವರಿಗೆ ವಂದಿಸಿದರು. ರಿಂದಕ್ಕ ಹೃದಯ ತುಂಬಿ ಹರಿಸಿದರು.

‘ ಮುತ್ತೈದೆ ಸಾವಿತ್ರಿಯಾಗ್ಗಿ. ಏಳು ಮಕ್ಕ ತಾಯಿ ಆಗ್ಗಿ. ’

ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿಯೇ ರಾಘು-ರಾಮು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದರು. ಅದಲು ಬದಲಾದ ಮನಸ್ಸಿನ ಹಾಗೆಯೇ ಅದಲು-ಬದಲಾದ ಆ ಸೀರೆಗಳನ್ನುಟ್ಟುಕೊಂಡು ನಿಂತ ಲೀಲೆ-ಸೀತೆಯರನ್ನು ಕಂಡು ಅವರಿಗೆ ನಗು ಬಂತು. ರಾಘುವಂತೂ ಕಣ ಕುವ ಸ್ವರದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ.

‘ ಈ ಸೀರೆ ಬದಲಾಡ್ವಂಗೂ ಈ ಮನಸ್ಸೂ ಬದಲಾಗೇದ ನೋಡ ರಾಮು. ಅಂತೂ ಸೀತಕ್ಕ, ನಮ್ಮ ಹುಡುಗಿನ್ನ ಫ್ಯಾಶನೇಬಲ್ ಹುಡುಗಿನ್ನ ಮಾಡಿದ್ದು. ’

‘ಅಯ್ಯೋ ಮಹರಾಯ, ನಮ್ಮ ಹುಡುಗನ್ನೂ ಹಳ್ಳಿ ಕಗ್ಗನ್ನೂ ಮಾಡ್ಯಾಳೆ
ನಿನ್ನ ಹೇಣ್ಣೆ ನೋಡಿದಿಲ್ಲೋ ಆ ವೇಷಣ್ಣೆ.’

ಲೀಲೆ-ಸೀತೆಯರ ಮೊಗಗಳು ಕೆಂಪುದಾಸಾಳದ ಹೂವಿನಂತಾಗಿದ್ದವು.

‘ಇರಲಿ ಬಿಡೋ, ಪಾಪ ಅವರ ಸುತ್ತಾಳೆಕೆ ನಿಮ್ಮ ಕಾಟಣ್ಣೆ.’

ರಿಂದಕ್ಕ ಹಿರಿತನದ ವಾಣಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದರು.

ಮತ್ತೆ ಹೊತ್ತಾಯಿತೆಂದು ಕರೆಯಲು ಬಂದ ನಿಂಗ.

‘ಹೋಗಿ ಬರತೀವಿ ಕಕ್ಕೇಣ್ಣೆ’

ರಾಘು ರಿಂದಕ್ಕನವರಿಗೆ ನಮಸ್ಕರಿಸಿದ. ಅವರು ಬಾಯಿಮುಖ
ಆಶೀರ್ವದಿಸಿದರು.

‘ಉದ್ದಂಡಾಯುಷ್ಯವಂತನಾಗು.’

ಹಿರಿಯರ ಆಶೀರ್ವಾದವನ್ನು ಪರಮ ಪ್ರಸಾದವೆಂದು ರಾಘು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ
ಯಾವ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕತೆಯೂ ಈಗ ಅವನಿಗೆ ತೋರಲಿಲ್ಲ.

ಲೀಲ ಇನ್ನೊಂದು ಸಲ ನಮಸ್ಕರಿಸಿದಳು. ಅವಳ ಕಣ್ಣಲ್ಲಿ ನೀರೂರಿತ್ತು.

‘ಅವ್ವಣ್ಣ ನನ್ನ ಮರೀಬ್ಯಾಡಿ....’

‘ನಿನ್ನಂಥಾ- ಮುತ್ತಿನಂಥಾ ಮಗಳ್ಳ ಹೆಂಗ ಮರಿಯಾದ ಲೀಲಾಣ್ಣೆ.’

ಅವಳ ಬೆನ್ನ ಮೇಲೆ ಕೈಯಾಡಿಸುತ್ತ ಹೇಳಿದರು ರಿಂದಕ್ಕ. ಅವರ
ಗುಳಿಬಿದ್ದ ಕಾಂಠಿಹೀನವಾದ ಕಂಗಳಿಂದ ನಾಲ್ಕು ತೊಟ್ಟಿಲುಗಳು ಕಳಚಿ
ದವು. ಸೀತಳಿಗೂ ಕತ್ತು ತಂಬಿ ಬಂತು ದುಃಖ. ಅವಳು ಮೆಲ್ಲನೆ
ಲೀಲಳ ಎರಡೂ ಹಸ್ತಗಳನ್ನು ತನ್ನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡಳು. ಅವಳ
ಮುಖದಿಂದ ಮಾತೇ ಹೊರಹೊಮ್ಮಿಲ್ಲ.

‘ಈ ಗೆಳತಿಯನ್ನ ಮರೀಬ್ಯಾಡ ಸೀತಾಣ್ಣೆ....’

ಲೀಲಳ ಕೊರಳಿನಿಂದ ಭಾರವಾದ ನುಡಿ ತೇಲಿತು.

‘ನನ್ನೂ ಮರೀಬ್ಯಾಡ ಲೀಲಾಣ್ಣೆ....’

ರಾಮು ಎಲ್ಲರನ್ನೂ ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗಿ ಎಚ್ಚರಿಸಬೇಕಾಯಿತು.
ಎಲ್ಲರೂ ಪಡಸಾಲೆ ದಾಟಿ ಹೊರಗೆ ಬಂದರು. ಎಲ್ಲರ ಕಣ್ಣಲ್ಲೂ, ಮನ
ದಲ್ಲೂ ಅಗಲಿಕೆಯ ನೋವು ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡಿತ್ತು.

‘ಹೋಗಿ ಬರತೀವಿ ಕಕ್ಕೇಣ್ಣೆ.’

ಲೀಲ-ರಾಘು ಹೇಳಿದರು. ಅಂಗಳದಲ್ಲಿ ನಿಂತ ರಿಂದಕ್ಕ-

‘ಹೋಗಿ ಬರ್ರಿಣ್ಣೆ’

ಎಂದು ಭಾರವಾದ ಹೃದಯದಿಂದ ಹೇಳಿ ಅಲ್ಲಿಯೇ ನಿಂತರು. ಸವಾರಿ ಹಾಕಿದ ಎತ್ತಿನ ಬಂಡಿ ಆಗಲೇ ಸಿದ್ಧವಾಗಿತ್ತು. ಅದರಲ್ಲಿ ರಾಘು-ಲೀಲೆಯರ ಎಲ್ಲ ಸಾಮಾನುಗಳೂ ಇಟ್ಟಿದ್ದವು.

‘ ಹತ್ತಿ, ಹತ್ತಿ ಯಪ್ಪಣಿ ಗಾಡಿ ಬಿಡತೇನಿ. ’

ಎಂದು ರಂಗ ಎತ್ತಿನ ಹಗ್ಗಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡೇ ಹೇಳಿದ; ರಾಘು-ಲೀಲೆಯರು ಹತ್ತಿಕುಳಿತುಕೊಂಡರು. ರಂಗ ಎತ್ತುಹೊಡೆದುಕೊಂಡು ನಿಧಾನವಾಗಿ ಉರು ದಾಟುವ ವರೆಗೂ ನಡೆದ. ಚಕ್ಕಡಿಯ ಹಿಂದಿನಿಂದ ರಾಮು-ಸೀತಾ ನಡೆದಿದ್ದರು. ಅಲ್ಲಿಗೇ ನಿಂತು ಹೇಳಿದರು.

‘ ಹೋಗಿ ಬರಿ. ’

‘ ಹೋಗಿ ಬರತೀವಿಷ್ಟೆ. ’

ರಾಘು-ಲೀಲೆ ಹಿಂದೆ ಸರಿದರು. ಭಾರವಾದ ಹೃದಯದಿಂದ ಅವರಿಂದ ಮುಂದೆ ಮಾತುಗಳೇ ಹೊರಹೊಮ್ಮಲಿಲ್ಲ. ರಾಘು ತನ್ನ ಗೆಳೆಯನ ಕೈಯನ್ನು ಹಿಡಿದಂತೆಯೇ ಸೀತೆ ಲೀಲಳ ಕೈಯನ್ನು ತನ್ನ ಹಸ್ತಗಳಲ್ಲಿ ಅದುಮಿ ಹಿಡಿದಳು.

ಎಲ್ಲಲ್ಲೂ ನೀರವ ನಿಶ್ಯಬ್ದ ಒಂದೈದು ನಿಮಿಷ. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿಯೇ ಬೀಸಿದ ಗಾಳಿಗೆ ತೇಲಿಕೊಂಡು ಬಂದು ಹಳ್ಳಿಯ ಚಪ್ಪರದ ಚಹದಂಗಡಿಯಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಿದ ಮುದ್ರಿತ ಸಂಗೀತ ಅವರಿಗೆ ಕೇಳಿಸಿತು.

‘ ರಸವೆ ಜನನ

‘ ವಿರಸ ಮರಣ

‘ ಸಮರಸವೇ ಜೀವನ. ’

ರಂಗ ‘ ಉದ್ದಿಗೆ ’ ಯ ಮೇಲೆ ಬಂದು ಕುಳಿತುಕೊಂಡು ಎತ್ತುಗಳ ಬೆನ್ನು ಚಪ್ಪರಿಸಿದ. ಎತ್ತುಗಳು ಓಟ ಕಿತ್ತವು. ಧೂಳು ಹಿಂದೆ ಹಾರುತ್ತಿತ್ತು.

ಅವರು ಕಣ್ಮರೆಯಾಗುವವರೆಗೂ ನೋಡುತ್ತ ನಿಂತು ರಾಮು-ಸೀತೆ ಮನೆಗೆ ಮರಳಿದರು. ಆ ಹಳ್ಳಿಯ ಚಹದಂಗಡಿಯ ಗ್ರಾಮಘೋಷೋದ ಹಾಡು ಅವರಿಗೆ ಕೇಳಿಸುತ್ತಲೇ ಇತ್ತು.

‘ ರಸವೆ ಜನನ

‘ ವಿರಸ ಮರಣ

‘ ಸಮರಸವೇ ಜೀವನ. ’

ಶಾಂತಿ ಸಾಹಿತ್ಯ ಮಾಲೆ

ಬಾ ದಾ ಮಿ
(ನಿಜಾಪೂರ ಜಿಲ್ಲೆ)

- ಎಸ್ಪಲ್‌ನಿಂದ ಎಸ್ಪಿಲ್ಲಿಗೆ ಒಂದು ವರುಷ
- ವರುಷಕ್ಕೆ ನಾಲ್ಕು ನೂರು ಪುಟಗಳು
(ನಾಲ್ಕೈದು ಪುಸ್ತಕಗಳು)
- ಕತೆ, ಕಾದಂಬರಿ, ನಾಟಕ, ಪ್ರಬಂಧಗಳು
- ಕನ್ನಡದ ಕೀರ್ತಿವೆತ್ತ ಬರಹಗಾರರು
ನಮ್ಮ ಬಳಗ.

ಇಷ್ಟಾದರೂ ಅಂಚೆ ವೆಚ್ಚ ಸೇರಿ ಚಂದಾಹಣ ಕೇವಲ
ನಾಲ್ಕು ರೂಪಾಯಿ

— ವಿವರಗಳಿಗೆ —

ಶಾಂತಿ ಸಾಹಿತ್ಯ ಮಾಲೆ

ಕೇಂದ್ರ ಕಚೇರಿ
ಬಾದಾಮಿ
(ನಿಜಾಪೂರ ಜಿಲ್ಲೆ)

ಶಾಖಾ ಕಚೇರಿ
ಗವಳೀಗಲ್ಲಿ
ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿ

ನಮ್ಮ ಆಶ್ರಯದಾತರು

೧. ಶ್ರೀ ಡಿ. ಜಿ. ಚಿಕ್ಕೋಡಿ ಬಿ. ಇ. (ಸಿವಿಲ್)			
ಡೆಪೂಟೆ ಎಂಜಿನಿಯರರು ಬಾದಾಮಿ	೧೦	೦	೦
೨. ,, ಎಸ್. ಸಿ. ನೀರಲೆ ಬಿ. ಎಸ್. ಸಿ. ಮಾನುಲೇದಾರರು			
ಬೆಳಗಾವಿ	೧೦	೦	೦
೩. ,, ಬಿ. ಎನ್. ಜಾಲಿಹಾಳ ಬಿ. ಎ.			
ರೆಸಿಡೆಂಟ ಮ್ಯಾಜಿಸ್ಟ್ರೇಟರು ಬೈಲಹೊಂಗಲ	೧೦	೦	೦
೪. ,, ಪಿ. ಎ. ದೇತಪಾಂಡೆ ಎಲ್. ಎಲ್. ಬಿ.			
ವಕೀಲರು ಮುದ್ದೇಬಿಹಾಳ	೧೦	೦	೦
೫. ,, ಎಚ್. ನಾಯ್. ಲಗಲಿ ಜಾಲಿಹಾಳ	೧೦	೦	೦
೬. ,, ಡಿ. ಜಿ. ಕಾರಕ್ಕೂನ ನಂದಿಕೇಶ್ವರ	೧೦	೦	೦
೭. ,, ಜಿ. ಆರ್. ಕುಲಕರ್ಣಿ ಸರಕಲ್ ಇನ್ಸ್‌ಪೆಕ್ಟರರು			
ಅಮೀನಗಡ	೧೦	೦	೦
೮. ,, ಜಿ. ಆರ್. ಜೋತಿ ಪ್ಯಾಡ	೧೦	೦	೦

— ನಮ್ಮ ಸಹಾಯಕರು —

೧. ಶ್ರೀ. ಲಕ್ಷ್ಮಣರಾವ ದೇಶಪಾಂಡೆ ಇಂಡಿ	೫	೦	೦
೨. ಡಾ. ಎನ್. ಜಿ. ಕುಲಕರ್ಣಿ ವ್ಹೆಟರನರಿ ಡಾಕ್ಟರರು ಗೋಕಾಕ	೫	೦	೦
೩. ಶ್ರೀ ವಾಯ್. ಕೆ. ಮಳಗಿ ವಕೀಲರು ಬಾದಾಮಿ	೫	೦	೦
೪. ,, ಎಸ್. ಎಸ್. ದೇಶಪಾಂಡೆ ವಕೀಲರು ಬಾದಾಮಿ	೫	೦	೦
೫. ,, ಆರ್. ಬಿ. ಭುಜಂಗ ಎಕ್ಸಾಯಿಜ ಇನ್ಸ್‌ಪೆಕ್ಟರರು ಬಾಗಲಕೋಟೆ	೫	೦	೦
೬. ,, ಎಸ್. ಎಸ್. ಬಸೂಪಟ್ಟದ ಎಂ. ಎ. ಉಪಾಧ್ಯಾಯರು ಗುಳೇದಗುಡ್ಡ	೫	೦	೦
೭. ,, ಈರಪ್ಪ ಮೆಣಸಿಗಿ ವ್ಯಾಪಾರಿಗಳು ಗುಳೇದಗುಡ್ಡ	೫	೦	೦
೮. ,, ಎ. ಟಿ. ಕುಲಕರ್ಣಿ ಉಪಾಧ್ಯಾಯರು ಗದಗ	೫	೦	೦
೯. ,, ಬಿ. ಜಿ. ಉಳ್ಳಗಡ್ಡಿ ಕಲಾದಗಿ	೫	೦	೦
೧೦. ,, ಎಚ್. ವ್ಹಿ. ಉಪಾಧ್ಯೈ ವ್ಯಾಪಾರಿಗಳು ಬಾದಾಮಿ	೫	೦	೦
೧೧. ,, ಎಲ್. ಎನ್. ಕೋರೆ ಬಾದಾಮಿ	೫	೦	೦
೧೨. ,, ಬಿ. ಎಸ್. ನಾಯಕ ಬಿ. ಎ. ಬಾದಾಮಿ	೫	೦	೦
೧೩. ,, ಆರ್. ಬಿ. ಬಜಂತ್ರಿ ಬಾದಾಮಿ	೫	೦	೦
೧೪. ,, ಪ. ಸು. ಭಟ್ಟ ಶಿರಸಿ	೫	೦	೦
೧೫. ,, ಎನ್. ಬಿ. ಹೊರಟ್ಟು ಕುಳಗೇರಿ ಕತ್ತರಿ	೫	೦	೦

